

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

محبوب رب دا

(صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم)

محمد رمضان طالب
ایم۔ اے

فاسٹر: فرید سرائیکی سنگت (رجسٹرڈ)

بلاک نمبر ۳۸ دیرہ غازی خان

سچے حق ناشر مانگے

کتاب داناں	محبوب رنج دا (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم)
لکھت	محمد رمضان طالب ایم۔ اے
کتابت	ابو نعیم اعجاز ذیر وی بی۔ اے
اوچین	خوشید ستمیم الخطاط ایم۔ اے
ترتیب (بانہہ بیلی)	آخر ٹھوسہ اخلاق احمد سعید
پیشکش	قاری ارشاد احمد۔ محمد اجمل حیات
چھاپہ خانہ	ڈیرہ ایجوکیشن پریس ڈیرہ غازی خان
چھپنے والے	رمضان المبارک کارکردہ پاچ ۱۹۹۳ء
تعداد	۸۶
ہدیہ	اسی روپے

ملٹ دے پتے

مکتبہ زکریا بلاک نمبر ۱۰ ڈیرہ غازی خان۔ (۲) پیراماؤنٹ نیوز کارز
 (نزد وین سینڈ) (۳) الصاف کتاب گھر بلاک ۸ ڈیرہ غازی خان
 (۴) ڈیرہ کتاب گھر بلاک ۸ ڈیرہ غازی خان (۵) مکتبہ اسلامیہ بلاک ۲۵ ڈیرہ غازی خان
 (۶) بیکن کسپنی گلگشت ملان (۷) بھٹی کتاب گھر بہاول پور۔
 ۸۔ حجوكٹ ٹلیکشتر خان پور حکم بای خان (۹۱) ادارہ مصنفین بلوچ نگر مظفرگڑھ

کتاب دا اوچین (مائیل) علی بھائی پریس (طبعہ طائفی) چھاپا۔

تاںوال

حضور کریم صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ دِنے ہراؤں
 اہم تری دے نان
 جیڑھا سیر کوں رب دام جبوب تے آخری نبی سَمَّجَہے

ت

اپنے ابا مرتضیٰ مُحَمَّد بَغْشُرُوفْ حَمْوُرْ تیاخی۔
 اپنے اُستاد مرحوہ نور مُحَمَّد سائل سئین۔
 اپنے ہاما مرحوہ منشی اللہ ڈیلو ایسا سیر
 اپنے سوہرے مرحوہ صو فی عبد السلام تے
 اپنے سنگتی صو فی غلام حسین مرحوہ
 دی ارواح دے

الصالِثواب
واسطے

الصالِثواب
واسطے

الصالِثواب
واسطے

الصالِثواب
واسطے

پہلی گال

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

حَمْدٌ لِلّٰهِ وَلُصْلُوٰعَلِرَسُولِ الْكَرِيمِ وَسَيِّدِ الْأَنْبِيَاِ الْمُسْلِمِ فِيْهِ النَّبِيِّ
 اللّٰهُ تَعَالٰی دِسِّ ذات باری دا اے ڈا احان ہے جو اُون ساکُون نہ صرف
 انسان جوڑیے بلکہ مسلمان بناؤ کے اپنے پیارے تے آخری بنی حضرت محمدؐ^{صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم} دے اُمتی ہو ڈن داشرف دی سجنخے (الحمد لله)
 رب العالمین میکیوں یک غریب تے دیندار گھرانے ویچ پیدا کیتا تے
 این دُنیا ویچ آنون طال ای میکیوں اسلامی ما حول نصیب ہتھی گیا۔ میڈے میں
 باسیئں ان پڑھ ہو ڈن دے باوجود سدھے سادے تے سچے مسلمان ہن۔
 اللّٰهُ تَعَالٰی دے فضل نال امام سینٹ نہ صرف قرآن پڑھیے ہوئے ہن بلکہ
 او اُردو دی شوقیہ پڑھ لکھ گھنندے ہن تے محلے دے بالیں کوں قرآن
 پڑھاون دی وجہ توں او ”ماجی“ مشہور ہن۔

میکیوں چھوٹے لا امام سینٹ دے او شعر ڈاڈھ چینگے گلدے ہن
 جیرھے او ڈے ویلے نماز قرآن دے بعد وڈی عاجزی نال اپنی مٹھی تے
 درد بھری او از ویچ رب العالمین دے حصہ بطور دعا پیش کر شیدے ہن۔
 اہنہاں وچوں او شعر ڈاڈھ پُر اثر ہوندے ہن جیڑھے ساڑھی ماد بولے
 (سریک) وچ ہوندے ہن۔ اے بی گال ہے جو اہنہاں دی شاعری دے

بہوں اچا رتبہ ہے میر عرب دا
 میتماں دا والی ہے غنم خوار سب دا
 جیئنڈ کھرف شستہ آڈیندے سلامی
 او شافعی محشر ہے مجبوب ب دا

قلم کوں اصلاح دے پا سے چلا ون دی کوشش کر ڈتی۔
 اللہ تعالیٰ میدی پہلی نعت دے پہلے شعر کوں ۱۹۴۷ء ویج قبولیت
 دا شرف بختا تے یہ حرمین شریفین دی زیارت دی سعادت حاصل کیتی
 میں کئے پاک ویج آٹھ مہینے گزاریے تے اتحامیں یک دینی کتاب "اکا اسلام"
 اردو ویج لکھتی تے اتحام میدے کولوں جیرھے دعائیہ شعر لکھیتے
 نگئے انہاں کوں میں "سوجاں سکھ دیاں" داتاں جے ڈتا۔ اے ڈوپیں
 کتاباں چھپ چکئیں تے اللہ دے فضل نال پسند کیتیاں گیں (الحمد للہ)
 ایسے بعده کجھ دینی معلوماتی کتابیکے "ڈاد غازی" "ڈاد شہید" تے "ڈاد دلی"
 وغیرہ دے نال لکھ کے فرید سرائیکی نگت دی طرفوں شائع کیتے گئے۔
 ۱۹۸۳ء ویج میں گھروالی دی خواہش تیں پشن گھن، حج دا داخلہ بھریا
 پر قرعہ اذازی ویج نانوں نہ آیا تے میں اپنی گھروالی تے اماں سینٹ نال
 عمرہ دے دینے لوکے کئے پاک پنج گیوم۔ میدا بھرا محمد حیات
 تے بھنسڑینجا محمد یوسف انہاں ڈیہاں ویج اپنے بالیں بچیں سمیت۔
 روزگار دے سلے ویج اقامت نال کئے پاک ویج رہندے پئے ہن اتحام
 ساکوں اپنے گھردا ماحول میسر ہتھی بگیا تے اوں سوہنی جاہ تیں ملا دی
 ویج ساڈا یک اپنا وسدا ویڑھا نا پیا۔

رمضان شریفت دے آخری ڈتا کے ویج میں تے میدی گھروالی
 حرم شریفت ویج اعتکاف دا ارادہ کیتا تے میکوں خیال آیا کیوں نہ انہاں
 نیک ڈیہاں ویج رب دے گھروج بہبہ کے اوندے پیارے
 جبیب صلی اللہ علیہ وسلم دی حیاتی مبارکا حال اپنی مادر بولی سرائیکی ویج

بکھر و زن اوزان تے ردیقت فایہ دی پابندی توں آزاد پوندے ہن۔

۱۹۵۶ء ویج میں ڈاہوں پڑھدا ہم میکوں وی ماء دی ڈیکھا ڈیکھی لفظیں۔

دی گنڈھ تروپ دا شوق ہتھی بگیا تے میں اپنے شریں دی اصلاح واسطے
 اپنے محلے دے کپ شاعر استاد محمد رمضان سیں رمضان دے اگوں شکر
 رکھی پر انہاں میدے شوق تے اپنی مصروفیت کوں ڈیکھ کے میدا ہتھ
 شہر دے مشہور اسادتے بزرگ شاعر نور محمد سائل مرحوم سیں دے ہتھ
 ویج ڈے ڈتا۔

میدی شاعری نعت رسول مقبول صلی اللہ علیہ وسلم توں سر شروع ہھیتے
 نعت دا پہلا مطلع ہاں

یا محمد مصطفیٰ میدے من دی آس پچا
 ہاں مشاق دیدار تیڈے دا جنڈری نہ ترسا
 اللہ تعالیٰ دے فضل نال اے نعت ڈاڈھی پسند کیتی گئی تے ایسے
 بعد رمضان شریفت دے آخر ویج اوندی جدائی دے شعر لکھیے ہے
 اے مسلمان ارمان کرھیا ماہ رمضان جدا
 ہر پاسوں آواز آئی رج سوھنے ان الداع
 شہر دے سارے لوکیں انکوں پسند کیتے میدے نال محمد رمضان
 دے نال طالب میدی سُنجان ٹبٹ گیا۔

اُستاد سائل مرحوم سیں دی صحبت انہاں دی نعتیہ تے اصلاحی شاعری
 دے علاوہ ملاذہت دے دوران صوفی غلام حسین مرحوم تے حاجی غلام اکبر
 چاندیہ جہیں نیک سنگتی میدی عملی زندگی میں اثر انداز ہھیتے تے میں اپنے

اگر وہی روزہ رکھ کے روشن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تے حاضر ہتھی وہجوں
ہاتے عشاً دی نماز دے بعد ول مکان تیں آؤ جوں ہا۔ میکوں ساوے روپی
دی چھاں تلے ہک سوہنی جا نصیب بھتی بھی جھوں میں ہرو یلے سادے
روپی کوں ڈیکھ کے درود دسلام پڑھ کے دل طھار لھندا ہم میں اپنے
ادھورے کم کوں ہیں سوہنی جاہ تیں ہبہ کے شروع کیتا تے چھی ڈینہ
ایں سوہنی نگری دی ہبائی داشرف حاصل ہجیا اسام رمضان شریف دی ہبہ
تاریخ کوں واپس کئے آبگیو سے تے اعتکاف ویح ہبہ گیو سے اتحاں دی
ساکوں اللہ تعالیٰ بیت اللہ دے پنالے میزابِ رحمت دے ساہنے
باب شامیہ والے پا سے ہک پُرسکون تے سوہنی جاہ ڈتی جھوں اسام
ہرو یلے بیت اللہ شریف دی زیارت کر سگدے ہا۔

میڈے شگنی چوہری عبد العزیز لائزبریریں، میڈے سانڈھو مک عبد العزیز
میڈے وکھو سیرت پاک دیاں کتاباں کے یہیج ڈتیاں تے میں اپنی کتاب جیندانہ
میں "محبوب رب دا صلی اللہ علیہ وسلم رکھ گھدانا کوں پورا کرن ڈی
کوشش شروع کر ڈتی تے اللہ تعالیٰ دے فضل و کرم نال میں ۲۰۰۰ میڈے
حمد دے ڈینہ ایں کتاب کوں پورا کر کے رب العالمین داشکرا دا کیتم۔
پاکستان واپسی دے بعد میکوں ہرو یلے ایں کتاب کوں چھپا وٹ
دا خیال رہ دیندا ہا۔ میڈے مخلاص شگنی تے بھرا اعجاز ڈیروی
سیئں کتاب دی کتابت اپنے ذمے لاء کے میڈا ادھا بار حلکا
کر ڈتا تے میڈے پیارے شگنی خورشید شیم الخطاط اسدا اوچھن
یعنی طائفیل تیار کر کے ڈتا۔ پچھلے مہینے یعنی فروری ۱۹۹۳ء ویح

لکھن ڈی سعادت حاصل کراں۔ بس اللہ دانان گھن کے اے نیک کم شروع
کر ڈتی پرمضاں شریف جندی ختم بھتی گیا تے میڈا کم ادھورا رہ گیا۔

پاکستان واپسی دے بعد دنیا داری ویح پھس گیم تے ول بالعالمین
۱۹۸۵ء ویح تریکھی فغا اپنے درگھر دی زیارت داشرف بختا۔ این دفعہ
میں اپنے شاگرد تے پتریلے منتیار احمد فان چاندیہ دے بابا مژوم میر محمد فان
دے حج بدل دے سلسلے ویح گرد پ لیٹھر بن کے گیم تے مصروفیت
دی وجہ توں اپنے کم دی ادھورنے کر ڈھنگیم تے پاکستان ول آئیم۔

پاکستان ویح تاں بس حرفت تے پیٹ دا پڑھاں کہیں ڈد جھے پا سے
اسام جہیں نکاریں کوں نیں ڈیکھن ڈینیا تے کئی دقو کوشش دے
باد جو دیں ہک سطروہی اگوں تیں نہ کھو ہلگیم پر اپنے شگنی جاوید احمد خان
دی ترغیب تے ڈاکٹر طاہر تونسوی ہوریں دی تائید دی وجہ توں ہر
ویلے این کم دی چیٹ رہندی ہئی۔

پچھلے سال یعنی فروری ۱۹۹۳ء ویح میکوں اپنے ہک بزرگ ماہے
دنے عمرہ دے ویزے داسٹے اسلام آباد ونجہ ران پیا تے رب العالمین
دی کرم نوازی نال میڈا ویزا وی بگ گیا۔ سعودی عرب روانگی ویلے
میں اپنے ادھورے کم کوں اوں سوہنی جاہ تیں مکمل کر ڈا
ارادہ کر کے ٹریم۔ اسام ۲۰ مارچ کوں بارہوں روزے دے ڈینہ
عمرا ادا کر کے ہی نے پاک روانہ بھتی گیو سے اتحاں ساکوں اپنے
اُستادزادے عزیز شاہد دے وڈے پتر فخر عزیز تے انہانے
میلیر رحمت اللہ اپنا مہمان بنا کے ساڈی و بڑی مدد تے خدمت کیتی۔ اسام

کتابت شروع ہٹئی تے کتاب شائع تھیوں دے آثار نظر آون لگ
نگے۔

دا فضل بزرگیں دیاں دعائیں تے بچھ مخلص سنگیں دی امداد شامل ہتھی
کے میکوں اے سعادت تے سرفوٹ عطا کیتی ہے۔ میں انہاں ساریں
سنگیں و انتوریت ہاں جنہاں میڈی ایں کتاب ویج لکھائی، دپڑائی
تے چھپائی وغیرہ ویج کہیں طریقے نال میڈی مدد کیتی ہے خاص
طور تین میں ا پسٹے اُستادزادے عزیز شاہ، پیارے سنگی خورشیدیم
”الخطاط“ حاجی غلام اکبر چاندیہ۔ ملک محمد شریف، اللہ بخش چوہاں، ہبیل ہنسن،
 حاجی فیض محمد بھٹی۔ چوہدری عبدالعزیز۔ محمد امین چاندیہ۔ ظہور ملائی۔ نواز جاوہی
اقبال نیم۔ عبداللطیف۔ محمد سعید بھٹی سلیم جان۔ کاشفت چوہاں جعفر مکھن
عبد القیوم چلدساز۔ فرج عزیز۔ رحمت اللہ۔ حاجی محمد اقبال۔ محمد اسلم
محیتار احمد چاندیہ تے حاجی غلام سعیدی دے حق ویج دعا کرینداں۔ اللہ تعالیٰ
انہاں کوں جزاۓ نیرتے کثیر عطا فرمادے۔ آمین۔

بے میں ا پسٹے بھرا تے سنگی اختر کھوسہ کوں ا پسٹے این نیک
کم ویج شامل نہ کراں تے زیاد تی ہوئی کیوں جو اوندے بغیر میڈا کوئی
ادبی کم مکمل نئی تھی سگدا۔ او نصرف میڈا باہمہ بیلی رہ گئے بلکہ کہیں
کہیں دیلے اوں میکوں ا پسٹے نیک مشورے ٹپے کے میڈی بھری
کیتی ہے اللہ تعالیٰ اونکوں خوش و خرم تے شاد و آباد رکھ۔ آمین
میڈے درولیش صفت بھرا تے سنگی اعجاز ڈیر وی میڈے
ادبی سفر دے اگوان تے باہمہ بیلی ہن تے خاص طور تین محبوب
رب دا ”صلی اللہ علیہ وسلم“ کوں انہاں باقی ساریں کیسیں تین فویت
ڈے کے نصرف میڈا مان ڈپھیے بلکہ ایمان دوستی تے پچے

۱۹۸۳ء ویج رمضان شریف ویج تاکہن شروع کیتی تے ہوں سوہنی
جاہ تین ڈاہ سال دے بعد ۱۹۹۳ء ویج رمضان شریف ویج مکمل کیتی
تے ڈل اوندے ہک سال بعد ۱۹۹۴ء رمضان شریف ویج اے
چپ کے آگئی۔ (الحمد لله)

میں اپنی اوقات چنگی طرح چانڑداں جو میں کوئی عالم فاضل آدمی
نہیں، بس ا پسٹے آقا صلی اللہ علیہ وسلم دے حضور اپنی عقیدت دا
حیر نذرانہ پیش کر کے انہاں دے غلاماں دے غلاماں ویج اپنائ
ناں گنڑاون دی سعادت حاصل کیتی ہم۔ اللہ تعالیٰ میڈی ایں چھوٹ
جہیں کوشش کوں قبول کر کے میڈی بخش دا ذریعہ بناؤے۔ آمین!
حضرت کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی پاک حیاتی عن چوڑاں سو سال توں لکھاں
کتاباں لکھنے دیاں پین تے اے سلسلہ قیامت تیئن جادی رہی، پر
میڈے خیال ویج حق ادایں تھی سگدا کیوں جو ہے

محمد ہے رب دا پیغمبر پیارا!
محمد ہے رحمت دا اچا مُنارا
محمد دیاں صفتاں لکھے کون طالب
محمد دا سما رہے قرآن سارا
میں اے کتاب کڈاہیں وی کلہا نہ لکھ سگدا ہم۔ اللہ تعالیٰ!

مسلمان ہوں دا ثبوت ڈتے۔ اللہ تعالیٰ انہاں کوں اجڑیم عطا فرمادے آمین
آخر وچ میں اپنے پرور دگار توں اپنی آل اولاد، بھرا بھین شریں تے
انہاں ندی اولاد دے علاوہ سکے سورین، سنگیتیں واسطے دعائیں گاندے جو
رب العالمین انہاں گوں ہر جسمانی تے روحانی تکلیف تے پریشانی توں
محفوظ رکھے۔ آمین۔ میڈبی آماں سین کوں ایمان دی سلامتی بنخشتے اس
بھرا نوں دے جوڑ قائم رہیں۔ میڈبے پسترا خلق احمد سعید کوں اسم باہمی
بناؤے۔ اشفاق کوں خوشحال رکھے۔ ارشاد کوں حافظ قرآن ٹھاڈے آمین
اللہ تعالیٰ عالم اسلام کوں اتحاد دی دولت عطا فرمادے تے
سادے وطن پاکستان گوں اندر ورنی، بیرونی خطرات توں محفوظ رکھے
ایکوں سچی اسلامی سلطنت بناؤے تے اسلام دا بول بالاستھیوے
تے این کتاب وحی میڈبی ہر سہو کوں معاف فرمادے۔ آمین۔

۸۔ رمضان مبارک ۱۴۳۷ھ
محمد رمضان طالب

(۱۰۔ مارچ ۱۹۹۲ء)

ہر پاسوں ظلم تے جہالت دے اندھارے، انسان تیں انسان دی
خُدا نی۔ کمزوریں طاقتوں دی حکومت، شراب اتے فحاشی دا دور دورہ!
این بھئے حالات ویچ کمزوریں، یتھس تے غریبیں دی زندگی موت توں دی
پیدا رہئی۔ اے کیفیت صرف عرب دی سر زمین دی ہی نہ بھی بلکہ پریں پریں
تیں ایں قسم دیاں خباشناں حکمران ہن تے شرافت آسمان دو ڈیکھ کے بخوب
کر نیدی پئی ہئی۔ مظلوم دی ارد اس عرش تیں پہنچی، اپنی منوق دی ایں
حالت زاریں مجھت خدا دنی جوش ویچ آئی تے محمد عربی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کو
پورے عالم کیتے رحمت ٹھاکے مبعوث فرمایا گیا۔ جیس اخلاقی طوریں
بخار قوم کوں قرآنی تعلیمات دا سوجھلا عطا کیتا۔ جگاں چکاں تیں تلواراں چھک
کھنڈ دا کے بھرا بھرا بن گئے۔ نیکی دا چرچا عام تھیا تے بُراۓ کوں اپنا
مُنہ لکھا دن دی جاہ نہ ملدی ہئی۔

محمد رمضان طالب، پوری انسانیت دے ایں محین اعظم (صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم) دی سیرت پاک تیں کتاب "محبوب رب دا" لکھ کے
اپنے جذبہ عقیدت دی تیکین دے نال نال وسیب کوں صحیح اسلامی
تعلیمات تے اسوہ حسن دے مطابق زندگی گزارن دا جھلیا ہو یا سبق
یاد ڈیواون دا چارا کیتے۔ اللہ تعالیٰ ایندی ایں کوشش کوں فتوں
فرمادے تے ایندے کیتے ایں کتاب کوں تو شہ آخرت ٹھاڈے۔ آمین!

اعجاز ذیروی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
قَدْرٌ

نمبر شار	عنوان	صفحہ نمبر
۱۔ حضور توں پہلے عربی حات	بہضورت کہ صاحبت و رقبن لف	۲۶
۲۔ حضور داخاندان	پہلے مکان چب چبا تبلیغ	۳۶
۳۔ شجرہ طیبہ	اعلامیہ تبلیغ بیوت د مقاصد	۳۷
۴۔ یمن دا حاکم حضرت عبداللہ	تبلیغ دے اصول	۳۸
۵۔ حضور دا ہمراں مبارک	اسلام دی عوت پہاری دا عط	۳۹
۶۔ یک ٹھا، حضور دے جبرین خبر	حضور دی تبلیغ دے نکتے	۴۰
۷۔ حضور جباری پالین	قریش دی مخالفت مسلمان تنظیم	۴۱
۸۔ یک واقعہ	حضور نال قریش دی بلوکی	۴۲
۹۔ بھڑیں دی جدائی	ظلم دیاں کیشیاں	۴۳
۱۰۔ شام دا پہلا فخر یک ایوب	جشن دی یکرت	۴۴
۱۱۔ حضور دی جوانی جنگ فخار	یکرت جشن دے ہماجر صحابی	۴۵
۱۲۔ حلف الفضول شام دا بوجخار	بنجاشی دا دربار	۴۶
۱۳۔ حضور دی خصلت	ابطال دے حضور	۴۷
۱۴۔ حضور دا کلاح	آخری گال	۴۸
۱۵۔ کعبے دی اسراری	حضرت حمزہ رضی اللہ عنہ دا بول اسلام	۴۹
۱۶۔ غازی	بنو اشم دا کلبیا شعبابنی طا	۵۰
۱۷۔ نماز دی ابتداء	غم دا سال طائف داسفر	۵۱

نمبر شار	عنوان	صفحہ نمبر
۵۶۔ مواغات (بھائی بھرنی)	معراج دا واقعہ عقبہ دی بیان بیت	۵۲
۵۸۔ امن دے بود سازش	بیت دیاں شرط عقبہ دی بھی بیت	۵۳
۵۹۔ جنگ بدر دے اباب	عقبہ دی تریکھی بیت	۵۴
۶۰۔ جنگ بدر دا حال	حضور دے بارہاں دی ضمایمنی	۵۵
۶۱۔ حضور دی دعا	طیف بن عمر	۵۶
۶۲۔ مسلمان دی کامیابی دے اباب	حضرت ابوذر غفاری	۵۷
۶۳۔ جنگ بدر دی اہمیت	یشرب دے دو مسلمان	۵۸
۶۴۔ جنگ بدر دے نتیجہ	بیت دی اجازت تے دلکھ	۵۹
۶۵۔ حضرت خدیجہ دا ہمار	حضور دے قتل دی کوشش	۶۰
۶۶۔ ابو رافع یہودی	مدینے دی یکرت	۶۱
۶۷۔ جنگ احمد دے اباب	حضرت اسماء	۶۲
۶۸۔ غزوہ احمد دا حال	غاریثور	۶۳
۶۹۔ غزوہ احمد دا نتیجہ	بیت دے اباب	۶۴
۷۰۔ ابی بن خلف	سرقبن ماک ام عبد اخیرہ	۶۵
۷۱۔ حضرت حنظله دی شہادت	حیلیہ مبارک	۶۶
۷۲۔ قزمان دی خود کشی	بریدی ملی قبادح قیام	۶۷
۷۳۔ بہتان دا واقعہ	حضرت ابوالیوب النصاری	۶۸
۷۴۔ غزوہ خندق دے اباب	بیت دے فائدے	۶۹
۷۵۔ غزوہ خندق دا حال	میتہ دیاں جاتیکتے نہب	۷۰
۷۶۔ غزوہ خندق دی اہمیت	میثاق مدینہ	۷۱

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

حُضُور صَلَّى اللّٰهُ عَلٰيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ تُوْلِيْ مُهْمَلَيْ عَرَبِ دِیْلَت

حُضُور صَلَّى اللّٰهُ عَلٰيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ دِیْ آمد توْلِیْ پھلے سارے عَرَبِ دِیْ حَالَت
 ڈاڈھی خراب ہئی۔ ایں دیلھے گوئکے دے لوک خود مُختیار ہئے کہیں
 ڈو جھی جکو مت دے غلام نہ ہئ۔ پر اکثر لوک جِہالت دی وجہ توں جنگو
 تے خُونخوار بُن گئے ہئ۔ نکلی جہیں گالے تے جھیرا مشروع تھیوے ہا
 تاں قتل و غارت دا سلسلہ کئی پشتوں تک ویدا ہا پیا۔ پانی دی جا
 شراب پیندے ہئ۔ جھوَا کھیدن ٹاہنیں دا شغل ہا تے تریکت
 دی بیٹے عزتی کر ٹا او اپنا حق سمجھدے ہئ۔ جیتندی سو ٹا اوندی یہو ٹا
 والگوں ڈاٹھا ہیئتیں کوں غلام بتا گھندا ہا۔ ایندے باوجود وعدے
 دے پکے تے ہمان نواز ہئ۔
 مکے وہیوں حُضُورے آدمی پڑھن لکھن چانڑ دے ہئ۔ پر
 انھیں کوں اپنی زبان دانی، شاعری اتے حافظے تیں ہیوں ناز ہا۔ ایں
 واسطے اوپاہروانے نوکیں کوں "عجمی" یعنی گونگلا آہدے ہئ۔ انہیں
 دا گذار رڑھ رہی تے وپارتے ہا۔ تجارت ہرچج بے ایمانی کوں
 لٹاہ سمجھدے ہئ۔ شام، مھر تے یمن دے علاوہ عراق فی آندے
 دیشے رہ دیشدے ہئ۔

صفویں	عنوان	نمبر شمار	صفویں	عنوان	نمبر شمار
۱۰۷	بک بشارت	۱۰۷	۱۰۸	صلح حدیثیہ	۱۰۸
۱۰۸	حضرت ابو بکرؓ و اخْطَبَ	۱۰۹	۱۰۹	بیتِ رضوان	۱۰۹
۱۱۰	صلح حدیثیہ دیاں مشرطائیں	۱۱۰	۱۱۱	صلح حدیثیہ دی اہمیت تے نتیجہ	۱۱۱
۱۱۵	حکماں کو اسلام دی عوت	۱۱۵	۱۲۱	غزوہ خیبر اساب	۱۲۱
۱۲۱	غزوہ خیبر دا حال	۱۲۲	۱۲۳	غزوہ خیبر دا نتیجہ	۱۲۳
۱۲۳	غزوہ خیبر دا موت	۱۲۵	۱۲۴	فتح مکہ اساب	۱۲۴
۱۲۴	فتح مکہ دا حال	۱۲۷	۱۲۷	فتح مکہ دی اہمیت	۱۲۷
۱۲۷	فتح مکہ دا نتیجہ	۱۲۸	۱۲۸	غزوہ حنین	۱۲۸
۱۲۸	ظاہر خاص دعائیں	۱۲۹	۱۲۹	ظائف دا گھراو	۱۲۹
۱۲۹	شہداء بدر	۱۳۰	۱۳۰	غزوہ ہبک	۱۳۰
۱۳۰	ڈاہ بشارتی	۱۳۱	۱۳۱	چھٹا حج	۱۳۱
۱۳۱	حُضُور دے خدمتگار	۱۳۲	۱۳۲	حج پہلا دو جھا ڈینہ	۱۳۲
۱۳۲	غزوات	۱۳۳	۱۳۳	خطبہ حجۃ الوداع	۱۳۳
۱۳۳	پاک حیاتی داشتہ	۱۳۴	۱۳۴	خطبہ حجۃ الوداع	۱۳۴
۱۳۴	ہر شے پوح نام محمدؐ دا	۱۳۵	۱۳۵	خطبے دی اہمیت	۱۳۵
۱۳۵	حوالے دیاں کتابیں	۱۳۶	۱۳۶	کہ خاص بگالہ	۱۳۶

اُنہیں دی مذہبی حالت عجیب ہئی۔ بُت پرست دی ہن۔ عیاشی تے یہودی دی ہن تے پک گھر عج کئی کئی بُت ہوندے ہن۔ پر اسے بتاں کوں خدا نہ بکھرے ہن تے خدا دا سفارشی مفہمندے ہن۔ انہاں عبادت واسطے ۳۶۰ بُت کبھے ویح رکھ چھوڑے ہن۔ کبھے دا طواف دی کریںدے ہن تے حج واسطے عرفات عج قیام دی کریںدے ہن۔ شوال توں گھن کے محروم تیں چڑوں مہینیں دا احترام کریںدے ہن۔ تے اُخھاں مہینیں ویح قتل و غارت۔ جنگ تے لٹھ مارکنوں پر ہیز کریںدے ہن۔ بکھر لوک حضرت ابراہیم دے مہب تین ہن تے پچھے راہ دی بگول ویح ہن۔

بکھر چنگیں بکالھیں دے باوجود آپت دی کھاپت، عیاشی تے جہالت اسخاں کوں بر بادی دے دروازے تے پُچاڑتا ہا۔ بہادر ہن پر آپت دی لڑئی عج طاقت کوں ختم کیتی ویندے ہن۔ خود دار ہن پر دھی بھیٹ دی عزت نہ کریںدے ہن۔ ادبی ذوق رکھدے ہن پر او عیاشی دی نذر سکھیندا ویندا ہا۔

اللہ تعالیٰ دی ذات عفنور الرحم ہے تے او آپنی مخلوق دی بھلٹی چاہندی ہے۔ جئیں ویلیعے عرب اخلاقی لحاظتے تباہی دے کنارے پنج گئے تے اللہ تیں دی رحمت اُنہیں کوں سیدھا راہ ڈکھاون ڈکیتے آپنا آخری بنی بھیجا ہے

عرب دا جزیرہ محمد توں پہلے ہے جہالت رذالت، خجالت دا گھر ہا ڈاٹھا ہا حاکم تے مکوم ہنڑاں ہے نہ خوفِ خدا ہا، نہ دُنیا دا ڈر ہا

....

حضرت صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ دا خاندان

ساٹے پیارے بنی حضرت محمدی اللہ علیہ وسلم دے خاندان دی مخقر جاٹ سُچان اے ہے جو حضور دے ڈاٹا میں حضرت عبدالمطلب کے دے یہاں عزت دار قریش گھرامتے نال تعلق رکھیںدے ہن۔ انہاں دے بابے میں دا تان نامش ہا۔ تھیوں اے نامشی دی سبیں دے ہن۔ اللہ تعالیٰ اُنہیں کوں ۱۲ پُتر بخشنے ہن۔ اُنہاں ڈیہاں پچ بُت پرستی دا زور ہا۔ پر ایں خاندان دے لوک حضرت ابراہیم دے مذہب نال مجہت کریںدے ہن تے ایں سانگے اے توحید دے زیادہ نیڑے ہن (حضرت آدم تیں شجرہ انگلے صفحے ڈانتا گئے) **بک واقعہ**

حضرت عبدالمطلب دعا منگی جے اللہ تعالیٰ میکوں ڈاہ پُتر ڈتے تاں میں یہاں پُتر اللہ دے راہ عج قبربان کر ڈیاں۔ ایں گال توں معلوم بھیتا جو او اللہ تعالیٰ کوں مینندے ہن تے پُتر دی قرباتی کوں ایں جائز بکھدے ہن جو انہاں دے ڈاڈا حضرت ابراہیم پُتر دی قرباتی کیتی ہئی۔ اللہ تعالیٰ اُنہیں دی دعا پوری کیتے قرباتی واسطے پُتریں دا کوٹراں ڈتا بیگاتے کوٹراں حضرت عبداللہ دے نال دا نکھتا۔ پر حضرت عبداللہ دے نال کے ایں قسم ہن دی مخالفت کیتے تے حضرت عبدالمطلب کوں دی حضرت عبداللہ نال ڈاڈھا پیار ہا۔ ایں سانگے انہاں حضرت عبداللہ کوں بچاون ڈکیتے اُنہیں نال انہاں دا کوٹراں ڈتا۔ اُوں ویلے یہ یک آدمی دے قتل دا قصاص ڈاہ اٹھا۔ پر حضرت عبداللہ کیتے پورے سو ایکس دا کوٹراں ڈاہ میں ہا۔

منظور رکھتیا۔ سو اُنھے قربان کر دتے گئے تے اگوں تے قصاص واسطے دی سو اُنھے مقرر کیتے گئے۔ یعنی انسان دی قیمت ودھ بگئی۔

حضرت عبد اللہ گوں آپنی مکر و چوں نور دیاں لاطاں نظر اڈنڈیاں ہن۔
اُہناں اے بگال آپنے بابے میئن کوں ڈسی تاں اُنہیں فرمایا ”پھلے میکوں
دی ایوں محسوس تھیندا ہا۔ تے میکوں یُپک پادری سے اکھیا ہا جو تیڈبی اولاد
و چوں کوئی نبی بھیسی“

مکن دا حاکم

توں ڈو ماہ پہلے یہ ملعون حاکم ابرہيم کعبہ شریف تے حملہ
کرن کیتے تک دے ہے دیرے آن لئے اوندمی فوج حضرت عبدالمطلب
دے کجھ اٹھ پکڑ گھدے۔ حضرت عبدالمطلب ابرہيم کولوں نگئے تے اپنے
اٹھ نہیں۔ ابرہيم چران بختی کے آکھیا "میں تیڈے خُدا دے گھر تین حملہ
کرٹ آیاں۔ تیکوں اٹھیں دی بگی ہوئی ہے۔" حضرت جواب ڈتا۔ "توں مکوں
میڈے اٹھ ڈے ڈے۔ خُدا آپنے گھردی حفاظت آپ کر گھنسی۔"
ایں دیری تے توکل ابرہيم کوں پریشان کر ڈتا۔ تاریخ گواہ عزیز حضرت
عبدالمطلب دی بگال سچی بختی تے اللہ لغائے آپنے گھردی حفاظت کیتے ابائل
جئیں جھوٹے پکھڑو زیجع ڈتے جہناں ابرہيم دی فوج تے نامعتیاں کوں تباہ
کر ڈتا۔ (سبحان اللہ)

حضرت عبد اللہ حضرت عبد اللہ حضرت عبد اللہ

نیتگر چپوریں اُہناں دے تو رانی مکھڑے توں قربان بھیوٹ لگب گیاں۔
ہک بخوبی میہودیاں کوں خبر ڈی جو حضرت عبد اللہ کوں پُرچھ جھن والا ہے تے
اوندے جھن دے بعد میہودیت دا خاتمہ تھی ولیسی۔ میہودی حضرت عبد اللہ

حَفَظَ رَحْمَةً مُّهَمَّاً بِشَخْرِهِ طَيِّبَهُ

حضرت مُحَمَّد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بن حضرت عبد الله بن حضرت عبد المطلب
بن هاشم بن عبد المناف بن قصي بن كلاب بن مهرة بن كعب بن نوسي بن غالب
بن فهر بن مالك بن تضير بن كناة بن الناس بن مضر بن تزار بن محمد بن عدنان
بن ادو بن همبيع بن سلامان بن عوص بن يوزين قموال بن ابي بن عوام بن ناپشد
بن حزا بن بلداس بن بخلاف بن طارخ بن جاحم بن ناحش - بن مانع - بن عيفي
بن عبقر بن عبد بن الدعا بن حمدان بن سبز بن شري بن بحرن بن بحسن بن ائونه
بن عيفي بن دليشان بن عيسى بن افداد بن ايمام بن مقصري بن ناحس بن زارح
بن سعى بن مزى بن عوص بن عرام بن قيدار بن حضرت اسماعيل
عليه السلام بن حضرت ابراهيم عليه السلام بن تارة آذربن ناحور
بن سروج بن رعوبن فائح بن عابر بن اركساد بن سام بن حضرت لوح
عليه السلام بن لمك بن ململ ايل بن يارد بن حضرت ادرليس عليه السلام
بن مقوشاح بن قينان بن اتوش بن حضرت مشيت عليه السلام
بن ابوالبشر حضرت آدم عليه السلام

نوت: اے شجرہ نسب تھا فتنی محمد سلیمان شیں منصور پوری دی کتاب رحمۃ اللعلیین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے ڈو جھے جھٹے وچوں گھدا گئے۔ جیکوں انہیاں وڈی تحقیق دے بعد اپنی کتاب وہی درج کیتے۔

کوں قتل کر ڈتے تسلیم گئے تے بک پڑیںہے جنگل عین انہیں کوں کلھا ڈیکھ
کے تلوار ان کڈھ گھیاں۔ اتفاق نال عبد مناف (حضور) دے پرناج کھتوں
آنگئے تے آنہاں حضرت عبد اللہ دے بچاون ڈاخال کیتا۔ پر اے
ڈیکھ کے حیران مختی نگئے جو اسماں توں بک فوج لمحتی تے اوں ہیودیاں
دا خاتمہ کر ڈتا۔ عبد مناف حضرت عبد المطلب کوں حال و بح ڈتا تے
جو شاں عبد اللہ دا نکاح میڈی پا تو یہ آمنہ نال کر گھنوا۔ آنہاں اے
بچاں قبول کر گھدی تے حضرت عبد اللہ دا بی بی آمنہ بنت وہب
نال نکاح مختی جیا۔

شھرہ ویح کے ویح ڈاپ ڈھانکاں پیا۔ لوک بکھ مردے پئے
ہن پر حضرت عبد اللہ تے حضرت آمنہ دے نکاح دے بعد اللہ تعالیٰ
رحمت دا میںہہ وسایا تے سب شئے ڈھیر مختی گئی۔ نکاح دے
ست ماہ بعد حضرت عبد اللہ تجارت واسطے گئے۔ رستہ ویح اوہیاں
مختی نگئے تے مدینے ویح فوت مختی نگئے۔

حضرت صلی اللہ علیہ وسلم دا حمزہ ان مبارک رب العالمین

جیہڑا حسن تے نیکی حضرت آمنہ سیئٹ کوں بخشنی ہئی۔ اوندی مثال
لکے ویح نہ بلدی ہئی۔ بک روایت دے مطابق ۱۲۔ جادی آخر
(شہر) دی رات حضور پاک دا نور مجسم حضرت عبد اللہ توں حضرت آمنہ
سیئٹ دے پیٹ ویح آیا۔ ایں رات ابلیس دا سختہ ثبوت کر ڈیا گیا
تے بہشت دے سارے دروازے کھول ڈتے گئے۔

بک رات حضرت آمنہ سیئٹ ڈھانچا جو بک فرشتہ اسماں توں لہے

آنے تے آکھیں:

اے آمنہ! پیدے پیٹ وچوں اللہ تعالیٰ دا آخري نبی ہم ڈالا
ہے توں اوندا ناں "محمد" رکھیں تے اے کلمہ پڑھدی رہو:
أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ شَرِّ كُلِّ حَاسِدٍ
یعنی: "میں حمدہ کر ڈن والیں توں اللہ تعالیٰ دی پناہ چاہندی ہاں۔"
حضرت آمنہ سیئٹ اے خواب حضرت عبد المطلب کوں ڈیا تے
آنہاں فرمایا۔ "فکر نہ کر اے بگال سچی ہے۔"
ساڈے پیارے نبی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ۹۔ بیح الاول
لادھ کوں سوموار دے ڈینہہ ڈبے دیکھ پیدا ہتھے۔ اون ویله
حضرت آمنہ سیئٹ بالکل کلھے ہن، آنہاں کوں پہلے تاں اسماں کوں
بک ڈراکلی اواز سنئی ڈتی، ول بک سوہننا پکھی اسماں توں لہے آیا۔
تے آپ دامنہ میٹھاں کرایس۔ ایندے بعد آنہاں کوں کچھ تریکھتیں
نظر آیاں تے آنہاں نے ڈیا جو اوبی بی آسیا تے حضرت مریم ہن تے
بہشت وچوں اللہ سیئٹ دے حکم نال آپ دی خدمت واسطے ائین۔
حضرت آمنہ کوں سارا گھر خشنو بھریا نظر آیا تے ہر پاسوں
نور ہی نور ڈسدا ہا۔ آنہاں کوں بک سوہننا پکھی نظر آیا۔ جیش دی
چنج سادے زمرد دی ہئی تے اوندے پریا قوت دے ہن دا کوں
ڈیکھ کے حضرت آمنہ دی سب پریشانی ختم مختی گئی۔ تے اے اواز ائی:
"رب دے محبوب تے آخری نبی عالم خلوت توں عالم صورت
وچ تشریف گھن ائین ہے
اے کون آگیا ملقا اللہ اللہ ہے۔ مختی پر نور ساری فضائل اللہ

حناوصلی اللہ علیہ وسلم سب توں پہلے بارگاہ خداوندی و مسجد شکر دا سجدہ ادا
کر کے کجھ دعائیں پڑھیاں تے فرمایا:
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَمْدُ رَسُولِ اللَّهِ

بَكْ وَضَاحَتْ | اللہ تعالیٰ اپنے پیارے نبی دے بایے سین
تے اماں سینٹ دے ناب وی این حکمت ہیچ رکھوئے ہن جو بعد وچ
آپ واقعی امہیاں ڈواناں نانواں دی تعبیر بن و نجن - عبد اللہ دے
محن اللہ دا بندہ ہے تے اللہ تعالیٰ واقعی آپ کوں اپناؤ سب توں
پیارا بندہ ٹیا، تے حضور دی اماں سینٹ دا نام حضرت آمنہ ہے تے
حضور واقعی امن دے سب توں وپے رکھوائے بن کے آئے۔
حُصُورُ دے چمڑیں دی خبر | حضرت عبد المطلب کوں جئیں
ویا یہ اپنے یتم پوتے دے جمِن دی خبر ملتے او ڈاٹھ خوش
تھئے تے خبر پھاون ڈالی بانہی کوں ہمہوں سارا الغام ڈتا حضور
دے چا چا ابو لہب خرسن کے اپنی نوکرانی ٹویہ کوں ازاد کر
ڈتاتے آکھیا، ویسح توں میڈے بھتر تجے کوں کھیر پلا۔ آہلن
جو ابو لہب دی اے خوشی اللہ تعالیٰ کوں لپند آئی تے ہر سو مواد
دی رات ایں وجہ توں ابو لہب داعذاب گھٹ کر ڈتاتاویڈے۔

ایں رات روم دا او آتش کدہ دسم گیا جو ہزاریں سالیں توں بلدا
پیا ہا۔ نو شروان یادشاہ دے محل دے کنگرے ڈھہبہ پئے۔ اسمانان
تے حوراں خوشیاں دے گیت آکھیجے اللہ دا پیارا نبی ایں دنیا تین گئے
پھاریں پتھریں تے درختیں تے سمندریں درود وسلام پڑھئے۔ ابلیس
سر پکڑ پیٹھاتے اپنی فوج کوں آکھیں جو ہن ساڈی خیر کیئیں -

حضرت عبد المطلب اپنے پوتے دا نام محمد کھیا۔ مکے دے توکے
نو ان بُن کے چران تھئے تے وجہ پچھی حضرت فرمایا جو میکوں امید چو جیہی
ایں پوتے دی ساری دُنیا تعریف کریسی تے اللہ تعالیٰ انبیاء دی اے
خواہش پوری کیئی جو از ج ساری دُنیا تے حضور دی تعریف کرنے والے
موجودہ ہُن۔

حُصُورُ اللَّهِ عَلَيْهِ سَلَامُ جَدَلُ بَالْهَنْ

سب توں پہلے ابو لہب دی نوکرانی حضرت ٹویہ حصور کوں تھنخ
بُتی، اونڈے بعد بکب بیفتہ میں آپ دی اماں سینٹ آپ کوں کھیر پلا یا۔
دل مکے دے رواج دے مطابق حصور کوں دیہاتی دیسیب چچ بھیج
ڈتا گیا تے حضرت حیلمہ سعدیہ آپ کوں طائف والے پاسے کھن گئی تے اپنا
نصیب جگبگئی۔ آپن حصرت حیلمہ دا سپا پاسہ کمزور تے ماریا ہویا ہاتے
او آپنی اولاد کوں کھجے پاسوں کھیر ڈیندی ہئی۔ اوس حصور پاک کوں دی
بُوں پاسے دا کھیر ڈیوں دی کوشش کیئی۔ پر حصور اوس پاسے کوں
مُنہ نہ لایا۔ حضرت حیلمہ تھک کے ایوں خواہندا سپا پاسہ حصور کوں ڈتا
تھاں سُبحان اللہ جو حصور دا مُنہ لا دُن ہاتے کھیر دے چشمے دا آون ہا
حضرت حیلمہ سوچیا جو اے کوئی بختیں والا پال ہے۔ میدا ماریا ہویا سچا
پاسوی دل ساوا سختی نگئے تے اے پال میں بک پاسوں کھیر پنید
ڈو جھے پاسے دا کھیر پی کے کہیں دا حق نہیں مریند۔ جب دا میں ایں مُستقی
کوں کھن آئی ہاں ساڈے سارے ڈکھم تھیں گین۔ کپڑا میں دا کھیر ودھ
نگئے۔ ڈاچی تکڑی تھی گئی ہے۔ گھر دیخ برکت آبھی ہے۔ مُسلے درخت

حضور و پی سادگی نال آکھیا جو ڈو نورانی آدمی میکوں پہاڑتی تے لکھن
مگین، میڈا دل چیر کے اونے وچوں کالا بُو کھڑک کے کوئی نورانی شے
پاکے میڈا دل دل اپنی جاتے رکھ کے لگے گین۔ حضرت حیم حضور دی
چھاتی تے اوں چیر و اشان ڈھاتے پریشان محتی۔ حضور تسلی ڈے فرمایا
جو فکر دی کوئی گال نیں۔ رب دی طرفون میڈے دل کوں نورانی بنا ڈتا
نگئے۔ ایں واقعے دا چرچا سارے وسیب ڈج محتی گیا۔ مک
پادری اے گالہ سُن کے آکھیا جو ایں بال کوں مار ٹسو اے میو دیں
دا شمن بے۔ ہے اے جیند ریہا تے میو دی تباہ محتی دلیں۔
حضرت حیم پریشان محتی پر آپ فرمایا۔ ”فکر دی کوئی گال نیں۔ میڈا
رب میڈی حفاظت کر لیسی۔

ایں دیلے آپ دی عمر پنچ سال ہئی۔ حضرت حیم آپ تے گھروں
کوں آکھیا جو لوک ساٹے ایں بال دے دشمن محتی گین۔ کیوں نہ
اساں اے پرانی امان ول سبھال ڈیوں۔ حضرت حیم حضور کوں چا
کے نکے آگئی۔ حضرت عبد المطلب اپنے پوتے کوں ڈیکھ کے
ڈاڑھے خوش مختے تے حضرت حیم کوں بھوں سارا انعام ڈتا تے
آپ کوں حضرت آمنہ سینٹ دے جواہے کیتا۔

سبھیں دی جُدائی حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم ڈو جھوپٹے
بالیں و انگوں آپنی اماں سینٹ کوں کڈا بیں دی کوئی تکلیف نہ ڈتی ہئی
حضور دا پینگھا آپے بلدارہ دیندا ہا۔ حضور دے مُمن مبارک توں کھیر
آپے صاف محتی دیندا ہا۔ حضور دی عمر جیں دیلے چھی سال محتی تے
حضرت آمنہ اپنے بھرا دے گھر مدینہ گئی اکتوں والپس ولیتے رتے

سادے محتی گین۔ سارے وسیب ڈج بھار آگئی ہے حضرت حیم حیران محتیوے
ناج حضور دے پکڑے کہابیں دی ڈو جھے بالیں و انگوں خراب نہ محتیندے
ہن تے او فرمیندین جو میں رات کوں اکثر حضور دے منہ توں اللہ اکبر دا
نفرہ سُندی ہم۔ تے جہاں میں حضور کوں الاؤٹ بولٹ سکھاونٹ دی کوشش
کیتی تاں او خود بخود اللہ اکبر۔ الحمد لله رب العالمین تے سبحان اللہ آکھن
لگ پئے۔ آپ ڈو جھے بالیں دی نسبت جان ڈج زیارہ اُمرگہ کریندے
محوس محتیندے بن۔ جیں دیلے آپ دی عمر ڈو سال محتی تے آپ ڈو جھے
بالیں کوں اسنجھ محتی ہمین ہاتے آکھن نا جو اللہ تعالیٰ ساکوں کھیڈن واسطے
پیدا نیں کیتا۔ حضور کڈا بیں دی حضرت حیم کوں کوئی ڈکھ یا تکلیف
نہ ڈتی بھی۔

حضرت حیم فرمیند جو کب ڈینہ حضور اپنی بھیٹن یعنی میڈی دھی
نال پاہر و نکل نگئے۔ گرم ڈھیر بھی میکوں نکر لگاتے میں چکھوڑ پیغم
پر جیں دیلے میں حضور دے نیڑے بگیم تاں میکوں اسنجھی ٹھہڑھی تے مہنگی
ہوا دے جھولے آئے جو میکوں نہدر آؤٹ لگ بگئی۔ میں حیران محتی کے
کھڑے دیر حضور دے نال کھڑی ریسم تے ول بے نکر محتی کے بگنگم میکوں
آپنی دھی کب ڈینہ اے دی ڈسایا جو حضور دے سرتے بدے
آکے اہناء کوں ڈھپ ٹوں بچا گھنیدن۔

لک واقعہ حضرت حیم فرمیند جو کب ڈینہ حضور میڈے پُرتر
نال پکریاں چراون نگئے تے میڈا پُرتر دنماول آیا تے آکھیں جو
اماں ازح محمد دی خیر کینی۔ اُو کوں ڈو آدمی پکڑ گیں۔ میں جلدی
جلدی جنگل ڈج آیم تاں حضور گوں مخفیک بھاک ڈیکھ کے ما جرا پچھیم

عین او بیان رکھی کے اللہ کوں پیاری رکھی گئی، ایندے بعد آپ دی ڈیکھ بھال آپ دے ڈاڈا میں حضرت عبد المطلب کرٹن لگ بے گئے۔ اچاں آپ دی آماں سین دی موافق کوں پورے ڈد سال دی نگز ریے بن تے آپ دے ڈاڈا حضرت عبد المطلب فوت رکھی گئے تے ول آپ دے چاچا حضرت ابی طالب اپنے پیو دی وصیت دے مطابق حضور دی شیک مٹاک ڈیکھ بھال کیتی۔ حضرت ام ایمن دی ایضاً ڈیکھ حضور دی ہبھوں خدمت کیتی۔ حضرت ابی طالب اپنے بھترتکے ڈاڈا ہا خیال رکھیندے ہیں۔

شام دا پہلا سفر | حضرت ابی طالب کے دے مشهور دیاری بن تے او دیار کیتے ڈھبھے شہری ڈیج ائے گئے رہندے بن جیں ویلیخے حضور دی عمر بارہ سال میں تے پہلی دفعہ اوپنے بھترتکے کوں دیار سکھاون سانگے ملک شام دونال لاد ریے۔

بک راہب | شام دا بک راہب راہب تورات و ہج حضور دی آمد دے مقفلن پڑھی و دانا۔ جو خدا دا بک پیغمبر کے دے مقفلن نال ایں رستے توں گذرسی۔ راہب حضور دے دیدار کیتے شام دے ایں رستے تے دیرے لاڈتے۔ بک ڈینہ او اے ڈیکھ کے حیران رکھا جو صفا مقافلہ کر کر دی دھپ ڈیج آؤندہ پیٹھے پر اتوں بک بد ل اوندے اُتے چھاں کیتی آؤندے۔ اور کے قلفے دے کول آیا تے حضرت ابی طالب کوں مہماں دی دعوت ڈلیں۔ پر جیں ویلیخے او راہب دے خیمے دو آئے تے راہب اے ڈیکھ کے حیران رکھا جو بد ل انبال دے نال کیتی بلک اور پہلی جائے تے کھڑے رکھیا۔ راہب دے سوال تے حضرت بی طالب فرمایا جو او میدا چھوٹا یتم بھترتیجہ بے۔ اُو کوں میں اپنے

نوکر دی نگرانی دیج اتحیث کھڑائی آیا۔ راہب دے آکھیتے حضور کوں سید دیا گیا۔ حضور دے نال بدلہ دی ٹردا آیا۔ راہب اکھیا اے ابی طالب سُن گھن اے تیدا بھترتیجہ رب دا آخری بنی بے ایندے مونڈھے تیں مہر نبوت دالشان دی ہوسی۔ ایندے دشمن ہبھوں بن توں ایکوں شام تے ردم دے سفر دو نگھن دنج۔ اے بگال سُن کے حضرت ابی طالب حضور کوں واپس کئے گھن آئے۔

حضرت صل اللہ علیہ وسلم دی جوانی | آپ دی عمر ۱۲۔ ۱۳ سال بھی تے ڈو نورانی فرشتے جبراۓ ایش آپ کوں بک پاسے گھن گئے آپ کوں بٹاکے آپ دا سینہ چاک کیتا تے اونکوں بہشت دے خوبصوردار پانی ٹنال دھوتا۔ آپ دی بشری خواہشات دی بجائے اوندے ڈیج اللہ تعالیٰ دے حکم نال علم حکمت تے رحمت د خزانہ بھر دتا۔ آپ اے حال حضرت ابی طالب کوں آکے ڈیتا۔ ابنا آپ کوں آئی جو میڈا کا روا روا جبی بے تے تیدے پیو ماں دی تیدی خاطر کوئی جائیداں نہیں چھوڑ نگئے۔ میں جا بنداں جو توں خویلہ دی ایرت یہود دھنی خدیجہ دی خاطر دپار کر کے چار پیسے کھٹے کر گھن دل میں تیدا اکبیں چنگی جاء نکاح کرا ڈیساں۔ حضور دے بگال من گھدی۔

جنگ فخار | اے جنگ عرب قوم دی ہبھوں پرانی جنگ ہی جمنتفت عرب قبیلیں دے دریان کافی عرصے توں رڑی دیندی پیشی حضور دی تھوڑا بھوں ایں جنگ ڈیج بیدلی نال حفہ گھدا۔ ایں ویلیخے آپ دی دی عمر ۲۰ سال بھی تے آپ فرمایا جو ایں بے مقصہ جنگ و ہج میدا حصہ لگھنی دا کوئی ارادہ نہیں۔ میں جا بنداں جو اللہ ساکوں ایں میسیت توں

ہر بڑی قوں مجنون رکھیا۔ آپ نے اس دی نذر نیاز دا کھانا بالکل نہ کھاؤنے لئے ہیں تے بگاون و چاون دی محفل و ہج و می باالکل نہ دیندے ہیں۔ آپ کلھے تھی کے پچے اللہ موی گول ہج راہنے لئے ہیں۔ تو کیس کوں نیکی دارستہ دیکھنے لئے ہیں۔ ملے دے تو کیس حضور دی دیانتداری تے امانت داری کوں ڈیکھ کے صادق تے این دے لقب ڈے ڈے۔ آپ ۲۵ سال دی عمر میں پورے ملے کوں آپشا شیدائی بنا گھدا۔ آپ کیتا ہویا ہر دعہ پورا کر دیندے ہیں۔ اللہ تعالیٰ آپ کوں اعلیٰ اخلاق دا ماںک بنا ڈیتا۔

حضرت خدیجہ نال نکاح | حضرت خدیجہ کے دی بک ہبھوں ڈی امیر بیوہ ہئی، ہبھوں نیک سیرت ہئی لوک اون کوں "طاہرہ" آکھدے ہیں۔ ملے دے کئی سرداریں انہیں کوں نکاح دا پیغام ڈتا پر انہاں روکر ڈتا پر جیس فیلیے اونکوں اوندے غلام میسرہ حضور دی نتداری تے بتوت دا حال ڈتا تے رب العالمین انہاں دا دل حضور دے پاسے پھیر ڈتا۔ انہاں اپنی بک بانی دے ذمیلے حضور کوں نکاح دی دعوت ڈتی تے آپ فرمایا جو میڈبے کوں شادی دا سطے کوئی مال دولت کیئی۔ اون آکھیا سیئں مال دولت دی کوئی بگال نیں، میں تھاڈی خدمت ہجھ مال دولت حسن جمال تے شرافت پیش کرن آئی ہاں۔ یعنی میں حضرت خدیجہ دی طرفوں تھاڈی خدمت نکاح دا پیغام گھسن آئی ہاں۔ حضور کوں دیر سوچیا تے فرمایا میڈبے چلپھے سیئں نال بگال کرو۔ حضرت خدیجہ حضرت ابی طالب دو کھجھ تھفے روانہ کر کے اپنے دل دی خواہش طاہر کیتی تاں اخخار پہلے تاں حضور دی کم عمری، یعنی تے غربی دی بگال کیتی ہل آفریچ اوے بگال من گئے۔ حضرت ابی طالب خود نکات دا خطبہ پڑھیا۔ حضرت خدیجہ

حلف الفضول | حضور دی کوشش نال عرب قبیلیں دے سرداریں بک امن دا معابرہ دیکھتا جیندا ناں حلف الفضول ہاتے ایں معابرے دے لفظ اے ہیں:

"خُدَادِيْ قُسْمَ اَسَانَ اُوْنَ وَ يَلِيهِ تَيْمَ مَنْظُومَ دَاسَّتَهُ دَلِيسُونَ بَهْ تَيْمَ دَرِيَا
اَمْبَانَ كُونَ تَرَكَھِيْسِيْ لَيْنَ بَهْ تَيْمَ بَدَرَدِيْ تَهْ غَلَسَارِيْ مَعَاشَرَے وَ ہِجَّ
نَهْ آدِلِيْسِيْ"

اے حضور دا پہلا ڈیا کارنا مہ نا جو عرب سردار مظلومیں دی حمایت پنجھن دی ضرورت شدت نال محسوس کیتی تے اے معابرہ عمل ہجھ آیا۔

شام دا ڈوجھا سفر | آپ اپنے چاچا دے آکھنے ترے حضرت خدیجہ دی رقم نال سجارت شروع کیتی۔ حضرت خدیجہ ہبھوں امیر بی بی ہئی۔ اوندے پہلے ڈو گھروالے ابگوں پچھوں فوت تھی نگئے ہن تے اد ہبھوں سارا تر کہ چھوڑنگئے ہیں۔ حضرت خدیجہ حضور کوں سجارت دا سطے شام دے پاسے روانہ کیتے حضرت خدیجہ دا غلام میسرہ دی حضور دے نال نا۔ سفر دے دوران بک پادری آپ دے آخڑی بی ہو دن دا اشارہ ڈتا۔ اللہ دے فضل نال حضور دا اے پہلا سجارتی سفر ہبھوں کامیاب رہیا تے حضرت خدیجہ کوں ہبھوں لفغہ ملیا۔ اوندے غلام میسرہ اونکوں حضور دی دیانت داری تے بتوت دے اشارے دا دی ذکر کیتا۔

حضور دی حصلت | حضور دی عمر ۲۳ سال تھی آئی ہئی۔ عرب ہجھ جاہلیت تے بُت پرسی دا دور ہا۔ پر اللہ تعالیٰ حضور کوں

تحییندا پئے۔ دھی بھیٹ دی کوئی عزت نیں کریندا۔ مسافراہ ویج لیٹھے
پئن۔ آپ کئے دے سرداریں گوں مل کے امن قائم کرن سانگے بہ انہمن
ثانی جیتندے ویج بنو ماشم۔ بنو اسد۔ بنو زیرتے بنو تکیم شامل ہن۔ ایں بھن
دے مقاصد اے ہن۔

۱۔ مظلومیں دی مدد کریں۔ ۲۔ غریبیں دی امداد کریں۔ ۳۔ مسافریں
دی حفاظت کریں۔ ۴۔ ملک و چوں بہامنی دور کریں۔
۵۔ اصول کے وچوں بہامنی دور کریں کیتے تیار کیتے گئے۔ تے انہاں
دے اُتے عمل دی کوشش حضور دی وظی فتح ہئی۔

♦

جبل نور

جھحال غارِ حرام
واقع ہے

دی طرفون انہاں دے سوت و رقبہ بن تو قل حضرت ابی طالب دے خطبے
دی تصدیق کیتی۔

کعبے دی اُساری

۵۰۵ ویج کعبے دیاں کندھاں ڈل پا
بگیاں تے اوندی صرمیتے اُساری داسطے قریش مکہ رمل مل کے کم کیتا
حضور دی پتھر ڈھوکے ایں اُساری ویج حصہ گھدا۔ جیں ولیجے جھر اسود
کوں آپنی جاتے لاونڈا دیلھا آیاتے مکے دا ہر قبیلہ اے چہندہ ہا
جو اے نیک کم انہاں دا قبیلہ کرے معاملہ رڑاتی بھڑاتی تیں آگیا۔ آخر
لے فیصلہ کیتا گیا جو کل جیہڑا آدمی سب توں پہلے کعبے ویج آؤسی اوں فیصلہ
قبول کر گھدا ولیسی۔اتفاق دی گال جو ڈو جھنے ڈینہ حضور کریم سب توں
پہلے کعبے ویج تشریف گعن آئے۔ قریش مکہ پہلے وسی احیس کوں صادق
تے امین آبدے بن۔ ایں داسطے او حضور دے فیصلے کوں تسلیم کریں
تے تیار ہن۔ حضور کریم اپنی چادر و چھاکے جھر اسود اوں دے ویج رکھ
ڈتاتے فرمایا سارے قبیلیں دے سردار چادر پکڑ کے جھر اسود کوں
کندھی دے نال گھن چلن۔ حضور خود جھر اسود کوں آپنے ہتھیں مبارک
نال چاکے کندھی ویج اوندی اصلی جاتے ٹکا ڈتا سارے قریش
خوش مختی نگئے۔ حضور دے ایں پیارے فیصلے نال بک و ڈجے جھیرے
دا خاتمہ مختی گیا تے حضور کریم دی پہلے توں زیادہ عزت تھیوں ٹلگ پئی۔
امن قائم کریں دی کوشش حضرت خدیجہ کوں حضور نال

ڈاڈھی مجتہبی تے حضور دی انہیں نال ہیوں پیار کریندے بن۔
نکاح دے بعد حضور دی کئے دے سرداریں ویج شمار تھیوں ٹگ
پئے۔ انہاں محسوس کیتا جو لوک بہامنی داشکار ہن۔ غریبیں تیں ظمہ

آپ کوں اپنا آفری بنی پڑا ڈتے۔ آپ اے سُن کے پریشان تھے تے گھر
ٹڑپئے۔ گھر کے سُم بگئے تے کبل پا گھدا۔ حضوری دیر بعد آپ کوں گُھکوں
ملیا تے آپ اُھی کے حضرت خدیجہ کوں حال ڈتا اُبھاں آپ کوں حوصلہ ڈتاتے
اکھیا۔

"اللہ تعالیٰ ہر شے تیں قادر ہے تے اُندھی کوئی بجال کوڑی نیں حتیٰ
سُلگدی" حضور دی نبوت دا اے پہلا اقرار ہاتے ایں سانگے حضرت
خدیجہ کوں پہلا مسلمان اکھیا ویندے ہے

لَا دِيْرَهُ مُحَمَّدٌ دَا غَارٍ حَرَاءَ وَبِحَ
بَجْرِيلَ لَهُنَّ رَبُّ دَا پِيَغَامَ آیَا
بَنَدَے تَتَّقَادَے وَبِحَ رِبْطَ سَانِگَے
سَبْقَ پَبْلَا اَقْرَأَ دَا شِئْ کُوں پُطْھِيَا

نماز دی ابتداء حضرت جبرايل توں قرآن آیات سُن کے
حضور کوں سکون حاصل تھیا۔ پہلی وحی وہی حضور کوں جیہڑیاں پہلیاں پنج
آیاں پڑھائیاں تے سُنایاں گیاں اُنبیاء دا ترجمہ اے ہے:
"مِنْ رَوْعِ اللَّدِ دَعَ نَالَ جُودٌ وَرَحْمَةً تَرِيمٌ هُے۔ پُرْصُو آپِنے پُرڈگار
دے نال نال جیں سب کچھ پیدا کیتے۔ جیں انسان کوں پانی دے کیڑے
وچوں پیدا کیتے پڑھدے چلو۔ تھاڈا رب ہبھوں کرم والا ہے جیں
قلم دے ذریعے تعلیم ڈے کے انسان کوں اوکھے سکھا ڈتے جو کچھ اد
نہ جائز دا ہا۔"

ایندے بعد حضرت جبرايل خود وضو کر کے حضور کوں وضو کرایا
تے ڈوہاں مل کے باری تعالیٰ دے اگوں جھک کے نماز ادا کیتی۔ اے

غار حرا

آپ دی ۲۴-۲۳ سال بیٹے تے آپ کوں اپنے اگوں پچھوں نور دی
سوہنی تے من بجادوں چک نظر آندھی بیٹی۔ آپ اے سوچلا ڈیکھ کے نہال تھی
ویندے ہن تے اے موس کریندے ہن جو اے روشنی اُبھاں کوں اپنے
پاے سہنندی پئی ہے۔ آپ اکثر چھوٹی مشک وہیج پانی پا کے ستو تے
پنڈ کپڑے وہیج بدد کے کلے دے ابھتے پوادھی پاے یک پہاڑی
بجل نور تیں چڑھو دیندے ہن تے اُتحاں یک غار جیکوں "حرا" آہدے ہن
وہیج بھبھ کے کئی کئی ڈینہ رب دی یاد وہیج گذار ڈیندے ہن۔ اے
غار چار گز لمبی تے ڈدھ گز چوڑی ہے۔

پہلی وحی جیں ویلهی آپ دی عمر ۴۰ سال تھی تے آپ دُنیا دار می
کوں بالکل بے نیاز تھی نگئے ہن۔ یاد الہی وہیج مصروف رہندے ہن۔
تے آپ اینجھے خواب وی ڈیہدے ہن جہاں دی تعبیر ڈینہ کوں نظر
اویندی بیٹی۔

۱۔ رمضان المبارک سالہ میلاد النبی یعنی ۶۔ اگست تا ۲۷ کوں
حضرت جبرايل پہلی دفعہ اللہ تعالیٰ دا پیغام گھن کے حضور دی خدمت وہیج
آئے تے عرض کیتا۔ پڑھو۔ آپ فرمایا۔ "میں ان پڑھ ناں" حضرت
جبرايل آپ کوں ترے دفعہ سینے نال لایا تے عرض کیتا۔

اُقر اُباسِہ سِبک یعنی اپنے رب دے نال پڑھو۔
آپ پڑھن لگ گئے تے جبرايل آپ کوں خوشخبری سُٹائی جو رب العالمین

حضور تیں وحی دے آؤ ڈے بعد پہلی نماز ہئی۔

حضرت عبد الرحمن بن عوف حضرت سعد بن وفاصل تے حضرت طاہ بن عبد اللہؓ ایمان گھن آئے تے اندری اندر اسلام و دھن مچلن پئے گیا۔ مسلمان پھرداری بکھانی وہیج و بنج کے قریش مکہ کوں لک کے اللہ دی عبادت کریشدے ہیں۔

اعلائیہ تبلیغ تریں سالیں دے بعد حضرت جبراہیل اللہ دی طرف حضور کوں سورۃ مُدَثْر دے ذریعے اعلائیہ تبلیغ دا حکم ڈا۔ سورۃ مُدَثْر کوں عنواناں پڑھیتے تاں پتہ بلگہ دے جو اوندے وہیج رسالت دے خاص خاص اصول حضور کوں ڈسایٹے گیں۔

نبوٰت دے مقاصد حضور کوں نبوٰت دے جیہڑے اصول تے مقاصد ڈے کیجن آئھاں دی تفصیل اے ہے:

- ۱۔ نافرمان لوکیں کوں بدکاری دا خطرناک نتیجہ ڈس کے عذاب توں ڈراوٹا۔
- ۲۔ لوکیں کوں پاکیزگی۔ صفائی تے پاکدا منی سکھاوٹا۔
- ۳۔ اعتقاد۔ اعمال تے اخلاق دی حفاظت کیتے گنگی توں پر کے پاک رہوں۔
- ۴۔ اللہ تعالیٰ دی ڈلتی ہوئی تعلیم لوکیں تیں مفت پُجاوٹ تے کوئی احانت چتاوٹ۔
- ۵۔ دین دی تعلیم وہیج ظلم تے تکلیف کوں اللہ دی رضاوا سطے برداشت کرٹ۔

تبلیغ دے اصول اللہ دے فرمان دے مطابق حضور دی

طرفوں اسلام دی تبلیغ اون وقت دے حالات دے بالکل مناسب ہئی۔ اوندے صرف ترے اصول ہن۔

۱۔ توجیہ باری تعالیٰ تیں ایمان۔

۲۔ نبوٰت تے رسالت تیں ایمان

۳۔ آنحضرت تیں ایمان۔

لپک وضاحت اے بالکل غلط گال، جو حضور کوں یا کہیں

نبی کوں پیغمبری یا نبوٰت زیادہ عبادت کرن ڈی وجہ توں ملی ہے نبوٰت تاں اللہ تعالیٰ دی دین ہے۔ او جیکوں چا ہوے پیغمبر ٹناؤ ڈیوے۔

پر اوندے وہیج پیغمبر ہوون ڈیاں ساریاں صفتاں پہلے ہی رکھ دیندے۔

ورقہ بن نوقل حضرت خدیجہ دا سوت روڈا پادری ہا۔ حضرت خدیجہ

آپ دا حال سُٹن کے آپ کوں ورقہ بن نوقل دو گھن گئی تے اونکوں غارِ حراء دا سارا واقعہ سُٹایا۔ ورقہ بن نوقل جھٹ آکھیا جو اے بالکل

اوہ ناموس ہے جو حضرت موسیٰ تیں اُتری ہئی۔ افسوس میں جوان ہوندا یا میں اون ویلے تیں چیندا رہندے۔ جیہڑے ویلے قوم ہماؤں سے

نبی ہوون ڈی وجہ توں کڈا چھوڑ لیسی۔ حضور اے سُٹن کے حیران تھئے تاں اُول آکھیا۔ قوم کوں ہدایت ڈیوں والیں کوں پہلے ڈکھ ڈیا ہے پوندن۔

ایندے وہیج کوئی فکر دی گاں نہیں۔ فتح حق دی تھیسی۔ حضور دے اعلان توں پہلے ورقہ بن نوقل دا اے اقرار گواہی ڈیندے جو اوندے ڈل وہیج ایمان دی کرن موجود ہئی۔

پہلے پنج مسلمان وحی دے آؤ ڈے بعد رسالت شروع ہختی

بھئی پر اوندے اعلان دا حکم نہ ملیا ہا۔ حضرت خدیجہ دے بعد حضرت ابو بکر صدیق رضی۔ حضرت علی کرم اللہ وجہہ۔ حضرت زید بن حارث رضی تے حضرت

بلال ڈیل کوں حضور تیں ایمان گھن آؤ ڈی سعادت حاصل تھئی۔

چھپ پچھاںی تبلیغ پہلے ترے سال حضور اسلام دی چھپ چاہیں

تبلیغ کیتی۔ چیندے وہیج حضرت عثمان بن عفان۔ حضرت زبیر بن عوام

اسلام دی دعوت | جس ویسے حضور کوں اعلانیہ تبلیغ دی جاڑت
ملی تاں آپ بنو نامہ دے چاہئی و ڈیریں کوں کھانے دی دعوت ڈلتی۔
دعوت دے بعد آپ اسلام دی تبلیغ کرن لگے تاں ابو لعب مخالفت کیتی
اوندی بکواس دی وجہ توں آپ کھل کے کوئی بجاں نہ کرسے گے۔ ڈو جھے ڈنہے
آپ ول دعوت ڈلتے فرمایا:

”میں تھاڈے واسطے آخرت دی محلاتی گھن کے آیاں میکوں اللہ تعالیٰ
حکم ڈلتے جو تھاکوں اسلام دی دعوت ڈیوان۔ اُمیہے جو تسان میبے
بانہہ ہی تھیسو:

حضور دی اے بجاں سن کے سارے چپ سختی گئے تے حضرت علیؓ
جنیاں دی عمراؤں دیسے نوں ڈاہ سال بیٹی اُمھی کھڑے تے فرمایا:
”میں توڑے چھوٹاتے کمزور ہاں پر میں حاضر ہاں۔“
ایں بجاں تے حضور اپنے چاچا ابی طالب کوں فرمایا۔ چاچائیں تسان
عن دی بجاں سن ٹھہری کرو تے من گھدی کرو۔ حضور دی این بجاں تیں
سارے قریش کھل پئے تے سخھٹھے مخول کر کے آکھیا۔ وادہ۔ ابی طالب ای
ہن آپنے پتر دی بجاں منے۔“

دعوت دا کوئی خاص اثر نہ ہتھیاتے لوک آپنیں گھریں ول گئے۔
پہاری صفا دا وعد | یک ڈنیہے حضور صفا پہاری تیں چڑھ گئے
تے لوکیں کوں سبڈماریا۔ جس ویسے سارے لوک آگئے تاں حضور فرمایا:

”کیا تسان میکوں سچا سمجھے دا یا کوڑا؟“

سارے لوکیں رل کے آکھیا۔ ”تسان کبھا اہیں کوڑنیں الایا۔ اس ان
تھاکوں صادق تے این آبدے ہیں۔“

حضور فرمایا۔ ”میں پہاری دی چوئی تیں ہاں تسان پہاری دے سکے ہو۔
جسے میں تھاکوں آکھاں کجھ ڈاکوٹے نیڑے تھاڈے اُتیں حملہ کرن والے
ہن۔ کیا تسان میبی اے بگال پتھی من گھنسو ہے“ لوکیں آکھیا۔ بے شک
ساکوں تھاڈی زبان تیں اعتبار ہے۔ حضور فرمایا۔ ”اے گاھیں صرف
تھاڈے سمجھاون واسطے ہن۔ تسان لیتیں کرو جو موٹ تھاڈے سر تیں
کھڑی ہے تسان خدا دے سامنے پیش تھیو ہے۔ میں حشر دے ڈنہے
کوں ایویں ڈیہدا کھڑاں جیویں میں ایس دُنیا کوں تے تھاکوں ڈیہدا کھڑاں۔
تسان اللہ تعالیٰ دی ذات تے ایکان گھن آؤ تے پک گھادی عبادت
کرو۔ ہر بُراٹی توں بچن ڈی کوشش کرو“

لوکیں تیں حضور دی اہنباں گا لھیں دا کوئی اثر نہ ہتھیاتے او۔ اپنے
گھریں رہ پئے۔ ایندے بعد حضور مردیں بچر دیں تبلیغ شروع کر ڈلتی۔
لوکیں کوں راہ ڈیج مل کے اسلام دی دعوت ڈیوان ہا۔ جسے ہاہر دے
قالے آون پاٹے اہنباں کوں اسلام دی دعوت ڈیوان ہا۔
حضور دی تبلیغ دے نکتے | حضور جیہڑی تبلیغ کریندے

- ۱۔ اوندیاں موٹیاں موٹیاں بگا لھیں اے ہن۔
- ۲۔ آپنے وعدے تے قول دی پا بندی کرو۔
- ۳۔ اماںت ڈیج خیانت نہ کرو تے لین دین ڈیج دیانداری
اختیار کرو۔
- ۴۔ اللہ تعالیٰ دی ذات کوں برلوقس تے عیب توں پاک سمجھو۔

۵۔ دُنیادی ہر شے زمین اسماں - پیارا مسند رب اللہ تعالیٰ
دے تابع ہن -

۶۔ کہیں دُعا کوں قبول کرن - بیمار کوں صحت ڈیوٹ - کہیں دی
مراد کوں پُورا کرن - درختیں تیں پھل لاوٹ تے فصلیں کوں لکپاؤٹ
اللہ تعالیٰ دے اختیار عجیح ہے -

۷۔ اللہ تعالیٰ دی مرحتی دے بغیر کوئی وی کچھ نیش کر سگدا - فرشتے
نبی، جن تے انسان وغیرہ سارے اونڈی مخلوق ہن تے او اہناءں
دا غالق ہے -

قریشِ مکہ مخالفت

قریشِ مکہ حَمَدٌ بن عبد اللہ دی دیانت
شرافت - تے امانت دے تاں قائل ہن - پراو محمد رسول اللہ
دے سخت دشمن ہن - تے ہیں سانگے قریش دے وڈیریں حضور
دی تبلیغ کوں اپنی عزت تے وقار دا مشلہ ٹنا گھدا - کیوں جو اسلام
دی وجہ توں اہناءں کوں اپنی وڈائی ختم محقیندی نظر آونڈی ہئی -
اہناءں کوں محسوس تھیا جو لوگ ہو لے ہو لے مسلمان محقیندے دیندیں -
بے ایہو کچھ ایوں محقیند ریا - ساپیاں سرداریاں ختم مختی دیں اہناءں
آپنا وڈیا بجاوٹ کیتے اسلام قبول کرن والیں کوں سزا ڈیوٹ تے
ڈو جھے لوکیں کوں حضور نال میل ملا پ کوں بجاوٹ دافیصلہ کیتا -
مسلمانوں میں ظلم قریشِ مکہ مسلمانیں تیں ظلم شروع کر ڈتا -

او ندیاں کچھ شالاں اے ہن :

۱۔ حضرت بلال جشتی مسلمان مختی گئے تے اہناءں دے مائک
امیہ بن خلفت اہناءں کوں پدھ کے تی تی ریت تیں سما ڈیندا ہا تے

اہناءں دی چھاتی تے پتھر کو ڈیندا ہا - پر اے عاشق رسول آپنے ایمان تے پکا
رہیا - آخر حضرت ابو بکر صدیق اہناءں کوں امیہ بن خلفت توں مل گھن کے حضور
دی خدمت عجیج پیش کر ڈتا -

۲۔ حضرت عمار تے اہناءں دے یلبے یا رہتے اہناءں دی امام سیفی
سمجھیہ مسلمان مختی گئے - ابو جہل اہناءں تیں ہوں ظلم کیتے تے حضرت سعید کوں
پھڈیں وہی نازک جاءتے نیزہ مار کے اپنی کا وڑ ماری تے اے مسلمانیں
وچوں شہید ہکھیوں والی پہلی شہید بی بی ہئی -

۳۔ حضرت جاب بن حارث دے وال چک کے اہناءں دی گردن
مردڑی نگئی تے اہناءں کوں انگکاریں تے لٹایا گیا -

۴۔ حضرت مصعب بن عمير کوں اہناءں دی امام گھروں کڈھ چھوڑیا -
۵۔ حضرت عثمان بن عفان کوں اہناءں دا چاچا تبڑی عجیج ویرہ کے
ڈھوان ڈیندا ہا -

اہناءں دے علاوہ صحابہ کرام کوں لوہے دے چوڑے پوا کے
دھپ وہی بیٹا ڈنادیندا یا پتھریں دی بھا تیں ٹاٹتا دیندا ہا -
ایش دے علاوہ اٹھ دے پچھے چم وہی ویرہ کے دھپ وہی سُٹ
ٹنادیندا ہا -

حضور نال قریش دی بدلوکی حضور دی تبلیغ نال اللہ تعالیٰ دی

اہاد شامل ہئی تے لوک مسلمان محقیندے دیندے ہن - اسلام دی ترقی
محقیندی بیٹی بیٹی تے قریشِ مکہ کوں حصہ دی بھا کھادی دیندی بیٹی اخز
اہناءں خود حضور دے خلاف میدان رہیج آونٹ دافیصلہ کیتا - تے حضور
اے راہ عجیج کنڈے وچاونٹ بیگ پیشے - پر حضور اہناءں کوں ہر فر

انتافرمایا جو تسان آپنا کم کر دیں آپنا فرض ادا کریاں۔

یک ڈینہ حضور نماز پڑھدے پئے ہن ابو جہل۔ عقبہ بن ابی قبیل آکھیا جو فلاٹی جاہ تے اُٹھ کھٹا پئے اوندا او جھ چا کے ایں جادوگر تیں آن سٹ۔ عقبہ ایوں کیتا تے حضور دی پیاری دھی حضرت فاطمہؓ کے آپ دی کند توں او جھ صاف کیتا تے آپ کوں گھر گھن آئی۔

حضرت عمر بن عاصی یک اکھیں ڈھنھا واقعہ بیان کر شیدن جو حضور یک ڈینہ کبھے ہجہ نماز پڑھدے پئے ہن تے عقبہ بن ابی ابو جہل دے آکھیے تیں آپنی چادر حضور دی گرد مبارک ہجہ سٹ کے وٹ ڈیوٹ پئے گیا۔ حضور کوں ہیوں تکلیف مھیوٹ بلگی۔ الفاق نال حضرت ابو بکر صلیق آگئے تے اُنہاں عقبہ کوں سمجھایا تے آکھیا۔ کیا تسان انبان کوں صرف ہیں جرم ہجہ مارٹن چاہندے او جو اے اللہ کوں اپنا پور ریگار آہرن تے اے تھاڈے کیتے روشن نشانیاں گھن آئیں۔

ابو جہل تے ڈو جھے لوک حضور کوں چھوڑ کے حضرت ابو بکر صلیق کوں مارٹن گھٹن لگ بگئے

جیہڑی اکھنچاۓ او صدیق مھیوے پ نبوت دی ہیں رستے تصدیق مھیوے ناشیشے مثل میں دا نورانی مکھڑا پ ابو جہل ڈیکھے تاں زندیق مھیوے **ظلہ دیاں کھیلیاں** قریش مکہ دے ظلم مسلمانیں تے حضور دی تبلیغ کوں بے اثر نہ کر سکیے بسان اُنہاں اسلام دی ڈک مھل واسطے کجھ کھیلیاں بٹایاں۔

یک کیٹی دا وڈیرا ابو لمب نا تے ایندے ہجھ مکے دے پنجوی ۱۵ سردار شامل ہن۔ ایں کھیلی دا کم اے نا جو باہر توں آدن والیں کوں

حضور نال نہ ملن ڈتا و پئے تے حضور کوں جادوگر (الْعَوْذُ بِاللّٰهِ) تے دیوانہ ظاہر کر کے اُنہاں کوں بدن کیتا و پئے۔
ڈو جھی کیٹی ہجھ کے دے دیہ سردار ہن۔ اُنہاں دا کم اے نا جو غریب لوکیں کوں لا لیج ڈے کے حضور دے خلاف کیتا و پئے تے چھٹے چھوٹے پالیں کوں سمجھایا و پئے جو اسلام تے حضور دے خلاف بزاریں ہجہ سھٹھ مخول کر دینے رہن۔ تے مسلمان مھیوٹ والیں کوں اتنی تکلیف ڈلتی و پئے جو او اسلام کوں مھل کے دل آپسے مذہب تیں آ و پئن۔ پر کافریں دیاں اے کھیلیاں اسلام دی ترقی دی راہ نہ روک سکیاں۔

حُبْشَةُ دِيْنِ بَحْرُت

شہد نبوی ہجہ جیں ویسے قریش مکہ دا ظلم حد توں ودھ گیا
تاں حضور اللہ تعالیٰ دے حکم نال مسلمانیں کوں جانتے ایمان بچاؤٹ کیتے کہ حضور ٹن دی اجازت ڈے ڈلتی۔ اُنہاں ڈینہاں ہجھ جبش (جیکوں اچکل ایتھو پیا آکھیا دیندے) دے حاکم سنجاشی دی چنگی شہرت ہئی کیوں جو او الفاف پسند نہ تے کہیں تین ظلم نہ مھیوٹ ڈیندے۔ ہیں دا سطے مسلمانیں حضور توں حُبْشَةُ بحرت کرن ٹن دی اجازت گھدی تے یک چھوٹا فانہ جیندے ہجہ ۱۲ مرد تے ہم تریکتیں ہن۔ شیبہ دی پندرگاہ توں جبشہ روائہ محتی پئے۔ ایں فانہ ہجہ حضرت عثمان رتے اُنہاں دی گھروالی حضرت رقیہؓ جو حضور دی صاحبزادی ہن وی شارمل ہن تے حضور فرمایا جو حضرت لوٹا تے حضرت ابراہیم دے بعد اے پہلا جوڑا ہے جو خدا دی راہ ہجہ بحرت پیا کر دیندے۔

بَحْرَتِ حِدْشَهُ دَعَے مَهَا بَحْرَصَحَابِي جَسْ وَيَسْ مَكَّهَ دَعَے كَافِرِي
مُسْلِمَيْنْ تَيْنَ ظَلْمَ دَعَى حَدْمَكَاهَجَوْرِي تَعَالَى حُضُورُ كَرِيمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ تَعَالَى
دَعَى اِجَازَتْ نَالَ اِنْهَانَ كُوُنَ هَجَرَتْ دَعَى اِجَازَتْ دَعَى ڈُونَتْ جَيْهَرَتْ
خُوشَ لَقِيبَ صَحَابَهَ سَبَ تَوَنَ پَيَهَلَهَ اللَّهُ دَعَى رَاهَ وَيَحَ سَچَ دِينَ اِسْلَامَ دَاعِطَ
اِپَنَا گَهْرَ بَارَ تَعَالَى سَكَهَ سَورَهَ چَهُورَتَهَ جَبَشَهَ هَجَرَتْ كَرِيْكَهَ اِنْهَانَ دَعَے
نَالَوَانَ دَعَى لَقْعِيلَ اَسَهَ بَهَ :

• حَضْرَتْ عَمَانَ بْنَ عَفَانَ تَعَالَى اِنْهَانَدِي گَهْرَوَالِي حَضْرَتْ رَقِيهَ بَنْتَ رَوْلَ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -

• حَضْرَتْ أَبُو حَذِيفَهَ بْنَ عَتَبَهَ بْنَ رَبِيعَهَ تَعَالَى اِنْهَانَدِي گَهْرَوَالِي حَضْرَتْ أَبِي سَلَمَيْ
بَنْتَ أَبِي اِمِيهَ -

• حَضْرَتْ عَامِرَ بْنَ رَبِيعَهَ الغَزِيَ تَعَالَى اِنْهَانَدِي گَهْرَوَالِي حَضْرَتْ لِيلَيْ بَنْتَ
أَبِي حَشْنَهَ -

• حَضْرَتْ زَبِيرَ بْنَ عَوَامَ بْنَ خَوَيلَهَ -

• حَضْرَتْ مَعْصَبَهَ بْنَ عَمِيرَ بْنَ نَاشِمَ -

• حَضْرَتْ عَبْدَ الرَّحْمَانَ بْنَ عَوْفَهَ -

• حَضْرَتْ عَثَانَ بْنَ مَطْلُونَ الْجَمِيعِيَ -

• حَضْرَتْ أَبُو سَبَرَهَ بْنَ أَبِي رَسِيمَ بْنَ عَبْدَالْعَزِيزِيَ -

• حَضْرَتْ حَاطِبَ بْنَ عَمْرَ بْنَ عَبْدَالْشَّمِسَ -

• حَضْرَتْ سَبِيلَهَ بْنَ بِيْغَارَ بْنَ حَارَثَ

• حَضْرَتْ عَبْدَالْلَهِ بْنَ مُسْوُدَ بْنَ زَيْرَهَ

خُوطَ : هَجَرَتْ جَبَشَهَ دَاعَى پَهْلَهَ قَافِلَهَ نَانَدَهَ بَعْدَ دَعَى كَافِرِي كَافِي مُسْلِمَانَ جَبَشَهَ
هَجَرَتْ كَرِيْكَهَ هَنَهَ . بَهَ رَدَائِتْ دَعَى مَطَابِقَهَ پَيَهَلَهَ قَافِلَهَ وَيَحَ بَارِصَانَ جَوانَ تَعَالَى چَارَ
تَزِيمَتِينَ هَنَهَ .

نجاشی دا دربار

کافرین کوں مسلمانیں دی ہجرت چنگی نہ گئی تے
اِنْهَانَ اَبُو سَفِيَانَ کوں مسلمانیں دی مخالفت وَيَح جَبَشَهَ رَوَانَ کَيْتَا تَعَالَى اُولَى
جَبَشَهَ وَيَح کے سِنَاجَاتِی کوں مسلمانیں دے خلاف چھُرَتْ کاِيَا . سِنَاجَاتِی اُونَدِی بَجَالَ سُنْ
کے مسلمانیں کوں دربارِ عَيْجَ سَبَدَ وَيَا تَعَالَى اِنْهَانَ نَالَ بَجَالَ بَاتَ کَيْتَیِ حَضْرَتْ
جَعْضَرَ طَيَارَ سِنَاجَاتِی دے دربارِ عَيْجَ بَهَادِرِي نَالَ اَسَهَ تَقْرِيرَ کَيْتَیِ . اِنْهَانَ آپَنِی
تَقْرِيرَ عَيْجَ سُورَةَ مَرِيمَ دِيَاَنَ وَيِي بَجَهَ آیَاتِاَنَ پَيَشَ کَيْتَیاَنَ . اِنْهَانَ آکَھِيَا :

" اَسَانَ جَاءِلَتَهَ بُتَّ پَرَسَتَهَ تَسَهَ . حَرَامَ كَهَاوَنَدَهَ تَسَهَ . بَيَوَدَهَ تَسَهَ
بَهْ كَارِي دَعَى زَنَدِگِی گَزِرِینَدَهَ پَهَنَےَ تَسَهَ . اللَّهُ تَعَالَى سَادَهَ دَكَبَ پَيْغَمْبَرَ بَحَبِيْجَيْهَ .
جِينَ سَاكُونَ يَنِکِي دَاسَدَهَارَسَتَهَ ڈُونَهَنَتَهَ تَسَهَ اُونَدِی تَبَلِيغَ دَالَّاصَدَهَ اَسَهَ
" خُدا دَاعِدَ لَا شَرِيكَ ہے تَے صَرَفَ اوَهُو عَبَادَتَ دَعَى لَائِنَ ہے .
بُتَّ پَرَسَتِی گَناَهَ ہے . پَتَّھَرَیَا مَطَّ دَعَے بُتَّ کَہِیں دَعَى حَاجَتَ رَوَانَ نِیں
کَرِسَبَدَهَ تَسَهَ اُونَدَا فَرَمَانَ ۽ جَو ہَمَاسَتَهَ تَسَهَ ہَمَانَ دَعَى قَدَرَکَوَ . دِھِنِی
بَھِینَ ڻِ دَعَى عَزَّتَکَوَ . پَيَحَ الَّادُتَهَ اَمَانَتَ عَيْجَ خِيَانَتَهَ نَزَکَوَ . دَعَدَهَ پَورَاَکَوَ .
امِيرَلَوَکَ اُونَدِی اِیں تَبَلِيغَ توں نَارَاهَنَتَهَ نَگَهَ تَسَهَ مُسْلِمَانَ دَعَے دَشَنَتَهَ
نَگَهَ . اَسَانَ اِنْهَانَ دَعَے ظَلَمَ توں بَچَنَ سَانَگَهَ اِتَّهَانَ هَجَرَتْ کَرَ آئَئَ ہِیں .
اِتَّهَانَ وَيِي او سَادَهَ پَهَنَگَوَ ٻَجَنَهَنَنَ - "

حضرت جَعْضَرَ طَيَارَ دَعَى تَقْرِيرَ دَا چِنَگَاَ شَرِھِیَا . اُونَ اَبُو سَفِيَانَ کوں
آکَھِيَا اَسَے لوکَ کَہِیں کوں نَقْصَانَ نِیں پُچَچَا سَبَدَهَ تَسَهَ تَمَّیِنَ اِنْهَانَ کوں
اَپَنَهَنَ مَلَکَ وَچَوَنَ نِیں کَڈَهَ سَبَدَهَ . اِینَدَهَ بَعْدَ مُسْلِمَانَ جَبَشَهَ وَيَح اَمِنَ
نَالَ رَاهِوُنَ لَگَ پَسَهَ .

حضرت کوں لَایَجَ دَلِیونَ دَعَى کُوشَشَ جَبَشَهَ وَچَوَنَ نَا کَامِی دَعَے

بعد کافریں اے بخوبیز سوچی جو ہن کیوں نہ مُحَمَّد نال گال کیتی وئے
اوکوں لای پسح یاد حملکی ڈے کے اسان اپنے مذہب دی حفاظت کر
سگدے ہیں۔ آخر انہاں مکہ دے یک ماں دار سردار عتبہ کوں حضور
دی خدمت ڈیچ بھیجیا۔ اوں حضور کوں آکھیا تسان اے اسلام تے
تجید دا چکر چپور ڈلیو۔ اسان تھا کوں اپنا سردار بنا گھنسوں ہے
تسان چاہو تسان اسان کے دی سوہنی توں سوہنی نینگر ترمیت
نال تھا ڈی شادی دی کراڈیوں۔ تھا کوں سونے چاندی یا لقدي
دی ضرورت ہے جتی چاہو اسان ڈیونٹ واسطے تیار ہیں۔ یا خدا نخواستے
تھا ڈے دماغ ڈیچ کوئی خلل یا بیماری ہے تے اوندا عدج کرو یہ
ہیں۔ آپ اوندیاں ساریاں گالھیں سُن کے فرمایا۔ میکوں انھیں
چیزیں وچوں کہیں پیزیدی ضرورت نیں۔ یہ صرف اپنے رب دے
حکم تین تھا کوں سدھاراہ لا وطن آیا۔ آپ اوکوں کجھ قرآنی آیاں
ٹھایاں تے آکھیا:

”یہ تسان خدا دا بھیجیا ہویا نبی ناں۔ میڈا کم تبلیغ کر ڈے ہے
اگو تھا ڈی فمت۔“

عتبہ گھر ول گیاتے قریش مکہ کوں حال ڈے کے آکھیں
”یہ مُحَمَّد توں اوندا کلام سُن آیاں جونہ شاعری ہے تے نا جادو۔
میڈبی گھال من گھنٹو۔ اوکوں اونڈے حال تین چپور ڈلیو۔“ کافر
کھل پئے تے آکھیا: عتبہ تے وی حضور دا جادو چل سنگے۔

ابو طالب دے حضور | ساریں تدبیریں دی ناکامی دے بعد
قریش مکہ جمع تمام کر ڈے واسطے حضرت ابو طالب کو لوں نگئے تے آکھیا

جو تسان اپنے بھتر بچے کوں سمجھا ڈے ہے اُوں ہن ساڑے خداویں تے مذہب دے
خلاف کوئی گال کیتی تے اسان اُوکوں نہ چپور ڈیوں حضرت ابو طالب حضور نال گال
کیتی تے آکھیا جو سارا مکہ تھا ڈا دشمن محتی نگئے تسان انہیں دے خداویں تے
مذہب دے خلاف کوئی گال نہ کرو۔ حضور جواب ڈیچ فرمایا۔

”چاچا یئں! جے اے لوک میڈے سچے ہنھتے بھتے کھتے کھتے
ہنھتے چند روی رکھ ڈیوں تسان میں حق دی تبلیغ کوں نہ چپور ڈیوں۔“

حضرت ابو طالب حضور دی حمایت ڈیچ قریش مکہ کوں کورا جواب
ڈے ڈتا۔

آخری گال | قریش مکہ آخر خود حضور کوں کعبہ ویچ سڈوا کے
گال بات کیتی۔ حضور فرمایا۔ ”میڈا کم تھا کوں صرف سدھاراہتے ڈکھاوٹ
ہے۔ یہ اللہ تعالیٰ دا رسول تے بنی ناں۔ یہ اوندا حکم تسان تیئن پُچا
ڈتے جے تسان اوندا حکم نہ میںیو تسان میں رب دے حکم دا انتظار کر لیا۔“
قریش مکہ آکھیا جے توں سچا ہیں تے ساڑے کیتے اپنے رب توں اے
ڈو گالھیں منوا چا۔ اسان تیکوں نبی من گھنسوں:
۱۔ تیڈا خدا ساکوں یک فرشتے دے ذریعے پیغام بھیجے کہ توں سچا
نبی ہیں۔

۲۔ اللہ کوں آکھ او یک باعث تے محل ٹناؤے جیندے ڈیچ سونا
چاندی تے ضرورت دیاں ساریاں شیں موجود ہووں۔ جے تیڈے ایں
باعث تے محل ویچ ساکوں ساریاں چیزیں نظر آگیاں تے اسان تیکوں سوں
من گھنسوں۔“

حضور فرمایا۔ یہ اپنے رب دے اگوں کوئی اینجھا سوال نہ کریا۔

جینہ میکوں اوندی طفوں اجازت نہ ہو دے۔ میڈی بگاں من گھنسو

تاں دوزخ کولوں پچ دلیو۔

حضرت حمزہ دا اسلام قبول کرڻ

بتوت دا چھیواں سال
نا۔ حضور صفادی پہارائی تے ہیٹھے ہن۔ ابو جہل آیاتے حضور کوں دھ
گھٹ الایا حضور چپ سبے تے اوں کا درڑ عیج آکے حضور دے
سر مبارک تے پتھر مار ڦتا۔ حضور دے سر مبارک توں ہمودیاں نایاں
وابن گب پیاں۔ حضور دے چاچا حضرت حمزہ کوں پتہ لگایتے انہیں
ابو جہل دی ٹھکانی کر کے اوکوں زخمی کر ڦتا۔ حضرت حمزہ حضور دی خدمت
عیج آکے انہاں کوں دلا سہ ڏتاتے آکھیا۔ میں ابو جہل کوں تھا ڈا
پر لگھن آیاں۔ حضور فرمایا۔ چا چا سیں! میکوں این گال دی کوئی خوشی
نیں جے تُ میکوں خوش کر ڻ چاہندے اوتاں مسلمان ہمیں وچھو جضرت

حمزہ اوں دیکھے اسلام قبول کر گھدا (الحمد لله)

حضرت عمر دا اسلام گھن آون

آپرین جوسا ڈے نبی
شیش صلی اللہ علیہ وسلم اللہ تعالیٰ توں دعا منگی جو عمر بن ہشام (ابو جہل) یا
عمر بن خطاب وچوں بک کوں ایکان دی دولت ڈے کے اسلام کوں
طاقتوں کر۔ حضور دی این دعا دا اثر حضرت عمر دے حق وچھیا
تے او ایکان گھن آئے۔ اُنھاں دے ایمان گھن آنون دا واقعہ
ہمیں مشہور ہے۔ جو حضرت عمر قریش مکہ کوں آپنی بہادری ڈکھا دن
کیتے نعوذ بالله۔ حضور دا خاتمه کر ڻ کیتے گھر توں ٹرپئے۔ رستے وچ
پتہ لگا۔ جو اُنھاں دی بھین تے بھنو یا مسلمان ہمیں گین۔ آپ ونج
کے بھین کوں ماریا گئیا۔ پر بعض ایکان تیں کیسی ربی۔ آخر آپ آکھیا جو

سُنّتے ہیں اوبے کیا جیندے اُتے توں اتنی پکی ہتھی گئیں۔ انہاں حضرت عمر کوں
پہلے دھنو کرایا تے سورۃ طہ دیاں کچھ آیاں پڑھ کے شایاں حضرت عمر فے
دل تیں رب دے کلام دا اثر تھیا تے آپ حضرت ارقم دے گھر حضور دی
خدمت وچ حاضر ہتھی کے اسلام قبول کیتا تے مسلمانوں دے حوصلے دده
نگئے تے کعبے وچ مسلمان اعلانیہ عبادت کرن گب نگئے۔

بنو ناشم دا گلھپیا سکھ نبوی وچ مشرکین مکہ اسلام دی کامیابی
توں تنگ ہتھی کے متفقہ طور تیں اے فیصلہ کیا جو بنو ناشم نال نین دین بند
کر کے اوکوں کلہا کر ڦتا و پنچے۔ انہیں ایک اعلان دا ہک معابرہ کعبے وچ رڑ کا
ڈتا۔ بنو ناشم کوں مجبوراً سُشعب ابی طالب وچ پناہ گھنٹوں پئے گئی۔

تیانچ گواہ مسلمانیں تیں اینجا ڈکھا دقت کبد اہیں نیں آیا۔ مسلمان
ترے سال میں درختیں دے پتھر، گھاپوٹ، سکے پھل تے پرانے چڑے
اپاں کے خرواک دے طوریں استعمال کیتے۔ آخر ترے سالیں بعد تک
دے کجھ نیاک دل لوکیں ابو جہل دی مخالفت دے باوجود اے معابرہ ختم
کر ڏتا تے بنو ناشم کے وچ دل آنگئے۔

شعب ابی طالب مکہ دے قریش کوں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم
دی ذات نال تاں کوئی دسمنی نہ بئی اور حرف انہاں دے ایں واسطے مخالف
ہن جو دین اسلام دی وجہ توں امنا ندا و ڈیا نتم تھیندا ہا۔ اوں تاں او
آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں "صادق" تے "امین" آہے ہے ہن۔ پر اسلام دی تبلیغ
اے او سخت خلاف ہن۔ بتوت دے اعلان دے بعد انہاں حضور کریم
صلی اللہ علیہ وسلم تے مسلمانوں کوں تلمذ نتم دا نشانہ بنایا۔ مسلمان قریش دا ہر علم

سہیکے دی اسلام توں سب کجھ قربان کرن تے تیار رکھنے گئے ہیں۔ آخسر
قریش مکہ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم تے مسلمانوں دا ٹکر پانی بند کر کے اہنہاں دا
بائیکاٹ کیتا تے مجبور رکھنے کے مکدے ابھے پاسے شعب ابی طالب ویچ ویچ
لیکے۔ شریعت نبوت توں گھن کے ۹۷ نبوت تک تقریباً ۶۰ سال مسلمانوں ڈاؤھے
ڈکھاتے تھاں دے ڈینہ گزاریے۔ تابع ڈسیندی بے جو اینجاد کھا وفات
مسلمانوں تیں کہاں میں دی میں آیا جو اوس پتھر تے چڑا اپال کے کھاؤں تیں مجبور
ہو ون ہ۔ آخر بہشام بن عمر بن ربیعہ نبوت دے ڈاہوں سال ایں بائیکاٹ
کوں ختم کراون ڈچ پہل کیتی۔

غم دا سال | نبوت دے ڈاہوں سال حضور دے چاچا میں حضرت
ابو طالب فوت رکھنے گئے۔ اہنہاں دی ہمدردی تے پیار حضور کریم واسطے ڈے
سبارے ہیں۔ حضور کریم کوں حضرت ابو طالب دی وفات دا ہیوں ڈکھھیا۔
اجڑ اہنہاں کوں پیارے چاپے دی موت دا ڈکھ نہ مجھلیا ہاتے آپ دی
جان شارستے پیاری گھروالی حضرت خدیجہؓ وی اللہ کوں پیاری رکھنی گئی جحضور
کوں حضرت خدیجہؓ دی مواتی دا ہیوں ڈکھھیا۔

طالب دا سفر | حضرت ابی طالب دے بعد ابو لہب بنوہاشم دا مردار
بن گیا تے اوں حضور دی حمایت توں انکار کر ڈیتا۔ یعنی خدا نخواستہ حضور
کوں شہید کر ڈیتا گیا۔ تے اوذی کوئی ذمے واری نہ ہوسی۔ قریش دی برداشت
مخالفت دی وجہ توں آپ کوں مکہ ویچ کھل کے تبلیغ کرن تے ہیوں کا ڈٹ
سمیونہ دی بھی۔ ایں واسطے اپنے غلام زید بن حارث کوں نال لے کے آپ
طالب ڈیکھنے تے دین دی تبلیغ شروع کر ڈیتی۔ اتحان عمر بن عیر دے

ترے پڑیں بعد، مسعود اتے جیب دارا ج ہ۔ اہنہاں نہ صرف حضور
دی تبلیغ دو توجہ نہ ڈلتی بلکہ اُنھوں دے اواباش تے آدارہ لوکیں تے
ہالیں کوں حضور دے پیچھوں لا ڈھاتے پتھر مرؤٹ حضور زخمی رکھنے گئے
تے آپ ہے دعا کیتی۔

یا الہی! میں تیڈے ابگوں اپنی کمزوری تے لوکیں دی بے پڑا ہی دی
شکایت کر نہیں ہوں اہنہاں کوں راہ ہدایت ڈے۔

آپدن پہاڑیں دافرشہ حضور دی خدمت ویچ حاضر رکھیا تے عرض کیتیں
بے حکم ڈیوستان طائف دے ڈوہیں پہاڑیں کوں ملا کے اہنہاں کوں بریاد
کر ڈیوں۔ آپ فرمایا۔ نہیں بے اے ایمان میں گھن آئے تاں اہنہاں دیاں
انسان ضرور ایمان گھن آ دہن۔ (انشاء اللہ)

پہلے مسلمان جن | جہاں رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم طائف دے لوکیں کوں
دیکھنے کے اسلام دی تبلیغ کیتی تاں اہنہاں بھلے اسلام قبول کرن ڈے آپ
صلی اللہ علیہ وسلم کوں چھوپریں کوں پتھر مرؤٹ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
زخمی رکھنے کے دی اہنہاں کیتے ربِ کریم توں ہدایت طلب کیتی۔ طائف توں
والپی میں آپ صلی اللہ علیہ وسلم نخلہ دے مقام میں ادھی رات دیلے
ناز پڑھدے پئے ہن تاں میں دے ست جن اُنھوں گزریے اتحان
حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی تملودت سُنی تے ایمان گھن آئے تے دین اسلام
دے قائل رکھنے گئے۔ اے ست جن اپنی قوم ویچ دل آئے تاں اہنہاں
کوں بُرا ایمان توں روکیا۔ ربِ کریم اہنہاں دا ذکر قرآن پاک ویچ دی
فرماتے۔ جیڑھے جن قرآن سُن کے ایمان گھن آئے اہنہاں دے نا اے

ہن : ۱- جس ۲ میں ۳- شامِ ۴- ناصر ۵- ایشا ۶- اینہن۔ احمد

معراج دا واقعہ

۲۸- رجب سالہ نبوی کوں اللہ تعالیٰ اپنے پیارے محبوب کوں معراج کرائے اسماں تے عرشِ معلٰیٰ دی سیر کرائی آپ نے بیت المقدس دیج انبیاء کرام دی امامت کیتی۔ جنت دی سیر کیتی تے دوزخ دی ڈھنگی تے رب دی طرف مسلمانیں کیتے بک ڈیہہ دیج پنج نمازیں دا سخف گھن کے آئے۔

قریش آپ دے ایں پکے واقعہ دامادِ اُبایا تے آکھیا۔ بھلدا چکی رات عرب کیوں بیت اللہ توں بیت المقدس تین پنج کے ول سگدے تے نال او اسماں دی سیر کر کے دی آسگدے؟ حضرت ابو بکر صدیق تے ساریں صحابہ حضور دے معراج کوں پکے دل نال قبول کر گھدا۔
سے سین مصطفیٰ دریا کملی والا

او مُبَيْع بُوْدُوسْخا کملی والا
قدم بوسی کر کے جبریل آکھے
خُدا آہدے عرشان تیں آکملی دالا

عقبہ دی پہلی بیعت | حج دے موقعے تین حضور خاص طور تیں
باہر توں آنون والیں کوں رب دا پیغام پہنچاوٹ دی کوشش کیتے
ہن۔ بک ڈینہ آپ من دے باہروں عقبہ دے موڑتے پھر آدمی
ڈھنگے اے وک مدینہ دے خزر ج قبیلے نال تعلق رکھنے دے ہن حضور
امیناں کوں اسلام دی دعوت ڈلتی تاں او مسلمان سختی نگئے۔ مدینہ دے اے

لوک اللہ دے آخري بني دے متعلق پہلے دی کجھ سئی ذدے من۔ مدینہ
دے میہودی بنو خزر ج تے بنو اوس دے نوکیں کوں اکثر تنگ کریں۔
ہن۔ تے اہنہا کوں دڑکے ڈے کے آپے ہن جو آخری بني آوس تے اس اس
تہا کوں کم جھا گھنوں۔ این بگاہوں اے امکان دی کجھ سگدے جو اے چھو
آدمی ہیں واسطے جلدی مسلمان سختی نگئے ہو وون جو میہودی پہل کر کے حضور کوں
آپنے نال نہ لے گھن۔ تے اے دی آکھیا دینہ دے جو بنو خزر ج بنو نجار
دی بک شاخ تے بنو نجار حضور دے نال کے بگدے ہن۔ حضور اہنہاں کوں
مدینے وچ اسلام دی تبلیغ کر گئے دی آکھیا۔

بیعت دیاں مشرطائیں | حضور مدینے دے لوگاں کوں جیں دیکھے
بیعت کیتا تے اہنہاں تیں بکھر مشرطائیں لایاں جو اے ہن۔
۱۔ اہل اللہ تعالیٰ کوں واحد لا شرک بمحکم کے صرف اونذی عبادت
کریسوں۔

۲۔ اسماں اپنی اولاد (دھیریں) کوں قتل نہ کریسوں۔

۳۔ اسماں چوری تے زنا نہ کریسوں۔

۴۔ اسماں کہیں تے تہمت نہ لیسوں تے چغلی نہ کھاؤسوں۔

۵۔ اسماں ہر چنگی بگال دیج بني دی اطاعت کریسوں تے ہر
بڑائی توں بچسوں۔

عقبہ دی ڈوجھی بیعت | عقبہ دی پہلی بیعت والے سماں
مدینے وچ اسلام دی تبلیغ دافرض ادا کیتا تے انگلے سال سالہ نبوی
وچ حج دے زمانے ۱۲ آدمی حضور دی خدمت وچ پیش تھئے۔ اہنہاں

وچوں پنج آدمی پہلے والے ہن تے سُت نویں ہن۔ اہنہاں حضور دے ہمکھ تے بیعت کیتی تے حضور اہنہاں دی خواہش تیں حضرت مصعب بن عمير کوں اسلام دی تبلیغ کیتے مدینے روانہ کر دتا۔ اللہ تعالیٰ دے فضل نال مدینے عرب اسلام پھلن پئے گیا تے کہیں کہیں دلیل پورے دا پورا خاندان ہکے وقت عرب مسلمان تھی ویندا ہا۔

عقبہ دی ترمذی بیعت

وچوں ۵۰۰ آدمی قافلہ ٹنکے جو داسطے آئے۔ اہنہاں وچوں ۲۷ مرد تے ۲ تریکھیں مسلمان تھیں گئے۔ اے لوک حضور کوں عقبہ دے نیڑے رات کوں ونجھ ملے ہن۔ حضور کہیں پر امن جاء تیں مرکز ٹنکے اسلام دی تبلیغ دا فرض ادا کر ڈیا ہندے ہن تے مینہ دے لوک حضور کوں اپنا ہمان ٹناؤں دی خواہش رکھنندے ہن۔ حضور دے چایا حضرت عباس مدنی نے والیں کوں صاف صاف آلهہ ڈیا جو تھا ڈے مسلمان تھیوں نال گئے دے سارے لوک تھا ڈے دمکن ٹن دین جے تاں حضور دی حمایت دا پکا یقین ڈیواد تاں حضور کو چھوڑ کے تھا ڈے کوں آؤیں۔ مینے دے لوکیں پکا یقین ڈیوایا تے حضور فرمایا "اوج توں تھا ڈا خون میدا خون بے تاں میڈبے ہو تے میں تھا ڈا ہاں۔" ایندے بعد ساریاں حضور دی بیعت کیتی تے سعد بن زرادا ٹھی کے آکھیا۔

"بھرا وو! تھا کوں پتہ ہے جو اسکی بیعت کریں دے پئے میں اے عرب و ہجوم تے جن و انس دے خلاف اعلان جنگ ہے۔" ساریں لے کے جواب ڈتا اس، ہیں گالہ دی بیعت پئے کریں دے پئے میں تے سابی بیعت

حضرتے بارماں منادی **پکی** **بے**
اعقبہ دی ترمذی بیعت دے بعد حضور ایں فائلے ویج اپنے بارماں منادی مقرر کیتے تے فرمایا "جویں حضرت عیسیٰ بن مریم آپنے داسطے بارماں آدمی چن گھدے بن اُتویں میں وی تھا کوں اج بچن گھدے۔ تاں یتر بوج کے دین دی تبلیغ کر لیو۔ اہنہاں وچوں نوں آدمی قبیلہ بنو خزر ج وچوں بن تے ترے بنو اوس وچوں ہن۔ اہنہاں دے نام اسے ہن۔

۱۔ اسد بن زرادہ ۲۔ رافع بن مالک ۳۔ عبادہ بن ثابت ۴۔ سعد بن ریبع د منظر بن عمر ۵۔ عبد اللہ بن رواحد ۶۔ برہ بن معروف ۷۔ عبد اللہ بن عمر ۸۔ سعد بن عبادہ ۹۔ اسید بن صفر ۱۰۔ سعد بن خثیف ۱۱۔ ابو شہد بن تھان۔
ضماد مکتی اہنہاں ڈیباں ویج سکن دا یک جادو گر ضماد مکتی کے آیا تے ادنکوں حضور کیم صلی اللہ علیہ وسلم دی تبلیغ دا پتہ لگا۔ اوس آکھیا "نعواۃ باللہ" حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم تیں چنّات دا اثر ہے او آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت ویج حاضر ہیاتے آکھیس میں تھا ڈے اوتے بخوبیت پڑھداں تے تاں ٹھیک تھی ویسو۔ رب دے محبوب صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا "پہلے میں نیکوں کو سنائھتاں۔ توں میکوں پچھیں کوچھ شادیں تے فرمایا:

"ساریاں تعریف ان اللہ داسطے ہن۔ اسآن اوندی نعمتیں داشکریہ ادا کریں دے ہیں تے اوندے کو لوں مدد منگدے ہیں۔ جیکوں بہب میدھا را ڈکھادے او گمراہ میں تھی سگدا۔ میں گواہی ڈینداں اللہ دے سوا وی عبادت دے لائف نیش تے محمد صلی اللہ علیہ وسلم (اللہ دا رسول ہے)۔"

ضمادِ عین آکھیا بیس پک داری دل سناو، آپ صلی اللہ علیہ وسلم ڈو جھی داری فُطْبَه
ڈتا تے ادل آکھیا کپ داری دل جیں دیلیھے آپ ترے داری خُطْبَه فے
گھدا نتے ضماد آکھیا "سیس میں ہبھوں جاد وگرتے پا دری ڈمحن، ہلگے چلے
شاعری سُنْٹُنْ - پر انچا کلام میں کہاں میں سُنْٹُریا - اے پیارے
محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) شاہ ہند اگوں تے کرو تے میں مہاڑے ہتھ
تیس اسلام دی بیعت کریںداں" ضمادِ عین دے ایمان گھن آٹون دا
اے اشرِ حکیا جوانہ دے دیسب دے ڈھیر سارے لوک مسلمان ہفتی نگئے۔

طفیل بن عمر قبیلہ اوس دا سردار طفیل بن عمر کے آیا۔ اے
ہبھوں سیاٹنا آدمی ناتے شاعری دی کریںداہا۔ کئے والے ایندے قدما
بن آنہیں اینکوں جی آیاں کوں آکھیاتے اے دی ڈسایا جو ساڈے
وچھوں کپ آدمی نبوت دا دعویٰ کیتی ڈیھے، اوندی زبان دا اثر اے بے
جو بھرا بھرا کوں چھوڑی دیندے، پیٹوں پتھر جو ہجتا ویندے، سنگلتی
سنگلتی کوادن انجھیا دیندے" طفیل ڈو بھے ڈیسیہ دیوے دیلے کعبہ
ویح گیاتے آپنے کنیں ویح کیاہ ڈتی گیا تاں جو حضور دی اوaz اوندے
کنین میں نہ پچکے۔ ول دی حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی سٹھی تے تاشیر بھری
اواز ادل تیں پچھی بگئی اوونکوں اواز چلگی بگی۔ تاں آکھیں جومیکوں او
زورے دیت تاں مسلمان نہ بنا گھنسی۔ اینکوں سُناں تاں سبی اے کیا
اہے۔ رحمت اللعالمین اوونکوں قرآن پاک دیاں کچھ آیتاں سُنْٹُریا شیار
جنہاں ویح صرفت نیکی تے انصاف دی ہدایت کیتی بگئی ہی۔ طفیل دا بخت
جاگ پیاتے اوہبھوں دیلے مسلمان ہتھی گکیا قریش کوں یں کالے دا ڈارما

ڈکھ بھتیا پر او بے وس سُنْ -
حضرت ابوذر غفاری حضرت ابوذر غفاری کوں حضور کریم دی نبوت
دی خبر ملی تاں اپنے بھرا کوں آکھیا جو توں مکے دیندا پئیں تے این
نبوت دے دعویدار کوں ہل کے آنؤں۔ جیں دیلے اول آیاتے اوں
آکھیا جو مکے دا نواں نبی نیکی دا حکم ڈیندے تے بدھی کو لوں رکنندے۔
ایں جواب تاں آپ دی تسلی نہ محتی تے آپ خود کے ٹرپے۔ کبھے وچ
آنگئے تے اپنا حال کہیں کوں نہ ڈتاتے زمزم پی سُم نگئے۔ حضرت علی کرم اللہ
وچھیہ اپنے
ریسا تریکھے ڈیسیہ حضرت علی اپنے
ظاہر کیتا۔ حضرت علی اپنے
تے آپ مسلمان ہتھی نگئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا جو توں ہُن اپنے گھر دل ویخ
تے جیں دیلے اسلام دی کامیابی دی خبر ملی تاں ول آپنے اپنے اپنے اپنے اپنے اپنے اپنے
آکھیا سیئں میں لک چھپ دا قائل کاٹے نیش۔ میں ایمان آندتے تاں علی اللہ عالان
آپنے مسلمان ہووٹن دا اعلان کریںداں۔ اے آکھ کے سب دے سامنے
بیت اللہ ویح زور زور نال کحمدہ شریف پڑھن لگ بگئے۔ قریش اپنے
کوں مار گٹ کر ڈیتے تاں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے چاچا حضرت
عباس آکھیا جو" اے قبیلہ غفار دا آدمی بے جھتوں تاں پنڈ گھنٹے
آندے ہو۔ ایندے قبیلے والے تباکوں پنڈوی نہ ڈلیں تے ایندا بد لے
دی گھنسن"۔ این گاہل میں او چُب کر نگئے۔
مشرب دے ڈو مسلمان مک دے لوکیں کوں پتہ بگا جو شرب

نہ صرف گھر پارتے سنے سورے چھوڑنے پئے بلکہ انہاں کوں قریش دی رکاوٹاں
دا مقابلہ دی کرنا پایا۔ گنجھالاں اے ہن:

۱۔ حضرت صہیبؓ رومنی بھرت کر کے ونجھن لگے تاں قریش انہاں کوں دیڑھ
لگھا۔ آخر آپ فرمایا ہے مقابلہ کرن چہندے ہو تو ان تأسی جائز دے
ہو تو میڈا کوئی تیر خالی نہیں دیند اسے تھا کوں میڈی دولت دی ضرورت ہے
تے ونجھ کے میڈے گھروں فلانی جاہ توں دولت کڈھ گھتو۔ اے سُن
کے کافر جُپ کر کے ٹرپے۔

۲۔ حضرت اُمّہ سلمہ فرمیشدن جیں دیلھے میڈے گھروالا بھرت کرن
لے گا تاں بنو مغیرہ آنگئے۔ انہاں آکھیا اے ابو سلمہ! جسے توں دیش دیں
تاں ونجھ پر سادی دھی تیڈے نال نہیں ونجھ سگدی۔ اینوں بنو اسد
آنگئے تے انہاں میڈی جھولی وچوں میڈا پُتر کھس کے آکھیا، ابو سلمہ ونجھ
سگدے پر اے پال نہیں ونجھ سگدا۔ کیوں جو اے سادے قیسا
دا پال ہے۔ ایں طرح ابو سلمی ذال تے پال دے بغیر بھرت کیتی۔

۳۔ حضرت عمر فرمیشدن جو میڈے نال ڈو صباہی عیاش رہ تے
بشاہم دی پئنے دی بھرت واسطے تیار تھئے۔ عیاش تاں وقت تین آگیا
پر بشاہم کوں کافری قید کر گھدا۔ عیاش ابو جہل دا سوترا ابو جہل مدینے
آیتے آکھیں جو تیڈی ماڈا دھی بیار ہے تے اوس قسم کھادی ہے جی تھیں
میڈا پُتر عیاش نہ آسی میں چھان تے نہ پہاں۔ حضرت عمر آکھیا
ابو جہل کذا ب ہے تے اے دھوکہ ہے پر عیاش مادی قسم دی وجہ
توں ابو جہل نال ٹرپا۔ حضرت عمر انہاں کوں اپنا کب اٹھڈے کے

یعنی مدینے دے بکھوک رات دے اندھا رسے دیج حضرت صلی اللہ علیہ وسلم
کوں ملن آنڈن۔ انہاں شرپ دے لوگاں کوں بکڑاں دی کوشش کیتی پر
قافلہ پہلے ٹرپ کیا ہا۔ قریش اوندا چیخا کیتا تے شرپ دے ڈو مسلمان سعد
بن عباد فتے منذر بن عمر انہاں دے ہمیشیں لگب گئے۔ حذرستے گھر ک
بکیا تے سعد کوں اے اُمّہ تین پچھوڑ کی پہنچ کے کے گھنی آئئے تے عارکٹ
کرن لگے بن عباد ڈیک ڈیرے مے ذریعے اپنی افلاع عبد مناف مے
پوئیں زبیر بن مطعم تے حارث بن ربیعہ کوں ڈے اپنی جان سُنجائی کرائی۔
اے ڈوہیں کئی دفعہ مدینے دیج بتعادہ دے مہمان رہنگئے ہن۔ تے
عبادہ بک دفعہ انہاں دی ڈکے وقت دیج مدد دی کیتی ہی۔ انہاں ڈوہیں
احسان دا بدل چکا دیں سانگے بتعادہ کوں قریش توں چھڑدا کے شرپ
روان کر ڈتا۔

بھرت دی اجازت | کے والیں دے ظلم دھدھے رہنگئے
تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم تربیحی بیعت دے بعد مدینے ونجھن دے
متخلق سوچھن لگب پئے پر رب کریم دی اجازت دے بغیر بکھنے کھتی
سگدا ہا۔ آخر الدعاۓ دی طرفون بیوت دے تیرھوں سال
حضرت صلی اللہ علیہ وسلم کوں مدینے بھرت کرن دی اجازت مل گئی تے آپ
صلی اللہ علیہ وسلم مسلمانان کوں مدینے بھرت کرن دا حکم ڈے ڈھانا مسلمان
گھر بار، خویش قبیلہ سکے سورے تے سنگتی ساختی چھوڑ کے اسلام دی
خاہزادہ دی راہ دیج بھرت واسطے تیار کھتی گئے۔
بھرت دے ڈکھ | اسلام دی راہ دیج بھرت کرن والیں کوں

۴۔ سارے نیٹگر ات دے انہارے دین محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) دے
گھر کوں گھیر گھن -

۳۔ جس دیکھے محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) وڈے دیکھے نماز کیتے تاکہ ان سارے "بہادر" کلہے محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) تے ابرگت حملہ کر دیوں تے (نوعہ باللہ) آپ کو ختم کر دیوں۔

ایں تجویزِ دا قائد اے سمجھا گیا جو قتل وِوح سارے قبیلے شامل ہو سن۔
تے محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) دا قبیلہ کبیں کولوں قتل دا بدل نہ گھن گبھی تے
مسلمان دی کوئی شر فساد نہ کر سکیں۔

اکھیا جے راہ ویح کوئی گڑ بڑ تھیوے تماں ایں اُٹھ کوں دُھر کا چھوڑیں۔
ابو جہل دا اُٹھ اینکوں نہ مل سگی۔ پر ابو جہل چالاکی کر کے عیاش دے
کئھ اُٹھ تین پہہ بگیاتے ہکے آکے اونکوں ہشام دے نال قیہ کر ڈتا۔
حضرت کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے مدینہ پہنچن دے بعد ولید بن مغیرہ انہیاں کوں
چھپڑا کے گھن آئے۔

حضردارے قتل دی کوشش جیں دیا یعنی مکہ و حبھو تھوڑے چرداۓ ہن اے

مسلمان باقی رہ گئے مشہور صحابہ و چوں حضرت ابو بکر صدیقؓ تے حضرت علی کرم اللہ وجہہ باقی رہ گئے ہن۔ قریش کے اے سوچا جو (لَعُوذ باللهِ مُمْدُود) محمد صلی اللہ علیہ وسلم کوں قتل کرن ڈاہن چینگاں موقع ہے۔ قریش اپنے اسمبلی نال اللدوہ ویج پک خاص کھٹکیتا تے قریش دے وڈے وڈے سرداریں ایشدے ویج شرکت کیتی انہاں وچوں ابو جہل، امیہ بن خلف، جبیر بن مطعم، حارث بن عامر تے ابو سفیان بن حرب دے علاوہ زمود بن اسود وغیرہ شامل ہن۔

دی تھوڑے تن ساریںاتفاق کیتا جو :

ویریں ساریں العاق بیسا بو :
۱- عرب دے ہر قبیلے و چوں بک بک بہا در نینگر چن گھاد اونچے۔

صلی اللہ علیہ وسلم دے پیر مبارک زخمی بھتی نگئے۔ حضرت ابو بکرؓ آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں منڈھیں تے چاکے غارِ ثور میں گھن آئے۔ ابج وی غارِ ثور دا ڈکھا راہ ڈیکھ کے جیرانی سختیندی ہے جو ابج توں چوبڈاں سو سال پہلے ایں بریاں پہاڑی علاقے دا سفر انہاں یاراں کیوں کیتا ہو سی۔ اپس ایکھو کچھ آکھیا ونجھ سگدے جو رب کریم دی ریسری تے نصرت اہمادے نال ہئی۔ جیس دیکھے مکد آپ دی نظر توں اوڑھر تھیوں لیگتاں فرمایا:

”اے مکد والے او! مگد میکوں ساری دنیا توں پیارا ہے۔ جے رب تعالیٰ میکوں دینِ حق کیکتے اتحوں نکلن دا حکم نہ ڈینہ اسماں میں کڈا ہیں وی سکے کوں نہ چھوڑاں نا۔“

جیرے کافر نیٹلر حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے گھرد اگھرا گھتی کھڑے ہن۔ بنی کریم صلی اللہ علیہ وسلم اللہ تعالیٰ دے حکم دے مطابق انہاں دو یا کس مسٹھ میٹ دی جھکٹی تاں او حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں گھروں نکلدا نہ ڈیکھ سکئے۔ فجر کوں انہاں کوں پتہ لیگا جو حضور صلی اللہ علیہ وسلم تاں تشریف گھن گین۔ انہاں حضرت علیؓ توں آپ صلی اللہ علیہ وسلم دا پتہ چھپیا آپ بہادری نال جواب دیتا جو کیا میں تھاڈا فو کریا پھرے دار ہم جو انہاں کوں نہ دنچن ڈیواں نا۔ کافر حضرت علیؓ کوں مار گٹ کر کے چھوڑ دیتا تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا بیجا کرن ڈر پئے۔

حضرت اسماءؓ (ابو جہل کافر) کوں آکھیا جو محمدؐ (صلی اللہ علیہ وسلم) دا پتہ صرف حضرت ابو بکرؓ توں مل سگدے۔ کافر حضرت ابو بکرؓ دے گھر آئے تے حضرت اسماءؓ بنت ابو بکرؓ توں حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم تے

مدینے دی ہجرت

حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم عقبہ دی تریکھی بیعت دے موقعے تیں ہی نے والیں نال گال کیتی ہئی۔ اول دیکھے تیں آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں اپنے رب دی طرفون مدینے بھرت کر ڈن دا اشارہ تاں مل گیا نا، پر پوری اجازت نہ ملی ہئی۔ ۲۰ صفر ۱۳ نبوت جہرات ۱۳ ستمبر ۱۹۲۲ء کوں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں مدینے بھرت کر ڈن دا حکم ملیا۔ آپ اپنے بسترے تیں حضرت علی کرم اللہ و بہنہ کوں سماکے فرمایا جو توں فجر کوں توکیں دیاں امامت اسماں ڈبے کے مرینے آؤں گیں۔ تے آپ رات دے اندر اسے دینِ اللہ تعالیٰ دے فرمان دے مطابق اپنے پیارے سنگتی حضرت ابو بکرؓ دے دروازے تیں پیچ گئے تے در کھڑکا یا:

۱۔ ہجرت والی اوس رات کوں مدینے دا ڈر آنون ڈن عجب
صدیق دے دروازے تے کونڈے دا کھڑکا انون ڈن عجب

آکھیا ویندے حضرت ابو بکرؓ پہلے ای تیار ہن۔ آپ صلی اللہ علیہ قلم انہاکوں رب دا حکم ڈنایا جو توں ایں سفر ویح میدا رفیق ہو سیں۔ حضرت ابو بکرؓ دا ڈھنے خوش ملتے۔ انہاں سفر واسطے کچھ سکل پہلے ای تیار کیتا ہو یا نا۔ آپ دی صاحبزادی حضرت اسماءؓ آپ کوں ستوں دسی ٹکڑے گنڈھی صڑی پنڈتے پانی دا چھٹا مشکیزہ نال ڈبے ڈتا۔ ڈوہیں یار کئے روانہ ملتی پئے۔ رستے دین پتھر ہن حضور کریم

حضرت ابو بکر رضا پھیا حضرت اسماءؓ الٹلی دا اظہار کیتا۔ اُوں ڈو جھی وارسی دل پھیا
تماں اُنہاں کوئی جواب نہ ڈتا۔ ابو جہل آپ کوں چھک کے چاٹ ماری۔ آپ دن اس
زور دار چاٹ نال حضرت اسماءؓ دے کینیں دیاں والیاں ترٹ کے ڈھنپیاں
کافراں تھوں ڈو یاریں دی گول ویج ٹرپئے۔

غارِ ثور حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم تے حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ
دے فرمان دے مطابق مکے توں ترٹے چار میل پاہر کپ پہاڑ دی غار ویج
ترٹے ڈینیہ گزاریے۔ ایں غار کوں غارِ ثور آپ دن۔ حضرت ابو بکر دی وصی
حضرت اسماء شام فجر روٹی پچا دیندی ہئی تے حضرت عبد اللہ بن ابو بکر
شام کوں مکے والیں دا حال ان ڈیندے ہیں تے اُنہاں دا غلام عامر بن
فہریہ بکریاں پرانوٹ دے بہانے کھیر پچا دیندا ہا۔ پس غار ویج کپ
ناں گ حضرت ابو بکر صدیق رضی کوں ڈنگ ماریا تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم
ڈنگ والی جاہ یس اپنی لب مبارک لئی تے اللہ تعالیٰ دے خاص فضل
مال نانگ دا زہر ختم محتی گیا۔ کپ روایت اے دی ہے جو اے نانگ
کافی مدت توں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی زیارت کیتے ایں غار ویج دیرا
لئی پیا ہاتے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی زیارت دے بعد اُنہاں دے فرمان
تے ایں حضرت ابو بکر صدیق دی زہر دل چوپ گھدی۔

ترتبیجے ڈینیہ کافر غارِ ثور دے سر تیں آنگئے تے حضرت ابو بکر صدیق
اُنھاں کوں اپنے نیڑے ڈیکھ کے تے اُنہاں دیاں بگالھیں سُن کے فکر مند
تھئے۔ رب دے محبوب نبی صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا "سادا رب سادے نال ہے۔"
حضرت ابو بکر صدیق رضی آپ دن جو حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے ایں فقرے دے

باعد میڈے دل وچ کوئی ڈر نہ رہ گیا۔
کافر غارِ ثور تیں پرچ گئے پر اُنھاں غار دے منہ تین لکڑی دا جالا
تے کبوتری دے آئے ڈیکھ کے اندر وہنٹ دا خیال چھوڑ دتے کھپوں تے دل گئے۔
چوکھے ڈینیہ حضرت ابو بکر صدیق اپنے گھروں ڈو ڈا چیاں منگوایاں بک
ڈایجی میں حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم تے حضرت ابو بکر صدیق سوار تھئے تے
ڈو جھی ڈایجی میں حضرت ابو بکر رضی دے غلام عامر بن فہریہ تے راہ پکھاون ڈالا
عبد اللہ بن ارن سوار تھئے۔ اے روانگی ۲ ریم الاول سو ناز دے ڈینیہ
تھئے تے ایں بھرت بنی کریم صلی اللہ علیہ وسلم انبیاء کرام دی بھرت والی سنت
پوری کیتی۔ ایں قافلے مدینے دا اصل رستہ چھوڑ کے بک پلے تھی کے سفر کیتا۔

بھرت دے اسباب ساڈے پیارے نبی حضرت محمد
صلی اللہ علیہ وسلم تے اُنہاں دے صحابہ کرام دیکھ توں مدینہ بھرت کرنے تے
کہ اسbab اے ہیں۔

۱۔ اہل مکہ دا ظلم مکہ دے لوک جیڑھے محمد صلی اللہ علیہ وسلم کوں اعلان
ہوت توں پہلے صادق تے ایمن آہے ہے ہن۔ بیوت دے بعد اُنہاں دی
ہاں دے دشمن تھی گئے تے مسلمانان میں ظلم دی جد مکاڈی۔ ایں واسطے
مسلمانان کوں مکے توں بھرت کرنی پئے گئی۔

۲۔ کفارِ مکہ دا ضد ساڈے پیارے نبی صلی اللہ علیہ وسلم دی ڈینیہ
بات محنت تے کوشش دے باوجود مکہ دی اکثر آبا دی تبلیغ حق دا اثر
کھوں نہ کیتا او بدبخت تیرھاں سال تین اسلام دی تبلیغ ویج روڑے
اکمیندے رہ گئے۔ تبلیغ جیں ایم کم واسطے مکے توں بھرت کوں ضروری

سمحابیا۔

۳- ہجرت جب شہ دا فائدہ مسلمانوں کوں ہجرت جب شہ دا کافی
نامہ سمجھتا تے ہیں سانچے مدینے دو ہجرت کرنے دافیصلہ کیتا گیا۔

۴- مدینہ والین دی محبت مدینہ دے ڈھیر سارے خوش بخت لوک
مسلمان تھیں نگے تے اسخان دل نال ایں خواہش دا انہمار کیتا جو اللہ تعالیٰ دے
پیارے نبی مدینے تشریف گھن آئون۔

۵- حکم ربی رب العلمین خود اپنے محبوب صلی اللہ علیہ وسلم کوں مدینے
دی ہجرت دا حکم فرمایا۔ تاں جو کافریں دی حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے
قتل دی کوشش ناکام تھی و نہی۔

سراقہ بن ماں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے چھوٹے جہیں قافلے دا سفر
جاری نا۔ جہیں دیکھے آپ رابع دے نیڑے تکے تاں سراقتہ بن ماں نامی
شخص اہناء ڈیکھیں گھدا۔ اُنکوں قریش دی طرفون اعلان تھی ہوئی الغامی
لا رج اندھا کر ڈتاتے اون آپ صلی اللہ علیہ وسلم دا یچھا مشروع کر ڈتا حضور
کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں ایندھی بدنی دا یتکلہ گبگیا تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم
رب کریم توں پناہ دی دعا منگی۔ اللہ تعالیٰ دے حکم نال سراقتہ دی گھوڑے سی
زین و پیچ گپ گئی۔ اون معافی ملنگی تاں گھوڑی چھٹ گئی۔ اینوں تریے دفعہ
محیا آخر سراقتہ دی درخواست تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی طرفون عامر
بن فہرہ اُنکوں امان دا خط لکھ ڈتا۔

ام معبد دا ختمہ غار ثور توں روانہ تھیوں دے بعد بنوی قافلے
کوں راد و پیچ کب جاہ تیں بکھر خیمه نظر آیا۔ اے خیمه بنو فرزاع دی بک

پڑھری اُم معبد دا ہا۔ اُون قافلے دی چنگی جہانی کیتی پر اُندے کول قلقلے دی
جہانی داسطے کوئی خاص شے کئے نہیں۔ رہبے محبوب صلی اللہ علیہ وسلم اوندی بک
وں ہی لئنگڑی تے مکرور پکری کوں ڈیکھ کے اُندہ حال پچھا۔ تے اُون آکھیا
لے ڈرُن ڈکوں عاجز ہلاک ہے، ہیں داسطے اجر ٹنال چرُن ٹیئں گھی تے اے
کو راگ دی ہے۔ رحمت اللہ علیہن صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا اس ایں کھیر ڈوہ کے
پنی گھنون اوسک پیٹتے اون حضور کریم کوں اہناء دی خواہش پوری کر ڈکیتے
پک جباری لوٹا چاڑتا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دا بیٹھ مبارک اون خوش بخت پکری میں
ڈکن ہاتے رب تعالیٰ دے حکم نال کھیر دا دریا دہن شروع تھی گیا۔ پڑھری
دے گھردے سارے تھاں بھر چکے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی روائی دے
بعد اُم معبد دا گھروالا گھر آیا تاں اونکوں اون قافلے دا سارا حال سنایا، اون
آکھیا، میڈے خیال وچ اے بنو قریش دا اوہ پو نبی ہے جیندی میکوں
گوں ہے تے دل آکھیں اچھا ذرا میکوں اُندہ اعلیٰ تاں ڈسا۔ اُم معبد
علیہ مبارک اُم معبد اپنے گھر والے کوں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا
علیہ مبارک بکھ ایں ڈسایا جو:

سوہنائے من بجا نوراں مکھڑا، مٹھی پول چال، سوہنے سوہنے ڈنگے
گھائٹے تے لمبے وال، اکھیں کالیاں تے متالیاں، اواز باری مگر پیاری بگڑن
سوہنی تے لمبی، سوہنے سوہنے پتلے بھر بھتے، پیشانی نورانی، پرسیں توں
ڈیکھوتاں دل فریب، نال توں ڈیکھوتاں حُن دا کمال، قد نہ چھوٹا نہ وڈا
نہ اینجا چھوٹا جو مندھر اگے نہ اینجا لما جو کو جھائیگے۔ اُنکوں ڈیکھوتاں
اکھیں خود بکنو دھڑو دیندے تے جھک دیندے۔ اواز سنو تاں من کوں

سُرور آئیشدے۔ یار اوندے جاں شارہن تے سب کجھ قربان کرٹ
یکتے تیارہن۔ حکم دی تعمیل وچ اکیس و چھیندن تے فضول جالیس توں بالکل
بے نیاز۔ پس اور بکیم دی اعلیٰ تے بے مثال تخلیق ہے۔ (بُحانتے (اَللّٰهُ))
بریدہ ۱۵ ایمی حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اُمِّ معبد دے خیجے توں روانہ تھئے
شام راہ وچ بریدہ اُلمی مل گیا۔ اے اپنے قبیلے داسدارہ۔ اُنکوں اے
پتہ ہا جو قریش مکہ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے پکڑن والے کوں اکھوساٹھ
الْعَامِ ڈیوٹن دا اعلان کیتے، اوں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا پیچا کیتا تے
پکڑن دی خاطر تیڑے چُج گیا۔ اوندی خوش بختی جاگ پئی تے اے اپ دی
یتلیع سُن کے مسلمان بھتی بگیا تے اوندے قبیلے دے شرآدمی دی نال مسلمان
بھتی نگئے، اوں اپنا چٹا پسکانیزے نال بدھ کے ہوا وچ لہرا یا۔ جیندا
مطلوب اے ہا جو امن دا باڈشاہ تے صلح دا حامی آنگئے۔ اے دُنیا کوں
النصاف تے پیار دی دولت نال مالا مال کر ڈلی۔ میں رستے تین حضرت
زیبر بن عوام شام دے سفر توں ولیے آندے ہن۔ اُنہاں حضور کریم
صلی اللہ علیہ وسلم تے حضرت ابو بکر صدیق رضی کوں پہنچے کپڑیں دا ہدیہ پیش
کیتا۔

قباد و چ قیام ۹۔ ربیع الاول سنه نبوت سواندر دے ڈینہ
اللہ تعالیٰ دے پیارے محبوب حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم مدینے دے
نیڑے قبا چنگئے۔ بیڑ دے لوک اُنہاں دی تائنگھ دیج ہن اُنہاں
تین حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی بھرت دی بھر چُج گئی ہئی۔ اے سارے
جاں شارہ ڈو ڈینہ شام فیر اپ صلی اللہ علیہ وسلم دا انتظار کر نیدے رہ گئے۔

تے شام ولیسے بھک کے اپنے اپنے گھریں دوڑ پئے۔ اپ صلی اللہ علیہ وسلم تشریف
گھن آئے تماں آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی آمد دا اعلان کیتا گیا۔ مدینے دی ساری دادی
اللہ اکبر دے نعرے نال جھوم گئی۔ زینگر چھوپریں دف و چا کے گیت آکیے اے
صلی اللہ علیہ وسلم قباد و چ میمت دی بُنیاد رکھتے فرمایا ایں میمت دی بُنیاد خالص
لقوے تے رکھی گئی ہے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے فرمان دے مطابق قبادی
میمت وچ ڈولفیں دا ثواب عمرے دے برابر ہے۔ آپ جیں ولیسے قباد
توں مدینہ روانہ تھئے تماں جمعہ دا ڈینہ ہا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں جبراۓل علیہ السلام
حمد دی نماز دا حکم ان کے سُنایا تے رب دے پیارے محبوب قبادتے کئے دے
درمیان جمعہ نماز ادا کیتی۔ میں جاہ تے ہٹن وی مسجد حمیدہ ہٹن ہوئی ہے جھقاڑ
لوک نفلیں ادا د پنج کر نیدن۔

حضرت ابوالیوب النصاری آپ صلی اللہ علیہ وسلم جیں ولیسے مدینہ
ہنچ نگئے تماں ہر مومن دی خواہش ہئی جو آپ صلی اللہ علیہ وسلم اُنہاں دے
ہجان بھیوں۔ پر رحمت اللعلیمین کپس دا دل ڈکھاون ٹھہر چنہدے ہن۔
آپ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا۔ جھچاں میڈبی ڈاچی پہہ بھیسی میں ہوندے گھر ڈک
پوسان۔ رب کبیر یا دے حکم نال ڈاچی حضرت خالد یعنی حضرت ابوالیوب النصاری
دے گھردے ابگوں آکے پہہ بگی میتے ایں خوش قست گھرانے کوں پیارے
رب دے پیارے بنی صلی اللہ علیہ وسلم دی مہمانی دا شرف حاصل ہتی گیا۔ آپ
صلی اللہ علیہ وسلم ست ہمینے حضرت ابوالیوب النصاری دے گھر قیام فرمایا تے
دل اُنہاں دے گھر نال زمین مل گھن کے مسجد بنوی دی بُنیاد رکھی میمت دے نال
بنی سین صلی اللہ علیہ وسلم دے گھروالیاں دے جھرے بنائے گئے تے آپ

ویچ آکے اُنہاں بھائی بھرپتی دے ذریعے کپ پئے دے امدادی بٹ کے دُنیا دے سامنے پیارتے ایثار دی کپ نویں تے تاریخی مثال پیش کیتی۔

اسلامی ریاست داقیم

دُبُڈیا فائدہ اے جو اُنہاں کوں دین اسلام دی تبلیغ واسطے کپ مرکزتے ٹھکانہ مل گیا۔ کپ اسلامی ریاست وجود پرچ آگئی تے حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم ایں اسلامی ریاست دے پہلے امیر ہن۔ مسلمان ازادی نال قرآنی علیما دے ذریعے معاشرتی مشاہد کرن دے قابل بھتی نگئے۔

میئنے دیاں جماعتیں تے مذہب

جیس دیکھے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم مدینہ تشریعت لگھن آئے اوں دیکھے میئنے ویچ ترے جماعتیں بہوں مشہور ہن تے او اے ہن۔

۱۔ ہبہا جرین

او لوک ہن جو حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی اجازت نال مکھپوڑ کے میئنے ہبہت کر آئے ہن یا اسلام دی خاطر مکھپوڑ کے میئنہ آنون والیں کوں مہاجرین آکھیا دیندا ہا۔

۲۔ الصار میئنہ

کر کے آنون دا لے مسلمان دی نصرت تے امداد کیتی تے دل کھوکے اُنہاں کوں اپنا مہمان بٹایا۔ اُنہاں کوں الصار میئنہ آکھیا گئے تے اُنہاں پرچ ڈو قبیلے "اوں" تے خزرج ڈاڈھے مشہور ہن۔

۳۔ یہودی

او لوک اپنے آپ کوں حضرت موسیٰ علیہ السلام دا پیروکار آپرے ہن۔ پر دراصل اے ہن مشرک بن گئے ہن۔

صلی اللہ علیہ وسلم حضرت ابوالیوب الانصاری دے گھر توں ایں پاے آگئے تے اللہ تعالیٰ دے حکم نال پیڑب دا نام مدینہ رکھ دتا گیا۔

ہبہت مدینہ تے فائدے

اللہ تعالیٰ دے فرمان دے مطابق حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم مدینے بہبہت فرمائی تاں رب کیم ایں ہبہت کوں مسلمان واسطے فائدہ منہ بناؤ گتا۔ ایندے کچھ فائدے اے ہن۔

ظلم دا غائب

کے ڈچ مسلمان کافرین دے ظلم توں تنگ آگئے ہن۔ مدینے بہبہت کر کے نہ صرف اوکافراں دے ظلم توں بچ گئے ہن۔ بلکہ اُنہاں کوں دین اسلام دی تبلیغ کیتے پُر امن ما حول دی نصیب بھتی گیا تا تے اللہ تعالیٰ دی کھلی عبادت دا موقع دی نصیب بھتی گیا۔

ایمان دی سُبحان

مدینے دی ہبہت مسلمان دے ایمان دی سُبحان بن گئی۔ جو مسلمان اپنے پیارے دین کیتے اپنا سب کچھ قربان کر گئے دی ہمت رکھنیدن۔

تبليغ دین دی ازادی

مدینے دی ہبہت دے بعد مسلمانان کوں اپنے دین اسلام دی تبلیغ کر گئے ڈوچ کوئی رکاوٹ باقی نہ رہ گئی تے اسلام عرب دے علاوہ ڈوچھے ملکیں تیٹھے بچھن لگ گیا۔

اسلامی خصوصیات تے برادری

پہلی دفعہ مسلمان اسلام کوں علی شکل ویچ پیش کر گئے دے قابل تھے تے اسلامی روادری تے برادری دا منظا ہرہ کر گیے۔ مدینے ہبہت کر کے نہ صرف اُنہاں اپنا وطن گھر بارتبے سکے سورے چھوڑیے بلکہ مدینے

۶ - مدینہ میں جلے دی صورت ویج ڈوہیں فریق دشمن دامقابلہ کر لیں تے
صلح دے معابرے ویج ڈوہیں فریق شریک ہوں۔

۷ - جھیرٹے تے جھگڑے دی صورت ویج حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم
شالش کر لیں تے اہنہاں دا فیصلہ ساریں کوں قبول ہوئی۔

ایں معابرے والمان کوں اے فائڈہ بھیجا جو اذردندے
سازشیں توں محفوظ بھی نگئے تے یکسوئی نال دین اسلام دی تبلیغ ویج مگ بھی نگئے

مواخت (بھائی بھرپی) | بھرت دے بعد آپ صلی اللہ علیہ وسلم
مدینے آکے مواخت یعنی بھائی بھرپی دا اعلان کیتا تے غریب ہبا جراں کوں
امیرالنصاریں دا بھرا بناؤ کے اہنہاں دی تکلیف مونجھتے کمزوری ختم کر دی۔

دُنیا تے انہی بھائی بھرپی دی کوئی مثال نیں ملدی جو صرف دین دی خاطر
اپنی جائیداد اپنے بھرا نوں کوں ڈے ڈتی ہووے۔ ایں بھائی بھرپی نال
مہاجر بھرا دی ہبوں جلدی ہی صنعت تے بھارت تے اللہ تعالیٰ دی نفتر
نال اپنے پیریں تے آپ کھڑے بھی نگئے۔

امن دے بعد سازش | جیش دیلمہ مسلمان مدینہ پاک ویج امن دی
زندگی مگزارن لگ بھی نگئے تے قریش مکہ سڑن بھی گئے۔ اہنہاں اکھیا اسام محمد صلی اللہ
علیہ وسلم کوں ملکے وچوں صرف این واسطے کڈھیا ناجو اوندا دین نہ ودھے
پھلے پر مدینے دنخ کے اوندی شان ددھ بھی تے اوندا دین پھلدا پھلدا
ویندے۔ اہنہاں دی ہمیشہ ایہا کوشش رہی جو مسلمان ڈکھ تے تکلیف ویج
رہوں۔ ہیں سانگے اہنہاں مدینے دے ویجے منافق عبداللہ بن ابی نال
رابطہ قائم کر کے اے کوشش کیتی جو حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم کوں مدینے وچوں

اہنہاں اپنے نبی دی کتاب تورات ویج ڈھیر سارا رد وبدل کر دیتا۔ لے لوک
مدینہ دے پڑانے واسی ہن۔ تجارت تے سودخوری دی وجہ توں ویجے امیر
محی بھی نگئے ہن۔ اہنہاں وچوں محتوٹے لوک مسلمان تھے۔ اہنہاں دی اکثریت اسلام
دی دشمن ہی اہنہاں ویج منافق وی ڈھیر ہن۔ جیرے اسلام دے خلاف
سازشان کر لیندے رہ ویندے ہن۔ آخر حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم اہنہاں دی
اسلام دشمن تے وعدہ شکن دی وجہ توں اصحاب کوں مدینے وچوں کٹھہ چھوڑیا۔
صاحب وچوں قبیلہ بنو نصیر تے قبیلہ بنو قریظہ ڈاڈھے مشہور ہن۔

میثاق ملیت

- ۱ - بھرت مدینہ دے بعد مسلمانوں دے سانچے ڈو ویجے غطرے ہن۔
- ۲ - بک تاں کے دے کافر حملہ کر سبگے ہن تے ڈو جھا مدینے دے اندرا
یا آس پاس دے کافر تے مشرک گڑ بڑ کر سبگے ہن۔ ہیں سانگے ساپنے
پیارے نبی صلی اللہ علیہ وسلم یہودیں نال بک معابرہ کیتا۔ جنکوں "میثاق مدینہ"
اکھیا ویندے۔ اے معابرہ وقت طور میں یہودیں دی سازش تے دشمنی
یا گڑ بڑ توں بچن دی خاطر کیتا گیا۔ ایں معابرے دیاں شرطیں اے ہن:
- ۳ - مسلمان تے یہودی بک پئے دے دوست تے وفادار رہیں۔
- ۴ - کہیں باہر والے حلے دے وقت ڈوہیں بک پئے دی امداد کر لیں۔
- ۵ - اے ڈوہیں پاریاں مکہ دے کہیں قریش کوں امان نہ ڈلیں۔
- ۶ - یہود کوں وپارتے کم کار دی پوری ازادی ہوئی۔
- ۷ - فدییت خون بہادے پڑانے طریقے رہیں۔

ڈتی جو ساڑے دشمن کوں پناہ ڈتی ہے۔ جے تسان اونکوں مدینے وچوں کڈھ نہ چھوڑیا تاں اساں تھا کوں حج نہ کر ڻ ڈیسوں مسلمان ابو جہل کوں اے جواب ڈتا ہے تسان ساکوں حج نہ کر ڻ ڈیسوں اسادی تباڈ اشام والا تجارت دارستہ بند کر ڈیسوں۔ ابو جہل کوں ایں بگال تیں کا وڑ لگن گئی تے ادن مدینہ میں حلہ کر رکھنے ضروری سمجھیا۔

۳۔ چراند تے حلہ | قریش مکہ دے بک سردار کرزبن جابر فہری مدینہ دی یہ چراند میں حملہ کر کے مسلمانوں دے کئی ڈنگر دلا گھدے مسلمانوں اونڈا پیچا کر کے اپنا مال تے پھر دا گھدا پر او پیچ گیا۔ اے گاہ دی بردی جنگ دا یک سبب بنی۔

۴۔ نخلہ دا یک واقعہ | کرزبن جابر فہری دے حلہ دے بعد مسلمان سنبھل گئے تے رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی ہدایت دے مطابق اہنہاں چپوٹے چھوٹے دستے خلکے مدینے دے باہروں باہروں چکر لائے ڈیکھ بحال شروع کر ڈتی تاں جو قریش دے شرایقیں دا پتہ لگ بیجے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم حضرت عبداللہ جوش کوں بارہ آدمی ڈے کے بخیر گیری کیتے روانہ کیتائے اہنہاں کوں یہ بند لفاف ڈے کے فرمایا جو ایکوں ڈو ڈینہ دے بعد کھول کے ایں حکم میں عمل کیتا دیئے۔ ڈو ڈینہ دے بعد لفاف کھولیا گیا تے اوندے دیچ اے ہدایت لکھی ہوئی ہئی جو مکہ دا لے پا سے نخلہ دے مقام تیام کر دتے حالات دا جائزہ گھن کے ساڑے وحال بھیجو۔ نخلہ دے قیام دے دوران دی مکہ دے یہ قافلے نال ٹکر مھنی گئی۔ اہنہاں داسردار عمر و بن حضری مار گیا ڈو آدمی پکڑتیج گئے عتے باقی دھرک گئے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں ایں واقعہ دی خبر ملی تاں

کہ ڈھڈتا دنیکے نہ تاں اساں مدینہ میں حلہ کر ڈیسوں۔ پر عبداللہ اسلام دی ترقی تے رعب دی وجہ توں دڑ مار گیا۔ دل وی اوں قریش مکہ کوں یعنی ڈوایا جو حلے دی صورت دیج میں تھا ڈی امداد کریساں۔ کفار مکہ آپس پچ صلاح مشورہ دے بعد مدینہ میں حلہ کر ڻ دارا دہ کیتا تے امحتوں رب دے محوب صلی اللہ علیہ وسلم کوں اللہ تعالیٰ دی طرفوں جہاد دی اجازت مل گئی۔ کفار مکہ مدینہ میں حلہ کر ڻ سانگے روانہ تھتے حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم اہنہاں دے مقابلے کیتے اللہ تعالیٰ دے فرمان دے مطابق صحابہ دے نال مشورہ کر ڻ دے بعد مدینہ توں باہر نکل کے اہنہاں دا مقابلہ کر ڻ دا اعلان فرمایا تے مسلمان کافریں کوں مدینہ توں اُبھے پا سے بدر دے مقام تیں ڈکر گئے۔ اے کافریں تیں مسلمانیں دے درمیان پہلی باعث دہ جنگ ہئی تے مؤذین ایں غاص جنگ دے سبب بیان کریں گے جو اے ہن۔

جنگ بد دے اسباب

۱۔ ایفار مکہ دی دشمنی | کفار مکہ اسلام تے مسلمانوں دے پکے دشمن ہن۔ اہنہاں اسلام دے نال کوں ٹاوان ڈاپورا زور لایا تے یہ ڈبے منافق عبداللہ بن ابی نال اندر سازش کر کے مدینہ میں حلہ کر ڻ دا فیصلہ کیتا تاں جو محمد صلی اللہ علیہ وسلم دا دین ہیٹ دیئے۔

۲۔ حج توں رکاوٹ | کفار مکہ اسلام دے اے جیڑے دشمن تھتی گئے ہن جو اہنہاں حج تیں آؤ ٹا لیں مسلمانوں کیتے کئی کئی روڑے اٹکئے تے اہنہاں کوں تنگ کر کے ٹاوان ڈی کوشش کیتی۔ ابو جہل مدینے دے مسلمانیں کوں تڑی

آپ ناراض مختہ تے فرمایا تھا کوں جا سوسی واسطے بھیجا گیا ہا۔ رڑائی واسطے نہ بھیجا گیا ہا۔ قریش مکاں واقع توں ڈا فھ ناراض مختہ تے اے واقع بدر دی جنگ دا یک سبب بن گیا۔

فوری وجہ اے رمضان المبارک ۲۷ھ دے ڈینہ ہن۔ قریش دا سردار ابوسفیان تریمہ چاٹھی بندیں دا یک تجارتی قافلہ شام توں والپس گھدی آوندا ہاتے قافلے ویج کہیں اے خبر پھیلا ڈتی جو مسلمان ایس قافلے کوں لٹ گھسن۔ ابوسفیان مکہ والیں کوں اپنی مدد واسطے سبڑوایا۔ مکہ دے لوکیں کیتے اے خبر جنگل دی بھاہ بن بگی تے قریش مکہ دے ہزار آدمی مدینہ تین حملہ کر ٹھی دی غرض نال ابوسفیان دی امداد واسطے ٹرپے۔ قافلے ویج پھیلی ہوئی غلط افواہ جنگ بدر دا سب توں فوری تے اہم سبب بن گی۔

ذخیرہ: جنگ بدر توں پہلے ۱۵۔ شعبان ۲۷ھ ہجری کوں بیت المقدس دی بجائے بیت اللہ کوں کعبہ ٹاؤن دا حکم آ گیا۔

جنگ پرداحال (غزوہ بدر)

قریش مکہ دے ہزار آدمی مدینہ تین حملہ کر ٹھی واسطے آنگئے تے اللہ تعالیٰ دی طرفوں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں جہاد دی اجازت مل گئی۔ قریش مکہ دی فوج دوچ سو توں زیادہ سوار ہن تے چھی سو آدمی زرہ پوش ہن۔ ایں جنگ دیج ابو ہب مردو د شامل نہ تھیا تے قریش مکہ دے باقی سارے ڈے ڈے دے تے سردار شامل ہن۔ انہاں وچوں ابو جہل، عتبہ بن ربیع تے امیہ بن خلف دے نام قابل ذکر ہن۔

ابو جہل انھاں دا ابگوان تے عتبہ بن ربیع سالار ہا۔ کفار مکہ دا شکر جئیں دیلیٹے بدر دے مقام تین آیا تے ایں جاہ کوں مناسب بھج کے انھاں اتحائیں پڑا کر ڈتا۔

ڈد جھے پا سے اسلام دے دیوانے تے شیخ محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے پڑانے ایں جنگ واسطے تیار تھی گئے۔ انہاں دی تعداد صرف تریڑے سوتیرھاں ہئی حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم روانگی توں پہلے یک خاص خطبہ جنگ دی اہمیت تین ساریں مسلمانیں کوں مسجد نبوی ویج سبڑے کے ڈتا۔ سارے مسلمانیں آپ دی اواظتے بیک آکھیا تے مہاجرین دی طرفوں حضرت ابو بکر صدیق تے العمار دی طرفوں سعد بن عبادہ اپنی اپنی مدد تے تعاون دالیقین ڈوایا تے ول مسلمانوں دا پہلا چھوٹا جیہاں فوجی لشکر دشمناں دے

مقابلے واسطے الدلّاعی اے سہارے تیں اوندے پیارے تے آخری رسول حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم دی قیادت ویج میثے توں ٹرپا این پہلے اسلامی لشکر دیج مجاہرین سترے باقی القواریں ۔ انہاں کو لوں صرف ڈوگھوڑے تے آٹھ ستواراں ہیں ۔ ستر آٹھ سواریں تے چھی زرہ پوش ۔ باقی مجاہدین دے ہتھیں ڈنڈے سوٹے تے کجھی دے سکتے ہیں ۔ اسلامی لشکر بد ریج کے بک پانی دے جنمے تیں قبضہ کر گھداتے بک اپنے پاے دیرالاڈنام انہاں ساریں دے دل ویج اسلام دی مجتہ طھاٹھاں مریندی پئی ہی ۔ **حضور دی دعا** ساپنے پیارے بنی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم لشکر دی ترتیب ڈے کے بک ایمان افروز خطے نال انہاں دے دل گرما دے تے اوندے بعد بارگاہ الہی ویج سر سیدے ویج سٹ کے وجدی عاجزی نال دعا منگی ۔

”اے رب العالمین ! جے اج تیڈے تھوڑے جہیں بندے مٹ گئے تاں ول قیامت تیں تیدا ناں کوئی نہ گھنسی“
دُنیا دی تاریخ دی اے پہلی آخری تے انوکھی جنگ ہئی جیندے ویج بھرا بھرا دے سامنے آیا کھڑا نا تے پیو پیٹردا دشمن نا ۔ ماں بھنڑتیجے کوں قتل کرن ڈن واسطے تیار نا ۔ تے چاچا بھتر بکے دی جان دا دشمن نا ۔ ایں جنگ ویج صرف اسلام دار شہت باقی نا تے ڈو جھے سارے رشتے اج دے ڈینہ ختم ممتحی گئے ہیں ۔ ایں جنگ ویج کافرین دی طرفون حضور کیم صلی اللہ علیہ وسلم دے چاچا حضرت عباس تے جوانترے ابوالعاص حضرت علی دے بھرا عیقل، حضرت ابو عبیدہ دا بابا جراح، حضرت

ابو بکر ڈاپر تے حضرت عمر دے ماہ ہوئیں مسلمانوں دے خلاف لڑ دے پئے ہیں ۔

آخر ۱۔ رمضان المبارک ۲ صبحی جمعہ دے ڈینہ ڈوہیں لشکر بک ہئے دے سامنے آئے ۔ عام جنگ شروع میھیوں توں پہلے عرب دے دستور دے مطابق مبارزت یعنی کلہی کلہی لڑائی محتی ۔ کافرین دی فوج دا سالار عتبہ اپنے بھرا شیبہ تے بھتر بکے دلیدنال میدان ویج آگیا ۔ اسلامی لشکر ڈچوں حضور کیم صلی اللہ علیہ وسلم انہاں دے مقابلے تیں حضرت حمزہ، حضرت علی رضتے حضرت عبیدہ بن حارث کوں میدان ویچ اللہ دا ناں گھن کے بھج ڈتا ۔ حضرت حمزہ، عتبہ کوں قتل کر ڈتا ۔ ولید دی حضرت علی دے ہتھوں جہنم پیج بکیا ۔ پر شیبہ حضرت عبیدہ کوں زخمی کر ڈتا تے او اے زخم برداشت نہ کر سکیجے تے شہید ممتحی گئے ۔ حضرت حمزہ تے حضرت علی رضیبہ کوں دی قتل کر ڈتا ۔ ایندے بعد عام جنگ شروع محتی ہی ۔ ڈوینگر بھر انوں معاذتے معمود ابوجہل کوں قتل کر چھوڑیا ۔ قریش دے وجہے ڈے سردار ماریے گئے ۔ امیہ بن خلف دی ماریا گیا ۔ کافر بدلت ممتحی گئے تے بھج گئے ۔ رب دا الحال ا پنے وعدے دے مطابق مسلمانوں کوں فتح عطا فرمائی ۔ ایں جنگ ویج چوڑا مسلمان شہید ممتحی ۔ ستر کافر ماریے گئے تے ستر کافر قیدی ہٹائے گئے ۔ قیدیؤں نال ڈاٹھا چنگاں سوک کیتا گیا ۔ مالدار قیدیؤں کوں جزیہ گھن کے چھوڑ ڈتا گیا تے غریب قیدیؤں کوں آکھیا گیا جو اور مسلمانوں دے ڈاہ ڈاہ پالیں کوں لکھن پڑھن سکھا ڈیون ۔ انہاں کوں آزاد کر ڈتا دیسی ۔

ہُسْلَمَانُ دِي کامیاب فے اسپاٹ - ۱

نصرتِ خداوندی

ایں جنگ پر مسلمانوں کی تعداد کافری دی تعداد دی ترہ ای توں وی گھٹ ہیئی، ول دی مسلمان کامیاب تھی گئے۔ اے فتح اللہ تعالیٰ دی نصرت تے امداد دا یک مجھڑہ ہیئی مسلمان کامیاب تھی گئے کافر ذلیل و خوار تھے۔ رسول مقبول صلی اللہ علیہ وسلم دی دعا مقبول تھی (الحمد للہ)

۲- جذبہ جہاد

مسلمانوں دے دل پر قرآن تے رسول پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی تبلیغ دے فریلے جہاد دی فضیلت ڈھیر اڑکیتا تے انہاں رب دے سبارے تیں جنگ پر یمت تے بہادری ڈھکا وار پر کوئی کمی نہ چھوڑی۔ انہاں کوں پتا تا اس امر دلیسوں تاں شہید تھیسوں تے پرچ و لیسوں تاں غازی بنڑو لیسوں۔ انہاں کوں اللہ تعالیٰ دی عینی امداد تیسے یقین ہائے او پر اعتماد تھی کے لڑیے۔

۳- قریش مکہ دا اختلاف

قریش مکہ شروع توں ای اختلاف داشکار ہیں۔ مقبرہ جنگ دے خلاف ہا پر ابو جہل بدجنت جنگ یکتے تھیں گیا۔ ابوسفیان دا قافلہ خیر نال کے آگیا تھے صلح پسند قریش مکہ جنگ دے حق پر کاٹے نہ ہن تے قریش دے دل جذبہ جہاد توں خالی ہن۔ او ایسے جنگ کوں یک دنگار تے چھٹی سمجھ دے ہیں۔ انہاں دے دبیرے صرف اپنے دڈیسے بچاوان کیتے مدینہ میں حل کرن پہنندے ہیں۔

۴- فوجی نظم و ضبط

مسلمانوں دے لشکر کوں رب العالمین دے پیارے تے آخری بی دی قیادت تے سالاری نصیب ہیئی تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم

جنگ دے اصول ہندرکھ کے لشکر ترتیب ڈتا۔ کافریں دی فوج دی قیادت ناکارہ ہیئی تے اوندے دیچ کوئی نظم و ضبط کائے نہ ہا۔

۵- مبارزت دی ہار | جنگ شروع تھیوں تو پہلے کلہی رڑائی دیچ کافریں دا سالار ماریا گیا۔ غتبہ تے شبیہ دی موت کافریں دے دل تے وڈا اثر کیتا تے او بدل تھی گئے، تے مسلمان کلہی رڑائی دی کامیابی دے بعد وڈے اعتماد تے بھروسے نال میدان جنگ دیچ رڑے رہ گئے۔

۶- لشکریں دا اقیام | مسلمانوں دا لشکر اچھی جاہ تے ہا۔ ایں واسطے او کافریں کوں ڈیکھنے دیچ ڈھیر نظر آندے ہن۔ کافر تھکی جامتے ریڑھتے ہن مسلمانوں دے چھوٹے ٹھوٹے پھر دی کافریں کوں لفغان پچاڑنے ہن رب کریم موسم تبدیل کر کے کافریں واسطے مصیبت پیدا کر ڈتی۔ مینہہ دی وجہ توں کافریں دی جاہ تے جھک دیچ پانی آگیاتے او گپٹ دیچ پھ بھس نگئے مسلمانوں کیتے مینہہ فائدہ منڈا بات تھیا جیرھا دیہ کے تلے بچا گیا تے انہاں دی جاہ کوں پچاکر بگیا۔ مسلمانوں اپنے قلبی سکون تے جذبہ جہاد دی درج توں رات آرام تے سکون نال گزاری پر کافر ساری رات افرافریتے بے چینی داشکار رہ گئے۔ آرام نہ کر سکیتے جنگ دیچ تھکا دٹ تے نذر انہاں کوں سست بنا ڈتا۔ نذر دے غلبے دی وجہ توں او جلدی درس بھج نہ کر سکدے ہن۔ مسلمان جنت دے مہماں بُنڑوں واسطے جان دی پرواہ نہ کر نہیں دے ہوئیں جنگ کوں نہ مت سمجھ دے ہن۔ کافریں یعنی جنگ داخالی مجموعت سوار ہاتے جنگ دا ڈر دی انہاں دی شکست دا یک ایم سبب بن ٹی گیا۔

مُسْلِمَانُ دِي کامیابی دے اسیاں - ۱

جنگ دے اصول مدنظر کھکھ کے لشکر ترتیب ڈیا۔ کافریں دی فوج دی قیادت ناکارہ ہی تے اوندے وچ کوئی نظم و ضبط کائے نہ ہا۔

۵۔ مبارزت دی ہار | جنگ شروع مختین تو پہلے کلہی لڑائی وچ کافریں دا سالار ماریا گیا۔ عتبہ تے شیبہ دی موت کافریں دے دل تے وڈا اثر کیتی تے او بدل ہتھی نگئے، تے مسلمان کلہی لڑائی دی کامیابی دے بعد وڈے انعاماتے بھروسے نال میداں جنگ دیج لڑدے رہ گئے۔

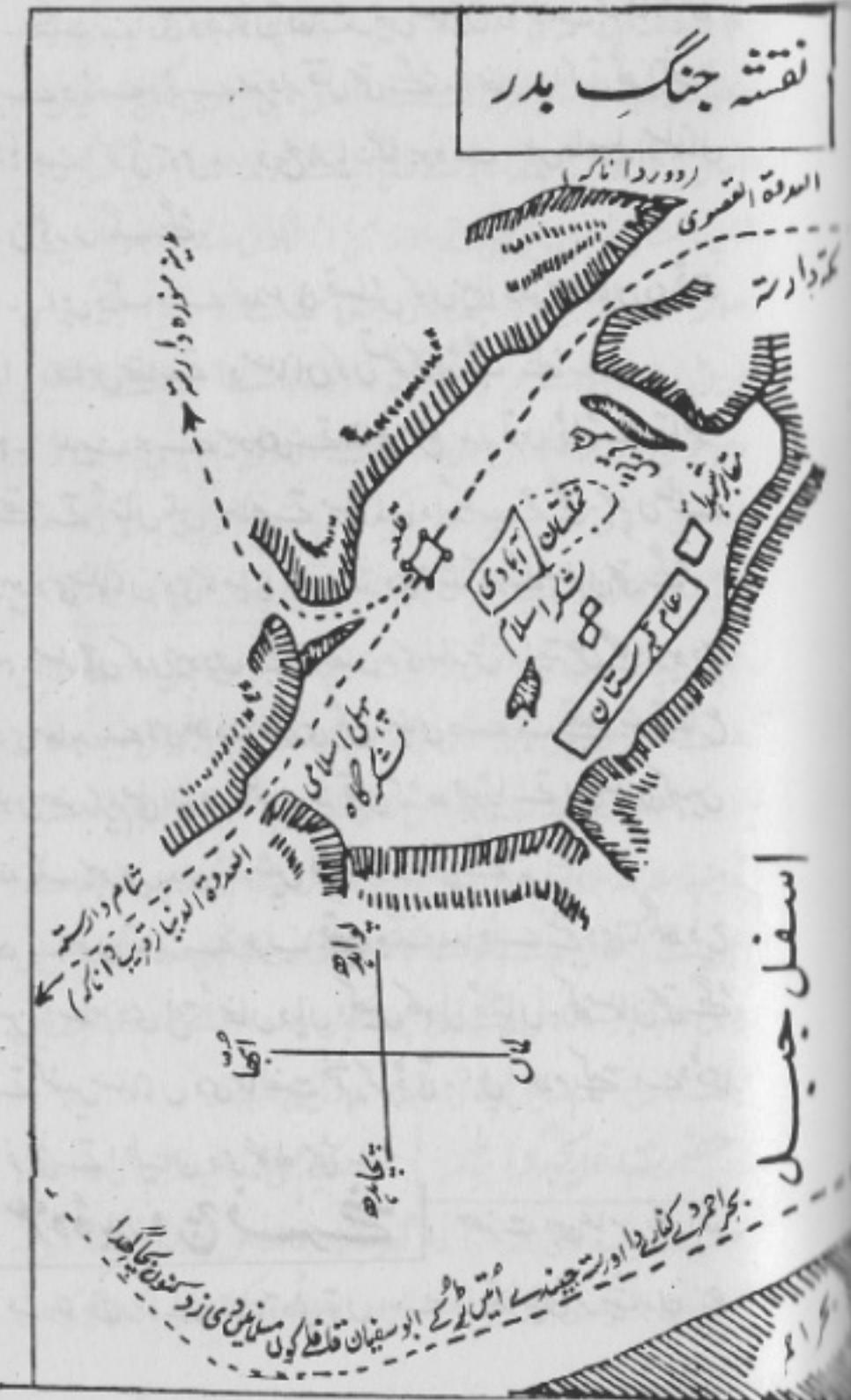
۶۔ لشکریں د اقیام | مسلمان د لشکر اچھی جاہتے ہا۔ ایں واسطے او کافریں کوں ڈیکھن دیج ڈھیر نظر آندے ہن۔ کافر جھکی جامتے ریڑھتے ہن مسلمانوں دے چھوٹے چھوٹے پھر وی کافریں کوں لفغان پُچا ڈینے ہن رب کیم موکم تبدیل کر کے کافریں واسطے مصیبت پیدا کر ڈی۔ مینہہ دی وجہ توں کافریں دی جاہتے جھک وچ پائی آگیاتے او گپٹ وچ بھسن گئے مسلمانوں کیتے مینہہ فائدہ منشافت بھیجا جیرھا دیہ کے تلے پیگا بیا تے اہنہاں دی جاہ کوں پیکا کر گیا۔ مسلمانوں اپنے قلبی سکون تے جذیبہ جہاد دی وجہ توں رات آرام تے سکون نال گزاری پر کافر ساری رات افرالغیر تے بے چینی داشکار رہ گئے۔ آرام نہ کر سکیتے تے جنگ وچ تھکا دٹ تے ندر اہنہاں کوں سُست بنا ڈیا۔ ندر دے غلبے دی وجہ توں او جلدی درس بھیج نہ کر سکدے ہن۔ مسلمان جنت دے مہمان بُذرگ واسطے جان دی پرواہ نہ کر سکدے پہلوں جنگ کوں نعمت سمجھی دے ہن۔ کافریں یئں جنگ داخالی بھوت سوار ہاتے جنگ دا طوری اہنہاں دی شکست دا یک ایم سبب بن گیا۔

۱۔ نصرت خداوندی | ایں جنگ پر مسلمانوں دی تعداد کافریں دی تعداد دی ترہاں توں دی کھٹ ہی، دل دی مسلمان کامیاب ہتھی نگئے۔ اے فتح الدّ تعالیٰ دی نصرت تے امداد دا یک مججزہ ہی۔ مسلمان کامیاب ہتھی نگئے کافر ذلیل و خوار ہتھی۔ رسول مقبول صلی اللہ علیہ وسلم دی دعا مقبول ہتھی (الحمد لله)

۲۔ جذیبہ جہاد | مسلمانوں دے دل پر قرآن تے رسول پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی تبلیغ دے فریلے جہاد دی فضیلت ڈھیر اثر کیتی تے اہنہاں رب دے سہارے یہیں جنگ پر ہمت تے بہادری ڈکھا دٹ وچ کوئی کمی نہ چھوڑی۔ اہنہاں کوں پتا ہا اسماں مردیسوں تاں شہید ہتھیسوں تے پچ ولیسوں تاں غازی بُذرگ ویسوں۔ اہنہاں کوں اللہ تعالیٰ دی عنی امداد تیئے لیکن ہائے او پُر اعتماد ہتھی کے لڑیے۔

۳۔ قریش مکہ دا اختلاف | قریش مکہ شروع توں ای اخلاف دا شکار ہن۔ عتبہ جنگ دے خلاف ہا پر ابو جہل بدجنت جنگ کیتے تل گیا۔ ابوسفیان دا قائل خیر نال مکے آگیا ملتے صلح پسند قریش مکہ جنگ دے حق وچ کائے نہ ہن تے قریش دے دل جذبہ جہاد توں خالی ہن۔ او ایہ جنگ کوں کپ ڈنگارتے چھپی سبحدے ہن۔ اہنہاں دے دبیرے صرف اپنے دڈیے پے بجاوٹ کیتے مدینہ تیں حملہ کرن ٹپھنہ دے ہن۔

۴۔ فوجی نظم و ضبط | مسلمانوں دے لشکر کوں رب العالمین دے پیارے تے آخری بنی دی قیادت تے سالاری نصیب ہئی تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم

جنگ پردمی اہمیت

- ۱۔ جنگ بدر دی فتح مسلمانوں کے تاریخی اہمیت رکھنے والے اسلام کے نتے گفردی ایں پہلی جنگ کوں دُنیا دی تاریخ و پیچ و ڈا اُجا مقام حاصل ہے۔ ایں حق دی پہلی فتح تے شاندار کامیابی ایں جنگ دے بعد کافرین کوں اے بحال سچھن طیں مجبور کر ڈتا جو مسلمان واقعی بک طاقت ہن تے ایں جنگ دی فتح اسلام دی ترقی تے کامیابی دی بنیاد ثابت ہتھی۔
 - ۲۔ ایں جنگ دے بعد مسلمانوں دے حوصلے و دھن نگئے انہاں کوں اللہ تعالیٰ دی ذات تے زیادہ پکا یقین رکھی گئی جیسی ترے سوتیرہ ان مسلمانوں کوں کہب ہزار کافرین میں شاندار کامیابی عطا کیتی تے جماد مسلمانوں دا پیارا عمل بن ڈگیا۔
 - ۳۔ ایں جنگ مسلمانوں کوں اے احساس ڈالیا جے اول اللہ تے اوند پیارے رسول دی اطاعت کر لیں تاں کامیابی انہاں دا مقدمہ بن ڈیں۔
 - ۴۔ اللہ تعالیٰ بدری صحابہ دا ذکر قرآن مجید پاک و پیچ فرمائے انہاں دے درجات بلند کر ڈتے کیوں جو انہاں اللہ تعالیٰ تے اوندے رسول دی سچے دل نال اطاعت تے فرمانبرداری کیتی۔
 - ۵۔ جنگ بدر و پیچ کامیابی دی وجہ توں اسلام دی اشاعت دیا ہیوں رکا دلماں دور رکھی گیاں تے کافرین دے حوصلے صک نگئے۔
 - ۶۔ جنگ بدر دی فتح دی وجہ توں ہن کوئی آدمی جرأۃ نال ظاہر طبعوں حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے مغلوق کوئی گھٹ دھن بگا لھ نہ کر سگدا ہا۔

او آبدے جو "یعنی تے میدا سوتر جنگ بدر دے ڈینہبہ بک اچی
جاہاتے ایں لڑائی دامتاشا ڈیہدے پئے نہیے جو کیشی جیت
محقیتی ہے۔ اس امن شرک ہاسے تے ساکون مال غنیمت لٹھن دا خیال ہا۔
اساں ڈھنخا جو بک بدلہ سا ڈے نال آیا تے اوں دے وچوں گھوڑیں دی
ٹاپ سُٹھائی ڈیشی پئی ہیتے اواز آئی "اگوں تے ودھو! میدا"
سوتر تاں ڈر گیا۔ اونکوں ہاں ہول ہیتے او مر گیا۔ میں وسی
مرنٹ دے نیڑے ہم پر پڑھ کیم۔ او آہدے "شاید اے فرشتیں
دی فوج ہی جو مسلمانوں دی مدد واسطے آئی ہیئی" ایوں ابو داد د
الماؤنی آہدن جو" یہیں جیر ہے مشرک دا بیکھا کریتا ہم اوہنا اسر
میدا ہے وار توں پہلے تن توں جد اکھنی دیندا ہار تے ابو امامہ بن
سہل اپنے بابے میں توں ردا یت کریتا جو مسلمانوں دے تواریں
وے سافریں تیش پچھن توں پہلے اہنادے سر انجھنھنی دیندے ہیں۔
حضرت عبد اللہ بن عباس رضی اللہ عنہ، آہدن جو بدر دے
ڈینہبہ ملا کہ دیشا نی اے ہی جو اہناءں چھپے پٹکے پڑھے ہوئے
ہن تے اہناءں دے ٹڑے پچھوں روکدے ہن تے جنگ ہنین
وچھ اہناءندے لال پٹکے ہن پر اہناءں بدر دے علاوہ کہیں
جنگ رعاتج تلوار نیں جلاٹی البتہ مدد کیتی ہے۔

حضرت خدیجہ دا ہار حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی صاحبزادی

حضرت زینب رضی اللہ عنہا دا گھرو لا ابو العاص بن بدر دی جنگ وچھ
مسلمانوں دا قیدی بن بگیا۔ مکہ والیں اپنے سکے سوریں کوں چھڑواں

جنگ بدر دے نتیجے

۱۔ جنگ بدر دی وجہ توں کفار مکتیں مسلمانیں دا رعب جنم گیا اہناءں
دے ڈے دے سردار قتل ہتھی گئے۔ اہناءں دا کوئی گھر انہیں
نہ ہا جیسا کوئی آدمی بدر وچ ماریا نہ گیا ہو وے۔ ہیں داسٹے اسلامان
توں ڈر ہن لگ گئے۔

۲۔ ایں جنگ دے بعد عربی قبیلیں کوں پہلی دفعہ مسلمانوں دی وقت
دا احساس تھیا تے اسلامان کوں تسلیم کرنٹ لگ گئے۔

۳۔ مدینہ دے یہودی تے منافق فتح بدر توں ڈاٹھے تماش
تھے تے اہناءں تیں اسلامتے مسلمانوں دا رعب جنم گیا۔ ہیوں سارے
یہودی مسلمانوں دی کامیابی کوں اللہ دی تائید سمجھ کے مسلمان ہتھی گئے۔
۴۔ مسلمانوں کوں یہودیں تے منافقان دی سازش دا پتہ چل گیا۔ یہودیں
دی معاہدے دی خلافت ورزی تیں اہناءں دے بک قبیلے بنو قینقاع
کوں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم مدینہ توں کٹھ چوریا تے ایں مسلمان کہیں
حد تک یہودیں دی سازشیں توں محفوظ رکھتے گئے۔

۵۔ ہیوں سارے عرب قبیلے جنگ بدر دے نتیجے دی تانگھ وچھ
ہن اسلام دی فتح اہناءں دیاں اکھیں کھول ڈیاں۔ کچھ مسلمان ہتھی گئے
تے کہیں مسلمانوں دی مخالفت ختم کر ڈیتی۔ اہل اسلام کیتے اے ڈبی
خوشی تے اطمینان دی گاٹھ ہیئی۔

غزوہ بدر وچ فرشتے حضرت ابن عباس رضی اللہ
عنہ بنو غفار دے بک آدمی توں اے داقہ بیان کریں دن جو

کیتے کاروانی شروع کیتی تا حضرت زینب رضی اللہ عنہا وی کچھ مال روانہ کیتا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں اول مال ویح اوہار نظر آیا جیہڑا حضرت خدیجہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا اپنی صاحبزادی حضرت زینب رضی اللہ عنہا ابوالعاص کوں نکاح دیئے ڈتا ہا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اے ہار ڈیکھ کے مسلمانوں کوں فرمایا۔ ”زینب دی خاطر اوندے گھروالے کوں چھوڑ ڈیوو تے اوندا ہار دی ویں کر ڈیوو۔ سارے مسلمان راضی محتی نگئے۔ ابوالعاص کوں رہا کیتا بگیا تے اونکے دبغ کے حضرت زینب کوں مدینے روانہ کر ڈھا۔ آخر کچھ عرصہ دے بعد ابوالعاص دی مسلمان محتی بگیا۔

ابورافع یہودی | ابورافع یہودی ہلتے اسلام دادشنا ہا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے خلاف سازشان کریندا رہ ویندا ہانتے اہناءں گوں نقصان پھاؤں دیاں تجویزان سوچندا رہ ویندا ہا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اللہ تعالیٰ دے فرمان دے مطابق ایندے قتل دا حکم ڈتا۔ حضرت عبداللہ بن عقبہ کہیں نہ کہیں طریقوں اوندے محل تیں پُسچ گیا تے پکریں دے اجرٹ دے ذریعے محل ویح در گیا۔ دل اندھارا بھیسوٹ تیں اوندے کو مٹھے تیں پُسچ گیا۔ جیس دیلے اوندے گھروالے سم نگئے تاں انھاں اے معلوم کرن ڈا ساتھ اونکوں آواز ڈھی۔ اون جواب ڈتا تاں اہناءں اون آواز والی جا تے تلوار دا وار کیتا جیندے نال اون زخمی محتی کے دھار دھار شروع کر ڈتی حضرت عبداللہ بک پسے محتی نگئے۔ تھوڑی دیر بعد اہناءں آکھیا ابورافع توں کیوں رڑدا پیا ہا نوں اون جواب ڈتا کہیں آدمی میکوں تلوار ماری ہ۔ اوندی آواز تین حضرت عبداللہ

رضی اللہ عنہ، کئی وار کر ڈتے۔ آخر اوندے ڈھٹھ دیج تلوار پور ڈھتی۔ حضرت عبداللہ ہب جا تیں لک گئے تے ہب دروازے وچوں نکل کے اندھارے ویح ٹپا ماریا۔ اہناءں دی چنگھ بمحبگئی۔ اہناءں کپڑا ویرھیا تے ایں ترسلی واسطے پیٹھے ریہے جو کیا ابو رافع مر گئے یا ن۔ فخر کوں ابو رافع دی موت دا اعلان محتیا تے حضرت عبداللہ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت ویح حاضر محتیا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اہناءں دی چنگھ تیں ہتھ مبارک پھیریا تے اوٹھیک محتی بگئی۔ سبحان اللہ!

پ

جنگِ احمد

جنگِ بدر دے بعد مسلمانوں کی تحریک دا ساہِ گھادا تے اسلام پھیلن چلئی۔ لگ پیا تے اس پاس دے قبیلے دی اسلام دے پاے آئوں لگ بپے مسلمانوں کوں رب تعالیٰ دی طرفون امن تے سکون دی زندگی نصیب ہتھی۔ گئی تے ۱۰ دین اسلام دی تبلیغ واسطے ڈینہ رات کم کرٹن لگ بگئے پر کافریں دی گوہ انگاریں رے آگئی۔ او جنگ بدر دا بدل گھنٹ واسطے نہ صرف بے چین ہن بلکہ انھاں پورا سال مسلمانوں تین حملہ کرٹن واسطے پوری تیاری کیتی تے جنگ بدر دے پک سال بعد اوول مدینہ تین حملہ کرٹن ٹرپئے تے مدینہ دے نیڑے اُحد پہاڑ دے نال دنج کے دیرے لا ڈتے۔ پیں واسطے این جنگ کو سے غزوہ اُحد یعنی جنگ اُحد دے نال یاد کیتا ویندے۔ ہر او جنگ جیندے وبح اللہ تعالیٰ دے پیارے نبی خود شرکت کیتی ہو دے اذکوں "غزوہ" آہدن تے جیندے وبح آپ بذات خود شریک نہ کھئے ہو ون تاں اذکوں جنگ یا سریع آہدن۔ غزوہ اُحد دے ظاہری اسباب اے ہیں:

غزوہ اُحد دے اسباب

۱- بدر دا انتقام | جنگ بدر وبح قریش دے وڈے وڈے سردار ماریے گئے۔ مکہ دے کافریں کوں ایں گلا لھ دا ڈاڈھارنج تا

۲- خاص طور تین ابو سفیان فتم کھا کے اخذ کیتا جے تیس میں بدر دا بدل دے گھنٹاں او تیس میں غسل نہ کریاں۔ کافر مسلمانوں دے خلاف جنگی تیاریاں وبح لگ بگئے۔ او انتقام دی بجاہ وبح مژدے بھج دے پئے ہن۔ جے اہنہاں ڈیہاں کہیں قبیلے دا ہک بندہ ای ماریا وپنے ہائے اوندے انتقام کیتے کئی سال جنگ لڑدے ہن۔ بدر وبح تاں اہنہاں دے ستر آدمی جہنم پہنچ گئے ہن۔ اہنہاں مسلمانوں کو لوں بدلا گھنٹ کیتے پورا سال تیاری کیتی۔ ابو سفیان اہنہاں دا اگواٹ ہائے عکرہ بن ابو جہل اہنہاں دا سالار ہا۔ مردیں دا حوصلہ و دھاونٹ کیتے ترمیتیں دی نال ہن۔ "ہندہ اہنہاں وچوں شہور ہے۔"

۲- تجارتی رستے و آخرتہ

کافریں کوں اے احساس محتق بگیا جو مسلمان ہک قوت بن ٹن گینتے او کہیں دیلے ای اہنہاں دا شام والا بحارتی رستہ بند کر سگدیں۔ اپنے معاشی تے تجارتی تباہی دے خطرے کوں سامنے رکھ کیں کافریں اے ضروری سمجھیا جو مسلمانوں تین حملہ کر کے اہنہاں کوں ختم کر ڈتا وپنے۔ ہیں سانگے مدینہ تین حملہ کرٹن ٹرپئے۔

غزوہ اُحد دا حال

مکہ دے کافریں سارے سال دی تجارت دا نفع جنگی تیاری میں خرج کر کے اپنے آپ کوں مضبوط ٹاوانٹ دی کوشش کیتی۔ بدر دی جنگ دے پک سال بعد ابو سفیان تریئے پزار کافریں دا لشکر گھن کے مدینہ تین حملہ کرٹن کیتے

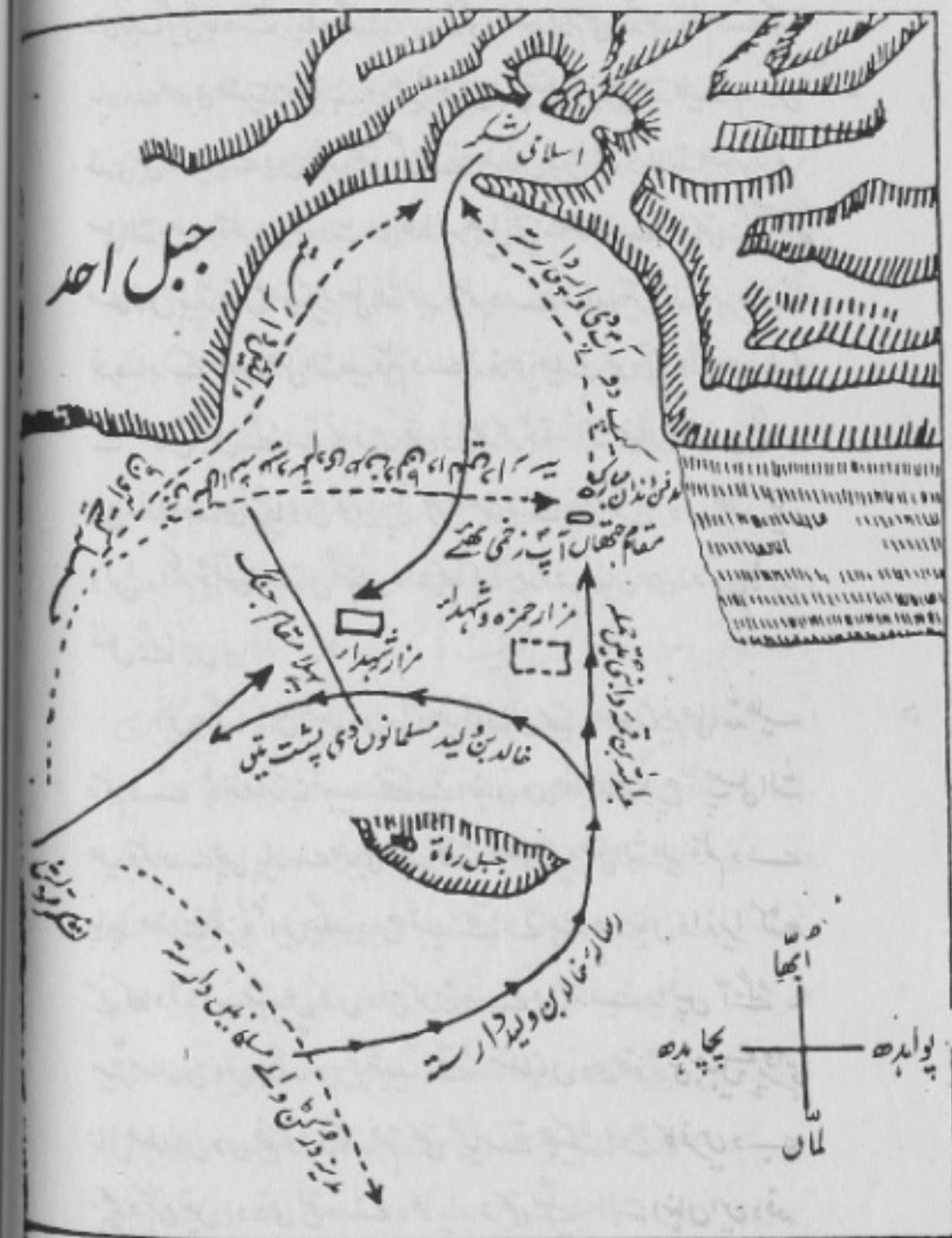
مُرپیا۔ ایڈوں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں اپنے چاچا حضرت عبادؓ نے
ذریعے قریش دے جلے دی خبر مل گئی۔ آپؓ دی خواہش ہی جو مدینے دے
اندر رہ کے دفاعی جنگ لڑی دیجئے۔ پر صحابہ کوں بدر دی فتح داعروہ تھاتے
اہناءں گھلے میدان وچ جنگ کوں بہتر سمجھا۔ بنی کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے فرمان
تیس بک ہزار مسلمان جنگ واسطے تیار تھتی گئے۔ اہناءں دچوں ترے سو آدمی
منافقان دے سردار عبد اللہ بن ابی دے آدمی ہن۔ جیں ویلے اے
لشکر کافریں دے مقابلے کیتے مدینہ توں نکھتا تاں عبد اللہ بن ابی دے
ترے سو آدمی قریش نال کیتی ہوئی سازش دے تحت غداری کر کے
دالپس مدینے آنگئے تے مسلمان صرف سوت سو باقی رہ گئے۔

مسلمانوں والشکر حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی قیادت وچ احمد پہاڑ
دے نیڑے کافریں دے لشکر دے سامنے آگیا۔ اللہ تعالیٰ دے
پیارے بنی اسلامی لشکر کوں ترتیب ڈالتے پنجہاہ مسلمان تیرانداز
احمد پہاڑ دے بک درے تیں پھرہ دار پلھاڑتے تاں خود من
پچھوں جملہ نہ کر سکے مسلمانوں تے کافریں دے درمیان وڈی خوریز
جنگ تھی۔ مسلمانوں کافریں کوں دُر کا ڈلتا۔ ہیں دوران درے والے
پنجہاہ تیرانداز حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا فرمان مجہل کے اپنی فتح سمجھو کے
کافریں دا مال غنیمت لٹک ڈر پئے۔ خالد بن ولید جہری طے اچھا مسلمان
نہ تھے ہن۔ این موقع تیں فائدہ اٹھا کے ہوں درے کولوں مسلمان
تیں پچھلے پاسوں حمل کر ڈتا مسلمانوں کوں ایں جلے داخواب خیال نہ ہا۔
(کیوں جو انہیں دے خیال عرب درہ محفوظ ہائے اکھاں پنجہاہ تیرانداز

پلھاڑتے گئے ہن) اچھی چیت ایں محیبت مسلمانوں کوں پریشان ہیتا
تے مسلمانوں دا ڈھیر سار ان قصان تھیا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں احمد پہاڑ
دی یک اچھی جاہتے پناہ گھنٹیں پئے گئی۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے یک
پیارے صحابی حضرت مصعب بن عمير جہنماں دی شکل آپ صلی اللہ علیہ وسلم نال
ملدی ہئی۔ ایں گلے وچ شہید تھی گئے تے مسلمانوں وچ فوز باللہ حضور کریم
صلی اللہ علیہ وسلم دی شہادت دی غلط خبر پھیل گئی۔ مسلمان بے دل تھی نگے اخڑکے
مسلمانوں پہاڑ توں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے فرمان تیں اللہ اکبر دا زوراً
لغہ مار کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے نزدہ حیات ہو دن دا اعلان کیتا
تے مسلمان سنبھل گئے تے کافریں تیں ول حمل کر ڈتا۔ ابوسفیان مسلمانوں کوں
کافی سار ان قصان پچاون کوں اپنی فتح سمجھیا تے اپنی فوج کوں پچھوں تیں
ولن دا حکم ڈیس مسلمانوں اہناءں دا پیچھا کیتا پر کافر اہناءں دی زد توں باہر
نکل گئے ہن۔

ایں جنگ وچ مسلمانوں دا ڈھیر ان قصان تھیا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ
 وسلم دے ڈند مبارک شہید تھئے تے اہناءں دی حفاظت وچ آپ صلی اللہ
 علیہ وسلم دے چھی پیارے صحابی شہید تھئے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے
 چاچا حضرت حمزہ ایں جنگ وچ شہید تھئے تے ہندہ اہناءں دا زیرا کڈھ
 کے کھادا۔ آپ شہیدیں کوں دفن کرن دے بعد مدینے والپس آنگئے۔
 ستّ مسلمان ایں جنگ وچ شہید تھئے۔ مسلمانوں دی مخوت روی جہیں پڑی
 نال مسلمانوں دی فتح دا رنگ ختم تھی گیا تے چھیکڑ وچ کافریں دبے
 بمحج وجن تیں او وی فتح دے دعویدار نہ تھی گئی۔ البتہ اہناءں ایں دفعہ

لقتھر جنگ احمد

مسلمانوں کوں ڈھیر سارا لقمان پچاکے بدر دی جنگ دا بدلت گھن گھدہ ۔

مسلمانوں دے لقمان دے اسباب

- ۱- جنگ احمد دیج مسلمانوں دے لقمان دے اسباب اے ہن ۔
- ۲- حضور کریم اے جنگ مدینہ دے اندر رہ کے حفاظتی جنگ لڑن چینہ ہن پر صحابا یہ کھل جنگ مرضہ کرتے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی نافرمانی دا مزہ چکھیا ۔
- ۳- احمد دے درے یس پنجاہ تیراماز مسلمان غفلت داشکار کھتی گئی تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دا فرمان بھول کے عارضی فتح دی خوشی دیج مال غنیمت لُٹن درک پئے تے اے نافرمانی مسلمانوں کوں ڈھیر لقمان پچایا ۔
- ۴- حضرت حمزہ حضرت مصعب بن عمير دی شہادت تے حضور کریم دی شہادت دی علط خبر مسلمانوں کوں بدلت کر دیتا ۔
- ۵- عبد اللہ بن ابی اپنے ترے سو منافق پاہیں کوں رستے وچوں مدینہ والپس گھن گیا ۔ جیندی دجھے مسلمانوں دے لشکر تے ظاہری طوریں لعداد دیج کمی دا احساس ہکھیا ۔
- ۶- مسلمانوں دیج بدر دی فتح دی وجہ توں کجھ عزور آبگیا ہاتے اہنہاں کوں کافریں یس کوئی تک نہ پوندی ہئی تے اہنہاں دیج بدر دی جنگ والا جذبہ دی کوئے نہ ہا ۔ اللہ تعالیٰ اہنہاں کوں فخرتے ناز دی سزا ڈلتے اہنہاں ڈینہاں دیج شراب دی ہرمت دا حکم دی آبگیا ۔

کے دھمن میں بھر لور حملہ کیتا تے انہاں کا فراں دے علمدار الطاہ بن عبد الرحمن بن ناشم کوں قتل کر ڈتا۔ ول انہاں ابو نیار ساع بن عبدالعزیز کوں جنم پچایا جبیر بن مطعم دا بک وحشی علام آہدے جو حضرت حمزہ دی تلوار اوں دلیے ایویں چلدی پئی ہئی جیویں بھلی ہو دے پرمیں ہک موقع تارٹ کے اپنے بھالے دادار انھاں تیں کر ڈتا، اوخت زخمی تھی کے میڈ و آنڈن گلے ول زین تین ڈھٹے پئے۔ جیں دیلے میکوں یقینی تھی گیا جو انھاں دا دم نکل گئے میں لڑائی دے میدان توں نکل آیم۔ کیوں جو میدا پایا کوئی مقصد نہ ہا۔

جیں دیلے حضرت حمزہ رضی اللہ عنہ، دی شہادت دی خبر ابو سفیان دی گھروالی ہیندہ کوں ملی تاں اوں میدان وچ آکے حضرت حمزہ دی میت دی بے حرمتی کیتی۔ انہاں دا ہاں کڈھ کے نہ صرف چیلی بلکہ کجھ کھاوی گئی تے انہاں دے نک تے کن کپ کے انہاندا ہار بنا کے بھل دیج پا کے پنجی۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم جیں دیلے اپنے چاچا دی میت دا حال ڈھٹھا تے ڈاٹھے مونجھ تھتھے قرمایا میں ایندا بدلم گھنساں پر ہوں دیلے دھی نازل محتیوں ٹیس آپ صبر کوں ترجیح ڈتی۔

ابی بن خلف | ابن شہاب الزہری کوں یک روایت ہے جو جنگ احمد وچ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دی کوڑی شہادت نے مسلمانوں دی شکست دی فو دے بعد سب توں پہلے یوں سلم دے کعب بن مالک حضور صلی اللہ علیہ وسلم کوں انہاندا چکدار اکیس توں سچان ٹکے مسلمانوں کوں رب دے محبوب دی حیاتی دی خبر سنائی آپ صلی اللہ علیہ وسلم احمد دے درے دور واز تھتھے تاں حضرت علی ابن ابی طالب، حضرت ابو بکر بن ابی قحاف، حضرت عمر بن خطاب، حضرت طلحہ بن عبداللہ، حضرت

غزوہ احد دا نتیجہ

ایں جنگ دا کوئی فیصلہ گئے فاص نتیجہ نہ تکھتا۔ کافر اپنی جاہ تیرخوش ہن جو اس مسلمانوں کو ڈھیر سارا نقمان ڈلتے تے مسلمان اپنے دل گوں ایں اسلی ڈین دے بن جو اس کافرین کوں درکا چھوڑیئے تے انہاں دامدینے دا حملہ ناکام تھی گئے ایں جنگ ہیچ ستر مسلمان شہید تھتھے تے تیسرا کافر ماریے نگئے۔ مسلمان کافرین تے پوری فتح نہ حاصل کر سکیے تے کافرین دامدینہ تیں قبضہ کرن ڈا خواب پورا نہ تھیا تے کوئی مسلمان انہاں دا قیدی نہ بن ڈیگی۔ آخر وچ مسلمانوں کافرین دا پیچھا کر کے آپ کوں شکست دے ناں توں پچا گھدا۔ مسلمانوں کوں اللہ تعالیٰ دے پیارے رسول صلی اللہ علیہ وسلم دی بک نافرمانی تے بھل دے بدے ڈھیر سارا نقمان تھیا تے کافرین تیں بدر دی جنگ والا راعب ختم تھی گیا۔ مسلمانوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی حفاظت وچ اپڑیاں جاناں قربان کر کے اے ثابت کر ڈتا جو او رب دے محبوب تے رحمت العالمین صلی اللہ علیہ وسلم دے شیدائی تے جاں بشار ہن۔

ایں جنگ دی وجہ توں منافق یہودی دل سرپٹ آئے تے انہاں دے خو صلے و دھنے گئے۔ قبیلہ بنو نصریہ دے یہودی مسلمانوں نال الجھ پئے تے مسلمانوں انہاں کوں شکست ڈے کے مدینے چوں کڈھ ڈتا۔

حضرت حمزہ دی شہادت | حضرت ابو جفر بیان کریندناں جو جنگ احمد وچ حضرت مصعب بن عمير دی شہادت دے بعد حضرت حمزہ رضی اللہ عنہ نے اپنا جھنڈا حضرت علی کرم اللہ وجہہ دے ہتھ وچ ڈے

توں پچھو جو کیا معاملہ ہے۔ پتہ لگا جو آپ گھر دیج جنابت توں فارغ
ختنه تاں جہاد دا اعلان سن کے پر باری ٹرپے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ
 وسلم فرمایا، اس ایں سانگے ملائکہ انہاں کوں غسل ڈلتے۔ سبحان اللہ !!
قرمان دی خود کشی | جنگِ احمد دیج مہاجرین تے الصارتوں

علاوہ کب پاہر دا آدمی دی وڈی دلیری نال لڑدا و دانا۔ صحابہ کرام
جنگ دے بعد اوندی دبڑی تعریف کیتی۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے
سامنے اوندا ذکر کیا تاں فرمان سمجھیا۔ اوتاں دوزخی ہے صحابہ کرام ہی ران
ہن جو اُون جنگِ احمد دیج اُسطھ توں مشرک قتل کیتی تے اونکوں آپ
صلی اللہ علیہ وسلم دوزخی فرمادیجتے، اونکوں ڈھیر سارے زخم ہن۔ لوک
اونکوں بھی ظفر دے مکان تیں چا گئے تے کجھ مسلمانوں اوندی لڑائی
تے بہادری دی تعریف کیتی تاں اون جواب ڈتا جو میں اسلام دی
فاظ نہیں اپنی قومی بہادری قائم رکھن کیتے جنگ پیچ حفہ گھدے۔ جے اے
بھال نہ ہو دے ناتاں میں جنگ پیچ شرک نہ سمجھواں نا۔ آہن جمیسے
ویلے او زخاں دی وجہ توں ڈاڈھا دکھی سمجھیا تاں اون اپنے تیر نال
اپڑیاں نبضان کٹ چھوڑیاں تے خود کشی کر کے حرام موت مر گیا۔ آپ
صلی اللہ علیہ وسلم دا فرمان پورا سمجھیا۔

غززادہ الجبل بنو مصطفیٰ | جنگِ احمد دے بعد شہید دیج غزوہ دو تر الجمل
تے عزّ وہ بنو مصطفیٰ دے دافتات پیش آئے۔ رب العالمین اپنے محبوب
صلی اللہ علیہ وسلم کوں کامیابی عطا فرمائی۔ غزوہ بنو مصطفیٰ دی فتح دے بعد اسلامی فکر
دا یک جاہ تیں پڑا سمجھیا۔ حضرت اماں غالبہ دا هار گئی سمجھی گیا۔ لشکر دی وائی

زبرین عوام نے حارث بن الصہبہ انہاں دے نال سمجھی پئے جیس ویلے اے سب درے
یتیں پیچ گئے تاں ابی بن خلف نورہ مار کے آکھیا کنھاں ہے محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) جے
اوج اویڈیٹے کوں پیچ گیا تاں میں ہلاک سمجھی دنیجاں۔ جیس ویلے او حضور کریم صلی اللہ
علیہ وسلم دے نیڑے آیا تاں آپ صلی اللہ علیہ وسلم اونکوں چک کے اپنا بجالہ ماریا
جیہڑا اوندی گردن تیں لگاتے او زخمی سمجھی بگیاتے ایں زخم توں اوندی موت
واقع سمجھی گئی۔

بک روایت دے مطابق حضرت عبد الرحمن بن عوف آہن جوابی بن خلف
جیس ویلے حضور صلی اللہ علیہ وسلم کوں ملے ہا، آکھے با جو نعوذ باللہ میں تھا کوں
قتل کریا۔ بک دفعہ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم جواب دیج فرمایا جو انشاء اللہ
میں تیکوں قتل کریا۔ پس آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے بھالے توں زخمی سمجھیوں دے
بعد اونکوں آپ صلی اللہ علیہ وسلم دا قول یاد آگیاتے اونکوں وہم پے بگا جو ہن
میں نیں پیچ بگدا۔ اونکوں اپنی سنگت یقین ڈوایا جو تیڈی گردن تے بھالے
دامعمولی زخم ہے۔ پر اون آکھیا۔ انہاں میکوں مکے ویرح آکھدتا نا جو میں
تیکوں قتل کریا۔ انہاں دی بھال کیوں کوڑی سمجھی سگدی رہ۔ پس اد
ہیں غم دیج مر گیاتے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی پیش گوئی سچی ثابت سمجھی۔

حضرت حنظله دی شہادت | حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے ایں
جان شار صحابی دا احمد دیج ابو سعیان نال مقابلہ سمجھیا ابو سعیان انہاں تے
قبضے دیج آگیا۔ پرشاد بن الاسود موقع پا کے کند پیچو انہاں تیں
وار کر کے انہاں کوں شہید کر ڈتا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ کوں
فرمایا تھا ڈے سنگی کوں ملائکہ غسل ڈینیدے پین۔ ایندے گھر والیاں

عائشہ رضی کوں دی ایں بہتان دا پتہ لگائے اُنہاں کوں حضور کریمؐ دے رویے دی تبدیلی
وی محسوس ہئی تاں اُنہاں آپ صلی اللہ علیہ وسلم کو لوں اجازت گھن کے اپنے بابا حضرت
ابو بکرؓ دے گھر قائم اُن کیتا تے رب کریم دے اگول توہ استغفار کر کے آہ دزاری
یکتی۔

حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم وی واقعے دی تحقیق یکتی۔ حضرت اسماء بن زید رضی اللہ
عنہ تے حضرت عائشہ دی کنیز حضرت بریرہ رضی اللہ عنہا حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا
دی صفائی پیان کیتی۔

آخر اللہ تعالیٰ ایک مہینے دے بعد وحی دے ذریعے سورۃ التور دیاں کوں
آیاں حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا دے حق ویج نازل ہیاں تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم
حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ دے گھرونج کے اونڈی بریت دی خوب خبری ستائی۔ حضرت
عائشہ رضی اللہ عنہا رب العالمین داشکرا کیتا تے فرمایا میکوں ایں بگال داتاں لیتیں
نا جو اللہ تعالیٰ میڈی صفائی ویج حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں خواب ڈکھا دیسی۔
پر میکوں ایں بگال دامگان دی نہا جو رب العالمین میڈی بے گناہی کوں قران پر
دے ذریعے قیامت تین محفوظ کر دیسی۔ ایں بہتان تراشی ہے داقعہ کوں
پھیلاؤں ویج غلط فہمی دی پتا میں جو صحابہؓ منافقین نال رل گئے اُنہاں کوں
بہتان تراشی دی سزا ڈلتی گئی۔

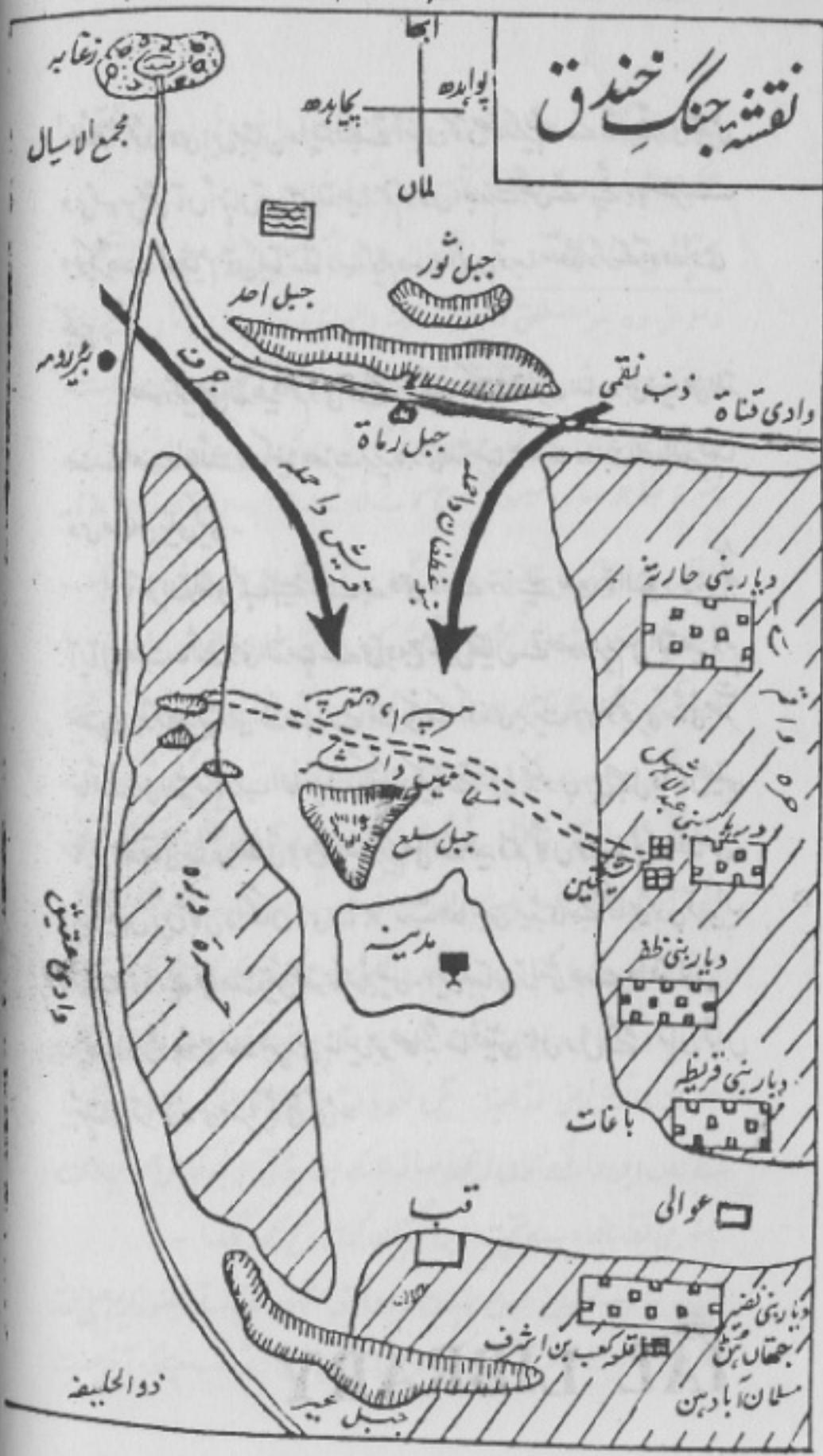
ویج دیر تھی جگئی تے دیگر دی نماز دے قضا سمیون ڈا خطرہ ہا۔ رب کریم تیکم دا
حکم نازل فرمایا تے مسلمانوں کو ہبہوت مل گئی۔

بہتان دا واقعہ شعبان ویج کوں جیں دیلے حضور صلی اللہ علیہ
 وسلم عز و دہ بنو مصطفیٰ دے بعد مدینہ والپس آمدے پئے ہن، تاں قافلے رتے
 ویج کہت جاہ تیں پڑا کیتا۔ اس طبی اماں حضرت عائشہ رضی کوں فرزدی حاجت
 داسطے پاہر دنچنا پئے بگیا۔ اماں عائشہ رضی کوں دی ڈولی چانوں والیں کوں اے
 پتہ تے بگا جو اماں سین ڈی ویج کاٹے نی۔ کیوں جو آپ دا وزن زیادہ نہ تما۔

قافلہ روانہ ہئی پیا حضرت عائشہ رضی کوں آکے قافلے والی جاہ توں بک
پاسے ہتھی کے اللہ دان گھنکے بہہ بگی۔ بک ڈھڑا صاحبی حضرت صفوان بن
معطل جو آخر ویج قافلے دی جاہ دی ڈیکھ بھال کر نیدا ہا۔ جو کہیں دی کئی شے
رہ نہ گئی ہو دے۔ بک پاسے حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا کوں ڈیکھ کے
انا اللہ پر صیانتے اُنہاں کو اپنے اٹھ تیں سوار کر کے قافلے تیں پیچ گئے مسلمانوں
دا سمن ٹولے خاص طور یعنی عبد اللہ بن ابی ایں لوہ ویج رہندا نا جو حضور کریم
صلی اللہ علیہ وسلم یا اُنہاں دے گھروالیں ویج کوئی اینجھی بگال نظر آؤے جو
اُنہاں دی بدنا می دا باعث ہکھیو۔ ادوں بدیخت کوں ایں ولقے نال
حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا تیں نعموا اللہ بہتان تراشی دا موقع مل گیا
تے ادوں این داقعہ کوں اینجھا مالا لا کے ہوا ڈلتی جو کچھ خاص صحابیوں ویں
بشری تھاں دے تھت ایں بہتان کوں پیج سمجھ گھدا۔

سارے میئنے ویج بہتان دا واقعہ مشہور محتیاتے حضور کریم صلی اللہ
علیہ وسلم حضرت عائشہ رضی کوں نال کجھ سردمہری نال پیش آؤں لگ پئے۔ آخر حضرت

نقشہ جنگ خندق

غزوہ خندق ۵۔ ہجری ?

جنگ احمد دے بعد مسلمان اپنی دینی تبلیغ و پیغمبر دل مصروف تھیں کہ تھے کہ کافر مسلمانوں کو ختم کرنے دیاں سبیلان سوچتے رہنگے۔ ڈو سال میں کوئی خاص واقعہ پیش نہ آیا۔ ۵۔ ہجری و پیغمبر جنگ احزاب (جیکوں جنگ خندق میں ایکمیا ویندے) دا اتفاق ظاہر تھا۔ ایں جنگ کوں خندق ایسی واسطے آکھیا ویندے جو مسلمانوں اپنی حفاظت کیتے مدینے دے پاہروں پاہروں کافر دے جلے توں بچنے سانگے یہ ڈی ساری خندق کھٹ پھوڑی ہی۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم خود وی ایں خندق دے کھٹنے و پیغمبر جمعۃ المعداتے رب دے پیارے محبوب صلی اللہ علیہ وسلم خندق دے کھٹنے دے دران مسلمانوں کوں روم تے ایران دی فتح دی بشارت ڈیتی جو اللہ تعالیٰ دے فضل و کرم نال بعد و پیغمبر پوری تھی۔ جنگ خندق دے کمہ اسباب اے ہن:

غزوہ خندق دے اسباب

ا۔ قریش دی اسلام و شمنی | کفار مکہ ڈد دند مسلمانوں نال بدلتے احمد و پیغمبر کر کے اپنی ادوات دی جو یکھے کھدی تے مسلمان دی طاقت داوی اندازہ کر گھدا۔ اپناءں کوں اسلام و شمنی بالکل آرام تے ڈیندی پیٹھی ہی۔ او چہندے ہن جو مسلمانوں دا ان جگب توں ہریٹ و پنجے تے جنگ احمد و پیغمبر مسلمانوں کوں

میں تیس جملہ کرن ڈھنوری سمجھیا۔

غزوہ خندق دا حال

میں تیس جملہ کرن ڈھنوری سمجھیا۔
قبیلیں کوں کے کھاکیاتے مسلمانوں کوں ختم کرن ڈارے اپنی بجویز تیس
میں تے جملے کوں صزوری قرار ڈتا گیا۔ اہناں دی ایں بجویزتے دعوت
دا اے اثر میتا جو کے دفع چوی ہزار دی فوج میں تیس جملہ واسطے کٹھی
بھتی بھی۔ اہناں دفع خبر دے یہودی وی نال شامل ہیں۔ ابوسفیان دی
سالاری دفع اے لشکر میں تیس جملہ کرن ڈال سانگے روانہ میتا۔

اتحتوں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں کافرین دی تیاری بارے خبر مل گئی
آپ صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ کرام کوں کھاکر کے صلاح مشورہ کیتا۔ حضور صلی اللہ علیہ
 وسلم دی بجویز تیس احمد دے نیتبے کوں یاد کر کے سارے صحابہ دینے دے اندر رہ
 کے اپنے بجاوے دی جنگ لڑن تیںاتفاق کیاتے حضرت سلام ناری دی
 ایں بجویز تیں عمل کیتا گیا جو کافرین دے جملے توں پچھ کیتے دینے دے پاہروں
 پاہروں خندق کھٹ کے آپ کوں محفوظ کر گھد افنجے۔ سارے صحابہ رہ کے خندق
 کھٹ شروع کر ڈتی۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم خود وی ایں سخت کم دفع جتنہ گھد ا۔ ویہ
 ڈینہ دی سخت مخت دے بعد ترے میں لمبی تے پندرہاں فٹ چوڑی خندق کھٹ
 گھدی بھی۔ ایں مسلمان کہیں حدیث کافرین دے سدھے جملے توں نجی بگئے۔

کافرین والشکر دیتے دے نیڑے آگیا۔ خندق اہناں داراہ روک
 گھا تے اہناں دیتے کوں گھیرے دفع گھن گھد ا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم

نقمان پکاؤں دے بعد او بردی شکست بھل گئے تے اہناں مے ح صلے
 دادھنگے۔ ہیں سانگے اہناں ول پک دفعہ دیتے تیس جملہ کرن ڈا پر ڈرام بٹایا
 اہناں ایں دفعہ اپن طفوں زور لایا جو مسلمانوں کوں نعمود بال اللہ ختم کر ڈبایا و نجے۔

۲۔ عرب قبائل دا انتقامی جذبیہ | جنگ احمد دے بعد جیڑے
 قبیلے مسلمانوں توں ڈر نگئے ہن تے اسلام بکیتے ہل ہل یعنی بھتی نگئے ہن احمد
 دی جنگ دے بعد او ول کفریں پک گئے۔ سندھ پھری دفع اہناں دیاں
 مسلمانوں نال کجھ چھوٹیاں موظیاں لڑائیاں محتیاں تے اہناکوں نقمان بھیا۔ ہیں
 واسطے ڈھیر سارے قبیلے قریش کر کے مسلمانوں کوں دیں انتقام گعنٹ
 چہندے ہن۔ اہناں لوکاں قریش مکہ کوں اُمک ڈے کے اپنی مدد دا
 دعدہ کر کے ول میں تیس جملہ کیتے تیار کیا۔

۳۔ یہود دی اسلام دمکتی | جنگ احمد دے بعد حضرت محمد صلی اللہ
 علیہ وسلم یہود دین دی لگاتار بدھبی تے شرارتیں دی پناہ تے اہناں کوں میں
 دچوں کر ڈتا۔ اے یہودی میں تیس نکل کے خیر دفع اباد بھتی نگئے۔
 اہناں قریش مکہ کوں اپنی مدد دالیتیں ڈوا کے ہک وار ول میں تیس جملہ
 کرن گئیتے اکایا۔ قریش یہود دین دے تعاون کوں غنیمت سمجھ کے میں
 تیں ول جملہ کرن گئیتے تیار کتی نگئے۔

۴۔ مالی گھاٹا | جنگ بدھتے احمد دے بعد کفار مکہ کوں ایں بجا لے
 احس سختی بھیا جو مسلمان کہیں دیلے اہناں داشام تے عراق دا بخارتی رتے
 روک سگدن۔ یا اہناں دے قافلیں کوں تاگ کر سگدن۔ ایں طرح اہناں
 کوں اپنے مالی گھاٹے دا احس سختیا تے اہناں اپنی بھارت کوں بچاؤ کیتے

دے فرمان دے مطابق ترکیتیں، پالیں، کمزور تے بیمار جوانیں کوں ہکی
جاہتے کھٹا کر کے پلاھا ڈتا۔ مسلمان مدینے دے چارنے پاسے خندق دی ڈیکھ
بھال واسطے چکر لادون ٹگ نگئے۔ کافرین کمی دفعہ خندق پار کر ٹن دی کوشش
یکیتی پر مسلمانان دے تیراہناں دی موت دا پیغام بن نگئے تے او خندق
پار نہ کر سکیے مسلمانان واسطے وڈی ازماش ہئی جو اہناں دا کھانوں پیون ٹدا
سامان ختم ہجتیندا ویندا تے کافرین دے ٹھلے دا خطرہ ودھدا ویندا تے
مسلمانان کوں یہودی قبیلے بنو قریظہ توں وی خطرہ ہا جو مدینے پرح کوئی
دغا بازی نہ کرن۔ یہودی مسلمانان دے ازلي دشمن ہن تے دعنا بازی
اہناں دی فطرت بن ٹگئی ہئی۔ ہیں سانگے مسلمانان نال معاهدے دے باوجود
بنو قریظہ دے کھڑکیں مسلمان ترکیتیں اتے پالیں تیں حل کر ڈتا۔ تے یک
یہودی ترکیتیں دی پناہ گاہ دے اندر چُج گیا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم
دی بُوٹا حضرت صفیہ رضی اوندے سرد چھ پتھر مار کے اونکوں ہلاک کر
ڈتا تے اوندا سرکپ کے یہودیں دے دیر سے اچھل چھوڑیا۔ باقی یہودی
ا پسے سنگتی دا اے حشر ڈیکھ کے ڈر نگئے تے اہناں اے سمجھیا جو اتحان
دی مسلمان فوج موجود بستے والپس ول نگئے۔

مدینے دا گھیرا ودھدا بگیا۔ ابوسفیان دی فوج وچ بدھلی چھیل
بھئی۔ کھانوں پیون داسامان کھٹدا ویندا تا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم
دی یاسی بصیرت تے دانائی توں کافرین دی فوج وچ کئی انجحان
بگھٹھیں چھیل گیاں جہناں دی وجہ توں اہناں وچ پھوٹ پئے بگی۔ قریشی
آکھن جو یہودی مسلمانان نال رل گین تے یہودی آکھن ”جو قریش کہ“ ساکوں

قریانی دا یکرو بشرط نہ دے پین۔ بداعتمادی تے انتشار ابوسفیان کوں پریشان کر ڈتا
مسلمان رب کیم دی ازماش وچ پورے اُتریے تے ادنیں حیم تے کریم
ذات مسلمانان تین خاص فعل کر کے کافرین دی تباہی تے بر بادی کیتے اندھاری
تے مینہبہ بیچھ ڈتے۔ کافرین وچ افراتیزی پھیل گئی تے اہناں دے سارے
خیمے اکھڑ گئے تے اٹھ گھوڑے ایڈے اوبڈے نکل گئے۔ کافر رب قبار دا
 مقابلہ نہ کر سکیے تے مجروم کی کے ابوسفیان فوج کوں کے والپی دا حکم ڈے
ڈتا۔ رب کیم اپنے پیارے محبوب کوں جنگ دے بغیر فتح نصیب یکتی
ایندے بعد کفار مک ڈب اہیں ول مدینہ تین چلے دی جڑات نہ کیتی۔

غزوہ خندق دی اہمیت تے نتیجے

نتیجے دے اعتبار تال جنگ خندق تیار اسلام وچ دبڈی ایہم ہے کفار مک
خبردے یہود۔ قبیلہ بنو غطفان تے بنو سلیم دے علاوہ کئی وڈے قبیلے
ایں دفعہ اے امید گھن کے ٹریے ہن جو ایں دفعہ مدینہ تین کامیاب حملہ کر کے
مسلمان دا تھم ختم کر ڈیسوں۔ پر رب کیم حق کوں فتح نصیب فرمائی۔ ایں
جنگ دے خاص نتیجے اے نتھتے۔

۱۔ کافرین دے دباؤ دا خاتمہ | جنگ خندق دے موقعہ تین کفار مک
دیاں ساریاں چالاں تے کو ششان ناکام بھی گیاں تے ایں ناکامی اہناں
دی چیل بھن سٹی مسلمانان دا دفاعی جنگ دا طریقہ ختم بھی گیا۔ اہناں دے
حوالے ودھ نگئے تے ہن کافرین دے مقابلے وچ اگوہیں بھی کے رواں دے
قابل بھتی نگئے۔ کفرتے باطل دا دم ختم بھتی گیا۔ اسلام دا بول بالا تھیوں ٹگ گیا۔

دی یاد زیادہ آنون ٹگ بگی تے رب کریم دی طرفون آپ کوں بیت اللہ شریف دی زیارت دی بشارت مل بگی۔ آپ خوش بھتی کے کعبہ دی زیارت تے طواف واسطے مکہ روانہ تھے پر کہ دے کافرین آپ کوں اسلام دشمنی دی وجہ توں کئے ویج دا خل نہ تھیوں ڈتا۔ ایس موقع تین حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم تے مکہ دے کافرین ویج بچ پعاہدہ تھیا جینکوں صلح حدیبیہ آکھیا ویندے۔

بک بشارت غزوہ خندق دے موقع تین حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم بک اتبخے باری پھر کوں ترے پوٹاں مار کے چکنا چور کر ڈا تاجیرا علیہ وسلم بک اتبخے باری پھر کوں ترے پوٹاں مار کے چکنا چور کر ڈا تاجیرا صحاپہ کوام دے اوزاریں نال نہ ترٹ سبیا ہاتے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے تریں چوٹیں تے سٹ لگن ٹن نال بجلی نیکل دی معلوم تھیں۔ حضرت سلان فارسی تے ڈوبجھے صحاپہ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم توں ایندی وجہ پھپی تاں آپ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا۔ میدی پہلی چوٹ تین میکوں قیصر تے کسری دے کیس دے ڈنڈ نظر آئے تے جریل علیہ السلام میکوں خوشخبری ڈتی جو مسلمان اے شہر فتح کر گھنن تے میں تکبیر پڑھی۔ ڈوبجھی چوٹ تین میکوں روم دے سُرخ کیس دے ڈنڈ نظر آئے تے جرائیں میکوں ول بشارت ڈتی جو اتحاد دی امت کا میاب تھی تے میں تکبیر آکھی۔ میدی تریجھی چوٹ تین میکوں صنادے کیش دے ڈنڈ نظر آئے تاں ول جریل میکوں اے خوش خبری مٹا جوا اتحاد دی میدی امت فتح پیسی۔ اللہ تعالیٰ دے محوب بنی صلی اللہ علیہ وسلم دی اے بشارت بالکل سچی نکھتی تے پوری تھی۔ **سبحان اللہ** !

۲۔ اسلام دی اشاعت جنگ خندق ویج کفار کہ تے عرب دے ڈوبجھے قبائل دی ناکامی سارے عرب کیتے سبق بن ٹگی، تے او مجبور بھتی کے اسلام دی سچائی دے متعلق سوچن ٹگ بگے۔ ہبھوں سارے قبیلے اسلام دی دولت توں مال مال بھتی نگئے تے اسلام دی تبلیغ ویج کوئی رکاوٹ باقی نہ رہ بگئی تے مسلمانوں دی تعداد ودھن ٹگ بگئی۔

۳۔ یہود غداری دا خاتمہ ایں جنگ ویج مدینہ دے یہودی قبیلہ بتو قریظہ دی غداری دا صاف پتہ چل گیا تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم انہاں کوں مدینے وچوں کڈھہ چھوڑیا تے ایں مسلمان — یہودیں دی غداری تے سازشیں توں پڑھ نگئے۔

۴۔ اسلامی فوج دا ودھارا جنگ خندق دے بعد مسلمانوں دی فوجی تعداد ہبھوں ودھ بگئی تے انہاں دی سیاست تے بہادری دا سکہ جم بگیا تے مدینہ خاص طور تے کافرین کیتے ناقابل تسلیم بھتی گیاتے مدینہ مسلمان دی بک پکی یا است بن ٹگی۔ عرب قبائل ہن مسلمانوں نال کوئی معاہدہ کرن ٹپنی عزت سمجھن ٹگ بگے۔ ہبھوں اے جنگ تاریخ اسلام ویج بک وڈا اچامقا م رکھدی ہے۔

جنگ خندق دے بعد بک سال تیس اسلام مدینہ دے آس پاس تے عرب قبائل تیس اپنے آپ کوں بک پکاتے سچا دین منوا گھدا۔ لوک خوشی نال اسلام ویج دا خل تھیوں ٹگ بگے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں اپنے رب دے گھر توں نکھڑیے ہوئیں ہبھوں ڈینہ بھتی نگے ہن۔ اللہ تعالیٰ دے فضل و کرم نال آپ کوں دشمنوں توں کچھ فراغت ملی تاں رب کجہ

صلح حدیبیہ

ذی قعدہ محرمی

حضرور کریم صلی اللہ علیہ وسلم نال اپنے صحابہ کوں ذلیقہ
تھی جبری کوں بیت اللہ شریف دے عمرے واسطے تیاری دا حکم ڈالتا۔
مسلمانوں واسطے اے پھوں وڈی خوشخبری ہئی۔ مہاجرین دے گھر کے
دیج ہن تے اہنہاں ڈھیر سارے سکے سورے اتحادیں ہن جہناں کوں دین
دی خاطر چھوڑ آئے ہن۔ مسلمانوں کوں بیت اللہ شریف دی زیارت دی وڈی
سک ہئی حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم پندھر ان سو صحابہ نال حرام پڑھ کے لئے
روانہ تھے۔ آپ قربانی واسطے ستر اٹھ نال گھن ڈریے۔ جیں دیلے آپ کے
دے نیڑے حدیبیہ دے مقام تیں آئے تاں اہنہاں کوں پتا بگا جو قریش
مکہ ساڈے آنون تین خوش کلے ٹنے تو مسلمانوں نال لڑن دی تیاری
کر نیدے پئیں۔ آپ اہنہاں دی غلط فہمی دور کرن ڈکیتے حضرت عثمان کوں
سیف بنا کے بھیجا جو مسلمان لڑن میں آئے۔ اوصرف رب دے گھرے
طواف واسطے آئیں۔ قریش کے حضرت عثمان کوں آکھیا جے توں طواف
کر نیدیں تاں کر گھن پر اس اس مُحَمَّد (صلی اللہ علیہ وسلم) کوں طواف نیں کرن
ڈیندے۔ حضرت عثمان رضہ اکھیا میں اپنے آقادے بغیر کیوں طواف کر سگداں
اہنہاں حضرت عثمان رضہ کوں روک گھداتے مسلمانوں میں اے گلاؤ پنج گھٹی جو

قریش کے نے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے سیفرتے ایچی حضرت عثمان رضہ کوں
شہید کر ڈتے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں ایں گھال دا ڈھیر رنج تھیا اہنہاں
اتحادیں حضرت عثمان رضہ دے قتل دا قصاص گھنٹ دی سارے مسلمانوں توں
بیعت گھدی۔

بیعت رضوان

حضرور کریم صلی اللہ علیہ وسلم قریش مکہ دی ہر سختی
برداشت کر نیدے ریہے۔ آپ دے صبر دا کیا کمال ہا جو ہر ظلم ہے کے
دی آپ دشمناں واسطے رب کریم توں اہنہاں کیتے ہدایت دی دعا منگی۔ جیں
دیلے آپ ذی قعدہ محرمی مدینے توں پندھر ان سو صحابہ نال عمرے
دی خاطر مکہ آئے تے کافرین حضرت عثمان رضہ کوں روک گھداتے حضور کریم
ول دی جو جت تام کرن کیتے اپنے بک صحابی حضرت فراش بن امیہ کوں مکے
بھج ڈتا جو اود قریش نال کوئی صلح صفائی دی گھال کر آئون۔ کفار مکہ حبادت
زیادتی کیتے۔ اہنہاں دی سواری یعنی اٹھ کوں مار سیا تے اوکھیں طراحوں اپنی
جان بچا کے ول آئے۔ کافرین دے بک دستے مسلمانوں کوں دھلتے
پتھر مار کے تنگ کیتا۔ اوکپڑے نگے۔ پر رحمت عالمیں اہنہاں کوں معاف
کر کے رہا کر ڈتا۔ اہنہاں ساریاں گاہیں نال حضرت عثمان رضہ دی شہادت دی
خبر سن کے آپ کوں ڈادھار رنج تھیا تے حضرت عثمان رضہ دے قصاص دی
بیعت آپ ساریں مسلمانوں توں بک کیکر دے درخت تلے اے فرملے کے
گھدی جو اسان قصاص عثمان رضہ واسطے موت نال رٹھن دی بیعت کر نیدے
پئے ہیں۔ کافرین کوں ایں بیعت دی خبر ملی تاں اہنہاں حضرت عثمان کوں چھوڑ
ڈتا تے سہیل بن عمر دکے صلح دا سینہا ڈے کے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم

اسلام کوں سچا دین جان کے مسلمان بھتی نگئے۔

۵۔ ایں معاهدے دے ذریعے مسلمانان دی امن پسندی تے صلح جوئی
دا بیوت ہل گیا تے بہوں سارے قبیلے اسلام دے پاے جھک گئے تے
مسلمانان کوں ہک وڈی تے عزت دار طاقت جانٹ کے اُہناءں نال معاهدے کرن
لگ بگئے۔ ایہے معاهدے ول اسلام دی کامیابی تے ترقی دا سبب بن ہن گئے۔

۶۔ سب توں وڈا فائدہ ۱۵۵۱ءے ہیتا جو حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم ہن بالکل
ازادی نال مدینے دے پاہروں اسلام دی تبلیغ کیتے آؤٹ ونجٹن لگ بگئے
تے خلُقِ محمدی اپنارنگ ڈکھایا تے لوک دھڑا دھڑ مسلمان تھیوں لگ بگئے۔

۷۔ ایں معاهدے نال قریش کو دا خطرہ ہل گیا تے اسلام دی اشاعت
و پیچ کوئی رکاوٹ نہ رہ گئی۔ ہیں واسطے حضور مختلف قبائل دے سرداراں
تے ملکاں دے ہجمناں کوں اسلام دی دعوت دے خط لکھیے۔ جہناں اپنی
چنگیاں برآمد تھیا۔

۸۔ صلح حدیبیہ دے نال کہتے مدینہ دی دوزی ختم بھتی گئی لوک
ازادی نال آؤٹ ونجٹن لگ بگئے تے پہیں فرقی اپٹے کار دبار امن نال
کرن ٹگ بگئے۔

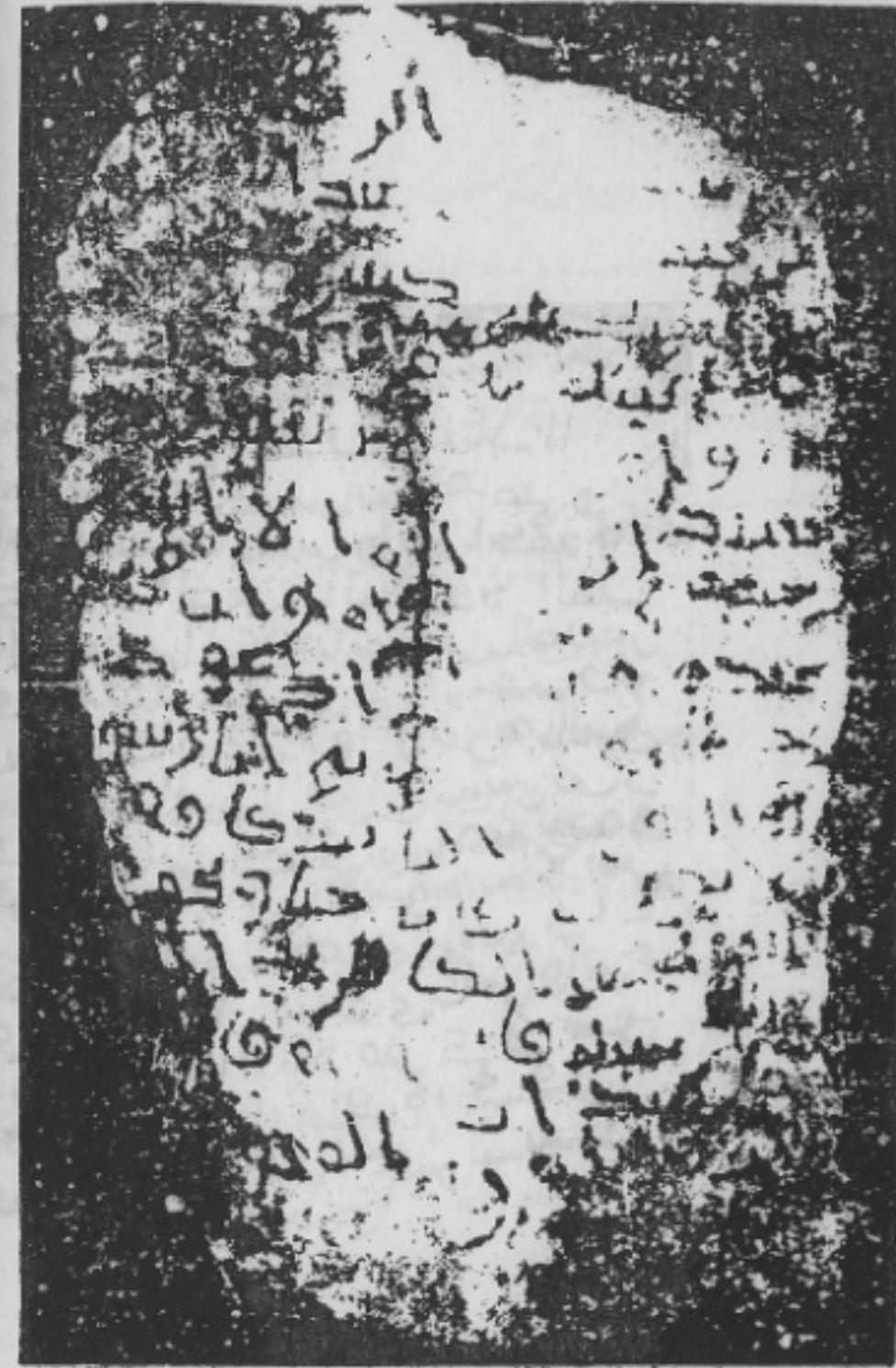
مخصر گاں ۱۔ اے ہے جو صلح حدیبیہ دراصل مسلمانان دی فتح دے
دروانے کھول ڈتے۔ مسلمانان کوں اللہ تعالیٰ ایں معاهدے نال لے
جیٹی وڈی کامیابی عطا کیتی جیہڑی جو کہیں وڈی توں وڈی جنگ
نال حاصل نہ بھتی سگدی بھئی۔ (الحمد لله)

کھد سو نال نہ مار ۱۱
فَمَنْ عَصَمْ هَا كَتَسْمَ سَلَامَ عَلَى مِنْ
يَأْكُلُونَ الْتَّدْبِيرَ مَا مَعَهُ وَإِنْ يَأْكُلْهُ فَإِنَّ
كَاللَّهُمَّ إِذْ أَنْتَ لَا مَا لَمْ أَلَا وَلَا الْعَلَى
الْعَدُوِّ لَنَمَأْنَهُ لَا مَا لَمْ أَنْمَأْنَهُ وَلَا
وَالْعَدُوِّ لَنَمَأْنَهُ لَا مَا لَمْ أَنْمَأْنَهُ وَلَا
وَلَا هَذِهِ الْمُهَاجَرَةُ وَلَا هَذِهِ الْمُهَاجَرَةُ
لَعَلَّ حَيْوَاتِنَّا أَنْتَمْ لَا مَا لَمْ أَنْمَأْنَهُ وَلَا
لَسْمَارِ فَمَا أَدْعُوْ لَا مَا لَمْ أَنْمَأْنَهُ وَلَا
لَسْمَارِ وَلَا دُمْ وَلَا مَا لَمْ أَنْمَأْنَهُ وَلَا
صَفَرِ لَاللَّهُ فِي الْمَدَنِ مَنْ شَاءَ وَلَا سُلْطَانَ
لَا كَالِيْلَ الْمَدَنِ وَلَا كَالِيْلَ قَلْوَانَ
سُوْلَصِنَ وَلَا فَارِدَلَوْيِيْلَ الصَّيْرَ نَمَلَسَمَرَ
أَطْلَیْلَ حَسَنَ اللَّهَ مَارِدَلَوْيِيْلَ

مکتوب نبوی نام نجاشی شاہ حبیش

حکماں کو اسلام دی دعوت

اسلام کب پہنچتے عالمگیر ذمہ ہے تے اے گا لہ رب کریم قرآن پاک و پنج
و افحنج ڈسائی ہے جو حضرت مصلی اللہ علیہ وسلم ساری دنیا واسطے قیامت تیس نبی ٹنکے
بھیج گئیں تے قرآن آخری اسمانی کتاب ہے۔ پہلے جتنے دی تبی آئے اور کہیں خاص
و سب تے قوم واسطے آئے، اتے ہکے وقت و پنج مختلف علاقوں و پنج مختلف نبی
اپنے فرض انجام ڈیندے رہنگے۔ اللہ تعالیٰ دے آخری نبی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم
دی بنتوں کوں اے شرف حاصل ہے جو دین اسلام مخوارے جہیں عرصے و پنج زیادہ
توں زیادہ ترقی کیتی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اسلام دی ترقی واسطے رب کریم دے
حکم نال ہر امکانی رستہ اختیار کیتا تے رب العالمین اپنے پیارے محبوب دی پیاری
کوشش تے ڈینہ رات دی محنت کوں صرف تریوی سال دے عرصے و پنج او زنگ لایا
جو اسلام ساری دنیا میں پھیل گیا۔ اسلام دی تبلیغ واسطے رحمت العالمین صلح حدیبیہ
دے بعد مختلف شہریں تے ملکیں دے وڈیریں تے بادشاہیں کوں خط لکھیے آپ
ظاہری طورتے "امی" یعنی ان پڑھ ہیں۔ آپ کہیں توں دنیاوی تعلیم حاصل نہ کیتی
ہئی۔ البتہ اللہ تعالیٰ اپنے پیارے محبوب کوں حضرت جبریل علیہ السلام دے ذریلے
علم دی دنیا دے ڈھیر سارے خزانے عطا کر دتے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم خود
لکھ پڑھ نہ کریں ہیں بلکہ اپنے مختلف صحابہ توں خط لکھوا کے تلے اپنی مہر لا
ڈیندے ہیں۔ جیسے اُتے **حَمْلَةُ سُوْلَةِ اللَّهِ** لکھیا ہویا ہا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم رومہ معر

مکتوب نبوی بنام شاہ ایران

کیتوں۔ ابوسفیان انہاں ڈینہاں بیت المقدس آیادا نا۔ ہر قل اونکوں سبوا کے حضور دے متعلق پھیا۔ ابوسفیان کافر ہو ٹوں دے باوجود حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی ہر سچائی کوں تسلیم کیتا پر اپنا وظیفا نہ وسخن ڈتا۔ ہر قل سفیر کوں آکھیا ہے میں تھاڑے نبی دے آکھے تیں مسلمان تھی دینداں تے میڈبی رعایا با غی تھی ولیستے اے بدجنت ایں اسلام توں محروم رہ گیا۔

کسری ایران | انہاں ڈینہاں دیج ساسانی خاندان دا حاکم خسرو پریز ایران دا حاکم نا۔ تے پوادھی علاقے دی اے سب توں وڈی حکومت بیش۔ جیں دیلے حضرت عبداللہ بن حذیفہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دا نامہ بیارک گھن کے ایندے کول آیا تے ایں دعوت نامے تے اپنے ناں توں پہلے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا ناں ڈیکھ کے کاول دیج خط پاڑ سیلے حاکمین باذان کوں حکم بیج ڈلس جو لغو د باللہ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) کوں گرفتار کے میڈے سامنے پیش کر۔ جیں دیلے باذان دے آدمی مدینہ آئے تاں آپ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا۔ کسری دا حاکم خسرو پریز ہلاک تھی گئے۔ اے لوک جیں دیلے اپنے وطن والپس ول آئے تاں انہاکوں پتہ لگا جو داقی خسرو پریز کوں اوندے پتر ہلاک کر ڈتے۔ ایں واقعے توں کمین دا حاکم ڈاڑھا متاثر تھیاتے اوسلان تھی گیا۔ حضور دا نامہ بارک پاڑن دیج خسرو دی دی حکومت ٹوٹے تھی کے گرانگئی۔

شاہ مصر | مصر دیج انہاں ڈینہاں مقوص دی حکومت ہی جنکوں عزیز مر وی آکھیا ویند لانا۔ اے عیسائی نامے حضرت خالق بن ابی ایند و اسلامی سفیر

ایران تے جشت وغیرہ دے حکمان کوں اسلامی دعوت دے خط لکھیے۔ خط بھیجن ڈن اے احتیاط کیتی ویندی ہی جو جیز اسپریا ایچی جیز رے ملک دیج ونچے ادا ہوں دے حالات تے زبان توں واقعہ ہو دے۔ اللہ تعالیٰ دے فضل و کرم نال اے دعوی خطا و ڈے کار آمد ثابت تھے کچھ خوش نصیب مسلمان تھی گئے تے کہیں اسلام دے متعلق سوچ و چار دی مہلت منگی تے کوئی بدجنت انکاری تھی گئے اے نارے خط سے چھوڑی دے آفری ہیں دیج لکھیے۔ گئے انہاں خطوں دی کچھ تفصیل اے ہے۔

شاہ جہش | جشت دے بادشاہ والقب نجاشی نامے بھرت جشت دی وجہ توں ایندی اسلام نال کچھ سوٹہہ سنبھال ہی۔ جیز رے مسلمان بھرت کر کے جشت گئے ہن نجاشی انہاں کوں آرام نال اپنے ملک دیج رہن دی اجازت ڈیتے انہاں نال وڈے چنگے اخلاق نال پیش آیا۔ حضرت عمر بن امیہ ایندے کول نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا اسلامی دعوت نامہ گھن آئے تے اے فوشجنت مسلمان تھی گیا۔ اپنے پتر سمیت پک قافلہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت روانہ کیش۔ پر او قافلہ دستے دیج بک، حادثہ داشکار تھی گیاتے مدینے پہنچ گیا۔

قیصر روم | روم دا بادشاہ ہر قل قیصر روم اکھندا نا۔ اے عیسائی مذہب دا پیر و کار نا۔ جیں دیلے وحہ کلبی ایند و حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا دعوت نامہ گھن کے آیا تاں ہر قل اون دیلے بیت المقدس دیج نا۔ ایں مسلمان سفیر دے اعزاز دیج بک وڈا رعب دار دربار لے اونکوں سبوا کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے متعلق ڈھیر سارے سوال

امہاں دے شلا وہ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم عرب تے شام دے ڈھیر سارے سرداریں
لے با رشائیں دو اسلام قبول کرن ڈے دعوت نہیں کیجئے۔ اے طریقہ اسلام دی کامیابی
لہ ترقی واسطے فائدہ مند ثابت ہتھیا ایں خلائق تے پیار دے سفارتی طریقے تال اسلام
ارن تواردے استقال توں زیادہ کامیابی حاصل تھی بہوں سارے لوک اسلام دی
سداقت کوں من نگئے عزت خوشی خوشی اسلام قبول کرن لگ بگئے۔ اللہ تعالیٰ دے دین کوں
لگ بگ بیانے باطل داشتر ختم ہتھیندا بگیا۔ (الحمد لله)

مکتوب نبوی بلم گورنر مصر

بن کے آیا۔ ایں حضور دے دعوت نامے کوں ڈبے ادب نال پڑھاتے اونکوں
اپنے فرزانے پنج ناچی ڈند دی ڈبی ویچ حفظ کر کے رکھ ڈس پر اے ایمان نہ گھن
آیا۔ ایں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں تحفے روانہ کیتے ڈونیگر کیزان دی حضور صلی اللہ
علیہ وسلم دی خدمت پنج راز کیتاں اہماں ڈچوں پک ماری قبطیہ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم
دے حرم ویچ داخل تھی کے اُم المومنین بن بگی۔ اے بنی کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے
صاجزادے ابراہیم دی امام سینٹ ہی۔

محریں اتحاد منذر بن ساوی حاکم دا اوں خوش بخت اسلام قبول
کر گھداستے اپنی رعایا گوں دی اسلام دی دعوت ڈلی۔ اہماں اسلام قبول نیکتا
تے ایں رعایا میں جزیہ لا ڈلتا۔

غان اتحاد ڈو بھرا مضریر تے عبد کیٹھ حکومت کریدے ہن ایہاں
ڈوہاں بھرا ٹوین حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی دعوت قبول کر کے اسلام قبول کر گھدا۔

شام حاکم شام کوں اسلام دی دعوت ڈلی بگی پر او بد بخت مسلمان
نہ بھیتا پر اسلامی سفیریں کوں عزت تے احترام نال ڈھیر سارے انعام ڈے کے
روانہ کیتیں۔

بصرہ اہماں ڈینیاں ویچ بصرہ دا حاکم شرجیل عنانی ناتے ایں
بد بخت اسلام قبول کرن ڈی بجائے اسلامی سفیر حارث بن عمر کوں قتل کر
ڈلتاتے ہیں وجہ توں موتتے دی جگ رٹی بگی۔

یکاہمہ اکھوں دے حاکم ہودہ بن علی اسلام دی دعوت ملن تے
حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں لکھیا جے اپنی حکومت ویچ ادھار حجۃ میکوں ڈے
ڈیلوں تاں میں مسلمان تھی دیسان تے اے بد بخت مسلمان نہ بھیتا۔

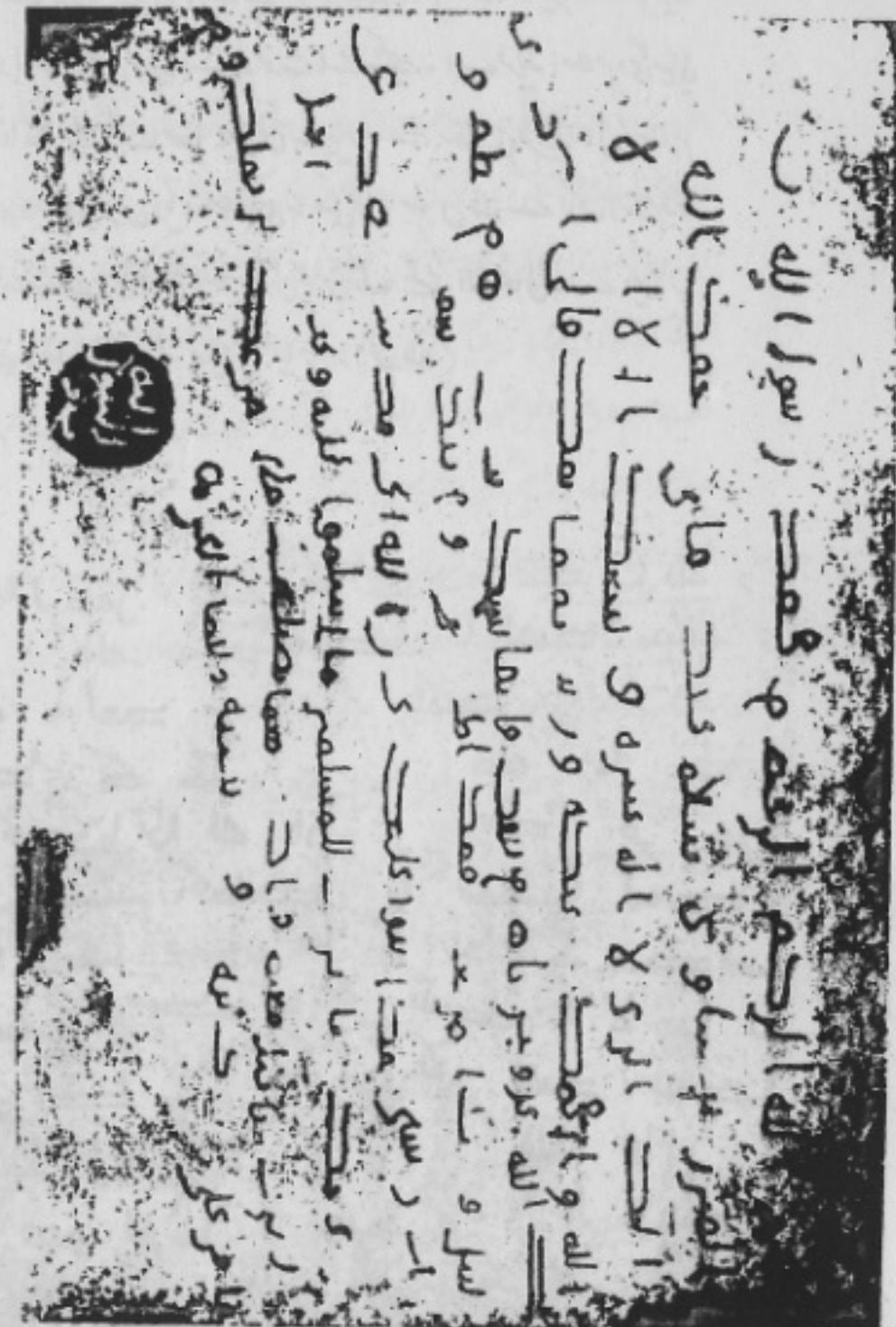
غزوہ خیبر

سید حبیری

مذینہ توں ڈو سویل تے خیبر دیج یہودی اباد ہیں۔ اتحان انہاں اپنی حفاظت کیتے کئی مفبوط قلعے بن لگھدے ہیں۔ انہاں وچوں جو صن نظاہ ناعم، سالم تے قفارہ دے علاوہ مرلیٹہ ڈاڈھے مشہور ہیں۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم جنہاں یہودیں کوں مدینے کنوں کو ظدھ جھوڑیا ہا۔ اووی خیبر دیج آ کے اباد ہتھی نگے۔ اتحان یہودیں دی تعداد پندرہ سارے ہزار بھتی گئی۔ یہودی شروع توں کار و باری تے مالدار ہیں انہاں ڈھیر سارے ستمیار وہی کٹھ کر گھدے ہیں۔ یہود مسلمانوں دے از لی دشمن ہن تے مسلمانوں نال غذہ ارسی کے قریش مکہ کوں مدینہ حلہ کر ٹیں اُکسایاتے انہانی اعداد کیجی۔ صلح حدبیہ دے بعد مسلمانوں کوں مکدے کافریں توں کوئی خطر و نرہ بگیا ہا۔ پر یہودی اندری اندر مسلمانوں کوں ختم کر ٹیک دی کوشش ویج ہئ۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں یہودیں یہ بدشیتی دا پتہ لگاتاں آپ مسلمانوں کوں خیبر ٹیک حلہ کر ٹیک واسطے تیاری دا حکم ڈستادیجی خواں نال خیبر دی جنگ دے اباب اے ہن:

غزوہ خیبر دے اباب

- ۱۔ یہودیں مدینہ ٹیک حلہ دی خاطر کوی عرب قبیلیں کوں اُمک ڈے کے اپنے نال رلا گھداتے انہاں کوں مدینہ دی حکومت دا حصہ دار ٹاؤن ڈی

مکتوب نبوی بنام حاکم بحرین

ایں قبیلہ ڈوہیں فریق بک پئے نال لڑن تیں تیار رکھتی گئے۔ یہودیں سلام بن حکم کوں سردار ٹباکے مدینے تیں حملہ کرنے دی تیاری شروع کر دی۔ تے مناقفان دے سردار عبداللہ بن ابی یہودیں کوں خردی جو مسلمان گھوڑے ہن تے تاں حملہ کر ڈیو، میں تہاڑی مدد کر لیا۔

حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم حضرت عبداللہ بن رواحہ نال اُسیر دی غداری دے بعد سولہ سو مجاہدین کوں گھن کے محروم کے مجرم کے مجرم کوں خیر تیں حملہ دی خاطر روانہ رکھتے مسلمان دے ایں لشکر دیج ڈو سوارہن تے ترے ہندے ہن تے مک جنہا حضرت علی، ڈو جا حضرت خاپ تے تریخا حضرت سعد بن عبادہ دے ہتھ دیج ہا۔ اسلامی لشکر مقام رجیع تیں آگیا۔ اے مقام خیرتے غطفان دی ابادی دے ادھ دیج ہے۔ بنو غطفان مسلمان دی فوج کوں ڈیکھ کے یہودیں دی امداد توں انکاری رکھتی گیاتے مسلمان خیر پہنچ گئے مسلمان سب توں پہلے قلعہ ناعم میں حملہ کر کے اوندے ایں قبضہ کر گھدا۔ ول مسلمان ابگوں تے ود ہیے۔ ڈو جھے کئی قلعے دی فتح کر گھدے نگے پر قلعہ قوصن جلدی فتح نہ تھیا۔ ایں کوں فتح کرنے تیں کئی ڈینہ لگ نگے۔ ویہہ ڈینہ دے گھرے دے بعد اللہ تعالیٰ دے حکم نال حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم حضرت علی دے ہتھ جنہا ڈے کے سحلے دا حکم ڈتا اے جنہا اماں غالشہ سین دے بوچن دا بنایا گیا ہا۔ رب کریم مسلمان کوں فتح نصیب کیتے تے حضرت علی کوں فاتح خیر دا خطاب مل بگیا۔ ایں جنگ دیج سو دے قریب یہودی ماریے گئے۔ پندرہ راں صحابہ شہید رکھتے مسلمان کوں فتح نصیب تھی۔ قلعہ قوصن دی فتح دے بعد

لپک ڈتی حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں ایں سازش دا پتہ لگ گیا تے خیر تیں حملہ کرنے دی تیاری دا حکم مسلمان دا کوں ڈے ڈتا۔

۲۔ یہودیں دا قبیلہ بنو قریظہ مدینہ دیج ابادنا۔ اُوں کئی دفعہ مسلمان دے خلاف سازش کیتے تے مسلمان دا نال معابرہ کر کے غداری کیتی حضور کریم ایں قبیلے کوں مدینہ توں کٹھ چوڑیا تے اے خیر ابادان رکھیا۔ یہودیں اپنے بھڑاویں دا بدلا گھنٹا کیتے مدینہ تیں حملے دا منصوبہ ٹیا یا تے حضور کریم کوں اہنہاں دی ایں سازش دا پتہ بگاتاں اہنہاں یہودیں کوں سبق سکھا دی کیتے خیر تیں حملے کوں حضور جی خیال کیتا۔

۳۔ یہودیں دے جاسوس مدینے دیج مسلمان دی جاسوسی کر یندے ہن۔ مسلمان انجام دی ٹھکانی واسطے خیر تیں حملے دی تیاری کوں ضروری سمجھیا۔ ۴۔ منافقاں دے سردار عبداللہ بن ابی اذری اندرا یہودیں کوں مدینہ تیں حملہ دی ترغیب ڈتی تے اہنہاں کوں اپنی اہاد دالیقین ڈوایا۔ یہودی میمنہ تیں حملہ دا سلطے تیاری دیج ہن۔ مسلمان اپنے خیر تیں حملہ کر ڈتا۔

غزوہ خیر دا حال

حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم حالات توں باخبر رکھتی کے حضرت عبداللہ بن رواحہ کوں ترمیہ آدمی ڈے کے یہودی سردار اُسیر کوں دعوت ڈتی جے او اسلام قبول کر گھنے تاں اُنکوں خیر دا حکم ٹیا ڈتا ولیسی۔ اے سینہا سُن کے اپنے بھوآدمی گھن کے حضرت عبداللہ نال مدینے رہ پیا۔ اُوں نے دیج غداری کر کے حضرت عبداللہ کوں ختم کرنے دی کوشش کیتی۔ مسلمان تے یہودی لڑپئے۔ سوائے ہک دے باقی سارے یہودی ماریے گئے

یہودیں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں صاحب دی درخواست کیتی تے آپ اونکوں
قول کر گھدا۔

غزوہ خیبر دا نتیجہ

۱۔ خیبر دی جنگ مسلمانوں دی پہلی اقدامی جنگ ہی جیندے ویح رب العالمین
اہنگوں کا میانی عطا فرمائی تے اہنگ کہیں علاقے کوں فتح کر کے اپنی اسلامی
ریاست ویح شامل کیتا۔

۲۔ یہودیں نال صلح دے بعد حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اباد زمین یہودیں
کوں یک معاهدے دے ذریعے مٹے تین ڈے پتی جیندی پیداوار
دی آدخل غراج دے طور تین مسلمان گھسن۔

۳۔ ایں جنگ نال مسلمانوں کوں ہن اے لیقین سختی گیا جو یہودی ہن کہیں سازش
یا شراحت دی جرأت نہ کریں بجے اہنگ کوئی گرد بڑی کیتی تاں قل اہنگ کوں
اسانی تال خیبر توں کڈھ ڈتا ولیسی۔

۴۔ خیبر دی فتح دے بعد ڈھیر سارے یہودی مسلمان سختی گئے۔

۵۔ ایں جنگ دے بعد یک یہودی حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوے
دعوت ڈلتے گوشت ویح زہر ملا ڈتا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں پتہ
لگ بگیا پر رحمت العالمین اونکوں معاف کر ڈتا۔ کہتر مرحوم آہے ۵
یہودی بے رلا ڈیوے زہر ویح طعام سوہنے کوں

الادے گوشت بکرے دا انظر دی گال کیا چکھدیں

حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے ایں اخلاق دا ڈاٹھا اثر محتی
تے ڈھیر سارے یہودی مسلمان سختی گئے۔ (الحمد لله)

غزوہ موتہ ! حمدی الاول صحابی

موتہ شام دے علاقے ویح ہے۔ عرب داعشی قبیلہ اتحادیں
آباد ہا۔ اتحادیوں دیاں تلواراں ڈاٹھیاں مشہور ہیں۔ اتحادیوں دنے لکھر
لوك عیاشی ہن تے شرجیل اتحادیوں دا حاکم ہا۔ اے قیصر دم ہرقی
دا با جگزار ہا۔ صلح حدیبیہ دے بعد حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم آس پاس
دے حکمرانوں کوں اسلام دی دعوت ڈلتی تاں شرجیل کوں وی عوت ہم
پڑھیا۔ شرجیل بد بخت — اسلامی سفیر حارث بن عمرؓ کوں قتل کر چھوڑیا
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کوں ایچھی دے قتل دا ڈاٹھا رنج تھیتے
آپ صلی اللہ علیہ وسلم حضرت زید بن حارث کوں اسلامی لشکر دا سالار
بنائے حارث بن عمرؓ دے فقصاص دا سطہ روائہ کیتا۔ آپ فتح روانہ
کر ڈیلے اے پدایت کیتی بجے زید بن حارث شہید سختی و پنچے تاں عبد اللہ
بن روازؓ فوج دا سالار ہوئی۔ بجے او وی شہید سختی و پنچے تاں دل فوج
جینکوں چاہے سردار ڈنگھنے۔

شرجیل کوں اسلامی لشکر دی روائی دی خبر مل گئی۔ اہنگ ہنیاں
ویح ہرقیل شام ویح آیا ہویا ہا۔ شرجیل اونڈی مدد نال یک لکھ فوج دا
لشکر تیار کیتا۔ مسلمان دو مرتب دے مقام تیس آنگئے۔ ڈوہیں فوجاں

فتح مکہ شہرِ حجری

صلح حدیبیہ دے بعد مسلمان مکہ دے قریش دی طفوں بے فکر محتی نگئے ہیں پر شہرِ حجری وچ مسلماناں کوں مجبوراً مکہ تیس حملہ کرنا پئے گیا۔ ایندے

اسباب اے ہن:

۱۔ بنو خزانہ تیس حملہ | صلح حدیبیہ دے بعد عرب قبیلیں کوں اے ازادی ڈینی یا بھی ہئی جو اوجیہ ہے فریت نال چاہن رل سگدن۔ قبیلہ بنو خزانہ مسلماناں نال معاهدہ کر گھدا تے بنو بکر قریش نال معاهدہ کیتا۔ اے ڈوہری قبیلے یہاں پئے دے دشمن تے مخالف ہیں۔ بنو بکر اچھی چیت بنو خزانہ تیس حملہ کر ڈاتے قریش بنو بکر دا کانٹھی پنٹریارہ گیا۔ قریش دا یہاں سردار صفووان بن امیہ امدری اندر بنو بکر دی امداد کر کے بنو خزانہ دے خلاف سازش وچ لگا ریا تے اے بگال صلح حدیبیہ دی بالکل خلاف ورزی ہئی بنو خزانہ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم تیس اپنی دھاں پچائی تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم قریش دی وعدہ فلا فی تیس مکہ تیس حملہ کر ڈن دی تیاری دا حکم ڈاتا۔

۲۔ حرم دی بے حرمتی | بنو بکر دے حملے دے بعد بنو خزانہ مجبور محتی کے حرم شریعت وچ پناہ گھدی جو ایں او قریش تے بنو بکر دے

مقابلے میں آبیاں۔ وڈے زور دی جنگ محتی۔ حضرت زید شہید محتی نگئے تے حضرت جعفر رضی جنڈا سنبھال گھدا اووی سوزخم کھا کے شہید محتی نگئے۔ انہاں دے بعد حضرت عبداللہ بن رواحہ فوج دی کمان سنبھال کے وڈی بہادری نال مقابلہ کیتا پر اودی شہادت دے درجے کوں پنج نگئے۔ ول حضرت خالد بن ولید ابگوں آنگئے، انہاں بہادری تے دانائی نال شرجل دے وڈے لشکر دا مقابلہ کیتا۔ یہے ڈینہہ اسخان کوں تو ٹوکن تلواراں لڑائی ویح ترٹ بگیاں۔

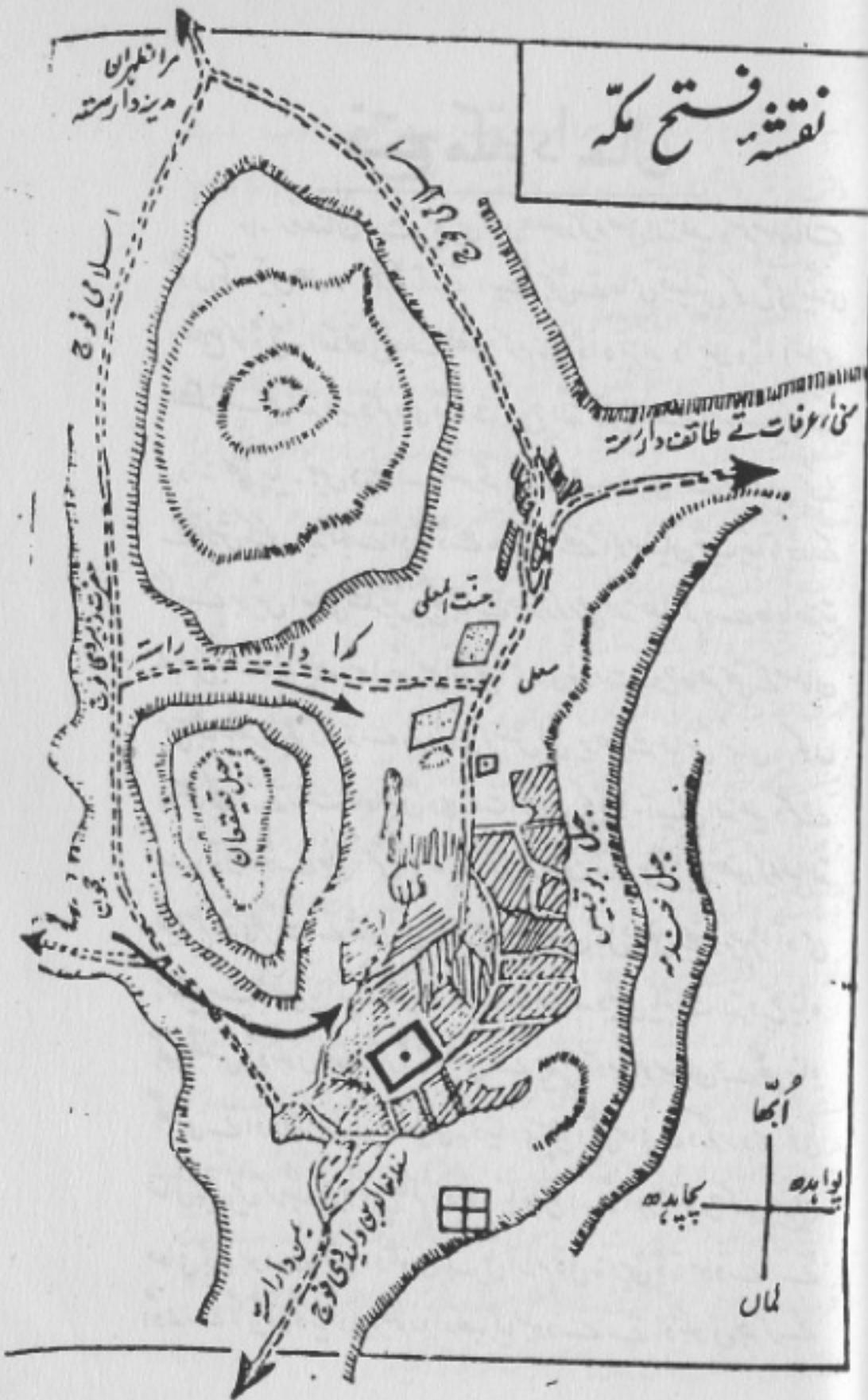
ڈو جھے ڈینہہ حضرت خالد رضی دشمن دی فوج کوں چکر ڈے کے اہنہاں کوں رعب تلے گھن آئے ول وڈی ہوشیاری نال اپنی ساری فوج کوں پکھوں تے کڈھوکے مدینے گھن آئے۔ دشمن دی یہاں کوں فوج مسلماناں دے صرف ترے ہزار مجاہدین کوں شکست نہ ڈے سگی۔ حضرت رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم حضرت خالد بن ولید دی این ہوشیاری تے کامیابی تیس انہاں کوں سیف اللہ یعنی اللہ تعالیٰ تلوار آکھیا۔ اے جیبی وڈی لڑائی ویح صرف بارہاں مسلمان شہید محتی تے باقی سارا لشکر صحیح سلامت مدینے آگیا اللہ تعالیٰ دی نصرت مسلماناں کوں وڈے نقصان توں بچا کے اپنی حفاظت ویح گھن گھدا۔

ظلم توں پرچ دلیسی پر اہناء حرم شریف دا احترام نہ کیتا تے بنو خزانہ دے بندیں کوں چُن چُن کے قتل کر ڈیتا۔ این طرح حرم شریف دی ڈبی بے حرمتی سمجھی۔ بنو خزانہ دی دھاڑ فریاد تیں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم مظلومان دی مدد واسطے قریش دے خلاف مکہ تیں حملہ کرن ڈا حکم فرمایا۔

۳۔ جلد بازی تے اپہال بنو خزانہ جئیں ویلے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں اپیٹی دھاں دیج ڈیتی تاں اہناء قریش تیں جو جت تماں کرن دی خاطر بنو خزانہ دی دادرسی واسطے اپنا یہ ایچی کئے روائہ کیتا تے آپ قریش دو لے ترے شرطان لکھ بھیجاں:

- ۱۔ بنو خزانہ دے مقتولان دا خون بہا ادا کیتا و پنجے۔
- ۲۔ قریش بوبکر دی مدد توں باز آؤ پنجن۔

۳۔ یا دت صلح حدیبیہ دے ختم تھیوٹ دا اعلان کیتا و پنجے۔ قریش مکہ جلد بازی تے اپہال داشکار سمجھتے اپنی طاقت دن شدیج اہناء تریکھی شرط قبول کر گھدی۔ ایندے بعد مسلمانان کیتے صرف ایہو رستہ رہ گیا جو او لڑائی تے تلوار دے زور نال مظلومان دی جس رسی کریں۔ کجھ قریش سرداراں بعد دیج کوشش کیتی جو کوئی صلح صفائی سمجھی و پنجے۔ پر ہن وقت گزر گیا ناتے پانی مسلمانان دے سر توں ٹپ بگیا۔ ہن صلح حدیبیہ کوں دل بھال نہ کیتا و پنج سگدا ہا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اپنے جان شار صحابہ کوں مکہ تے حملہ کرن ڈا تیاری دا حکم ڈے ڈتا۔

اپنے گھر توں پاہر کر کر طھ چھوڑیا ہو دے۔ رب دے پیارے محبوب اپنے
دشناں تیں اپنی رحمت دی اور چنان کر ڈتی جو اور ہر تھی ہوا توں بالکل مفتوح
بھی نہ گئے۔ (سبحان اللہ)

حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اپنی ساری فوج کوں ہدایت کیتی جو امن تے
سکون نال مکے وچ داخل تھیوئے کہیں تیں زیادتی نہ کرے۔ اسلامی لشکر کوں
مختلف ریس توں داخل تھیوں ڈاکم ڈتا بگیا۔ حضرت زبیر بن عوام اُبھے پاسوں
تے حضرت خالد بن ولید میں پاسوں تے حضرت ابو عبیدہ بن جراح جملہ ہی
والے پاسوں تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم حضرت سعد بن عبادہ نال پچا دھی پاے
توں مکد وچ داخل تھئے۔ ساری فوج امن تے سلامتی نال مکے وچ داخل تھی۔
صرف حضرت خالد بن ولید کوں عکبر بن بوجہل، صفوان بن امیہ تے سہیل کو
نیکر کر کے روکن دی کوشش کیتی تے مسلمانوں تیں تیروی وظائے۔ جیسندی
وچ توں ڈو مسلمان شہید بھی نگئے۔ مجبور بھتی کے حضرت خالد بن ولید مقابلے ڈاکم
ڈتاتے کافر اٹھاراں لاشان چھوڑ کے بھج گئے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم
کوں ایں واقعہ تیں ڈاٹھا ڈکھتیا پر قریش دی اپنی جلد بازی ہئی۔

فتح کم دے بعد آپ خانہ کعبہ دے سارے بُت بھن تروڑ ٹیٹے
تے اللہ تعالیٰ دے گھر کوں پاک کیتا۔ ایں ویلے خانہ کعبہ وچ ترے سو سو
بُت ہن جنہاں ڈچوں کلات، هنات، عزیٰ تے ہبیل ڈاڈھے مشہورین
آپ صلی اللہ علیہ وسلم ہر بُت کوں سوٹی مار کے بھن ڈاکم ڈیندے ہن تے
فرمیندے ہن ”حق آنگئے تے باطل ہٹ گئے۔ باطل ہٹن والی چیز ہے۔“
اللہ تعالیٰ دا گھر بتاں توں بالکل پاک کر ڈتا بگیا۔

فتح مکہ دا حال

۱۰۔ رمضان شہہ پھری کوں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم مسلمانات
کوں مکہ تیں حملہ دا حکم ڈتاتے اپنے سجن تے حامی قبیلیں کوں دی ایندی
ا طلباع کر ڈتی۔ اللہ تعالیٰ دے فضل و کرم نال ڈاہ ہزار دا پیلہ ڈا اسلامی
لشکر آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی قیادت وچ اللہ تعالیٰ دے آمرے تیں کے
روانہ بھتی پیا۔ جیں دیلے اے لشکر مکہ دے نیڑے مہران دے مقام تیں پُجا
تے قریش مکوں پتہ لگاتے او ڈاڈھے مانڈے بھئے ابوسفیان چپ چھاتا ڈر کے
لکدے جوئیں اسلامی لشکر تیں پُج گیا تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے چاچا حضرت
عباس دے ذریعے رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت وچ حاضر بھتی کے مسلمان
بھتی گیا۔ حضرت عمر راوندے مارٹن دی کوشش کیتی پر حضرت عباس اہمہاں کوں
روک گھدا تے رحمت اللعالمین دی رحمت اوں کوں بچ گھدا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے
سب توں ڈبے جانی دھمن ابوسفیان کوں نہ صرف معافی مل گئی بلکہ حضور کریم صلی اللہ
علیہ وسلم و ڈبی عزت تے شان نال مکد وچ ایں اعلان نال داخل تھئے ”جہڑا آدمی
ہتھیار ڈیسی یا اپنے گھردا دربند کر کے گھر بہہ دلیسی یا بیت اللہ وچ پناہ
گھن گھنسی اوں کوں معاف کر ڈتا دلیسی تے جہڑا آدمی ابوسفیان دے گھر پناہ
گھنسی تے او دی امن وچ آولیسی۔ دنیا دی تیاری انجھی معافی تے درگزردی کوئی
مشال پیش نہیں کر سگدی جو کہیں حاکم بادشاہ یا فاتح اپنے اوں مفتوح کوں ایسیں
معافی ڈتی ہو دے جیں اوں کوں پک پل ارام نال نہ رہن ڈتا ہو دے تے
اووندے اُتیں دنیا دا ہر ظلم ردار کھیا بگیا ہو دے تے اوں کوں جر کر کے

آپ صلی اللہ علیہ وسلم ایں موقعے تین بہک خاص خطبہ فرمایا جنکوں تیاریخ وحی
بہک پہلوں آچا مقام حاصل ہے۔ دُنیا دے کہیں فاتح دا اپنی مفتوح قوم واسطے
اینجھاں پر امن، محبت، خلق تے درگزر والا سلوک دنیا وی تیاریخ وحی کھائیں
نظر پئیں اوندا۔ آپ نے سارے قریش واسطے عام معافی دا اعلان فرمکے آکھیا
”اج تسان سارے ازاد ہو۔ تھاڈے اُتے کوئی پکڑنیں۔“ قریش چھرے
حضور تمیں ظلم کرن دی وجہ توں ڈریے ہوئے ہیں۔ جو ہن محمد صلی اللہ علیہ وسلم
اساڈے کوں سارے بدے گھنسن حضور کریم دا اے رحم دلانہ اعلان
سُن ڈے کے ڈاڈھے خوش بھئے تے ایں اخلاق دی وجہ توں پہلوں سارے
قریش کے مسلمان بھی بگئے۔ ایندے بعد حضرت رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم حضرت ابی طا
تے حضرت خدیجہ دے مزاریں نال اپنا خیر لادتا تے اپنی سواری قصوی اٹھریں
تین سوت دفعہ کعبے دے چکر لائے طواف کیتا ایں موقعے تین آپ کعبہ دے آس پاس
دے علاقے کوں حرم قرار دے ڈتا۔ آپ پندران ڈینہ مکہ وحی رہنگئے
تے اوندے بعد والپیں مدینہ منورہ چلیے گئے۔

فتح مکہ دی اہمیت تے نتائج

مکہ دی فتح اسلام دا ایک عام تے عبید رسالت کا ب دا ایک خاص
تے ایم واقعہ نا جیہڑے قریش کہ، اسلام دی سب توں وڈی تے طاقت تو
رکا دوڑ ہیں۔ اللہ تعالیٰ دے فضل و کرم تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی
اخلاقی تے سیاسی بصیرت نال اپنی موت آپ مر گئے۔ ایں فتح دے خاص نتیجے
اے نکھتے:

۱۔ اسلام دی کامیابی

فتح کردے بعد مسلمان سیاسی طور تین کھاڑک
تیس غالب آئے گئے تے اسلام کوں انہاں توں ہن ٹکنی ڈر بھو باقی نہ رہ
گیا۔ ایندے علاوہ مسلمان سارے عرب وحی کپ دجی سیاسی تے مذہبی
طاقت بن گئے۔ فتح کردے بعد مکہ دی تجارت دی وجہ توں مسلمان خوشحال
تے ساوے سو کھے بھی گئے۔

۲۔ کعبہ بیت اللہ

خات کعبہ جیہڑا دُنیا دا سب توں وڈا بُت غانہ
ہن گیا۔ فتح مکہ دے بعد اونکوں مبتاں توں پاک کر ڈتا گیا تے اینکوں
بیت اللہ آکھیا گیا۔ اللہ تعالیٰ دے فضل و کرم نال احتوں کفرتے مشرک
ہمیشہ واسطے ختم بھی گئے۔

۳۔ اشاعت اسلام

فتح کردے بعد پہلوں سارے عرب
قبیلے مسلمان بھی بھی گئے تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم تے مسلمان کھل کے تے
ازادی نال اسلام دی تبلیغ کرن ٹکنگئے۔ رب کریم دا پیارا دین کامیابی
نال چھلن ٹکلن لگ بگیا۔

۴۔ قریش دالعاون

فتح کردے بعد مسلمانوں کوں قریش
کہ دالعاون حاصل بھی گیا۔ پہلے جیہڑے لوک اسلام دے دشمن ہن ہن
او اسلام دی اشاعت دی خاطر دل نال کم کر ٹکنگئے۔ عرب دے
اندرستے پاہرا د اسلام دی خاطر مال وزر قربان کرن ڈے واسطے تیار بھی گئے۔
حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے خلعتے درگزر کرن ڈا انہاں دے
دل تین پہلوں اثر تھیا۔ رب العالمین اپنے محبوب صلی اللہ علیہ وسلم دے
ذریعے دین اسلام کوں سارے عرب وحی سچیلا ڈتا۔ (الحمد لله)

غزوہ حین

شہہ هجری

مکہ تے طائف دے ادھ وچ بک وادی "حین" ہے۔ ایکوں او طاس دی آکھیا دیندے۔ اتحان ہوازن تے ثقیف ڈو قبیلے اباد ہن اے ڈوہن قبیلے ڈاڑھے لڑاکتے بہادر ہن۔ عرب دے اکثر قبائل خوشی نال اسلام قبول کر گھدا پر حین دے اے ڈوہن قبیلے مسلمان نہ تھے۔ انہاں کوں فتح مکہ جسرا ملی تے او ڈاڑھے پریشان تھے تے سوچا جے ایشوں سارے قبیلے اسلام قبول کر گیا رہنگئے تے دل سادھی کوئی بات نہ پھپسی تے سادھی ساری چھوٹ ختم تھی ویسی۔ انہاں آفرمکھ میں حلہ کرن ڈامفسوہ بنایا تے جنگ دی تاری کر کے حین دی وادی وچ دیرے لادتے۔ حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم کوں ایں گالہ دی جبریلی تاں آپ بارہاں ہزار بجا ہو گھن کے حین دے پاسے روانہ کھتی پئے۔ انہاں وچ ڈوہزار نویں نینگراو شامل ہن جیہڑے نویں نویں مسلمان تھئے ہن مسلمان اپنی تعداد تے طاقت تیس غزوہ تے فخر کرن ٹکنگئے رب العالمین کوں انہاں دا اے تکبر پسند نہ آیا مسلماناں اندھا دھندا اگوں تے ودھن دی کوشش کیتی تاں دہمن دے لکیے ہوئے تیرانداز اچھی چیت مسلماناں تیں تیراں دا مینہہ و ساڑھا مسلمان ایں ابڑگٹھے حلے توں پریشان تھیں گھتے بمحج پئے۔ حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم میدان وچ کلبے رہ گئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم

اللہ تعالیٰ دے فرمان دے مطابق حضرت عباس نال مل کے مسلماناں ہبا جریں تے انصار کوں ہمت نہ مارٹھ دی پڑایتی کیتی۔ حضرت عباس دی باری آواز لاڈ پسکردا کم ڈتا۔ انہاں دی آواز سُٹ کے مسلمان دل میدان وچ آنگئے۔ تے مقابلے میں جم گئے تے اللہ تعالیٰ مسلماناں کوں فتح نصیب فرمائی۔ بنوہواں تے بنو ثقیف کوں عبرناک شکست تھی۔ مسلماناں کوں مال غنیمت وچ اٹھاوی ہزار اٹھ، چالھی ہزار بھیڈاں تے چار ہزار چاندی دسکے اتے چھی قیدی سمجھیں گے۔

طائف دا کھیراو

حین دی جنگ دے بعد کافرین دا وڈا حصہ طائف وچ پاہ گزین تھیا تے کجھ لوک او طاس وچ خیز زن تھیں گے۔ حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم حضرت ابو عامر اشعری کوں او طاس روانہ کیتا تے اتحان وادی بن صبح نال اتحان دی جنگ تھی۔ ابو عامر شہید تھیں گے تے حضرت ابو عوف اشعری فوج کوں بنحال کے وڈی بہادری نال مقابلہ کیتا۔ واپس ماریا گیا تے اوندی فوج درک گئی۔ ہیوں سارا مال غنیمت مسلماناں دے رہے تھے لگا۔ اے لڑائی جنگ حین دے بعد لڑی گئی۔ اینہے بعد حضور طائف دے پاسے رُخ فرمایا۔ اتحان ہوازن تے ثقیف دی وڈی ساری فوج جمع ہئی۔ طائف وچ امیر لوک رہندا ہے۔ انہاں اپنے بچاؤ سے کیتے شہر دے باہر ہک ہیوں وڈی کندھی ڈے ڈتی تے انہاں مسلماناں دے مقابلے والے پورے سال دا کھاون پیون دا سامان تے ضرورت دیاں چیزاں کھٹکیاں

غزوہ یوک

غزوہ یوک حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا آخری جنگ دا۔ ایں جنگ دی اصل وجہ موت دی جنگ ہئی جو ایں جنگ ویچ عیسائیں کوں مسلمانوں دی فوج دی بہادری تے جنگی چالیں دا اندازہ محتی بگیا ہاتے رومی بادشاہ ہرقل کوں اے افسوس نا جو جنگ موت ویچ عیسائیں دی یک لکھ فوج صرف ترئے بزارِ اسلامی فوج کوں شکست نہ ڈے سکی، اوندے دل ویچ گندر لائے اوں اپنی کا وڑ مٹاون واسطے موت دے حاکم شریل کوں مدینہ تیں حلہ کرن ڈا حکم ڈتا۔ ایں بگاٹھ دی اخراجِ شامی ناجریں دے ذریعے تاجدارِ مدینہ صلی اللہ علیہ وسلم کوں حل گئی۔ اللہ تعالیٰ دے پیارے نبیؐ اپنے پیارے صحابہ کوں جنگ دی تیاری دا حکم ڈتا۔ انبیاء ڈینیاں ویچ مدینہ قحط سالی داشکار ہاتے لوک وڈی ڈکھی گزران کریںدے پئے ہن۔ اللہ تعالیٰ اپنے بندیں کوں ازمادن واسطے سخواری جہیں پریشانی ڈے ڈتی۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم مسلمانوں کوں پہلی دفعہ کہیں جنگی امداد واسطے چندے دی اپیل کیتی۔ امیر صحابیں اپنی حیثیت دے مطابق آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے فرمان تیں لبیک کیتی میاناوال دے سردار عبد اللہ بن ابی تے اوندی سنگت مسلمانوں کوں بہزاد کرن دی ایں کوشش کیتی جو یک ہوکم فراب ہے ڈو جھا قحط ہے انبیاء ڈینیاں ویچ جنگ دی کہیں ضرورت ہے۔ پر مسلمان جاں بشاراں انبیاء دے منہ تیں

کر گھدیاں تے شہر دی پاہر والی کندھی تیں پھر دساون والیاں کھبائڑیاں (مبغیت) لاد تیاں۔ اسلامی فوج طائف کوں گھیر گھداتے طائف دی پاہر لی کندھی کوں اوزاریں نال تروڑن دی کوشش کیتی پر کامیاب نہ تھی۔ طائف دے لوک تے بنو ثقیف ایں گھیرے توں ڈاڈھے پریشان تھے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم ویہ ڈینیہ دے گھیرے دے بعد رب تعالیٰ دے حکم دے مطابق مسلمانوں نال صلاح مشورہ کر کے گھیرا ختم کر دیتا تے مکہ واپس آئی۔ سخواری ڈینیہ گزران دے بعد طائف دے لوک تے بنو ثقیف خود بخود حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت ویچ حاضر تھی کے مسلمان تھیں گئے۔

۷

مُنک کے جنگلی تیاری واسطے زیادہ توں زیادہ اعداد ڈیونٹ اپنا فرض سمجھا۔ حفتہ
عمرقا بوق اپنی ادھی جامد چڑے سنئے حضرت عثمان غنی بک ہزار ملکے ڈاہ ہزار
سیا ہیں دا خرچ یہ ڈیونٹ دا عذر کیتا تے حضرت بو برسیق پٹھ گردی ساری
پوچھی چڑے حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم دے قدیں وچنچا د بردتی حضور کریم
صلی اللہ علیہ وسلم دے یہ جذہ ایسا در توں ڈاٹھ خوش بختی۔

جنگ میں مکھی تیاری دے بعد حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم حضرت علی کرہا لہ
و جہہ توں مدیشہ دا عالم مقدار یستے تریخہ نہ رہا سب توں وڈا سلامی
لشکر ڈھن کے شام دے پاسے ردمتھی۔ یہ لشکر ڈھن ڈاہ ہزار سورہن۔
اسلامی لشکر توک بیج کے خیمه زن بخت گیا۔ اے جاہ مدینہ تے دمشق دے
ادھر ویج ہے۔

اسلامی لشکر دی آمد سنٹ کے عیسائی ہرقل اپنی مرحدی فوجیں کوں اپنی
سرحدیں کوں پکھیوں تے ہٹا گھدا۔ حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم کوں اتحار
آکے اے پتہ لگا جو رومنی فوج تے شرجیل اپنے دل دے ترسلے داسطے
حرینہ تیں جلدی کیتے مُشہ ویج لڈو بھرپنداے پئے ہن پاصل ویج اعماں دا
مدینے تیں حلہ کرن ڈاکوئی پکا ارادہ نہ ہا۔ حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم ویہ ڈینہ
توک ویج ہرقل دی فوج دا انتظار کیتا پیر عیسائی فوج سلامان دے
مقابلے تیں نہ آئی۔ ایں عرصے ویج جریاتے اذرح دے عیسائی حکراناں
حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم دی اطاعت قبول کر کے جز یہ ڈیونٹ منظور کر گھدا۔
حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم اتحا ہپوں حضرت فال بن ولید کوں چار ہزار
سپاہی ڈے کے دو مہینہ الجندل دے حاکم دی ٹھکانی واسطے رواز کیتا حضرت

پہلا حج

تبوک توں واپسی دے بعد سُنہ ہجری وحی حج مسلمانوں تیں فرض کیا گیا تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم ترئے ہزار مسلمانوں دا ایک قافلہ پہلے فرض حج دی ادائیگی وحی روانہ کیتے حضرت ابو بکر صدیق رضی کوں ایں قافلے دا امیر مقرر فرمایا۔ اے پہلا حج نا جیہڑا اسلامی طریقتے صابطے نال مسلمانوں ادا کیتا۔ ہمیں عرصے وحی سورہ توبہ نازل کھٹی تے رسول مقبول صلی اللہ علیہ وسلم حضرت علی کرم اللہ وجہہ کوں حضرت ابو بکر رضی کے پچھوں کچھ عالم فرمان ڈے کے رواۃ کیتا۔ حج دے موقع تیں حضرت ابو بکر صدیق رضی دے خطبہ دے بعد حضرت علی کرم اللہ وجہہ اللہ تعالیٰ دے نبی دا خاص فرمان سنایا۔ جو اگوں تیں کوئی کافرتے مشرک بیت اللہ وحی داخل نہ ہیسی تے نہ کوئی کعبے دا نشگا طواف کریسی۔ غیر اسلامی طریقے نال حج دی ممانعت کر دیتی گئی۔ اللہ تعالیٰ دا اے فرمان حضرت علی رضی سورۃ توبہ دیاں پہلیاں آیات پڑھ کے سُنڑا میں تے کافرین تے مشرکین کوں چار ماہ دی مہلت ڈتی گئی جو اویا تے مسلمان محتی وہنجن یا کعبہ چھوڑ وہنجن۔

پُرِیَۃُ الْوَدَاعِ - ۱

ذی قعده۔ ۱۰۔ ہجری

فتح کندے بعد حنور کریصل اللہ علیہ وسلم خانہ کعبہ کوں صاف پاک کر کے عمراد اکیتا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم انہاں ڈاہ سالاں وحی کوئی باقاعدہ حج نہ کیتا ہ۔ آپ ذی قعده سنہ ہجری کوں رب غفور دے حکم تیں باقاعدہ حج کر ڈا اعلان فرمایا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے ایں اعلان تیں مسلمان ڈاڈھے خوش تھئے تے ہک روایت دے مطابق بک لکھ چوڑاں بزرار شمع رسالت دے پڑنے حج دی سعادت واسطے تیار کھی نگئے

اللہ تعالیٰ ایں موقع تیں سورۃ النصر نازل فرمائے اے آکھیا:-
جو ۷ ڈیکھ گھنلوک اللہ دے دین وحی کیوں گردہ درگروہ شامل ہتھیندے پین۔ اس توں اللہ تعالیٰ دی شناکر تے توبہ استغفار کر۔
انہاں آیاتاں دے نزول دے بعد آپ اے سمجھ گھدا جو میڈا رسالت والا مشن پورا کھی نگئے تے دین دی تکمیل دی پوری محتی بگئی وصرف حج داعمل یا تی ہے جیہڑا میں خود امت دے سامنے خود پیش کر کے ڈکھانوڑ تاں جو اے توک حج دے سارے مسئلے چنگی طرح تیں جان گھن۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے حج دے عام اعلان تیں مسلمانوں وحی کہ نواں جوش تے جذبہ پیدا کھی گیا۔ مدینہ تے اوندے آس پاس دے توک حج دی تیاری وحی لگن گئے، مدینہ توں باہر آنٹوں والے مسلمان مدینہ دے پاہر خیجے لیندے رہ نگئے۔ خاص طور تے مہاجرین خوش ہئن جو انہاں کوں نہ صرف اپنے سکے سورین نال ملنی دا موقع ہیسی بلکہ او اپنے رب دے پیارے گھر دی

زیارت تے طواف دے مرے وی چیس تے سب توں وڈی خوشی دی گالا
اے بے جو اورب دے پیارے محبوب حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم نال
حج دے فرائض انہاں دی پیروی رکے ٹھیک ٹھیک ادا کریں۔

اللہ تعالیٰ دے پیارے نبی صلی اللہ علیہ وسلم ایں حج دے موقعے تیں
تے اپنی ساریں پاک گھروالیں مومناں دی میریں کوں وی اپنے نال نیون
دا بندوبست کیتا حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم نے ہجری ذی قعده ۲۶ کوں
 مدینہ توں حج واسطے روانچی کیتی۔ آپ قربانی واسطے سو اٹھوی نال نیتے
 مدینہ توں پنج چھی میل لمے پانے ذوالخیفہ دے مقام تیں جینکوں حضرت علی
 دا بیسر یعنی "کھوہ" آکھیا ویندے احرام پڑھ کے تلبیہ پڑھی تاں سارے
 مسلماناں احرام دے بکے لباس وفتح اپنے آقا صلی اللہ علیہ وسلم دی پیروی
 کر کے اللہم لبیک نال ساری وادی کوں مست کر کے تے رب کرم
 دے ناں گوں سب توں اُچاتے اعلیٰ تسلیم کر ٹھی دی این تائید کیتی جو
 فرشتے وی حیران محتی نگئے۔ اج وی این جاہ توں عمرہ یا حج کرن والے
 احرام پڑھ کے ویندے تے اتحاں بُٹ وی ہرد یا لے اللہ تعالیٰ دی شان
 اللہم لبیک دی اوaz نال اپنے غلمت کوں ظاہر کر نیدی ڈسdi
 ہے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اپنے قافلے کوں گھن کے مکہ روانہ تھئے۔
 سرذوا الحج کوں آپ سرف دے مقام تیں پنج نگئے تے
 ہر ذوا الحج دی فجر کوں آپ مکہ وفتح داخل محتی کے بیت اللہ تین نظر
 پوون نال اے دعا منگی۔

"ایں گھر کوں زیادہ عزت تے شرف عطا فرما۔"

انھے بعد آپ بیت اللہ دے طواف دے ست چکر لئے۔ ہر چکر وفتح
 حجراً شوًد ایس استقلال فرمایا یعنی اللہ اکبر و لِلّهِ الْحَمْدُ لَا کو کے کہیں دیلے
 اونکوں بوسہ ڈتا، کہیں دیلے اونکوں سمجھلا کے چم لگھدا، کہیں پھیرتیں اپنی
 سوٹی اونکوں لا کے اونکوں چم لگھدا تے کہیں دیلے پریں کو لوں اونکوں سمجھ
 دا اشارہ کر کے اونکوں چم لگھدا۔ رب تعالیٰ دے محبوب اپنی امت
 دی اسان واسطے اے سارے طریقے اختیار کیتے۔ جے آپ ہر چکر تیں
 حجراً سود (کا لے پھر) کوں چم نا تے اج مسلماناں واسطے این سنت
 کوں پورا کر ٹھی زیادہ پھیرتے رش دی وجہ توں ڈاڈھا مشکل محتی ونچے ہا۔
 آپ بیت اللہ شریف دے ست پھیرے مارٹ دے بعد ڈولنگیں
 پڑھ کے ملتزم تیں دعا منگل وان آپ زمزہ دے چھے توں پاٹی پیتا اتحاں دی
 آپ امت دی سہولت کیتے دھیا بے کوون ڈول دے ذمیع پان ڈھوکے
 نوش فرمایا۔ اوندے بعد آپ صفا مروہ دے ست چکر لئے ہے تے صفا
 مروہ دے ادھ وفتح اون خاص جاہ تیں آپ درکدے ہن جھقاں
 اماں نا جراں سینٹ لہی تے چار ہی دی وجہ توں دروک لیندی ہی۔ اللہ
 تعالیٰ اپنی این پیاری پا بہنی دی ادا ایں پسند اٹی جو اج تیں سارے
 مسلماناں اتحاں دروک لا وٹ اپنے کیتے سعادت بمحبدن۔

صفا مروہ دے چکر لا وٹ دے بعد آپ فرمایا جنہاں لوکاں
 کوون قربانی دے ڈنگر نال ہن اوس منوا کے احرام لہا چھوڑن۔
 انہاں دا عمرہ پورا محتی نگئے تے جنہاں کوون قربانی دے ڈنگر کئے نی
 او پورے حج دی ادیگیں دے بعد احرام ہمیں۔

حج دا پہلا ڈینیک

کشخ نہ تھیں۔ جاہلیت دیاں ساریں رسمان تے ریتیاں ابج میڈے پریں
تلے دفن تھیں۔ لوکو! تہاڑا رب ہے۔ پیشوں ہے۔ عربی
کوں عجمی تیں، عجمی کوں عربی تیں تے بُورے کوں کالے تیں، کالے کوں
بُورے تیں کوئی فضیلت یا برتری کائے نی، سوا شے تقویٰ دے۔ تاں
سارے آدم دی اولاد ہو، تے آدم دی توں بنایا گیا ہا۔ ہر مسلمان ڈوجھے
مسلمان دا بھرا ہے۔ تاں اپڑیں غلامان نال چنگاں سلوک کرو جو کجھ تاں
خود کھاؤ پیو، ادھو کجھ انہاں کوں دی کھواو پلواؤ جو کجھ تاں خود پاؤ انہاں
کوں دی اوہو کجھ پواو۔ جاہلیت دے دور دے سارے خون ابج معاف
کیتے ویژن تے باطل قرار ڈتے ویندن۔ سب توں پہلے میں اپنے قبیلے
وچوں ربیع بن حارث دا خون معاف کریںدا تے جاہلیت دے سارے سود
حرام قرار ڈتے ویژن تے میں اپنے خاندان دا سود یعنی اپنے چھا حضرت
عباس بن عبدالمطلب دا سود باطل قرار ڈیندا۔ تاں تریکیں دے معاملے
وچ خدا کوں ڈر دو، جیوں تریکیں تیں تہاڑا حق ہے اونوں تہاڑاے امیں
تریکیں دا حق ہے تہاڑا خون تے مال ڈو جھے کیتے اینوں حرام ہے جیوں
ایں ڈینیہ، مہینہ تے شہر ویج خون حرام ہے۔ میں تہاڑے کیتے ہک چیز چھوڑی
ویندا، بے تاں اوندے لڑ لگے ریوو دے تاں گراہ نہ تھیں۔ اوچیز
کتاب اللہ یعنی قرآن پاک ہے۔ اللہ تعالیٰ ہر کسی کوں اوندا حق ڈٹے ٹھتے
تے ہن کہیں کوں وابست واسطے وصیت دی ہزورت کائے نی۔ پُراؤ ندا
ہے جیندے پسترے تیں جیے۔ زنا کار واسطے پتھر ہن تے اوندا حادا
اللہ سیں دے ذمہ ہے۔ جیہڑا پُر اپنے پیو دے علاوہ کہیں پڑے

۸۔ ذوالحج کوں آپ حرام پڑھ کے فردی نماز دے بعد منی دو تاریکیتی
منی ویج آپ دا سارا ڈینیہ گزریا تے مسجد خیفت ویج نمازان ادا کیتیاں
ہک خاص روایت دے مطابق منی دی مسجد خیفت ویج اللہ تعالیٰ دے مسٹر
بنی نف بن۔ منی دامیداں مکے کوں کوئی ترے میں پوادھو تھی دیندے

حج دا دو وجہا ڈینیک

۹۔ ذی الحجه دی فجر کوں آپ صلی اللہ علیہ وسلم اینی سوری قصوی
تیں سو بخنی کے عرفت روانہ تھی نگئے۔ این مو قعہ تیں آپ صلی اللہ علیہ وسلم
سارے سلامان کوں حج دے مشلے ڈیندے رہ نکئے تے فرمایا: اے
سلامو! حج دے مشلے سکھ گھعنو، شاید جو میڈے کیتے ڈو دھنے
حج دی نوبت نہ آدے۔ اے ساڈے پیارے رسول صلی اللہ علیہ وسلم
دا آخری حج ہا۔ پیں واسطے ایکلؤں ججۃ الوداع آکھیا ویندے۔ اللہ
تعالیٰ اپنے پیارے تے آخری نبی صلی اللہ علیہ وسلم کوں دین دی تکمل دی لشارت
ڈتی تے دین دے ڈھیر سارے احکام دی نازل فرمائے۔ آپ عرفات دے
پوادھی پاسے خیر لاء کے آرام فرمایا۔ ول پیشیں دی نماز دے ویلے آپ اپنًا او
تاریخی خطبہ ارشاد فرمایا جیئن دی دنیا ویج کوئی مثال نیں ملدی۔ این خطبے داخل
اے ہے۔

خطبہ ججۃ الوداع

اے لوگو! میڈا خیال ہے جو میں تے تاں ول این مجلس ویج

نہب دادعویٰ کریں یا کوئی علم اپنی نسبت کہیں پئے نال رسی انہاں ڈولائیں
کیتے خُدادی لخت ہے ترجمت اپنے گھروالے دنے مال و چوں بغیر اجازت نے
کہیں کوں کجھیں بے سگدی۔ قرضہ ادا کرو تے امانت واپس کرو، اوندے
دینج خیانت نہ کرو۔ ضامن تادان ادا کرنے دا ذمہ دار ہے۔ ہر مجرم اپنے
جرم دا خود ذمہ دار ہے۔ پیوں دے جرم دا پستردہ دا نیں اینوں پستر پیوں دے جرم
دا ذمہ دا نیں۔ جے نک کپیا جبشی وی تھا ڈا حاکم ہو وے تے اللہ تعالیٰ دے
حکم احکام چلاوے تاں اوندی مدد تے فرمانبرداری کرو۔

لوکو! میڈے بعد نہ کہیں نبی آنورے تے نہ تھا ڈے بعد کوئی
ڈوجھی اُمت آنورے۔ میڈی اے گالی چنگی طرح سُن گھنو جو سان صرف اپنے
رب دی عبادت کرو۔ پنجگانہ نماز ادا کرو۔ زکوٰۃ ادا کرو۔ رمضان دے
روزے رکھو تے طاقت ہو دے تاں حج کرو۔ اپنے امیر دی اطاعت
کرو۔ جیندی جزا اے ہے جو اللہ تعالیٰ تھا کوں جنت دینج داخل کریں۔
ایں خطبے دے بعد آپ سارے مسلمانوں توں پچھا جو رب کیم تھا ڈا
کو لوں میڈے متعلق سوال کریں تے کیا جواب ڈیسو۔ سارین صحابہ مکہ
زبان بھتی کے آکھیا جو تسان اسان میں رب تعالیٰ دا پیغام پچا ڈتے تے
اپنی رسالت دا حق پورا ادا کیتے۔ ایندے بعد آپ ملی اللہ علیہ وسلم اسماں دو
انگل کر کے ترے دفعہ فرمایا:-

لے اللہ توں گواہ رہوں۔ اے اللہ توں گواہ رہوں۔

اے اللہ توں گواہ رہوں۔

ہوں ویلے وحی نازل بھئی تے قرآن پاک دی اے آخری آیت

نازل بھئی :

أَلْيَوْمَ الْمُلْتَكُمُ لَكُمْ دِيْنُكُمْ وَ أَتَّمَمْتُ عَلَيْكُمْ
رَحْمَتِي وَ رَضِيَتُ لَكُمُ الْإِسْلَامُ دِيْنًا.

یعنی: "اج اس اتہاڑے اُتیں دین مکمل کر دتے تے اپنی نعمت یہ
اُتیں پوری کر ڈتی ہے تے یہ ڈے واسطے دین اسلام کوں پسند کیتے۔
جیں ویلے آپ اے قرآن دی آخری آیت سنائی حضرت ابو بکر صدیق
تے ڈھیر سارے صحابہ موبنجھے تھئے تے روون ڈگ پئے جو انہاں کوں اے
احساس بھتی گیا جو حضور کیم ایں آیت دے ذریعے اپنی اللہ تعالیٰ دو روائی
دا اشارہ کر ڈتے۔

خطبہ دے بعد آپ پیشیں تے دیگر دیاں نمازان انجام بخیں تکبیر
نال کھٹھے پڑھا ڈتیاں۔ اوندے بعد اپنی ڈاچی قصوی ایں سوار بھتی کے
بیت اللہ شریف دے پاسے منہ کر کے وقوف فرمایا۔ رب کیم دے
اگوں گریے زاری کیتی تے اپنی اُمت واسطے ڈھیر ساری دُعا منگی۔ مغرب
تیں آپ دا وقوف جاری رہیا۔ جیں ویلے بھد لہبہ گیا تے آپ خانہ کبھے
والے پاسے روانہ بھتی پئے۔ مُزدلفہ دے مقام میں آکے آپ مغرب
تے عشاء دی نماز کھٹھے ادا کیتی۔ رات کوں اٹھا ہیں قیام فرمایا اے او
کلہی رات ہے جیسندے دینج آپ قیام الیل نہ کیتا یعنی تہجد ادا نہ کیتی
فجر کوں سوریے نماز دے بعد دعا ایں منگ کے ھلکا وقوف کر کے
من روانہ بھتی پئے۔ لوک آپ توں حج دے متعلق جیہڑی بگال چھپے
ہیں آپ اول تفصیل نال لوکیں کوں سمجھا ڈیندے ہیں۔

۱۰۔ ذوالحجہ دی فجر کوں مزدلفہ توں ہنی آئے۔ آپ نے وڈے شیطان تیں رمی کیتی لیعنی اونکوں وَطَے ماریے، اوندے بعد قربانی کر کے سر منوا یا تے احرام لہا چھوڑیا۔ آپ طوافِ زیارت واسطے یت اللہ تشریف گھن گئے تے شام کوں والپس ہنی آئے۔ ایں مسلمانوں کوں حجہ دی ادا بیگی دی تعلیم مل گئی۔ ایندے بعد آپ ڈوڈینہ تریں شیطانیں کوں پیشیں دے بعد دئے مار کے والپسی کیتی۔

خطبے دی اہمیت

اے خطبہ سلامی تعلیمات دا پخور ٹستے خلاصہ ہے۔ ایندے وچ مذہبی تے اخلاقی ہر پہلو دے متعلق ہدایت کیتی گئی ہے۔ دراصل اے راہ ہدایت دا چشمہ ہے۔ ایندے خاص ہدایتائیں اے ہن:

۱۔ اسلام دی روشنی و چ عزیزی، عجمی تے گورے کالے دافق ختم کرڈتا گیا اسلام و چ سارے مسلمانوں کو چھرا آکھیا گیا۔ ایں مسلمان بک پئے دے ہمدرد تے رکھواليے بن گئے۔

۲۔ این خطبے دے ذریعے بک مسلمان واسطے ڈو جھے مسلمان چھرا دامال تے جان حرام کر ڈتے گئے تے بک پئے دے محافظ بن گئے۔

۳۔ این خطبے دے ذریعے مسلمانوں کوں نظم و ضبط تے اطاعت امیر دا سبق ڈستا گئے۔

۴۔ این خطبے دے ذریعے غلامیں، منظلو میں، یتیہیں تے بیوائیں دے حقوق دی حفاظت کیتی گئی۔

۵۔ این خطبے دے ذریعے مردیں کوں تے تریتیں کوں ہو جیں

- ۱۔ حقوق ڈتے ڈتے گئے ایں اے ڈوہیں بک پئے دے سچے ہمدرد بن ٹن گئے۔
- ۲۔ این خطبے دے ذریعے مسلمانوں کوں ارکان اسلام دی ادائیگی دی تلقین کیتی گئی۔ نیکی دا حکم ڈتابیا گیا تے بدی کولوں بچن ڈی ہدایت کیتی گئی۔
- ۳۔ این خطبے دے ذریعے جاہلیت دے دور دیاں ساریاں ریتیاں تے رسماں ختم کر ڈتابیاں، خاندانی انتقام تے سود حرام کر ڈتے گئے۔
- ۴۔ مسلمانوں کوں اسلامی کتاب قرآن دادا من پکڑ کے گمراہی توں بچن ڈی ہدایت کیتی گئی۔

اے۔ دی ایں واسطے کیتا گیا جو لوک حج تیں آ کے اتحان ٹک نہ پوون والی پی تیں آیے صلی اللہ علیہ وسلم غدیر دے مقام تیں اپنا ایم خطبہ ڈتا۔

یک خاص گالٹھ

اللّٰہ تعالیٰ دی ذات اپنے بندیں تے رحمت تے فضل کرن ڈا
بہانہ گویا شدی ہے جو بندہ اوس ذات باری تعالیٰ دو ذرا دھیان ڈیویے تاں
رحمت دی برسات شروع ہتھی و نیدی ہے جمیہ الوداع دے بعد حضرت عالیہ عصیۃ
زنافی مجبوری دی وجہ توں طوافت زیارت نہ کر سکی حضور کریم فرمایا جو توں حرم شریف
دیج داخل نہیں ہتھی سمجھدی۔ باہر پہنچ کے اللہ اللہ کریم ہی۔ حضرت عالیہ کوں
حزم دے باہر دوں ہیں دا افسوس سختیا تے اوس رب کریم دے اگوں
ڈاڈھی گریے زاری کیسی۔ موچ رحمت جوش و پیچ اٹی تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم
گوں حضرت عالیہ دی پاکیزگی دے بعد وحی نازل ہتھی تے آپ حضرت عالیہ
کوں فرمایا جو توں ہیں تنیم توں احرام ڈھکے اپنے مجرماناں عمرہ کر گھن حضرت
عالیہ ایں رعایت توں ڈاڈھی خوش ہتھی تے رب کریم داشکرا دا کیس حضور کریم
دے ایں فرمان دی وجہ توں ابج تیں تعمیم جھاں ہیں مسجد عالیہ بنادی گئی۔
مسلماناں کیتے میقات بن ڈھیئے تے او احتوں احرام ڈھکے ڈینیہ رات عمرے
کھڑے کر یہ دن۔ اللہ تعالیٰ دی یہ نیک بندی اپنے رب تیں سچے دل نال
اپنی دھاں چھپئی تاں غفور الرحم اونکوں شرف قبولیت بخش کے ہیشہ وا سطے
ا مرکر ڈھتا۔ (سبحان اللہ)

آپ حج دے پنجویں ڈینہ کے روانہ تھے تو طواف وداع پچ فرما یا میڈا دل تاں مکے کوں چھوڑن دل نیں آہا پر رب کریم دا فرمان ہے

دی طاقت ہئی تاں آپ خود نماز پڑھیندے ریہے۔ جیں ویلے کمزوری تے
تکلیف دی وجہ توں آپ مسیت تیش نہ بنج سگیے تاں حضرت ابو بکر صدیق
کوں نماز پڑھاون ڈا حکم ڈتا۔

جیں ویلے بیماری زیادہ زور پکڑ گئی تاں آپ اپنے ساریں
پاک گھروالیں کوں سبیلیاتے انہاں کو قوں اماں حضرت عائشہؓ دے
جرے ویح ٹکٹک دی اجازت چھدمی جو اے جھرو مسجد نبوی دے باکل
نیڑے نا۔ بیماری کہیں ویلے گھٹ ویندی ہئی تے کہیں ویلے ودھ ویندی
ہئی طبیعت دے لہن تے چڑھن دا کوئی پتہ نہ لگدا نا۔ یک ڈینہ آپ
دی طبیعت کوں ملیانتے آپ حضرت عباسؓ تے حضرت علیؓ دے
سہارے نال جمرے دے پاہ رانگئے اوں ویلے حضرت ابو بکر صدیق
نماز پڑھیندے پئے ہن۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم مسلمانوں کوں باجماعت نماز
ادا کریںدا بیکھ کے خوش تھئے تے رب کیرم داشکرا دا کر کے مسیت
ویح حضرت ابو بکرؓ دے نیڑے آگئے۔ حضرت ابو بکر صدیق انہاں دے
قدماں از من کے پچھوں تے میتوں لگے تاں آپ انہاں دی کندہ
تیں سچھ رکھ کے انہاں دے نال ہبہ تھئے۔ نماز دے بعد اللہ تعالیٰ
دنے محبوب تئے آخری سچے نبی صلی اللہ علیہ وسلم اپنا آخری خطبہ ڈتا۔

۱۷۔ اے لوکو! جے کہیں دا حق میڈے کولوں ہے تاں او گھن
لھنے، جے میں کہیں تین ظلم کیتے، تاں او وی بدله گھن لگھنے، میں اوں
آدمی کوں زیادہ پسند کریاں جیہڑا میڈے کولوں اپنا حق اکھاہیں
گھن لھنی یا معاف کر دیسی۔ میں چہنداں جو میں اپنے پاک رب دے

وقات

الله ہجری

حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم حجۃ الوداع دے بعد مدینے تشریف گھن
آئے تے قرآن دی آخری آیت دے بعد اللہ تعالیٰ دا دین مکمل تھی گیا نا۔
وھی دا سلسلہ تقریباً ختم تھی گیا۔ ہیں واسطے آپ زیادہ توں زیادہ رب کرم
دی عبادت ویح بلے رہنے تے استغفار کریںدا رہ ویندے ہن۔
مسلمانوں کوں انہاں دے پچھن تین دین دے مسائل سمجھیندے رہ
ویندے ہن۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے جان شارحابہ کرام آپ دی
ہر حرکت با برکت کوں اپنے علماء ویح شامل کریںدا رہ گئے تے
حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے ہر قول تے عمل کوں اپنا وظیرہ بنائے
کیوں جو آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی زندگی دا یک یک قدم تے یک یک
لحظہ انہاں دی راہیں دا سوجھلے نا۔

۱۹۔ صفرالله ہجری کوں آپ یک جازے آئیں دا پس آئے
تاں آپ دی طبیعت ناساز تھی گئی تے سر ویح درد شروع تھی گیا
محکوم را محکوم را سخار دی نال تھیوں لگ گیا۔ چھتے ڈینہ آپ جنت البقع
تشریف گھن لگئے۔ جیں ویلے اکھوں ول دیلے تاں آپ صلی اللہ علیہ
 وسلم دی طبیعت زیادہ خراب تھی گئی۔ جے تیں آپ ویح فرُون ڈھرن

ابوں پاک صاف بھتی کے ونجان۔ یہ مجاہن آپ توں ترے دینم طلب کیتے آپ اوادا فرماتے۔ ایندے بعد آپ مسلمانوں کوں سارے حزوری اسلامی احکام ول دہرا کے سُنادتے تے آخر وحی وصیت کیتی جو تسان بنو اسرائیل و انگے میڈی قبرکوں ہرگز سجدہ گاہ نہ بتا دیوایے۔

ایندے بعد آپ صلی اللہ علیہ وسلم امام حضرت عالیہؓ دے جمرے وحی دل نگئے۔ وفات توں یہ ڈینہہ پہلے آپ کوں یاد آیا۔ جو حضرت عالیہؓ کوں کچھ اشرفیاں لاتھیئن۔ آپ اوادش فیاں چوکے صدقہ کردیاں تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم ذے گھر کوئی نعمتی یا جائیداد باقی نہ رہ گئی۔

۱۲۔ ربیع الاول سالہ مجری کوں فخری دیلے آپ کوں کچھ سکون ملیا۔ پر جلدی طبیعت دل خراب بھی گئی۔ بے چینی و دصدی گئی۔ متحہ مبارک پھرو پانی مھتی بگیا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی بیاری تے چھوٹی صاحبزادی حضرت فاطمہؓ آپ دا اے حال ڈیکھ کے ڈادھی مونجھی تے پریشان بھی۔ آپ مساوک طلب کیتا۔ حضرت عالیہؓ مساوک کوں آپنے ڈنیں نال کولا کر کے آپ کوں ڈنیا آپ مساوک کر کے حضرت فاطمہؓ کوں فرمایا "اج دے بعد دل تیدا بابا بالکل بے چینی نہ بھیسی"۔ ایندے بعد آپ اسماں دو انگل اچھی کر کے ترے دفعہ فرمایا "بالرفيق الاعلا" یعنی ہن مرغ رب کیم دڑا رفیق ہے۔ محتواری دیر بعد آپ صلی اللہ علیہ وسلم پہنچ رہب کوں پہنچ بگئے تے روح پرواہ کر گئی۔

اَنَا لِلّٰهِ وَاَنَا لِلّٰهِ مَلِ جَهَنَّمْ

آپ سواندرے ڈینہہ سالہ مجری ۱۲۔ ربیع الاول کوں فوت

تھئے۔ ایں وقت آپ دی عمر تر ۶۳ سال ہئی۔ آپ دی وفات دی خبر سارے مدینے پر چھین گئی۔ مسلمانوں تین وقت طاری بھتی گئی انہاں کوں لفین نہ آندا جا گو سادا پیارا نبی ساٹے کو لوں جُدا بھتی نگئے۔

حضرت ابو بکر رضا خطبہ

حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی وفات دی خبر ساریں صحابہ واسطے ڈکھتے رنج دا سبب بن گئی۔ حضرت عمرؓ تلوار کڈھ کے کھڑے بھتی نگئے جو خبردار جھے کہیں آکھیا جو حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم فوت بھتی گئیں جے کہیں اے بگال آکھن دی جرأۃ کیتی تاں میں اونکوں قتل کر ڈیاں مسلمانوں واسطے ڈاٹھانا ناک وقت نا۔

حضرت ابو بکر صدیق اپنے آفاتے یار غار کوں آخری بوٹھے کے پاہرائے تے انہاں مسلمانوں دے سامنے یہ مخطبہ قران پاک دے حوالے نال ڈلتا تے فرمایا:

"اے لوکو! جیہڑا شخص محمد صلی اللہ علیہ وسلم دی عبادت تے بندگی کریندا ہا اونکو گھنے جو او فوت بھتی گئی تے جیہڑا آدمی سچے رب لا شریک دی عبادت کریندا ہا اد اے بمحکم گھنے جو رب کریم زندہ ہے تے ہمیشہ زندہ رہی۔ اونکوں کہ ایں دی موت نہ آسی۔ حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم اللہ تعالیٰ دے بندے تے رسول ہن تے او اپنا فرض ادا کر گئیں۔"

ای خلبے دے بعد حضرت عمرؓ تے باقی صحابہؓ کوں سکون مل گیا تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی وفات تیں لیقین آگیا تے انہا رب تعالیٰ دے **فَيَصَارُ كُلُّ فِرْنَاقٍ لِّهُ الْمَوْتُ** "کون سچا ہے پکا من کے تسیم کر گھدا۔

تُدْفِين

رب دے پیارے رسولؐ اپنی زندگی وِ جاے گال ڈسما ڈتی ہئی جو نبی کوں ہوں جاہ تیں دفن کیتا ویندے جھناں اوندا وصال ہتھیدے۔ آپ دی وفات دے بعد حضرت علیؓ، حضرت فضل بن عباسؓ تے حضرت اسامہ بن زیدؓ آپ کوں غسل ڈا، اونداے بعد آپ دی میت مبارک تیں مسلمان داری داری ڈاہ ڈاہ آدمیں دینی ٹولی دیج (حضورت میں) صلواۃ وسلام پڑھ کے جنازہ ادا کریں گے۔ ایندے بعد رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں دفن کر ٹا امشله آیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم مکی بن تے مدینے فوت تھئے ہن مکہ دے لوک میت کوں اپنے رواج دے مطابق دفن کریں گے کھڈ کھٹ کے میت کوں پورچھوڑ یندن تے مدینہ دے لوک قبر و نج مک پاسے چری بنا کے میت اوندے دیج رکھ کے اونکوں بند کر کے اتوں میٹ سٹ ڈیندیں۔ ایندی خاطر بک مدنی تے بک مکی ڈا و قبر کھٹ سٹ دا ٹے گئے تے مدنی قبر کھٹ پہلے آنون میں مدنی طریقے نال آپ دی قبر مبارک کھٹ کے سارے صحابہ کرامؓ آپ کوں دفن کیتا تے اللہ تعالیٰ دا پیارا تے آخری نبی اپنی نبوت دے سارے فرض

ادا کر ٹا دے بعد اپنی امت کوں حت دی راہ ڈکھا کے اپنے رب کریم کوں ونج ملیا۔

رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے اوصاف لے اخلاق

حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم گوں اللہ تعالیٰ اپنے اس بتوں پیارے افضل نبی تے کامل بندہ بٹا کے ایں جہاں تین بھیجا۔ انہاں دی ذات با برکات ویح ساریاں انسانی صفتاں اعلیٰ توں اعلیٰ موجود ہیں۔ ساری دُنیا ویح کوئی دی ایج تیں انہاں جیہاں رب دا محبوب سیاٹاں عبادت گزار، ریم۔ شفیق تے اعلیٰ حکمت رکھن والا پیدا نئیں بھیتا تے نہ قیامت تیں کوئی بھیسی۔ ہیں داسطے آپ کوں افضل الانبیاء تے افضل البشر آکھیا گئے۔ دُنیا ویح وبدے وبدے با شاه تے حاکم جھٹاں اپنی قوم تے رعایا دی خیر خواہی تے خوشحالی چہندن اُختھاں انہاں کوں اپنی تے اپنے لھر بار اہل و عیال دا خیال دی ضرور ہوندے۔ پر نبی ایں خود غرض تے اقر باد پر دری توں بالکل پاک ہوندے۔ اوندے سارے کم صرف اپنے رب دی رضا داسطے ہوندے۔ او اللہ تعالیٰ دے احکام پورے پورے لوکیں تیں پچاون ڈا فرض بغیر کہیں لا بیح، معاویت تے تہذواہ دے ادا کرنیدے۔ اوندا ہر کم رب دی رضا نال ہوندے تے اونکوں اپنے پرائے یا کہیں امیر غریب تے با شاہ دے ڈر بھئو یا رو رعایت دا کوئی خیال نئیں ہوندا او منیافت تے منافقت توں بے نیاز بھتی کے اپنا فرض ادا کرنیدے

اد دُنیا دی ساری آلاتیں توں پاک ہوندے۔ ہیں داسطے نبی کوں
معصوم آکھیا ویندے۔

سادے پیارے بنی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم کوں افضل الانبیاء ہیں
واسطے آکھیا گئے جو آپ صلی اللہ علیہ وسلم ویح سارے انبیاء دیاں صفتاں موجود
ہیں۔ آپ دے کمالات افضل ہیں۔ آپ تے افضل کتاب نازل تھئی۔ آپ
صلی اللہ علیہ وسلم دی امت تے شریعت افضل ہیں۔

آپ جیں ویلے چالھی سال دی عمر ویح رب تعالیٰ اسے حکم نبوت
دا اعلان فرمایا تاں مکہ دے سارے لوک حیران تھیں گئے۔ جیہڑے لوک
محمد صلی اللہ علیہ وسلم کوں "صادق" تے "ایمن" آہے شے ہیں۔ انہاں دا ہر فیصلہ
بتول کر ڈیاں سمجھدے ہیں۔ او ہے لوک اعلان نبوت تیں آپ
صلی اللہ علیہ وسلم دی جان دے دشمن تھیں گئے یعنی اسے لوک محمد صلی اللہ علیہ
 وسلم دی ذات دے دشمن نہ ہیں۔ انہاں دے اعلان حق دے دشمن ہیں
اُختھاکوں آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی ذات ویح خبڑاہیں کوئی خامی یا عیب
نظر نہ آیا۔ ہیں داسطے او آپ دی ذات دے متعلق بالکل کوئی خراب
تے بُری رائے نہ رکھدے ہیں۔

ایں بگال دی وضاحت دی ضروری ہے جو نبی کہڈاں میں دی کوئی ریاست
تے عیادت نال نیں بن ڈیندے۔ بلکہ اے رب العالمین دی خاص دین،
تو جھتے چون ڈی ہوندی ہے تے رب کریم دی قادر ذات اوندی محافظ
خود آپ ہوندی ہے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے اوصاف تے اخلاق دے
کھُ خاص پہلو اپے ہیں:-

امدادافت

اللہ تعالیٰ دے فضل و کرم نال حضور محدث صلی اللہ علیہ وسلم دی ذات مبارک شروع توں ای سمجھتے صداقت دی حاصلی ہے۔ غلط گاہیں تے غلط کمیں توں آپ ہمیشہ لفڑت کریں ہے ہن۔ سچائی آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی حیات مبارک دا خاص حصہ جسندی وجہ توں دشمن وی آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں "حادق" لکھن ہیں مجبور ہا۔ جیں دیلے صفا دی پھاڑی تین لوکیں توں آپ اپنے متعلق پھیلاتے انہاں آکھیا اس اتہابے منہ توں کبڑا ہیں کوڑی گاہ نئیں سُنی تہابدی ہرگاہ سمجھتے پکی ہوندی ہے پر انہاں بد بخان حضور دی اسلام دی دعوت کوں "محکرا ڈتا" (آنارِ اللہ) ایندی وجہ اے ہٹی جوانہاں دے دلیں تین مہربن مگ بگئیتے اکیں تین پردہ اگیا ہا۔

۲- امانت تے دیانت

امانتتے دیانت چنگے انان دیان و ڈیاں چنگیاں صفتاں ہن۔ سیئں افضل البشر صلی اللہ علیہ وسلم دی اے ڈوہیں صفتاں وی افضل ہن؛ انہاں صفاتاں حی وجہ توں کافراں آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں بہوت توں پہلے ای صادقتے امین من یکھدا۔

۳- عدل والنصاف

عدل والنصاف تقویٰ دی خاص نی ہے عدل ویح امیر غریب چھوڑا وڈا، اپنا پرایا سب برابر ہوندن حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم عدل والنصاف ویح آپ اپنی مثال بخود ہن۔ انہاں کبڑا ہیں عدل دے معاملے ویح کوئی رعایت نیں کیتی، چا ہے اوندی زد ویح کوئی وڈے توں ہڈا بندہ یا اپنا کوئی پیارا رشتہ دار یا سانگتی کیوں نہ آندا پیاسوں۔ مک دفعہ مکب وڈے گھرانے دی نینگر چھوپر غاطہ چوری کیتے اوندے اتیں حد جاری کر ڈتی گئی اوندے وڈے وڈیرے و ڈیاں سفارشان گھن کے

حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت ویح حاضر تھئے تے معافی یا رعایت دی درخواست کیتی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا جے میڈی دھی غاطہ دی چوری کرے نا تے میں اوندا ہتھ کٹا ڈیوان ہا۔ دل آپ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا، تہابدے کو لوں پہلے دیاں اکثر قوماں ایں سانگے تباہ تے بر باد بختی گیاں ہن جو امیر سفارش دے ذریعے سزا ہیں توں پنج ویندے ہن تے غریباں کوں سفارش نہ ہو وٹ دی وجہ توں سزا ڈے ڈتی ویندی ہئی۔ ایں یوں مکب ہیودی تے مسلم دے جھیڑے ویح آپ صلی اللہ علیہ وسلم ہیودی دے حق ویح فیصلہ کر کے مذہب دی رو رعایت کوں چھوڑ کے حق ابو لالا کر ڈتا۔ دُنیا ویح آپ صلی اللہ علیہ وسلم جھیں عادل تے منصف دی مثال نیں ملدو۔

۴- سخاوت آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی سخاوت دے متعلق صرف ایہو کجھ آکھیا و بخ سبدے جو انہاں دے دروازے توں کبڑا ہیں وی کوئی سوالی خالی نہ گیا ہا، آپ صلی اللہ علیہ وسلم کو لوں جیں دیلے وی مال غنیمت آوے ہا آپ جے تیں اونکوں دند والا نہ کر گھنن ہا او تیں آرام نال نہ پہنندے ہن۔ کئی دفعہ آپ صلی اللہ علیہ وسلم ادھار چاکے وی سائل دی جھولی بھر ڈتی۔ رب دے پیارے محوب صلی اللہ علیہ وسلم تے ڈوجگ دے ڈاتے کوں خود فاقہ کرنے پئے گئے پر سائل کوں کبڑا ہیں خالی نیں ولا یا گیا۔

آپ صلی اللہ علیہ وسلم یتیمیں، بیوائیں تے مسکینیں دی خدمت تے امداد اپنا فرض سمجھدے ہن۔ آپ اپنی وفات توں پہلے اپنا سارا تر کے

رب دی راہ ویج خرچ کر ڈتا۔

۵- رحم تے درگزر حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم دی ذات پاک ویج رب العالمین رحم تے درگز ردی اتنی بے بہاد دلت کھٹی کر ڈتی، سئی جو اہنہاں کوں رحمت اللعالمین آکھیا گیا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اپنی جان دے دشمن کوں دی معاف فرمائیدے ہن تے بدل گھنٹ دی طاقت دے باوجود معاف کر ڈیون ڈیوں و ڈی بہادری نے دل گردے دا کم ہے۔ آپ اپنے خون دے پیاسے قریش مکہ کوں فتح تکے بعد معاف کر کے درگز ردی بے مثال مثال پیش کیتی۔ اہنہاں کوں نہ صرف معاف کر ڈتیا بلکہ اپنی او جیدادی اخخار توں والپس نہ گھدی جیندے اُتے او آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی سمجھت دے بعد قالب منع کھتی بن گئے ہن۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم پر گز کہیں دا دل نہ ڈکھیندے ہن۔ بلکہ انعام ڈے کے مُونجے من مرور کر ڈنیدے ہن۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم پتھر جھل کے دعا میں ڈتیا تے راہ ویج کندے دچھاؤں والی دشمن پڑھڑی دے بیار تھیوں تے اوندے گھوڑیخ کے اوندے حتی ویج دعا کیتی۔ ہیں واسطے آکھیا ونیدے جو حضور صلی اللہ علیہ وسلم داخل تے رحم اسلام پھیلاوں ڈا یک اہم سبب بن گئے۔

۶- وعدہ بیھاون ساڈے پیارے بنی صلی اللہ علیہ وسلم وعدہ پورا کرن ڈا ہیوں خیال کر یندے ہن۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دا فرمان نا جینکوں وعدے دا پاس نئی اوندا کوئی دین نئی۔ یک دفعہ یک آدمی لین دین دے سلے ویج آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں یک جاہ تیس کھڑا کر کے گیاتے کم کار ویج اونکوں گاٹھ جعل گئی۔ تیرجے ڈینہ

اونکوں گاٹھے یاد آئی تاں آکے ڈیکھن جو حضور کیم صلی اللہ علیہ وسلم اُنیں اوندی خاطر انتظار ویج کھڑن او ڈاٹھا شرمسار تھیا تے معافی منگیں۔ حضور کیم صلی اللہ علیہ وسلم اونکوں اتنا فرمائے معاف کر ڈتا جو تیڈی وجہ توں میں ترے ڈینہ ہے ہیں جاہ تیس کھڑا رہ بگیا۔ صلح حدیبیہ دے بعد آپ معاہدے دی پاسداری کر یندیں ہوئیں اپنی مرضی نال مسلمان تھی کے مدینہ آنون ڈے اے صحابہ کوں والپس مکہ بیچھ کے عہد دی پاسداری دی مثال قائم کر ڈتی۔

۶- بہادری

دُنیا ویج اچ تیں رب کیم دے پیارے تے آخڑی بنی ڈوانیکے کوئی دی بہادری درسالار یا جریل پیدا نیں تھیا۔ رب العالمین اپنے پیارے جیب صلی اللہ علیہ وسلم ویج بہادری تے سالاری دیاں ساریاں صفتاں جمع کر ڈتیاں ہن۔ اعلانِ نبوت دے بعد کفار مکہ آپ تیں نظم و ستم دا پہاڑ تردد ڈتا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم ہر ڈکھتے مصیبت کوں صبر تے بہادری نال برداشت کیا۔ بھرت مدینہ دے بعد کفار مکہ یہودیں تے منافقین آپ کوں شنگ تے پرلیشان کر ڈن داسطے کئی سازشان کیتیاں، پر آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی بہادری تے حکمت اہنہاں کوں ناکام کر ڈتا۔ ہر غزوہ دے ویج آپ یک ڈبے تے چنگ سالار و انگوں اپنے لشکر ترتیب ڈبے کے وڈی بہادری نال دشمناں دامقابلہ کر کے اہنہاں دے ماں ترور ڈستے۔ یک یہودی آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں کالمیا ڈیکھ کے آپ دے سامنے تلوار کڈھ کھڑا تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں ڈراون لگا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اللہ تعالیٰ دا ناں گھن کے اوندے اُتے اپنی بہادری دا اور عرب سیا جاووندے سیخوں تلوار ڈھبہ پئی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم

تلوارچاکے اونکوں آکھیا میدے کونوں تیکوں ہن کون بجا سگدے۔ کافر
ذر کے معافی منگی تے جان دی اماں منگی۔ آپ فرمایا، میں کجھ نیں۔ تیکوں
وی میدارب بجا سگدے۔ اے گالہ سُٹ کے یہودی مسلمان بھتی بگا۔

۸۔ حسن سلوک

حضرت عالیٰ صدیقہ فرمیدن جو سارا قرآن پک
حضور کیم صلی اللہ علیہ وسلم دا حُسن اخلاق ہے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم برتوں
گھن کے پریں تین اخلاق ای اخلاق ہن۔ نے انسانی اخلاق دے سارے
جو ہر آپ صلی اللہ علیہ وسلم ویج موجود ہن۔ قرآن کیم دے ذریعے آپ کوں
حُسن سلوک تے اخلاق دی وجہ توں "رحمت اللھا لملین" تے "مکارم الاخلاق"
آکھیا گئے تے رب کیم ہیں خلن تے حُسن سلوک دی وجہ توں اسلام کوں
حقورے علمتے ویج ساری دنیا تین پھیلا ڈلتے۔ آپ اپنے تے
غیری کیتے پکو جیاں خلن تھے حُسن سلوک روا رکھنے ہے۔ چھوٹے وڈے
اپنے تے غیر سارے آپ دے حُسن سلوک توں متاثر ہن۔ آپ صلی اللہ
علیہ وسلم آپ توں چھوٹیں کوں ای سلام کرن ڈیج پہل کر نیدے ہن۔

آپ دے حُسن سلوک توں متاثر تھی کے زیادہ ترقیلے اسلام گھن آئے آپ
دے حُسن سلوک دی بک چھوٹی جہیں مثال عام ایسا ڈفتی ونچ سگدی ہے جو
آپ دشمنا کیتے اپنی چادر چاڑھنے ہے بن تے اپنی جان دے دشمناں
کوں معاف کر کے انہاں دے حق ویج ہدایت دیاں دعائیں کر نیدے ہن۔

۹۔ سادگی

سادے پیارے نبی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم دی
سادگی تے شرافت دی کوئی مثال نیں ملدی۔ آپ سادگی تے اعتدال کوں
ڈھیر پسند کر نیدے ہن تے ہر قسم دے تکلف، ظاہر داری

تے بُناوٹ توں بالکل پریں رہنے ہے۔ آپ دی سادگی دی چھوٹی
جہیں مثال اے ہے جو ڈد جہان اداے مردار تھی کے اپنی جھتی کوں آپ
گنڈھیندے ہن تے اپنے چو لے گوں آپ خود ناکیاں لیندے ہن تے
گھروالیں نال کم کار ویج ہتھ بھرا گئندے ہن۔ آپ دی خوراک ویج پنڈ،
جو دی روٹ تے سُتو شامل ہن پکری دا کھیر خود ڈدہ کے پن گھنے ہے ہن
مکدی گالہ اے ہے جو آپ بادشاہی ویج فقیری کیتی۔ در تیں کوئی نوکر
چاکر یا گھر ویج کوئی کنیز یا نوکرانی نہ رکھی۔ ہر قسم دی زیب و زینت نے
خلاف ہن۔ تدمی میں سُم بھیوں نا تے کنڈ مبارک تین تڈی دے نشان پئے
ویندے ہن۔ سفر ویج اپنے صحابہ کرام نال کم کرا دا ڈیج کوئی عار نہ سمجھی
ہن۔ صحابہ کرام ادب دی وجہ توں جے آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں کہیں کم
کر ڈی تکلیف نہ ڈیوں نا تاں آپ ایڈوں ادبوں کا ٹھیاں چھٹ کے
اویںدے ہن۔ تاں جو سفر ویج کم دی حصہ داری کھتی دنجے۔ آپ صلی اللہ
علیہ وسلم دی مساوات سادگی تے شرافت دی دنیا قائل ہے۔ انہاں دی
ساری حیاتی بے عیب تے بے مثال ہے۔

۱۰۔ خدمتِ خلق

حضور کیم صلی اللہ علیہ وسلم دی ساری حیاتی خدمت
خلق و پچ گزری جو آپ صلی اللہ علیہ وسلم فرمیدے ہن جو خدمتِ خلق دیج
اللہ تعالیٰ دی رضا ہے ہیں سانگے آپ صلی اللہ علیہ وسلم کہ فرمان ہے
مطابق قوم دے آتا گوں قوم دا خادم آکھیا گئے کیوں جو دراصل قوم دا
راکھاتے خادم ہوندے تے قوم دے ڈکھ ادا پنا ڈکھ سمجھ کے قوم دی
بھلائی واسطے اپنے اراام کوں بھل ویندے۔ آپ غلام دے غلمگار

و سیدب سارہار شخصیت

حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم توں پہلے عرب دی حالت بر لحاظ نال وگڑی ہوئی ہئی تے سارا عرب بد کاریں تے برا میں دامگھڑ بیٹا۔ کہیں قانون دا نام نشان نہ لے۔ جووا، شراب، زنا، قتل تے ڈاکہ زندگی جرم نہ بگھڑیے ویندے ہن۔ ترمیت شودی غلام توں دی بدتر حالت ویچ ہئی۔ مرد ایکوں اپنا یک کھدا و ناں سمجھدا ہاجے کہیں کوں دھن چاپو دے نا تاں اپنے ظالم پئے دے ڈر کوں اونکوں ماء جیندا دفن کر ڈیندی ہئی جو مرد دھن دا چمن بدمختی، سخوت تے بے عزتی سمجھدے ہن۔ چھوٹی جھیں گال تیں جھیرا شروع تھیوے نا تے قتل و غارت سالہاسال تیں ویندی ہئی پی۔ ہر قبیلے دا اپنا سردار ہا۔ خانہ بد و ش زندگی ہئی۔ گھوڑیں کوں پانی پلاوٹ یا کہیں شے گھوڑے توں اگوں کڈھ و بچٹ تیں تلوار چل ویندی ہئی۔ جنگل دے جانوراں توں وی بدتر زندگی ہئی۔ جیندی سوٹ اوندی جھوٹ وانگے ڈاٹھا بینٹھیں تیں سوار ہا۔ سود خوری، غریبین دا مال کھاؤٹ، یتیجیں کوں ستادن تے اہیاں دا مال غبن کرنٹ کوئی گناہ نہ نایا شرم جا تے شرافت پر دے پہنچے ہن۔

سادے پیارے نبی صلی اللہ علیہ وسلم دے اعلان نبوت ۲

تے یتیماں دے والی غریباں دے مولا تے بیوائیں دے سر پست ہن۔ صافریں گوں جہاں ٹشاوٹ ویچ خوشی محسوس کر نیدے ہن۔ آپ دی ذات مبارک بک کامل انسان دی شکل ویچ مسلمانوں دا سطے خاص طور تین را ہدایت ہئی۔ ہیں سانگے آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے اخلاق حسنہ ساڈے کیتے انہاں را ہیں دا ڈیوار ہن۔

بعد اُکھیں چرانوں والے بد و صرف تریوی سال دے عرصے پچ عزت
تے سکریم والے بن گئے۔ بک پئے دے جانی دشمن بک پئے توں
چند طیاں گھولن رگ گئے۔ اسلامی آب وہوا تے اخلاق نبوی دی
تریتیت اسخان کوں ایں راس آبگئی جو او اخلاقیات تے ادب
دا نمونہ بن گئے۔ اے سب کھو آپ دی سیب سدھار شخصیت
دی محنت، خلق تے محبت دا نتیجہ ہا۔ آپ سیب کوں سدھار کے
بیوٹ دا حق ادا کر ڈتا۔

قوم دار اکھا تے رہبر

حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم اسلام دی خاطرو ڈے ڈکھتے تکلیف ان راست
کیتیاں۔ کہیں جو راجح تے ظالم دی پرواہ نہ کر کے اللہ تعالیٰ دی نصرت نال پہلے میئے
وہیج بک پھوٹ جہیں ریاست قائم کیتی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے اخلاق
تے حسن سلوک نے بک پئے دے جانی دشمن عرب قبیلیاں کوں کھیر کھنڈ
کر کے ہک بک کر ڈتا۔ بک پئے دے خون دے پیا سے جگری
یار بن گئے۔ اسلامی اخوت تے محمدی مسادات وہیج زنجیجن دی وجہ
توں دشمنیاں دوستی وہیج تبدیل بھی گیاں۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم ہر قسم دے
نسیتے علاقائی فرق کوں ختم کر ڈتا۔ صرف اسلام دی رسی کوں سکڑا
کر کے پکڑن دا حکم ڈتا تے جھگڑے جھیڑے توں بچن دی ہے ایت
کیتی۔ رب کریم دے قرآنی فرمان دے نال مگہ امن دا گھر تے سلامتی
دا ویڑھا بن گیا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اپنی قوم کوں او سچا تے
سدھارستہ ڈکھایا جیھڑا رب دے پیارے بندیں کوں سدھا
فیت پچاڑیوں دا فنا من ہا۔ مسلمانوں اپنے بنی دی اطاعت تے
قرآن پاک تین عمل کر کے کئی سو سال تک دُنیا میں شاہی کیتی۔ اے
بی گالہ ہے جو بعد وہیج گمراہی دی وجہ توں او این نعمت توں
محروم بھتی کے ذلیل دخوار بھتی گئے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم عرب

دی بُدّو تے وحشی قوم کوں ساری دُنیا ویچ تہذیب تے ستدن ویچ نشابر کر ڈتا۔ دُنیا دی کہیں قوم ویچ کوئی اینجھا را کھاتے سڑا رنیں آیا جیں اپنی قوم کوں مکھوڑے عرصے ویچ سدھار کے دُنیا میں ممتاز کر ڈتا ہووے۔

ذیویٰ تعلیمات

اسلام یک اینجھا مکمل غرہب ہے جیں کوں اللہ تعالیٰ اپنے پارے تے آخری نبی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے ذریعے دُنیا دے لوکاں واسطے راہ ہدایت تے راہِ نجات بٹا کے بھیجے۔ انسانی زندگی دا کوئی پہلو اینجھا کائے نی جیسیدا حوالہ قرآن کریم ویچ نہ ہو دے۔ ازل توں رکھن کے ابتدیں دے سارے مسائل تے امنہاں داخل این پاک کتاب ویچ موجود ہے۔ ایندے ویچ سیاست تے معافیت دے علاوہ معاشی تے اقتصادی مسئلے وی وضاحت نال بیان کر ڈتے گیں اے کتاب انسان کوں اوندمی زندگی دے ہر پہلو دی رہبری تے راہنمائی کرنیدی ہے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اسلامی تعلیمات کوں ڈو رسم کر کے مسلمانوں دے ابگوں پیش کیتے جہاں وچوں یک حصہ اسلامی عقائد تے ڈو جھا اسلامی ارکان ہے۔ امنہاں ساریں تیں ایمان آن لازمی ہے تے کہیں یک بگال دا انکار میں مسلمان نیں محتی سگدا۔ امنہاں دی تفضیل کجھ ایں ہے:

اسلامی عقائد

اسلامی عقائد دی بنیادی تعداد ست عجیبیں دی تفضیل ایں ہے:
۱۔ ادلہ تیں ایکاں | اسلامی تعلیمات دا بنیادی تے پہلا

شجرۃ نسبہ والدہ مطہرہ حضرت صلی اللہ علیہ وسلم

عقیدہ اللہ تعالیٰ دی ذات تیں اُن ڈھنپا ایمان گھن آٹوٹ۔ اُنہیں تاں ہر مذہب و بیج رب دی عبادت دا تصویر کہیں نہ کہیں صورت دیج موجود ہے۔ سچی گالھ تاں اے ہے جو کوئی مذہب دی رب کریم دی ذات دا منکر نہیں ادا کہیں نہ کہیں روپ و بیج رب کریم دی غلطت کوں تسلیم کریں۔ پر اسلام دا عقیدہ توحید سب توں افضل تے اعلیٰ ہے اسلام توں پہلے لوکیں کئی کھدا بنا گھدے ہن تے مٹی تے پتھر دے اپنے بنائے ہوئے بُتاں گوں دی خدا دا درجہ ڈیندے ہن۔ حتیٰ کہ یہودی تے عیسائی صاحب کتاب ہوندیں ہوئیں شرک داشکارہتی نگئے۔ اپنے نبیاں گوں خدادی اولاد آکھن لگ گئے پر اسلام انہیں دے دعوے کوڑے کر دتے تے سورۃ اخلاص و بیج صاف صاف آکھ ڈتا گیا جو دب نہ خود کہیں دی اولاد ہے تے نہ رب دی کوئی اولاد ہے۔ اوساریں انسانی تفاضلیں توں بالکل آزاد ہے تے سب شےیں خود قادر ہے ادا کہیں دا محتاج نیں۔ ڈوہیں جگ ہوندے محتاج ہن اوس دنیا دیاں ضرورتاتاں پوریاں کر ڈتے قادر ہے۔ اونکوں کہیں دی ضرورت کاٹے نہیں۔ اونکوں کوئی نہ تاں دی اور رب واحد لامشیریک ہے جسے کوئی نہ منے تاں دی اوپنی مثال آپ ہے۔ رب کریم دی ذات با برکات پے عیب تے لا ریب ہے۔ دنیا دا سارا نظام تے ساریاں چیزیں اسماں، زمین چندر، تارے، بیجھے، سمندر، پہاڑ، ہوا یعنی، جھر تے شحر سب اوندے پیدا کیتے ہوئے ہن تے سارے اوندے حکم دی تعمیل وچ اپنے

اپنے فرض ادا کریں ہے پین۔ ہر ذمہ دی روح تے جاندار دا اوغلانِ ماںک مٹے پاک ہے تے انہاں دی موسمتے حیات اوندے ہتھ وچ ہے اب سیع، بصیر، خیر، علیم، عالم الغیب تے روزی رسان ہے۔ ڈولائ جہانان تیں ادا کلھا مسحودتے مبعود ہے۔ فرشتے جوں تے انسان ہوندی مخلوق ہن تے ادا انہاں دا حاجت روا تے کلھا مشکل کُشا ہے۔ ادا کلھا ہے بھلا سہے تے ہوئی پیا۔ اسلام دا اے پہلا عقیدہ ہے جنکوں بغیر کسی غذر دے من گھنٹ بندے گوں مومن تے مسلمان دا درجہ ڈے ڈیندے۔ رب کریم ذات واحد لامشیریک تیں ایمان گھن آڈن اسی اسلام دا پہلا عقیدہ تے بشرط ہے۔ جو رب کوں رب نہ منیں تے اوندا کیہاں ایمان ہوئی۔

۲- فرشتیں تیں ایمان | اللہ تعالیٰ دی ذات تیں ایمان آنٹ دے بعد اسلام دا ڈو جھا عقیدہ اللہ تعالیٰ دی پیاری مخلوق فرشتیں تیں اُن ڈھنپا ایمان گھن آٹوٹ ہے۔ اے قوم اللہ تعالیٰ دی ڈبی فرمانبردار ہے انہاں وچوں لا تعداد فرشتے ہر وقت رب کریم دی عبادت و بیج محوزہ کے لپٹا فرض ادا کریں ہے پین تے انہاں وچوں اللہ تعالیٰ کو فرشتے اپنی مرضی دے مطابق اینجیھے دی پیدا کیتیں جیہڑے رب کریم دی طاعت وچ کوئی دنیاوی فرض انعام ڈیندے۔ اے نورانی مخلوق ہے تے ایندا مادیت پرستی ناں کوئی تلقن نیں اے مخلوق کھا دن، پیوٹ، ٹرک، پھر ڈتے سُمن یا آرام کرن توں بے نیاز ہے۔ انہاں وچوں جیہڑے فرشتے اللہ تعالیٰ دے حکم ناہل دنیا دے کارخانے کوں چلا دن دا فرض، انعام

ڈیند ان اہناءں وچوں چار ڈاڈھ مسٹر ہیں۔ سب توں پہلا اللہ تعالیٰ دے قریب رہن والا پیارا فرشتہ حضرت جبرائیل علیہ السلام ہے، اُن رب العالمین دا پیغام رسائی تے ایسی ہے ایندام کم رب غفور توں پیغام گھن کے اوندے مقرر شدہ پیارے بندے نے تے بنی تیں من دعوں پچاؤ ہے۔ ڈو جھا فرشتہ حضرت میکائیل ہے جیندماں دنیا تیں ہر جاندار کوں رب دے حکم دے مطابق رزق پچاؤ نے مینہہ دساوٹ ہے۔ تریجھا دبا فرشتہ حضرت عزرائیل ہے جیندماں، ہر جاندار دا مقرر وقت تیں رُوح قبض کر ڈھے۔ چوتھا فرشتہ حضرت اسرافیل ہے جیہڑا رب دے فرمان تے قیامت دے ڈینہہ صور یعنی ناد پھوکن ڈا سطے تیار کھڑے تے ول اسے ڈو جھا ناد اوں دیلے وجیسی جیہڑے دیلے ساری دنیا کوں حشر دے ڈینہہ رب کرم دے پیش محتیوں نا ہوئی۔ این مخلوق تیں ایمان اسلام دا حصہ ہے۔

۳۔ رسول تیں ایمان | اسلام دی تریجھی وڈی شرط یا عقیدہ اللہ تعالیٰ دے بھیجے ہوئے رسول تیں ایمان گھن آنون ہے۔ بنی اللہ تعالیٰ دی برگزیدہ تے پسندیدہ چوٹ ہوندیں جہنم کوں رب کرم اپنی مخلوق دی ڈیا یت واسطے ضرورت دے وقت بھج ڈیندرا رہ گئے۔ اہناءں تیں اللہ تعالیٰ دا پیغام حضرت جبرائیل علیہ السلام پچیندار ہو گئے تے اہناءں تیں آسمانی صحیفے یا کتاب وسی نازل بھیں۔ قرآن پاک وحی صاف لکھ ڈتا گئے۔ جیسی رسول دی اطاعت کیتی اون اپنے رب دی اطاعت کیتی کیوں جو رسول ای دراصل رب دی اطاعت

تے توحید دا سبق ڈیندے۔ رسول دے متعلق ہر مسلمان دا اے ایمان تے عقیدہ ہو دنا چھیدا ہے جو اے سارے پنج ہر حضرت آدم علیہ السلام دی اولاد ہن تے اللہ تعالیٰ دے بھیجے ہوئے بندے تے رسول ہن۔ اہناءں وبح سارے انسانی تقاضے موجود ہوندیں۔ پر اد اپنی ساری خیاتی اللہ تعالیٰ دی رضا دے مطابق بسر ہگر یہ دن۔ لوکیں کوں گمراہی توں بچا کے سدھے راہ تیں گھن آندن۔ اد رب دے احکامات دی تعمیل وبح کہیں مشکل، تکلیف، ڈکھ یا دشمنی دی پرواہ نیں کر نیدے۔ حضرت آدم علیہ السلام توں گھن کے حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم تیں سارے بنی برتق ہن۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے بعد نبوت دا سلسلہ ختم ہتھی نگئے۔ جے کوئی اہناءذے بعد نبوت دا دعویٰ کریتے اونکا ادب ہوسی تے اوندی نبوت کوڑ دی پنڈ ہوسی۔ اللہ تعالیٰ دے بعد بنی دادرجہ سارے انسانوں تک اچا ہے تے ساڑے پیارے بنی اللہ تعالیٰ محمد صلی اللہ علیہ وسلم دا درجہ سارے نبیاں توں افضل ہے بنی اللہ تعالیٰ دا پیغام بر تے ایسی ہوندے ایندے بغیر دنیا تیں لوکاں کوں سدھا راہ ڈکھاون ڈے رب دی ذات توں ڈراون ڈا کوئی ذریحہ نیں۔ ہیں واسطے اہناءں تیں ایمان آنٹھ ضروری ہے۔

۴۔ آسمانی کتابیں تیں ایمان | اللہ تعالیٰ ذی ذات واحد، فرشتیں تے انبیاء کرام دے بعد اسلام دا چوتھا عقیدہ اہناءں آسمانی کتابیں تیں ایمان آنٹھ ضروری ہے جیہڑا یاں وقاً فوقتاً

اللہ تعالیٰ دی طرفون حضرت جراثیل علیہ السلام دے ذریعے مختلف انبیاء کرام تے نازل حقین کیوں جو ایسے کتاباں ای لوکیں کوں راہ ہدایت ڈھکھاون ڈاڑھیعے ہن۔ ڈھیر سارے چھوٹے موڑے صحیحے مختلف انبیاء تین نازل حقین پر انہاں دچوں چار کتاباں ڈھیر شہر ہن۔ پہلی آسمانی کتاب زبور ہے جو حضرت داؤ د علیہ السلام تیں اُتاری گئی عرب ڈوجہ کتاب تورات حضرت موسیٰ علیہ السلام تین نازل حقین۔ تریجھی کتاب داناں انجلی ہے اے حضرت عیسیٰ علیہ السلام تیں نازل کمیتی بگئی۔ چوھتی تے آخری آسمانی کتاب قرآن پاک ہے جو سلفے پیارے بنی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم تیں نازل ہتھا۔ قرآن کریم ویج ساریں کتاب میں دا ذکر ہے۔ زبور، تورات تے انجلی اصلی حالت ڈیج باقی نیش رو بگیاں انہاں کوں انہاں دے منٹ والیں اپنی مرضی نال تبدیل کر گھدے بیں واسطے اے ہن قابل عبارتیں رو بگیاں تے قرآن دے آنون دے بعد انھاں تریہاں کتاباں دی ضرورت تے اہمیت ختم ہتھی بگئی ہے کیوں جو قرآن پاک اد آسمانی کتاب ہے جیندے ویج کہیں تحریف یا تبدیلی دا امکان کینی کیوں جو قرآن کریم ویج خود رب کریم ایندی حفاظت اپنے ذمے لادتی ہے تے اینکوں لوح محفوظ تیں بالکل محفوظ کر گھد انگئے۔ ایندے ویج قیامت تیش پک لفظ نیش تبدیل کیتا و نج سگدا۔ کتاباں تیں ایمان اسلام دا ضروری حصہ ہے۔

۵- یوم آخرت تیں ایمان ایمان دی پنجویں ایم مشروط یوم آخرت تیں ایمان ہے۔ قرآن تے سنت دی روح نال آخرت دے ڈینہ ہے تیں ایمان لازمی شرط ہے۔ ایں ڈینہ رب کریم انساناں کو لوں انہاں دی دنیا

دی زندگی دا حساب کتاب گھنسی۔ ساریں دے اعمال نامے انہاں دے ہیچس ڈے ڈتے دلیں۔ ہتھ پیرتے اکھیں انہاں دے عخلان دی گواہی ڈلیں۔ ہیں ڈینہ دے حتی حساب تے عذاب توں بچن ڈی کوشش ویج انسان فطری طور تین نیکی دے پاسے توجہ ڈے کے بدی کولوں بچن ڈی کوشش کر یہدے بے یوم آخرت دا ڈر نہ ہوئے تاں کوئی دی نیکی دی اتنی پرواہ نہ کرے نا جتنی ہٹ کیتی ویدی ہے یوم آخرت دراصل جزا تے سزا دا ڈینہ ہے۔ صالح تے نیک عمل والے لوک جنت ویج دلیں۔ بد کردار تے گنہگار دوزخ دا بل بنڑسن۔

سارے بنی دی ایں ڈینہ لفظی داشکار ہو سن۔ البتہ آخر ویج ساٹے پیارے بنی تے اللہ تعالیٰ دے محبوب رب تعالیٰ دے خاص حکم تے مہربانی نال امت دی بخشش دی شفا عت کر لین تے رب کریم ساری امت کوں بخش کے جنت دی ہمیشہ دی زندگی ڈے کے نعمتیں نال مالا مال کر ڈیسی (سبحان اللہ)

۶- مرٹ دے بعد ول جیوں اسلام دا چھیواں عقیدہ یا شرط مرٹ دے بعد ول جیوں ٹیں ایمان گھن آٹوں ضروری ہے اے ایں واسطے جو ایں بگال دے بغیر یوم آخرت تیں ایمان گھن آٹوں دا کوئی فائدہ نیش ہے جسے مرٹ دے بعد ول جی کے آخرت ویج رب دے ابگوں پیش ہتھیوں تاں دنیا دا حساب کتاب ہتھی ہے مرکے مٹی ہتھی گیو سے تاں ول کیہاں حساب کتاب ہتھی۔ باقی ہے لے بگالہ

جو اباں ول کیوں جیسوں؟ تاں جیہڑے رب ساکوں پہلے پیدا کیتے او اپنی قدرت نال ای ساکوں مار کے ول جواونٹینی قادر ہے۔ ہے او حضرت آدم علیہ السلام کوں بغیر ماء پیو دے تے حضرت عیسیٰ کوں بغیر پیو دے پیدا کر سگدے تے مویاں کوں وی جواونٹ اوندے ابگوں کوئی دبڑی گا لہ نیں۔ ہیں واسطے مرٹ دے بعد دل جیونٹ تین ایکان گھن آنٹونٹ ضروری ہے۔

کے چنگی تے لنگی تقدیر تیں ایکان اسلام دا آخری حسم عقیدہ اے ہے جو انسان ہر چنگی تے ماڑی تقدیر تیں ایکان گھن آوے۔ اللہ تعالیٰ دی ذات ہر لفغے تے نقشان دی مالک ہے تے تقدیر دا مالک رب ہے او کہیں دی کوشش نال تبدیل نیں محیثندی۔ ہیں واسطے انسان کامیابی تیں رب کیم داشکر ادا کرے تے ناکامی دیج توبہ استغفار کرے۔ رزق، تخت بخت، صحت بیماری، ڈکھ سکھ، غم تے خوشی، امیری تے غریبی سب رب العالمین دے ہتھ فتح ہے او چلے تاں شاہ گوں گدا کر ڈیوے یا چلے تاں گدا کوں بادشاہ بننا ڈیے او جیکوں چاہے اپڑیاں نعمتاں عطا کر ڈیوے تے جیکوں چاہے اہنال توں محروم کرے۔ تقدیر تیں کہیں دا زور نیں جیہڑا رب دی تقدیر دے صابر تے شاکر محظی بگیا اوندے ڈوہیں جہاں سنوار گئے۔

ارکانِ اسلام

- سادے پیارے بنی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے فرمان دے مطابق دین اسلام دے ہنج خاص رکن ہن۔ انہاں دچوں ہک رکن دا انکاری دی مسلمان نیں حق سگدا۔
رکن اے ہن:
- ۱۔ اللہ تعالیٰ کوں کلہیہ تے عبادت دے لائیں سمجھن تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں اللہ دا آخری رسول مئن۔
 - ۲۔ نماز قائم کرن۔
 - ۳۔ رمضان دے روزے رکھن۔
 - ۴۔ زکوٰۃ ادا کرن۔
 - ۵۔ حیثیت دا لے آدمی دا حج کرن۔
- ۔

ہن سروں ارکان ہنج سیں دین تے ایکان دے
کلمہ طیب ہنج نماز، روزے تریہ، رمضان دے
پیا ہے واجب ہر تو نگر، مال تین ڈیوے زکوٰۃ
حج کرے پس، هستی والا حکم ہن رحمان دے

حضرت دی اولاد

۱. سیدنا حضرت قاسم^{رض} حضرت خدیجۃ البریعیة
۲. سیدنا حضرت عبد اللہ بن حضرت خدیجۃ البریعیة
۳. سیدنا حضرت طیب رطہر حضرت خدیجۃ البریعیة
۴. سیدنا حضرت ابراہیم^{رض} بن حضرت سارہ القبطیہ
سے چار سے ھاتھ بڑے بیٹھنے (زیچن) و پچ فوت تھی گئے ہیں

حضرت پیغمبر

۱. سیدہ حضرت زینب^{رض} حرم پاک حضرت ابوالمعاصی
۲. سیدہ حضرت رقیہ^{رض} حرم پاک حضرت عثمان
۳. سیدہ حضرت ام کلثوم^{رض} حرم پاک حضرت عثمان
۴. سیدہ حضرت فاطمۃ الزہرا^{رض} حرم پاک حضرت علی

دوسرا ترے

۱. سیدنا حضرت علی^{رض} بن حضرت زینب^{رض}
۲. سیدنا حضرت عبد اللہ بن سیدہ حضرت رقیہ^{رض}
۳. سیدنا حضرت حسن^{رض} بن سیدہ حضرت فاطمۃ الزہرا^{رض}
۴. سیدنا حضرت حسین^{رض} بن سیدہ حضرت فاطمۃ الزہرا^{رض}
۱. سیدہ حضرت امامہ بنت حضرت سیدہ زینب^{رض}
۲. سیدہ حضرت ام کلثوم^{رض} بنت سیدہ حضرت فاطمۃ الزہرا^{رض}
۳. سیدہ حضرت زینب^{رض} بنت سیدہ حضرت فاطمۃ الزہرا^{رض}
۴. سیدہ حضرت رقیہ^{رض} بنت حضرت فاطمۃ الزہرا^{رض}

دوسرا بیان

مومناں دیاں ماواں یعنی حضور پاک صلی اللہ علیہ وسلم دیاں پاک گھروالیاں

1. حضرت خدیجۃ الکبریٰ رضی اللہ عنہا حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی سب توں پہلی تے پیاری گھروالی کمے دی مشہور بیوہ بی بی جیندی و فاداری اپنی مثال آپ ہے تے انہاں اسلام واسطے سب بکھر قربان کر دیا تے رب العالمین انہاں کوں پہلی مسلمان ہو دن دی سعادت نصیب فرمائی۔ حضرت ابراہیم^{رض} توں سوا حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی باقی ساری اولاد انہاں وچوں ہیں۔ نبوت دے ڈاپوں سال فوت تھی تے جنت المعلّیٰ کہ وچ دفن کیتا گیا۔

2. حضرت سودہ رضی اللہ عنہا اے حضرت سکران دی گھروالی، ہئی۔ گھروالے تے اپنی اماں سینٹ دبے کئھے اسلام گئن آئی۔ اے تریہے بھرت کر کے جب شپلے گئے، حضرت سکران فوت تھی گئے حضرت خدیجہ^{رض} دی وفات دے بعد حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم نامہ نبوت وچ انہاں نال نکاح کیتا۔ ایں وقت انہاں دی عمر ۵ سال ہئی۔ جیس دیلے حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے نکاح وچ آئی حضرت سودہ رضی اللہ عنہا اپنے حقوق انہاں کوں بخش دیتے۔ آپ سے ۱۹ صورتی وچ وفات پاتی تے جنت البقیع مدینہ وچ دفن کیتا گیا۔

۳ حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا آپ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے یار غارتے یا رہزادے حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ دی چھوٹی صاحزادی ہن۔ نکاح دے وقت بتوت دے پار ہوئیں سال انہاندی عمر صرف نوں سال ہی۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم انہاں کوں تحریر دی آپے ہن۔ آپ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی ڈادھی پیاری گھروالی ہی۔ انہاں دی نسبت نال کئی قرآنی آیات نازل ہتھیا۔ آپ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی کہی خوش نصیب کنواری رفیقہ ہی۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا وصال انہاندے جوڑے دیج ہتھیا۔ آپ رکھدھ جبری دیج دفات پاٹی تے جنت البقیع دیج دفن کیتا گیا۔

۴ حضرت حفصہ رضی اللہ عنہا آپ سلامان دے ڈوجھے خلیفہ حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ دی صاحزادی ہن۔ انہاندا خاوند غزوہ احمد دیج زخمی ہتھی کے شہید ہتھی گیا۔ سسندھ جبری دیج حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم نال نکاح ہتھیا۔ آپ ڈبی عبادت گزارہن۔ انہاں سٹھ سال دی عمر دیج دفات پاٹی تے جنت البقیع دیج مدفن ہے۔

۵ حضرت زینب بنت خزکیہ رضی اللہ عنہا انہاں دا پہلا نکاح مطیل بن حارث تے ڈوجھا نکاح عبیدہ بن حارث نال ہتھیا اے ڈوہیں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے سوتھاں انہاں دا تریجھا نکاح حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی بُوا دے پیر عبد اللہ بن مجاش نال ہتھیا۔ او جنگ احمد دیج شہید ہتھی گئے۔ سسندھ جبری دیج حضور صلی اللہ علیہ وسلم انہاں نال نکاح کیتا۔ ایں نکاح توں ترے ہیینے بعد فوت ہتھی گئی، اے

۶ حضرت ام سلمہ رضی اللہ عنہا انہاں دا پہلا نکاح حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی بُوا دے پیرتے تھجھ شرکیہ ہتھی رضا عی مہرا اپنکے نال ہتھیا۔ او جنگ احمد دیج زخمی ہوون دی وجہ توں شہید ہتھی۔ انہاں دیچوں حضرت ام سلمہ رضی اللہ عنہا دے چار بال ہن آپ صلی اللہ علیہ وسلم انہاں دی ذمہ داری قبول کر کے سسندھ جبری دیج انہاں نال نکاح کیتا۔ انہاں سٹھ سال دی عمر دیج دفات — پاٹی تے جنت البقیع دیج دفن ہتھی۔

۷ حضرت زینب بنت جحش رضی اللہ عنہا اے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی کو شش نال انہاں دا نکاح حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے غلوم زید رضی اللہ عنہ نال ہتھیا پہ انہاں دا بھاہ نہ ہتھی سگیا تے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم سسندھ جبری دیج انہاں نال ایں داسٹے نکاح کر گھمدا جو سڑب دیج پیرتیلے غلام دی بیوہ یا مظلہ گھروالی نال نکاح گناہ کھوادیتا ہا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم ایں بدعت دے خلتے داسٹے اپنے پیرتیلے غلام حضرت زید رضی اللہ عنہ، دی مظلہ حضرت زینب نال نکاح کر گھمدا۔ انہاں سسندھ جبری دیج اہ سال دی عمر دیج دفات پاٹی۔

۸ حضرت جویریہ رضی اللہ عنہا اے جنگ دے مال دیج پکڑی گئی تے حضرت ثابت بن قیس دے جھٹے دیج آئی۔ انہاں ایندے کوں آزاد کرن داسٹے کوئی رقم فدیہ طلب کیتی۔ حضرت جویریہ رضی اللہ عنہا حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں امداد داسٹے آئی تے

عرف کیا جو مسلمان ہتھی ہاں۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اہنہاں دا فدیر خود ادا کر کے اہنہاں کوں آزاد کرایا تے شہزاد بھری ویج اہنہاں نال نکاح فرمایا اسلامی لشکر کوں ایں ولقہ دا پتہ لگاتاں اہنہاں حضرت جویریہ رضی اللہ عنہا دے سارے سکے سورے قیدی ایں سانگے رہا کر ڈفتے جواد ہٹن پیارے بنی صلی اللہ علیہ وسلم دے رشتے دار بن گئیں۔ حضرت جویریہ رضی اللہ عنہا دا نکاح اپنے بیتلے واسطے رحمت ثابت ہتھیا۔ اہنہاں شہزاد بھری ویج اکابر سال دی عمر ویج دفات پاتی۔

۹۔ حضرت جیسیہ رضی اللہ عنہا

اے اُوں وقت دے حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دے ڈبے جانی دسمن ابوسفیان دی صاحزادی ہئی۔ اہنہاں دا پیٹو حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں لغوز با اللہ مکاون دی کوشش ویج ناتے اے مسلمان ہتھی کے اپنے گھروالے نال جسٹ بھرت کر گئی۔ اسکا اہنہاں دا گھروالا مرتد ہتھی بیکا۔ پر اے اسلام میں قائم رہ گیا تے اسلام واسطے ڈبیاں مصیبتاں جھوگیاں۔ بنی کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں اہنہاں دے حال دا پتہ لگاتاں اہنہاں جسٹ دے بادشاہ دی وکالت میں شہزاد ویج اہنہاں نال نکاح کر گھدا۔ حضرت جعفر طیار رضی اللہ عنہ ایں نکاح دے گواہ ہن۔ اہنہاں ستر سال دی عمر ویج شہزاد بھری ویج دفات پاتی۔

۱۰۔ حضرت صفیہ رضی اللہ عنہا

مارون علیہ السلام دی جد وچوں ہن۔ اہنہاں دا پہلا نکاح سلام بن مشکم نال ہتھیا تے دوجا نکاح کنانہ بن ابی الحیثیق نال ہتھیا۔ او جنگ خیر ویج ماریا گیا تے آپ جنگ دے مال غنیمت ویج شامل ہن۔ وہر کلی

تے ڈھیر سارے بجا ہر حضرت صفیہ دے طالب ہتھی۔ حضور کریم بھگڑا مکاون سانگے اہنہاں کوں ازاد کر کے اہنہاں نال خود شہزاد بھری ویج نکاح کر گھدا اہنہاں سوچاں دی عمر ویج شہزاد بھری ویج دفات پاتی۔

۱۱۔ حضرت شہزاد رضی اللہ عنہا

ہن۔ اسکا دی ہک بھین حضرت عباس رضی اللہ عنہ، دو بھی بھین حضرت حمزہ رضی اللہ عنہ، تریکھی بھین حضرت جعفر طیار رضی اللہ عنہ، دے گھر ہن چو ہتھی بھین حضرت قال الدین ولید رضی اللہ عنہ، دی آماں سیٹ ہن۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اپنے چاچا حضرت عباس رضی اللہ عنہ، دی خواہش تیں کسہ بھری ویج اہنہاں نال نکاح کر گھدا۔ اہنہاں دا اصل چوہر سال دی عمر ویج شہزاد بھری ویج ہتھیا۔ اہنہاں دا مزار شریف مکہ دے نیڑے سرف دے مقام تھی ہے۔

۱۲۔ حضرت ماریہ قبطیہ رضی اللہ عنہا

سکندریہ دے بادشاہ موقوس ہریت میں نہیں رہا۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اہنہاں دی دلبوٹی کیتے اہنہاں نال شہزاد بھری ویج نکاح کیا۔ اللہ تعالیٰ اہنہاں وچوں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم کوں حضرت ابراہیم رضی اللہ عنہ، عطا قرماںیا پراوچھوٹی عمر ویج فوت ہتھی گئے۔ حضور کوں اہنہاں دی دفات تیں ڈاڈھا غم ہتھیا تے کافر دشمن حضور صلی اللہ علیہ وسلم کوں بے اولاد ہوؤٹن دا طعنہ لگ گئی تے دلبرت سورۃ کوثر نازل فرمکے کافر ان دے منز ویج مٹی سئی۔

نوٹ

۱۔ اہنہاں دے علاوہ کھڑا رواتیاں انجھاں ملدن جو حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم چھی سوت نکاح ہئے وی کیتیں۔ پر اہنہاں نال آپ صلی اللہ علیہ وسلم

تڑائے سچے مخبر

امیرا راہب حضرت ابو موسیٰ ابؑ روایت کر شد ن ج حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم دی عمر تیرھائی سال ہی تے انھاں اپنے چاچا حضرت ابی طالب نال شام دا پہلا سفر کیتا۔ رستے ویج بھری دے مقام تیں انہاں پڑا کیتا تے ایس جا دا راہب بھرا انہاں دے کوں آیا۔ اوں پہلے کہاں اہیں انہاں قافیں فیں دو کوئی توجہ نہ ڈی ہیں ایں دفعہ اوں سارے قافلے دی گوت کیتے تے اوں حضرت ابی طالب کوں خبر ڈی جو یہ دے نال جمیرا تیڈا بھر پیا ہے او وڈے بختیں والا ہے جو اللہ تعالیٰ انہاں کوں اپنار رسول ثنا کے یجھے۔ ایندا ہوت اسے جو ایندی آمد تیں سارے درخت تے پھر انکوں سلام آکھ کے بھدے کر دیندے ہیں بجھے پاے ہبہ نبوت دی ہے۔ راہب حضرت ایشے مونڈھے تیں بجھے پاے ہبہ نبوت دی ہے۔ راہب حضرت ابی طالب کوں آکھیا تسان انہاں کوں روم نہ گھن و پخو۔ جسے کہیں انہاں کوں سچان لگھاتا تاں انہاں کوں قتل کرن ڈی کوشش کیتی ولیس گو اللہ تعالیٰ دی ذات انہاں دی محافظت ہے دل دی احتیاط چلگی گال ہے۔ ہیں سانگے او آپ کوں واپس کم گھن آئے۔ اسے پہلا سچا مخبر ہا جیس رسول کرم صلی اللہ علیہ وسلم دی نبوت دی وقت کوں پہلے تصدیق کیتی۔

ورقه بن توفیل

دار سر میل نیں محتیا ہیں۔ واسطے او آپ دیاں پاک گھروالیاں نیں بن ٹگیاں۔ انہاں وچوں نشاد بنت رفاعة۔ شبا بنت عمر عزیۃ بنت جابر، اسماء بنت نعمان تے ریحانہ بنت زید دے نام تاریخ طبری وغیرہ ویج بل دیندیں۔

۲۔ حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم بکھ مسلم بیبیں نال نکاح دی خواہش کیتے تے انہاں کوں نکاح دے پیغام بھجوائے پر اللہ تعالیٰ دی منظوری دے بیز کجھ نہ محتی سگدا ہا، پس سانگے اونکاح نہ تھی سگیے۔ جہاں کوں نکاح دا پیغام ڈالتا گیا انہاں وچوں حضرت ام ملنی بنت ابی طالب، صفیہ بنت بشاصہ، ام جبیب بنت العباس تے حمیرہ بنت الحارث دے نام قابل ذکر ہیں۔

۳۔ ایں گال دی وضاحت ضروری ہے جو حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم دے بارماں نکاح اوں قرآنی حکم توں پہلے محتی نگئے ہن جنہے نال شریعت ویج چار نکاح جائز ہیں۔ حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم دے پاک گھروالیں دی پاک حیات کوں ڈھناؤ نئے تاں صاف پتہ لگدے جو سوا ہے حضرت بی بی عالیشہ صدیقہ دے کوئی دی بھی پاک نکاح دے دیلے کنواری نہ ہی۔ اکثر بیبیاں بیوہ، مطلقة تے ڈھلیئے سن دیاں ہیں۔ ہیں واسطے کافرین، مشرکین تے عیا میں دا اے الزام سراسر غلط ہے جو آپ صلی اللہ علیہ وسلم نفاذی خواہش کیتے ڈھیر نکاح کیتے بلکہ حقیقت اسے جو غریب تھے غرزوہ بیہاں دی دل جوئی تے انہاں دے رشتہ دارین کوں اسلام دو رغبت ڈوادٹ کیتے نکاح کیتے بیگن۔

محقی تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم ہوں حیران تے پریشان تھے۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم اے واقعہ اپنی پیاری تے وفادارگھروالی حضرت خدیجۃ الکبریٰ رضی کوں سنایا۔ حضرت خدیجہؓ آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں تلی ڈقتی تے آکھیا جو تہاذبِ رب تہاذبے ایسی مہربان ہے میں تھاکوں اپنے سوت ورقہ بن نوفل دو گھن جلدی ملی اور ہوں نیک تے عالم آدمی ہے اُمید ہے اور ایں واقعہ دی اصلیت ڈسٹیلیسی۔ جیسی ویلے اماں خدیجہؓ آپ صلی اللہ علیہ وسلم کوں حضرت ورقہ بن نوفل دو گھن گبیٰ تاں اور حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا حال سن کے آکھیا جو اللہ تعالیٰ حضرت موسیٰ علیہ السلام و انگوں تھاکوں نبی بناؤن ڈاپینام ڈلتے۔ تاں اپنی امت دے نبی ہیوے پر لوک تھاکوں بنت دے دعوے دے بعد کئے وچوں کڈھچورلیں تے تہاذبے نال عنگ کریں۔ جسے میں اُوں ویلے تیں چیندار یہی تاں تہاذبی مذکریاں۔ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم بنت دے اعلان دے بعد کب خواب ڈیکھ کے صحابہ کرام کوں ڈسایا جو ورقہ بن نوفل جنتی ہے۔ درقة آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی بنت توں پہلے اسی اہنہاں کوں بنت دی خوشخبری ڈے ڈقتی تاں اللہ اہنہاں کوں بخشن ڈتا۔

۳۔ زید بن عمرو حضرت عامر بن ربعہ پاک روایت کریں گے جو زید بن عمرو اے آہواز دیندا ہا جو میں حضرت اسماعیل علیہ السلام دی اولاد وچوں ہے بنی دی انتظار ویح ہاں تے او دی عبد المطلب دی اولاد وچوں ہی سی میڈے خیال وچ میں اوندی آمد تیٹیں جیند اندھسائیں جو اوندی بنت دی شہادت ڈلیاں ہے تاں وچوں کوئی اوندی ویلے تیٹیں جیندارہ ونچے تاں اہنہاں دی خدمت میڈا سلام ضرور پچاودے۔ اہنہاں دی سنجان بالکل۔

سوکھی ہے جونہ اہنہاں دا قدما ہو سی تے نہ چھوٹا۔ اہنہاں دے سردے دا ل
نہ ہوں گھاٹے ہو سن تے نہ چھدرے، اہنہاں دیاں اکھیں سو نہ طیاں
تے لال ہو سن۔ اہنہاں دے موڑھے مبارک یسیں مہربوت ہو سی تے
ناں "احمد" ہو سی اور میں شہر ویح پیدا تھیں تے قوم اہنہاں کوں احتکوں
کڈھ چھوڑ لیسی تے او شرپ بھرت کر دیں۔ میڈی بگال یاد رکھا ہے۔
اہنہاں دے مغلق کہیں دھو کے ویح نہ او ہے۔ کمیں دین ایسا یہم دی
گول ویح ساری دنیا چھریاں تے ہر پاسوں میکوں ایہا دو نئے ملی ہے جو
اللہ سیں دا اے پیارا نبی ساڈے اسی وطن ویح پیدا تھیں۔

عامر بن ربعہ دی ایں روایت داراوی بیان کریں گے جو اسلام کھن
آنونٹ دے بعد میں محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم کوں زید بن عمرو دا حال سننا کے
اوندرا سلام پچایا تاں حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم سلام دا جواب ڈے کے
اوندے کیتے رحمت دی دعا طلب کیتی تے فرمایا کمیں زید بن عمرو کوں جنت
ویح خوش و خرم ڈستھے۔ سبحان اللہ!

- و حضرت ابوالسلامی مدینے دبے پہلے ہجا جوں ہن۔
- و عبید بن جحش پہلے مرتد ہا جو ہجرت جب شہ دبے بعد عیاشیٰ محتی گیا۔
- و حضرت سعد بن ابی و قاصی پہلے مجاہد ہا جیں حق دیتا ہو وحی پہلہ تیر چلا یا۔
- و حضرت زریں بن عوام پہلے صحابی ہن جہناں حق دی راہ وحی تلوار چاتی۔
- و ڈوچھی ہجرت جب شہ دبے پہلے ہبا جو حضرت جعفر بن علی طالب ہن۔
- و حضرت سوید بن ثابت پہلے مدفنی نینگرا جیں تین اسلام اٹر کیتا۔
- و حضرت عثمان بن مظعون پہلے ہبا جو صحابی ہن جو مدینہ وحی فوت تھے۔
- و مدینے وحی پہلے اسلامی معلم حضرت مصعب بن عمير ہن۔
- و سب توں پہلی مسیت سے ہجری وحی مسجد قبا بنائی گئی۔
- و سب توں پہلے جو نماز بوسالم دی دستی وحی ۱۲ بیس الادل سعیہ کو پڑھنی گئی۔
- و حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم پہلایسا سی فوجی قدم غزوہ دوان ہجرت دے ہاں پیدا ہجایا۔
- و حضرت سعد بن عبادہ غزوہ دوان بے موقع تین مدینے دبے پہلے قائم مقام حاکم شانگئے
- و ہجرت دے بعد سب توں پہلے جاؤں ہا مسلمان پاں حضرت عبداللہ بن زریں ہن۔
- و غزوہ احد وحی خدا دے تھوں پہلے تھی حارث بن القبر نا سو جہنم پیچ گیا۔
- و حضرت خبیث او پہلے شہید ہیں جہناں موت توں پہلے نماز دی سنت ادا کیتی۔
- و حضرت عبادہ بن لیث اور مجاہد ہن جہناں تیریں دے میہدہ وحی غزوہ ذات المقاصع وحی نماز ادا کیتی۔
- و حضرت ظلمہ پہلہ مسلمان ہا جیں آپنے پیشوں عبد اللہ بن ابی منافق دے قتل دی اجازت منگی۔
- و حضرت شام بن اصحاب مسلمان یعنی عبادہ بن صامت دے تھوں پہلے شہید صحابی ہن۔

سب توں پہلے

- و قرآن پاک دی سورۃ علّق سب توں پہلے نازل محتی۔
- و سب توں پہلے حضرت خدیجہ رضی اللہ عنہا کوں سلام نصیب رکھیا۔
- و حضرت ابو بکر صدیق ازاد مردیں و چول پہلے مسلمان تھے۔
- و حضرت علی کرم اللہ وجہہ سب توں پہلے مسلمان نامشی ہن۔
- و حضرت زید بن حارث پہلے علام مسلمان ہن۔
- و حضرت عباس دی گھروالی لبابہ بنت حارث حنفیہ کوں پہلے مسلمان ہئی۔
- و کوہ صفا تیس حضرت ارقہ دا گھر پہلہ اسلامی مرکز۔
- و بوت دا پہلہ عام خطاب سلمہ نبوت وحی کوہ صفا تیس کیتا گیا۔
- و سب توں پہلہ اسلامی گھرانہ حضرت ابو بکر صدیق ارقہ دا ہا۔
- و حضرت عثمان تے حضرت رقیہ ہجرت جب شہ دا پہلہ اسلامی جڑا ہا۔
- و سب توں پہلہ اسلامی جہند اہجرت دے سفر وحی حضرت بریڈہ اسلامیہ لے یا۔
- و حضرت حمزہ دے مسلمان ہوون ٹیں پہلی دفعہ قریش کوں سلام دا زور محسوس رکھیا۔
- و حضرت عمر دے اسلام آنٹ دے بعد پہلی دفعہ بیت اللہ وحی نماز پڑھنی گئی۔
- و حضرت حارث بن ابی ظالم کبھے دے اندر حق دی راہ دے پہلے شہید ہن۔
- و حضرت سمیہ اسلام دی راہ وحی شہید رکھیوں ٹوں والی پہلی بی بی ہئی۔
- و حضرت عثمان بن مظعون پہلے صحابی ہن جہناں یک اکھی صحابی تیس قربان کیتی۔

- ❖ حضرت ابوالسلیمان طینے دبے پہلے ہا جو ہیں۔
- ❖ عبید بن جحش پہلا مرتد ہا جو ہجرت جسہ دبے بعد عیسائی تھی گیا۔
- ❖ حضرت سعد بن ابی وفا صہبہ جاہلیہ جس حق دی اہ وہچ پہلا تیر چلا یا۔
- ❖ حبیبہ زبیر بن عوام پہلے صحابی ہن جہناں حق دی راہ ویح تواریخاتی۔
- ❖ ڈوجھی ہجرت جسہ دبے پہلے ہا جو حضرت جعفر بن جبی طالب ہن۔
- ❖ حضرت سوید بن شاپت پہلا مدینی نیگر ٹا جس میں اسلام اثر کیتا۔
- ❖ حضرت عثمان بن منظون پہلے ہا جو صحابی ہن جو مدینہ ویح فوت تھے۔
- ❖ مدینے ویح پہلے اسلامی معلم حضرت مصعب بن عمير ہن۔
- ❖ سب توں پہلی مریت سید ہجری ویح مسجد قبا بنائی گئی۔
- ❖ سب توں پہلے جو نماز بنو سالم دی دستی ویح ایمیں الادل سید کو پڑھنی گئی
- ❖ حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم پہلا سیاستی فوجی قدم غزوہ دوان ہجرت دیاں بعد اٹھایا۔
- ❖ حضرت سعد بن عبادہ غزوہ دوان بیت عرق میں مدینے دبے پہلے قائم مقام حاکم شانے نگئے
- ❖ ہجرت دے بعد سب توں پہلے چادون ڈالے مسلمان بال حضرت عبداللہ بن زبیر ہن۔
- ❖ غزوہ احمد پیچ حضرت دے تھوں پہلے زخمی حارث بن القیر ہا سو ہبہم پیچ گیا۔
- ❖ حضرت خبیث او پہلے ہشیم بن جہن موت توں پہلے نماز دی سنت ادا کیتی
- ❖ حضرت عبادہ بن بشیر اور مجاہد ہن جہناں تیریں دے میںہ ویح غزوہ ذات المتعال ویح نماز ادا کیتی۔
- ❖ حضرت طلحہ پہلا مسلمان نا جیں اپنے پیشو عبد اللہ بن ابی مناف دے قتل دی اجازت منگی۔
- ❖ حضرت ہشام بن اصحابہ مسلمان یعنی یادہ بن صامت دے تھوں پہلے ہشیم صحابی ہن۔

سب توں پہلے

- ❖ قرآن پاک دی سورۃ علّق سب توں پہلے نازل تھی۔
- ❖ سب توں پہلے حضرت خدیجہ رضی اللہ عنہا کو اسلام نصیب ہیتا۔
- ❖ حضرت ابو بکر صدیق رضی ازاد مردیں و چوں پہلے مسلمان تھے۔
- ❖ حضرت علی کرم اللہ وجہہ سب توں پہلے مسلمان نامشی ہن۔
- ❖ حضرت زید بن حارث پہلے علام مسلمان ہن۔
- ❖ حضرت عباس دی گھر والی لبایہ بنت حارث حضرت خدیجہ توں پہلے مسلمان ہی۔
- ❖ کوہ صفا میں حضرت ارقم رضی دا گھر پہلا اسلامی مرکز۔
- ❖ بیوت دا پہلا عام خطاب سلمہ نبوت ویح کوہ صفا میں کیتا گیا۔
- ❖ سب توں پہلہ اسلامی گھر ان حضرت ابو بکر صدیق رضی دا ہا۔
- ❖ حضرت عثمان رضی تے حضرت رقیہ رضی ہجرت جسہ دا پہلا اسلامی جوڑا ہا۔
- ❖ سب توں پہلہ اسلامی جہنم ہا ہجرت دے سفر ویح حضرت بریمہ اسلامی ہیا۔
- ❖ حضرت حمزہ رضی دے مسلمان ہوون ٹیں پہلی دفعہ قریش کو اسلام دا زور محسوس تھیا۔
- ❖ حضرت عمر رضی دے اسلام آنٹ دے بعد پہلی دفعہ بیت اللہ دی ویح نماز پڑھنی گئی۔
- ❖ حضرت حارث بن ابی مال کعبے دے اندر حق دی راہ دے پہلے ہشیم ہن۔
- ❖ حضرت سعیدہ اسلام دی راہ ویح شعید کھیون ڈالی پہلی بی بی ہی۔
- ❖ حضرت عثمان بن منظون پہلے صحابی ہن جہناں یک اکھ سچائی میں قربان کیتی۔

و غزوہ خدق دے موقع تیں پہلی دفعہ کئی نماز اٹلے آتے قضا تھیاں:-
و مسلمان پہلی دفعہ طائف دے معاصر تین کھبائی طبقے منجذب استعمال کیتی۔

و غزوہ تیوک توں کچھ عرصہ پہلے غیر مسلمان توں جزیرہ وصول کرنے دا حکم آیا۔

و صلح حدیبیہ دے موقع تیں سوا ٹھنڈتہ ابو بکر ضعیف اکثر مسلمان پہلی دفعہ موجھے نظر لئے

و غزوہ احد و حج پہلی دفعہ ۳۰ نمبری و حج مسلمان عورتیں حصہ کھدا۔

و جیشہ دا باڈشاہ نجاشی سب باڈشاہیں کنوں پہلے مسلمان تھیا۔

و بیت اللہ و حج پہلی بانگ حضرت بلال رضی اللہ عنہ بھری و حج ڈپتی۔

و سارقہ بن مالک بن جعیم پہلے خوش نصیب نا جینکوں سفر، بحربت و حج بھری تھی فی نامیا

و فتح مکہ دے موقع تیں سب توں پہلے حضرت ابوسفیان رضی اللہ عنہ اسلام قبول کیتا۔

و مسلمان تے کافران دی پہلی وظیمی لڑائی جنگ بدر ۲۷ نمبری و حج لڑی گئی۔

و جنگ بدر و حج مسلمان دے پہلے ترے پہلوان حضرت علی رضی اللہ عنہ حمزہ، تے

حضرت عبدہ بن حارث ہن۔

و اسود بن عبد الاسد پہلہ دوزخی ہاجر چا جنگ بدر و حج مسلمان دے پہلوان ہیا گیا۔

و حضرت عمر رضی اللہ عنہ جنگ بدر دا پہلہ شہید نا۔

و زید بن حارث پہلہ صہابی نا جیس مدینے بدر دی فتح دی خبر پہنچئی۔

و پہلی شوال ۷۳ نمبری کوں پہلی دفعہ روزیں دے بعد عید منانی کیئی۔

و حضرت حارث بن عیسیٰ پہلہ اسلامی سفر نا جینکوں شامی حاکم شر جل شہید کرایا۔

و حضرت زید بن حارث پہلہ اعلام نا جینکوں جنگ موتہ دا سالار بنایا گیا۔

و سبھ بھری و حج پہلی دفعہ فرض حج حضرت ابو بکر صدیق دی امامت و حج دا کیا گیا۔

و خطبہ حجۃ الوداع دے موقع تیں پہلی دفعہ حضور کرم صلی اللہ علیہ وسلم اپنے وصال دا اشارہ فرمایا۔

پھاطھی حدیثاں

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سادے پیارے نبی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے ہر قول تے
 فعل کوں حدیث آکھیا ویندے تے حدیث کوں قرآن پاک دی تشریح دی
 آکھیا گئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے فرمان دے مطابق چالھی حدیثاں کھنڈ
 تے یاد کرنے برکت، رحمت تے بخشش دا باعث ہن۔ ہیں واسطے چالھی
 حدیثاں کتاب دے آخر و حج کھیاں گئیں تے اُنہاں دا مفہوم سر اشیکی
 شریں و حج کوہ ڈھانگئے۔ ایں توں پہلے مولانا جامی رحمۃ اللہ علیہ تے مولانا
 ظفر علی خان مرحوم اے سعادت فارسی تے اُردو شعریں و حج کوہ کے حاصل
 کر چکن۔ اللہ تعالیٰ میذبھی ایں کوشش کوں قبول فرمادے۔ آمین

۱. افشو السَّلَامُ ۝ ۝ جاں ملے کوئی بھرا کرو سلام

بنتے ایویں فرمایا سیئں خیر لانا

۲. فَيَرْكِمُونَ الْعَلَمَ الْقُرْآنَ وَعَلَمَهُ ۝ ۝ جو پڑھدا پڑھیندا ہے قرآن پس

اوہ وسیب توں بہتر ہے انسان پس

۳. الدِّينُ شَيْنُ الدِّينِ ۝ ۝ گھنٹ سوکھا نہ بالکل قرض چاٹو

جے جھوٹاں ایشکوں یک مرض چاٹو

۱۳. الْدِيَنْ مَلْعُونَهُ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ ہے ایں دنیادی دولت بے لعنت دقابل
فَقْطُ ذُكْرُ رَبِّ دَاءِ ہے رحمت دے قابل
۱۴. هَوْنَ شَخْشَافَ لِيَسْعَى ہے اوسا دا ائیں "سوہنہ محمد اکھیندے
مُسْلَمَانَ جِرَاحَهَا مُلاوَّطَ كَرِينَدَے
۱۵. كُلُّ مُوْمَنٌ أَخْوَةٌ ہے سائے مومن ہن بھرا بھیوں ہن
یک خوت دی لڑی دے لعل ہن
۱۶. الْصَّلَاةُ مَرْجَحٌ لِّمُؤْمِنِينَ ہے صاحب مرح خود کھویے لے راز
ہے اصل مراجع مومن دی نماز
۱۷. الْطَّهُورُ شَطَرُ الْإِيمَانِ ہے نطق ہے اے صاحب قرآن دا
 حصہ ہے پاکیزگی ایمان دا
۱۸. الْحَيَاةُ شَبَّةُ الْإِيمَانِ ہے کیتا ہے ارشاد ایپنیں مصطفیٰ
 حصہ ہے ایمان دا شرم دھیا
۱۹. الْعِلْمُ نُورٌ ہے علم، خدادی ڈات تے ہس علم نو ہے
ایندھن حصول دا حکم کیتا حضور ہے
۲۰. الصَّوْرُ جَنَّةٌ ہے آکھیا ایپنیں آہن زندہ دے لعل ہے
روزہ بیشک مومنان دی ڈھال ہے
۲۱. الْمَالُ أَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ ہے پاچھ نیت دے کوئی اعمال نیں
ہے علی گواہے نیت نال نیں
۲۲. الْقَاطِعُ لَا يَدْخُلُ حَتَّةً ہے قطع رحمی جو کرے اپنیں وے نال
اوْنَاجِنَّتْ فَوْجٌ وَنَجْنَنٌ بِالْكُلِّ مَحَالٌ

۲۳. فَيَرْكُمْ نَفِيرُكُمْ لَاهِيَةٌ ہے گھردے بندیں نال جیندا پیار ہے
توں سمجھ پس اوں دا پیرا پار ہے
ہ طوبی لعن شغلہ عیبہ عن
۲۴. بُورَكَيْتَنَدَے لِيَسْعَى عِبَارَتِنَگَاهَ ہے بورکیندے پٹنے عیبار تین نگاہ
اوْنِيكَتَنَدَے لِيَسْعَى عِبَارَتِنَگَاهَ
۲۵. كَلْمَرَاعُ وَكَلْمَمَسْئُولُ ہے ہر کوئی اتحاد ہے حاکم ہر کوئی ڈیڑھاب
ہر کو لوں عیت اوں دی اخوڈا گھنی جا
۲۶. الرَّاسُ وَالْمَرْتَشُ كَلِيْهَا فِي النَّارِ ہے راشی تے مرتشی چیرھے ہن ایں نہ مان پچ
دوفخ سڑی دہاں کوں لبراؤ جہاں پچ
۲۷. عَمَالَكُمْ عَمَالُكُمْ ہے جہاں بھیرا جو ساڑا حاں تھیندے
سائے حاکم ساڑے اعمال تھیندے
۲۸. كُلُّ دَاءٍ دَوَاعِيَ الْمَوْتِ ہے ہر بیماری دی دوا جوڑی خُدا
پر نہیں کوئی موت دی تھیندی دوا
۲۹. الْجَنَّتُ تَحْتُ الْأَقْنَامِ الْأَمْمَاتِ ہے ہُلُّ نہ ایوں ایڈیں اوڈیں توں بھرا
ماوے قدماء پچ رکھی جنت خُدا
۳۰. كَفِيَ بِالْمَوْتِ وَاعْظَمَا ہے کوئی وڈا واعظ نہیں پس موت بن
توں یہی عبرت دا بسق آیں توں گھن
۳۱. فَضْلُ الذِّكْرِ لِلَّهِ إِلَّا اَنْتَ ہے سب توں افضل ذکر ہے بس لا الہ
الحمد للہ چان ٹ توں بہتر دعا
۳۲. لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدٌ ہے وعدہ پورا نیں جیندا انسان نیں
کوئی اوں دین تے ایمان نیں

۱۹۶. الْكِلْمَةُ طَيِّبَةٌ لِلْأَوْلَادِ صَدَقَهُ هـ بُخْرُ پلے نیش؛ بھے کر کے کوئی سوال
ٹور اونکوں کر کے کوئی منہجی بگال
۱۹۷. الْمُصْلِمُ مِنْ سَلَمِ الْمُسْلِمُونَ هـ پانچ تون کوئی مسلمان نہ رنجا
نہ زبانی بگال توں کہیں کوں ڈکھا
لِسَانِهِ وَيَدِهِ
۱۹۸. عَرَفَ لِنَفْسِهِ فَمَا هـ اپنے اندر جھات پلتے خود کوں چاٹ
ہے فقط ایں نکتے پوح رب دی سنجان
عِرْفَ رَبِّهِ
۱۹۹. مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ كـ بندہ جو کہیں تین رحم نئی کریشد
یرحمنے اللہ
۲۰۰. أَفَهُ السَّمَاءُ الْمُرَّ هـ احسان کہیں تین کرکے اونکوں لا جانہ
کیتی ہی جیزیرہ نیکی مفتی اونکوں ونجانہ
۲۰۱. الْيَسْعُ الْمُؤْمِنُ هـ اونہیں مومن مژوں ہمسایہ جیندابگھرے
ذکرے پڑاہ کہیں دی پیٹ اپنے کوں بھرے
۲۰۲. دُونَ جَادِدَه هـ سب توں وڈا جادہ حق بگال کر ڈیوچے
سلطان ہوئے جابر اونکوں دی سچ اکیجھے
۲۰۳. الْذِكْوَةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ هـ ہے خزانہ دین دا بے شک زکوت
پوح اہیں دے مومناں دی ہے نبات
۲۰۴. الْقَنْاعَةُ مَا لَا يَنْفَدُ هـ ائے نیا حرص دا گھر، اتحار ہر شے فنا ہے
گھاؤتاں نہیں گھڈا قناعت اوخر آہے
۲۰۵. الْغَرْمُ سُوءُ الظُّنِّ هـ بیگانی آپ تین جیکرے کہیں انساں کوں
پوح کے کھے قدم لازم ہے اول انساں کوں

۲۰۶. الْبَلَاءُ مُوكَلٌ بِالْمُسْطَقِ هـ زبان دی کہ میستے اے دل ناشاڑی
جس ہوئے شاء قابوچ تے بس بیدار ڈینی
۲۰۷. الْتَّنَظُرُ شَهْمٌ مَسْمُومٌ هـ غیر محروم تیں پئی تیڈی نظر
بھرو ڈینے شیطان اونکے پوح ذہر
۲۰۸. الْمَجَالِسُ يَا الْأَمَانَةَ هـ جے بنڑیں مغلک ہیں دی توں سنجان
توں امانت راز اوندے سارے چاٹ
۲۰۹. عَلَيْكُمْ مَا الشَّفَاعَ بِلِلْعَسْلِ هـ سوہیا ریاں دی ڈسی سوئے دوا
ما کھی تے قرآن کوں آکھیا شفا
وَالْقَرَافَ
۲۱۰. الْدُّنْيَا مَرْدُعَةٌ هـ دنیاوی بکھیتی ہے تو چنگاں یعنی رہا
روز جزاد خوش بھی کوں اڑا فیصلار چا
۲۱۱. الْسَّوَاقُ مُظَهَّرٌ بِلِفْمٍ هـ جے توں چنڈا ہیں رضاۓ ذوالجلال
اپنے منہ کوں پاک کر سواک نال
۲۱۲. الدُّعَاءُ مُخْبَرٌ بِعِبَادَةٍ هـ پر عبادت دا مفتر ہوندی دعا
کر گھنے منظور شالا بکریا

ربِ دامُوب (صلی اللہ علیہ وسلم) غیریں دی نظر وچ

♦ ڈاکٹر ڈی رائٹ آہبے جو حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم اپنی ذات تے قوم کیتے نیں بلکہ ساری دُنیا کیتے رحمت ہن۔

♦ ڈاکٹر جی۔ دیل آہبے جو آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی خوش اخلاقی، سخاوت تے رحمہ لی لا محدود ہئی۔

♦ ڈاکٹر یعن پول آہبے جو حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم نبی نہ ہن تاں کوئی دی برحق نبی دُنیا میں نیں آیا۔

♦ موتی لال باحقر آہبے جو حضور صلی اللہ علیہ وسلم توحید دی اور تعلیم ڈی جو باطل عقیدیں دیاں بُشیا داں ہل گیاں۔

♦ مہما تما گاندھی آہبے جو رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم روحانی پیشوائی تے اہناءں دی تعلیم کوں میں سب توں چنگاں بمحداں۔

♦ ماسٹر تارا سنگھ آہبے جیس دیلے کوئی آہبے جو اسلام تلوارے زور نال پھیلیے تاں میکوں اوندی کم فہمی میں کھل آندی ہے۔

♦ مقالہ نگار برلنیکا آہبے جو حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم سب توں زیادہ کامیاب پیغمبر ہن۔

♦ مشہور مؤرخ اوکھاٹ آہبے جو رسول صلی اللہ علیہ وسلم قیامت میں تا جدار شرف و فضیلت ہن۔

♦ پروفیسر لیگ آہبے جو حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم پڑھڑیں، یتیمین، محاجین تے غریبین کیتے رحمت ہن۔

♦ شریکتی مکلا دیلوی آہبی ہے جو حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم دی تعلیم توں عرب دے ڈاکو عابد تے زاہد بن گئے۔

ڈاہ خاص دعاۓ ایں

اللہ تعالیٰ دے پیارے بنی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم
ہمیشے اپنے پاک درب توں وڈی عاجزی نال دعاۓ ایں منگدے ہوں
جے غور کیتا و نجھ تاں معلوم تھیں جو افساریاں دعاۓ ایں اُمت
کیتے منگدے ہن۔ کیوں جو آپ صلی اللہ علیہ وسلم ہر عیت تے
گناہ توں پاک ہوں۔ اپنے صلی اللہ علیہ وسلم دیاں سُجُود خاص
دواۓ ایں کتاب دے آخر وچ شامل کرن اپنی خوش بختی سمجھداں
اے الکرڈ دعاۓ پھوٹیاں لنگردن پرانہاں دیج مسلمانوں دی بخشش
دا وڈا نہ زانے موجود ہے۔ اللہ تعالیٰ سادیاں اے دعاۓ ایں قبول
فرما دے تے ساکوں انہاں تیں عمل دی توفیق عطا فرمادے آئیں

۱۔ بَيْنَا إِتَّقَى الدُّنْيَا حَسْنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسْنَةً وَقَنَا عَذَابَ النَّارِ
لے اساؤں دے رب! ساکوں دُنیا دی بھلانی عطا کرتے آخرت دی بھلانی
ڈستے ساکوں بجاه دے عذاب توں بجا۔

۲۔ بَيْنَا أَفْغَنَّ عَلَيْنَا صِبَرًا وَبَثَتْ أَقْدَامَنَا وَالصَّرَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ
لے اساؤں دے رب! اسائیں صبر و افیضان کر، اساؤں دے قدم چاہ دے
تے کافر گروہ تین ساکوں فتح نصیب فرم۔

۳۔ رَبِّ اجعلنى مُقْتَمِلَ الصلوة وَ مِنْ ذُرْيَتِي رَبَّنَا وَ لِقَبْلِ دُعا

اے پروردگار سا کوں توفیق بخش جو نماز پڑھدے رہوں تے ساڑی اولاد کوں وی ایسا توفیق بخش ۔ اے رب ساڑی تو بہ قبول فرماء ۔

۴۔ اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌ تَحْبَلُّ لِعَفْوٍ فَاقْعُضْ عَنَّا

اے اللہ توں معاف کرن ڈالاں معافی پسند کر شدیں اپنے کوں فرمائے ۔

۵۔ اللَّهُمَّ أَعْنَا عَلَى ذِكْرِكَ وَ شُكْرِكَ وَ حُسْنِ عَبَادَتِكَ

اے اللہ ! ساکوں اپنا ذکر شکر کرن ڈالا بنا تے سوئی عبادت کرن ڈالا بنا

۶۔ اللَّهُمَّ مَقْلُبِ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ

اے اللہ ! دلیں کوں پھیرن ڈالا ۔ میدے دل کوں اپنے دین تیبا تر کو

۷۔ اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي وَ وَسِعْ لِي فِي دَارِي وَ بَارِكْ لِي فِي رِزْقِي

اے اللہ ! میدے دین دی اصلاح کر ۔ میدے گھر گوں وسیع کر تے

میدے رزق دیج برکت عطا فرماء ۔

۸۔ افْوَضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِصَاحِرِ الْعِبَادِ

میں اپنے سارے کم اللہ دے سپرد کر نیاں بیشک اللہ بندیں کوں ڈیکھن والے

۹۔ اللَّهُمَّ اجْعَلْ وَسَعَ رَزْقِي عِنْدَكَ بِرِسْتِي وَ الْقِطَاعِ عَهْرِي

اے اللہ پڑھیے تے آخری عمر اونچ میدے ارزق وسیع فرماء ۔

۱۰۔ رَضِيَتِ بِاللَّهِ رَبِّا وَ بِالاسْلَامِ دِينَا وَ بِعَمَدِ "نَبِيًّا وَ رَسُولًا"

میں راضی ٹالن اللہ دے رب ہووٹ تیں ، اسلام دے دین

ہووٹ تیں تے حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے رسول ہووٹ تیں

شہداء کے پدر

- ۱۔ مُحَاجَّ بْنُ صَالِحٍ حضرت عمر فاروقؓ دے غلام ہن ۔ پدر دے پلے شید ہن حضور اخاں کوں پدر دے شہدا داردار فرمائے ۔
- ۲۔ عَبِيْدَةُ بْنُ حَارثٍ ابو مداویہ کیت قریشی تے مُطلبی خاندان نال تعلق تے ۶۳ سال دی عمر وحی شہادت
- ۳۔ عَمِيرَةُ بْنُ الْوَقَاصِ حضرت سعدؓ دے چھوٹے بھرا ہن ۔ ۱۶ سال دی عمر وحی شید تھے حضور اخاں کوں چنگ پڑھ شامی تکرنا چیندے ہن ۔ اخاں دے روشنے تین اجازت ڈے ڈتو نے ۔
- ۴۔ عَاتِلُ بْنُ بَكِيرٍ اے لیشی ہن اخاں دا ہک بھرا زیع و پچ شید تھیا ۔
- ۵۔ عَمِيرَةُ بْنُ عَمِيرٍ اخاں دی کیت ابو محمدی تے اے بنو زہرہ دے حلیفت ہن ۔
- ۶۔ عَوْفُ يَا عَوْذُ بْنُ عَفْرَا الصاری بخاری اخاں دی اسماں سین ڈانا تے عفراء تے باپے سین دانال حارت ۔
- ۷۔ مَعْوِذُ بْنُ عَفْرَا اے عوف دے بھرا ہن ۔ دوہاں مل کے ابو جہل کوں جہنم رسید کیتا ۔
- ۸۔ رَافِعُ بْنُ مَعْلَى اے ہک الصاری نیسگھا ۔

شہداءٰ بدر

۱. مُحَمَّد بن صالح
حضرت عمر فاروقؓ دے غلام ہن۔ بدر دے پہلے
شید ہن حضور اخاں کوں بدر دے شہداء
داردار فرمائے۔
۲. عبیدہ بن حارث
ابو منا ویہ کیت تریشی تے مُطبی خاندان نال تعلق تے
۲۳ سال دی عمر پر جہادت
۳. عمير بن ابو وفا
حضرت سعد دے چھوئے بھرا ہن۔ ۱۶ سال دی
عمر پر شید تھے حضور اخاں کوں جنگ پڑھ
 شامل کرن چہندے ہن۔ اخاں دے رول تے
یمن اجازت ڈے ڈتو نے
۴. عاقل بن بکیر
اسے یشی ہن اخاں دا ہک بھرا زجیع و پچ
شید تھا۔
اخاں دی کیت الْوَحْمَدِيَّتے اسے بنوزہرہ دے
حیفہ ہن۔
۵. عمير بن عبد الحمید
الفاری بخاری اخاں دی امام سین دانے
عفراء تے بایے سین دانال حارث
۶. عوف یا عوز بن عفراء
لے عوف دے بھرا ہن۔ دوہاں مل کے ابو جہل کوں
جہنم رسید کیتا۔
۷. معاذ بن عفراء
لے کہ الصاری نینگرہ لے۔
۸. رافع بن معلی

۳- دَبَّتِ اجْعَلْنِي مُقِيمًا لِلصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُدُّشِيَّتِ رَبِّنَا وَ تَقْبِيلَ دُعا

اے پردگار ساکوں توفیق بخش جو نماز پڑھ دے رہوں تے سادی اولاد
کوں دی ایہا توفیق بخش۔ اے رب سادی توبہ قبول فرماء۔

۴- اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌ تَحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّا

لے اللہ توں معاف کر ٹوں والا ہیں معاف پسند کریں یہاں کوں ملتا فرماء۔

۵- اللَّهُمَّ أَعْتَا عَلَى ذَكْرِكَ وَ شُكْرِكَ وَ حُسْنِ عَبَادَتِكَ

اے اللہ ! اسکوں اپنا ذکر شکر کر ٹوں والا بنا تے سوٹی عبادت کر ٹوں والا بنا

۶- اللَّهُمَّ مَقْلُبِ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ

لے اللہ ! دلیں کوں پھریں والا۔ میڈے دل کوں اپنے دین یعنی ثابت رکھو

۷- اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي وَ وَسِعْ لِي فِي دَارِي وَ يَارِثَ لِي فِي رَزْقِ

لے اللہ ! میڈے دین دی اصلاح کر۔ میڈے گھر گوں دیس کر تے
میڈے رزق دیج برکت عطا فروا۔

۸- اهْوَضُ امْرِي إِلَى أَهْلِهِ اتْ أَنَّ اللَّهَ بِصِيرَالْعِبَادِ

میں اپنے سارے کم اللہ دے سپرد کر نیڑاں بیشک اللہ بندیں ٹوں کیھن والا

۹- اللَّهُمَّ اجْعَلْ دِيْنَ رَبِّيْنِي عِنْدَكَ بِرِسْتِيْنِي وَالنَّقْطَاعِ عَهْرِيْ

لے اللہ ٹھیپے تے آخری عمر اونچ میڈے ارزق ویسع فربوا

۱۰- رَضِيَتِ بِاللَّهِ رَبِّا وَ بِالْإِسْلَامِ دِيَنَا وَ بِمُحَمَّدَ نَبِيًّا وَ رَسُولًا

میں راضی ٹاں اللہ دے رب ہو وٹیں، اسلام دے دین

ہو وٹن تین تے حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے رسول ہو وٹن تین

۹۔ میہر بن حماد

عیینہ بن حارث نال بھائی چارا ہاتے ڈویں یار میدان
پرخ سرفروختی کے جنت پرچ گئے۔

۱۰۔ حارث بن حارثہ بن
انھاں دی اسال سین حضرت النبی بن مالک دی
بواہی۔ انقاں دے مغل پرخ تیر لگا۔

۱۱۔ یزید بن حارث
النصاری بخاری بن۔ مواخات پرخ علیر بن عبد عمر
دے بھرا ہیں۔

۱۲۔ عمار بن زیاد
النصاری الاشسل بن

کبیت ابو عبد الله لقب سدا الخنزیر۔ اھار اپنے
باہے سین کوں پہلے بہشت و نہن دی درخواست
کیتی تے احمد پرخ شہید تھے۔

۱۳۔ مبشر بن عبد المنظر
اسے النصاری الدوی بن۔

نوٹ۔۔ انھاں چوں یہ رھاں شہید بدر دے میدان دے بترے
تے بھی باہ تیں دفن کیتے گئے۔ چوڑھواں شہید مدینے دے
راہ پرخ حسینہ دے مقام تیں اللہ کوں پیارا تھی گی۔ اھاہیں
دفن تھے۔

ڈاہ بشاری (اعزہ مشیرہ)

حضرت فرمے جاں شاہنگتی تے سوہرے ہن۔
آپنے کوں یا رغوار آکھیا دیندے۔ آپنے
مسلمانیں دے پہلے خلیفہ ہن۔
آپنے حضور دے پیارے سنگتی تے سوہرے
ہن۔ آپنے داعلہ مشورہ ہے۔ حضور دا فرمان
ہے جو میدیں بعد کوئی نبی ہوندا تاں او ہنگر ہوندا۔
آپنے کوں ذوالنورین آکھیا دیندے کیوں جو
حضور دیاں ڈو صاحبزادیاں آپنے دے لکاح
پرخ آیاں۔ آپنے دین دی راہ پرخ ہوں
ذیادہ رقم خرچ کریندے ہن۔

آپنے حضور دے سوترتے جواترے ہن۔
آپنے فاتح نیسرتے شیر خدا ہن۔
آپنے حضور دے قریبی رشتہ دار ہن۔
جنگ احمد پرخ حضور دی حفاظت کریندیں
ہویں آپنے دا ہتھ تیر بھل جعل کے پروروں
تھی گیا ہا۔

آپنے حضور دی نوا دے پترن تے
حضرت اسما بنت ابو بکر دے گھروالے
ہوون دی وجہ توں آپنے ساندھوویں

۷۔ حضرت ابو عبیدہ بن جراح آپ کو حضور نے ایں الامت دا خطاب ڈالتا۔ آپ مکی مهاجر سن مدد اس دے سپہ سالار تے گورنر ریہے۔

۸۔ حضرت عبد الرحمن بن عوف آپ بھوں وڈے مجاہد سن تھیو ت پیر دے تاجر سن آپ نے اسلام دی راہ پر بھوں دولت خرچی۔

۹۔ حضرت سعد بن ابی دعاص آپ رشتے پر حضور دے مائے سن آپ گورنر تے امیر شکروی ریہے آپ ایران کوں فتح کیتا۔

۱۰۔ حضرت سعد بن زید آپ حضرت عمر فاروق دے رشتے دار سن آپ حضور تے حضور دے رین دے شیلنا تے مجاہد سن

لوٹ : اے او ڈاہ خوش نصیب صحابی سن جنہاں کوں رب دے عجوب میں اللہ ملیے دلم انہاں دی حیاتی دفع جنت دی بشارت ڈستہ تی ہئی۔

حضرت صلی اللہ علیہ وسلم دے خدمتگار

حضرت صلی اللہ علیہ وسلم دے کبھی خاص خدمتگاراں کوں آپ دی خاص خدمت دا شرف حاصل ہے۔ انھاں وچوں کجھ خوش نصیب اے ہن

- ۱۔ سیدنا حضرت بلال حبشی رخراپنی تے افسر مہمانداری سن
- ۲۔ سیدنا حضرت عبد اللہ بن مسعود حضور دی لغیں میار کتے موڑ دے ایں ہن۔

۳۔ سیدنا حضرت عقبہ بن نافع سفر وح آپ دا خچر مکلیندے ہن۔

۴۔ سیدنا حضرت الحسن بن شریک حضور دے جتوال سن

۵۔ سیدنا حضرت مولی ابی بکر ہر ویلے ہے آپ دی خدمت پر ۵ ونے من

۶۔ سیدنا حضرت ثوبان رضی اللہ عنہ آپ دی ذفات تک خدمت کرنے دے ہے

۷۔ سیدنا حضرت جندب ابی عامر عقی حضرت ابوذر غفاری حضور دے جاں شار خادم سن۔

۸۔ حضرت شقران حیشہ دے باشندے بن تے بک روایت دے مطابق انھاں دے بائے آپ دی خدمت پر پیش کیتا ہا۔

۹۔ سیدنا حضرت ابو رافع رکوں بکے وقت پنج سو کوڑے مائے گئے بر آپ ایمان تے پکے رہئے۔ حضرت عباس بن عبدالمطلب دے غلام ہن۔ حضور آزاد کر ڈالتا۔

۱۰۔ سیدنا حضرت سلمان فارسی ہودی کو لوں حضور ازاد کریا : ساری عمر خدمتگاری درج گزاری۔

۱۱۔ سیدنا حضرت ایمن بن عبید حضور دے خاص خادم گئندرنیدے ہن۔

غزوات

کفتو اسلام دی او جنگ جیتندے پر حضور صلی اللہ علیہ وسلم وی شامل تھے
ہوون اونکوں غزوہ آکھیا ویندے۔

پہشان نال تے سن اسلامی لشکر کفار لشکر نتیجتے کیفیت

۱.	ابوالبادیان	۷۰	نامعلوم	عرب بن محبثی نال معاهدہ جو نہ قریش دی مدد کریں نہ مسلمانوں دی
۲.	بیرونی	۲۰۰	بیرونی	بیرونی

۳.	ذوالعشیرہ	۱۵۰	ذوالعشیرہ	ذوالعشیرہ
----	-----------	-----	-----------	-----------

۴.	صفوان	۷۰	صفوان	صفوان
----	-------	----	-------	-------

۵.	بدر	۳۱۳	بدر	بدر
----	-----	-----	-----	-----

۶.	رمضان		رمضان	رمضان
----	-------	--	-------	-------

۷.	ذوالحجہ	۲۰۰	ذوالحجہ	ذوالحجہ
----	---------	-----	---------	---------

۸.	قرقرۃ اللہ	۲۰۰	قرقرۃ اللہ	قرقرۃ اللہ
----	------------	-----	------------	------------

۱۲. سیدنا حضرت میعین قبض حضور دی مہر دے رکھوا لے ہن
۱۳. سیدنا حضرت النبی بن مالک ڈاہ سال دی عروج حضور دی خدمت
پر ح آئے تے ساری زندگی حضور دی خدمت پر ح گزاری
۱۴. سیدنا حضرت سفیہ حضرت ام سلمہ دے علماء ہن۔ انہاں ساری
حیاتی کیتے وقت کر کے ازاد کر دتا
۱۵. سیدنا حضرت ریاح بن اسود توکیں کوں حضور دی خدمت پر ح
پیش کریں دے ہن۔

لورٹے:- انہاں دے علاوہ حضرت ابو سریرہ بنی العبد تعالیٰ عنہ
تے حضرت اسامة بن زید کوں وی آپ دی خصوصی غلامی
تے خدمتگاری دا شرف حاصل ہے۔

۹. غلطان بیع الاول ۳۵۰ سھ ۲۵۰ . دشمن در کے نکل گیا عشود مسلمان بھی گی۔
۱۰. احمد شوال ۳۵۰ سھ ۶۵۰ . ۳۰۰ بے نتیجہ جنگ پر مسلمانیں داڑھر لقصاص
- تحیا۔ آخر کار فرمیدان چھوڑ گئے۔
۱۱. حم الاد شوال ۳۵۰ سھ ۵۵۰ . ۲۶۰ شاعر بوجہ مل تھا۔ کافر در کے بھج کئے۔
۱۲. بدر اخری ذلیقعد ۳۵۰ سھ ۱۵۰ . ۲۵۰ کافر مسلمانیں والشکر ڈیکھ کے بھج گئے۔
۱۳. دوستہ الجذل بیع الاول ۴۵۰ سھ ۱۰۰ . مسلمان غلطانی مال آنگے ہن۔ ترسلا کر کے واپس لے گئے۔
۱۴. بن مصطفیٰ شعبان ۴۵۰ سھ ۵۵۰ . بن مصطفیٰ۔ دشمن مقابلہ کیتا پر برگی۔
۱۵. خندق ذلیقعد ۴۵۰ سھ ۳۰۰ . ۳۰۰ زماں دشمن ہمینے دے بعد ناکام تھی کے وکل کیا۔
۱۶. سورۃ زد الحجۃ ۴۵۰ سھ ۵۵۰ . بنور نظر۔ چار صیان شہید تھے۔ چار سو شش ساریے گئے۔ یہودیاں کو عذاری دی ضرملی۔
۱۷. بنی لخیان بیع الاول ۴۵۰ سھ ۲۰۰ . بنویں۔ دشمن بھج گی۔
۱۸. ذی قروہ بیع الآخرت ۴۵۰ سھ ۵۰۰ . بنو غلطان۔ مسلمانیں اپنا لٹیا ہو یا مال چھڑوا گھڑا۔
۱۹. عزیزیس شوال ۴۵۰ سھ ۲۰۰ . مسلمانیں کوں فتح تھی۔
۲۰. حدیبیہ ذلیقعد ۴۵۰ سھ ۱۲۰ . اہل مکہ۔ مسلمان کوں یک طاقت من کے معابدہ کیتا گیا۔
۲۱. خیر محروم ۴۵۰ سھ ۱۳۲۰ . ۱۳۲۰ زماں مسلمانیں کوں فتح تھی۔
۲۲. وادی القرآن ۴۵۰ سھ ۱۳۸۲ . اہل وادی۔ جنگ کے بعد یہودیں صلح کر گئی۔

۲۳. ذات الرفاع محروم ۴۵۰ سھ ۳۰۰ بنو عطیہ تھے۔ دشمن داساماں لٹکے ولادتا گیا۔ بنو قاب
۲۴. فتح مکہ رمضان ۴۵۰ سھ ۳۰۰ . ۳۰۰ اولیش مکہ بیزینگ سے مسلمانیں کوں فتح تھی۔
۲۵. حینین شوال ۴۵۰ سھ ۱۲۰ . ۱۲۰ بنو ہوارن بنو لطفت مسلمانیں کوں فتح تھی۔
۲۶. طائف شوال ۴۵۰ سھ ۱۲۰ . ۱۲۰ بنو لطفت کہ ہمینے دے محابرے دے بد دوک آپ آکے مسلمان بھی گئے۔
۲۷. تبوك ۴۵۰ سھ ۳۰۰ . ۳۰۰ قتل دی فوج جنگ نہ تھی۔ مسلمان بچھوں تھے۔

واقعات

تاریخ تے سن

نمبر شمار

واقعہ مراج تے پنجاں نماز دی فریت
ایاس بن معاذ دے اسلام قبول کیا ٹھال
مدینے وچ اسلام
مدینے تے چھی آدمی مسلمان تھے
پہلی بیوت عقبہ (۱۰ مریت) والے مسلمان تھے
ڈوجھی بیعت عقد (مدینے دے ۵۰ء آدمی مسلمان تھے)
مک توں خار ٹور وچ ترے ڈیندیا تیام
خار ٹور توں مدینے روانگی
چار پچ سکھن تے تیام
قیاتوں مدینے روانگی
پوسالم دی وستی وچ پہلی جمیر نماز دکی ادا یگئی
مدینے پاک وچ داندھ
مسجد نبوی دی بنیاد رکھی گئی
پیشی دیگرتے عشاود نمازیں وچ چکار کھار
فھل ادا کر دن دا حکم
۹۔ مہاجرین تے انصار دی بھرپی یعنی مواد خات
مدینے وچ پہلی اسلامی ریاست دا قیام
حضرت عالیہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم نبوی وچ آنون
چهاد دا حکم تے دشمن توں پکن دی عملی کارروائی دا حکم
پہنچوںجی تے سیاسی سفر غزوہ و دیان

۱۹۔ ربیوب شالہ بیوت شالہ عیسوی

۱۹

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۲۰

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۲۱

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۲۲

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۲۳

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۲۴

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۲۵

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۲۶

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۲۷

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۲۸

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۲۹

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۳۰

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۳۱

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۳۲

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۳۳

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۳۴

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۳۵

دواں بیج شالہ بیوت شالہ عیسوی

۳۶

رب دے پیارے محبوب دی پاک جیاتی واشیش

(تاریخیں دے حوالے نال)

واقعات

تاریخ تے سن

نمبر شمار

۱۹۔ عام الفیل ۲۲، اپریل ۱۷۵۷ء (۹ بیج الاول)

سوہنر دے ڈینہ دے دیے جڑا بارک (۱۷۵۷ء)

(ب) ۱۷۵۷ء توں ۱۷۵۸ء

تقریباً ساڑھے پنج سال آمال ملیحہ میں کول یہے

آمال حضرت بی بی آمنہ سین دی دفات

ڈاؤ احضرت عبد المطلب میں دی واقعات

شام را پہلا سفر بکرا اربعہ بیوت دی پیشگو خردی

حضرت نبی یحیی دے ماں نال شام دا تجارتی سفر

حضرت خسیبہ سین نال رکاب

بیت التدریف وچ جراسو دلalloh دا واقعہ

غارہ را پچھلے دھی رانزوں

قیامت دیگر دے نمازیں دا حکم (دو دو فرش)

قرآن پاک دا باقاعدہ نزول (سورۃ علق)

اسلام دی خفیہ تبلیغ (۲۰۰ آدمی مسلمان تھے)

بیوت دا باقاعدہ اعلان

جشن دی پہلی بھرت

حضرت عمر فاروق رضیتے حضرت حمزہ دا قبول اسلام

قریش دی ہلفوں بائیکاں تے شعیب الی فابی پچھے

حضرت خیبر دے حضرت الی طالب دی واقعات (غم دا سال)

حضرت سودہ نال نکاح

اسلام دی تبلیغ کیتے طائف دا سفر

رجب شہ بیوت ۳، اپریل ۱۷۵۷ء

۱۷۵۷ء بیوت شالہ عیسوی

۱۷۵۷ء بیوت توں ۱۷۵۸ء بیوت تک

۱۷۵۷ء بیوت شالہ عیسوی

۱۷۵۷ء بیوت شالہ عیسوی

۱۷۵۷ء بیوت شالہ عیسوی

۱۷۵۷ء بیوت شالہ عیسوی

واقعات	قادریخانہ مسن	نمبر شمار
حضرت حسین رضا احمد رضا مبارک	شعبان شہر ہجری ۶۲۶ء	۵۸
مسلمان عورت ان داسطے پرستے دا حکم	یکم ذیقعدہ " "	۵۹
شراب نہ پیوں دا قلعی حکم	" " "	۶۰
غزوہ بنو مصطفیٰ کے بید و منور کی جادہ تیسم دا حکم	شعبان شہر ہجری ۶۲۶ء عیسوی	۶۱
حضرت جویریہ رضوان نال نکاح	" " "	۶۲
واقعہ اکٹھ تے حضرت عائشہ رضیتے بہتان دی قرائی عبید	" " "	۶۳
واقعہ اکٹھ رے بعد پرستے والغصیلی حکم زبان دے فالون	" " "	۶۴
غزوہ خندق سے بہتان دا دینے دے بارہ کافر کوں کوئی	شوال شہر ہجری ۶۲۶ء عیسوی	۶۵
حضرت زینب بنت جحش رضوان نال نکاح	" " "	۶۶
صلح حربیہ سے بیعت رضوان	ذیقعدہ شہر ہجری ۶۲۸ء	۶۷
حدیبیہ دے مقام توں مدینے والپی	ذوالحج شہر ہجری ۶۲۸ء عیسوی	۶۸
حضرت خالد بن ولید تے حضرت ابوالعاص دایمان	" " "	۶۹
گھن کاٹوں۔	" " "	۷۰
بادشاہیں کوں اسلی می تسلیع دے گئوں نامے	یکم حرم شہر ہجری	۷۱
غزوہ خیبرتے یہودیں دس سازشیں دی کاروک تھام	رمم شہر ہجری ۶۲۸ء عیسوی	۷۲
حضرت صفیہ رضوان نال نکاح	حمر شہر ہجری " "	۷۳
کے دچ حضرت سیمونہ رضوان نال نکاح	شہر ہجری ۶۲۸ء	۷۴
غزوہ موتوہ	محمدی الاقل شہر ہجری ۶۲۸ء	۷۵
کمک دے کافر میں صلح حدیبیہ دی خلاف ورزی کیتی	رجب شہر ہجری ۶۲۹ء عیسوی	۷۶
۱۰ رمضان المبارک کوں نکتے جملہ داسطے	رمدان المبارک شہر ہجری ۶۲۹ء	۷۷
روانگی		

واقعات	قادریخانہ مسن	نمبر شمار
شکل دا واقعہ سلماں دی یا ملی مسجدی جھڑپ	جب شہر ہجری ۶۲۹ء سیوسی	۷۸
غماز دا سطے بانگ یعنی اذان شذرع کیتی گئی	" " "	۷۹
زکواہ دی فرضیت دا حکم	" " "	۸۰
مسجد اتفاقی توں بہت اللہ شریف دو قبیلے دی تبلیغی	۱۰ شعبان شہر ہجری ۶۲۹ء عیسوی	۸۱
رمضان شریف دے روزے فرض کیتے گئے	یکم رمضان شہر ہجری فوزی ۶۲۹ء	۸۲
عید الغفرانی عماز دی بابا ادیمیگی تے نظرتے دا حکم	یکم شوال شہر ہجری " "	۸۳
مسلمان تے کافر دی پہلی رڑائی (ہنگ بد)	۱۰ رمضان شہر ہجری ۶۲۹ء عیسوی	۸۴
حضرت علی رضی اللہ عنہ تے حضرت فاطمہ رضوان نال نکاح	ہنگ بد دے بعد " "	۸۵
اماں حضرت حفصة بنت عمر رضوان نال نکاح	شہر ہجری ۶۲۹ء سیوسی	۸۶
حضرت شہان غنی دا حضرت ام کاظم رضوان نال نکاح	" " "	۸۷
شراب نہ پیوں دا پہلا حکم	" " "	۸۸
حضرت حسن مجتبی اپنی حضرت علی رضا احمد رضا مبارک	۱۰ رمضان شہر ہجری ۶۲۹ء	۸۹
احد دی رڑائی کیتے مدینے توں روانگی	شوال " "	۹۰
ہنگ احد	شوال " "	۹۱
مسلمان دا ابو سفیان دے شکر کوں بھجوادن	شوال " "	۹۲
یتمان دو ارشان دے بارے ہدایت تے فالون	غزوہ احمد دے بعد شہر ہجری	۹۳
سود نہ گھنن دا پہلا حکم	" " "	۹۴
نکاح دے فالون تے مشرکاں عورتیں نال نکاح دی ماں	نکاح دچ ڈاہ مسلمان دی شہادت (اعلمہ فضل)	۹۵
حضرت زینب بنت خزیم رضوان نال نکاح	حضرت زینب بنت خزیم رضوان نال نکاح	۹۶
صلح دچ ڈاہ مسلمان دی شہادت (اعلمہ فضل)	شہر ہجری دے آخروچ	۹۷
حضرت زینب بنت خزیم دی وفات	صفرا شہر ہجری	۹۸
	شہر ہجری دی آدھی دی	۹۹

هر شنی ویح نان حمد (صلو اللہ علیہ وسلم) دا

الله تعالیٰ دکی ذات یاری با جیوں ہر جا علیں ظہور ہے۔ رب العالمین انوں اپنے
بیارے محبوب دے ناں مبارک لفظ محمدؐ کوں وکی ہر شئے دفع شامل کر ڈستے۔
سکھیں دا ہیشووا بابا مگر و نانک آہدے جو دنیا دی ہر شئے دفع محمدؐ دا ناں
مبارک موجود ہے تے اپنے شیوت دفع اوپک قطعہ پیش کر دیا ہے جیندا سرائیکی ترجمہ
ہے۔ ۷

کہیں عدد کوں پنج گن کر کے اول دچ ڈو دھاٹو ۔۔۔ وہ اونکوں بس پنج گن کر کے وینہہ دا وارا لا او
جو بچے کرنو گن اونکوں اول دچ ڈو ملاؤ ۔۔۔ بس نانک عدد محمد ڈا ایں پر شئے اندر پاؤ
یعنی دینا دی کہیں شئے مے حروف ابجید نال عدد کٹھ کے یا کوئی عدد گھن کے پہلے اونکوں
چار نال هرب ڈسے کے اوندے دچ ڈو دھاڈیو اوندے بعد وہ اونکوں پنج گنا کر کے
وینہہ تین تلقیم کر ڈیو جو باقی بچے اونکوں نوں نال مزب ڈسے کے اوندے دچ ڈو
لا ڈیو نال [۹۲] کا عدد حاصل تھیں جو لفظ محمد دے حرفیں دا مجموعہ [۹۲]
ہے حروف ابجیدتے مثلاں

عروف ابجد۔ ا ب ج ح د ه و ن ش ح ط ی ک ب ل پ م ن ب س

بِهِ مَنْ قَرِيبٌ شِئْ بَعْدَهُ خَلَقَ مِنْ قَبْلِهِ غَيْرَ

مُشَالٌ مُّدْعِيٌّ سُلَيْمَانْ بْنُ حَمْدَلَةِ الْمَقْبَرِيِّ

مشال مل خاچ سمع سیم بیان ۳۰۰

$$\frac{\frac{r+1}{r}}{148} \times \frac{200}{r} + \text{لیف}$$

$$\frac{1}{162}x + \frac{5}{16}x = 1$$

$$\frac{1}{q} \times$$

$$\frac{1}{q} \times \frac{1}{q^2} + \frac{1}{q^3} + \dots$$

A decorative horizontal border featuring a repeating floral or scroll pattern. In the center is a larger, more detailed floral emblem. The entire design is enclosed within a thin black frame.

نمبر شمار	تاریخ تے من	واقعات
۷۶	۲۰ ربماں المبارک شہبھری ۶۳۴	فتح مکہ
۷۷	شوال شہبھری ۶۳۴	غزوہ خینن
۷۸	شوال تولی ذیقعدہ شہبھری ۶۳۵	طاائف دامحاصرہ
۷۹	شہبھری فتح مکہ دے بعد	سودا گھن داقطعی حکم
۸۰	" " "	حضرت یعنی بنت رسول دی وفات
۸۱	" " "	حضرت ابراءم حسنور دے صاحبزادے دی وفات
۸۲	" " "	غزوہ توبک
۸۳	رجب شہبھری ۶۳۴ میسوی	مسجد فرار کوہ بچھا لادیلوں دا حکم
۸۴	شہبھری غزوہ توبک دے بعد ۶۳۴	جج دی فرضیت پیلے جج کیتے حضرت الیکبر دی امیری
۸۵	ذوالحج شہبھری مارچ ۶۳۴ عیسوی	میدان جج وچ حضرت علی کرم اللہ وجہ داسوئہ برائے
۸۶	ذوالحج شہبھری ۶۳۴ مارچ ۶۳۴	دے حکم ستاؤن
۸۷	رمضان المبارک شہبھری ۶۳۴	حسنور کرم دا آخری ربماں بینند وچ دینہ دینہ لعکایت
۸۸	شہبھری ۶۳۴	مسلمین کنڑاب تے حسنور کرم دی خط و کتابت
۸۹	ذوالحج شہبھری ۶۳۴ مارچ ۶۳۴	حسنور کرم دا چمیکڑی جج تے فعلمہ جمعۃ الوداع
۹۰	صفر شہبھری ۵ مئی ۶۳۴	حسنور کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا علیل عیيون
۹۱	صفر شہبھری ۱۲ مئی ۶۳۴	جمرات کوں حسنور کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
۹۲	۱۲ ربیع الاول ۶۳۴ ۳ جون	دا آخری خطاب سو باندر دے دینہ دڈے دینے حسنور کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا دعا

حوالہ کتاب

قرآن. قرآن کریم (ترجمہ حضرت مولانا محمود المحسن سیف تفسیر حضرت مولانا بشیر احمد عثمانی مرحوم حکومت سعودیہ والا) تفسیر ابن کثیر، معارف القرآن احادیث، مشکوہ شریعت، تحریم الاحادیث۔

سیہرت. "سیرت النبی صلی اللہ علیہ وسلم" حضرت مولانا بشیر عثمانی سیف۔

"دریج النبوت" حضرت مولانا شیخ عبدالحق محدث دہلوی سیف۔

"ریحق المحتوم" حضرت مولانا صفعی الرحمن مبارک پوری سیف۔

"رحمت العالمین" حضرت مولانا محمد سلیمان منصور پوری سیف۔

"چالیس جاں نثار" - حضرت مولانا طالب الہاسنی سیف۔

"مکتوبات بنوی" - "مدنی من طھار" پروفیسر سجاد حیدر پوری سیف۔

تاریخ "تاریخ طبری" - "تاریخ اسلام" - "حیاة الصعابۃ"

نوٹ: انہاں کتاباں توں علاوہ لفتوش (رسول نبیر) جلد ۳م، ۱۳۰
سیارہ وابحثت (رسول نبیر، سیرت نبیر) روز نہ نوائے وقت مدنان روز نہ
جنگ "ڈیبور" - اخبار جہاں، کراچی۔ بہت روزہ "بلال" ڈیر غازیخان۔ الکمال
(مرتبہ رب نواز چشتی) ماہنامہ "قریب زنگ" ڈیر غازیخان دے
خاص ایڈیشن۔

وَالرَّسُولُ أَكْلَمَ الْأَرْجَانَ لِلْعُلَمَاءِ

جگہ برد امیران

مدرسہ شہداء

جلیل سلیح جھاٹ بلکه مدنگ لڑکیہ ہے۔

